HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ BREVIARIUM

A MUNDI REPARATIONE

USQUE AD ANNUM

MDCCLX.

ECCLESIASTICÆ
HISTORIÆ
BREVIARIUM

AUCTORE

JOANNE - LAURENTIO

BERTI

FLORENTINO

FRATRE EREMITA AUGUSTINIANO.

EDITIO NOVISSIMA

Ab Auctore ipso recognita, pluribus in locis emendata, atque Isagoge ad sacram Geographiam nunc primum locupletata.

PARS PRIMA

Quæ complectitur Chronologiæ Rudimenta; & Decem Priorum Seculorum Synopsim.

VENETIIS,

MDCCLXIII.

EX TYPOGRAPHIA REMONDINIANA.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

UNIVERSIS

AUGUSTINIANÆ FAMILIÆ

PRÆSULIBUS

ALUMNISQUE

Studiorum curriculum peragentibus

F. JOANNES-LAURENTIUS BERTI S. P.

HORTANTE, ac jubente, omnemque operam, & munificentiam præstante Vigilantissimo, Amantissimoque Familiæ nostræ Moderatore, & Supremo Antistite, FRANCISCO-XAVERIO VAS-

QUEZ, in lucem emittens hanc Historiæ Ecclesiasticæ Epitomen, aliquas arbitror proferendas esse rationes, ob quas eamdem vobis, amplissimi PRÆSULES, atque optimæ spei ADOLESCENTES, neminem alteri præferens, sed omnium simul favorem captans & clientelam, inscribere, & nuncupare deliberavi. Principio cum prælaudatus Augustiniani Ordinis MAGISTER, & RECTOR præstantissimus æque, ac beneficentissimus, in me hominem Italum, humili natum loco, treslis minimique precii scriptorem plurima, eaque singularia, ac pene immortalia contulerit merita, non respiciens quæ litteris addidi ornamenta, vel decora, quippe probe sentio hæc nulla penitus esse, sed quam a pueritia ad senectam usque addiscendi, docendique enutrivi cupiditatem; necessum est, ut cunctis exhibeam aliquam grati animi mei significationem, atque manifesto monumento profitear me saltem gratias illas

age-

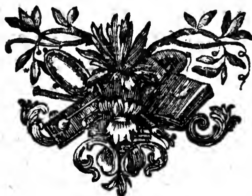
agere, quas referre non valeo, neque in me, quod jure meritoque redarguitur a Seneca, una cum ætate beneficiorum memoriam ſeneſcere. Neque Summi Viri benefacta, & virtutum ornamenta, ac ſpecimina commemorabo, quoniam notiſſima ſunt, neque alicujus indigent commendatione: innumera, neque oratione comprehendi poſſunt: ſplendidiſſima, neque obliniri debent laudationum fuco, verborumque pigmentis. Singularis humilitas Illum ad Perpetui Præſidis faſtigium evexit: probitatis exemplar ſupra Speculam collocavit: flagrantiſſima caritas omnibus reddidit acceptiſſimum. Quamobrem devincti & obſequentis filii, & clientuli erga Parentem optimum, erga Præſidium decuſque meum, iis præſertim, qui eidem Inſtituto nomen dederunt, hoc reverentiæ & honoris perenne, atque immortale teſtimonium exhibeo, poſteriſque commendo, quaſi ſuſpenſo omnium Gymnaſiorum,

Cœnobiorumque absidibus, aris, museisque anathemate. Deinde vero, quod semper in votis habui, singulos mecum ejusdem Instituti, ejusdemque doctrinæ professione conjunctos, quasi manuum mearum dilatatione, ubique gentium constitutos alloquor, & complector; neque Italiæ duntaxat incolas, quibuscum aliquandiu versatus fui, verumetiam longinquos, & quavis locorum intercapedine dissitos, celebresque aut peracti gloria regiminis, aut commisso tradendarum disciplinarum munere, aut promovendi literarum incrementa solicitudine, & cura, honoris caussa, convenio, ratus ab honesto viro cum adstantes, tum absentes sodales pariter esse colendos. Cum autem nihil habeam, quod ex angusta Pisarum provincia ad Vos dono mittam; exiguum hoc, tenuissimumque munusculum gratanter, ac lubenter excipere ne dedignemini, præsertim dum a vobis nullam aliam, præter comitatem, atque hu-

ma-

manitatem veſtram, expoſtulat remunerationem: quamquam *communionis*, & *beneficentiæ*, monente Apoſtolo, nefas eſt oblivifci, & indecorum eſt ſpernere Filii Sirach ſaluberrimum rectiſſimumque conſilium, quod comprehenditur verſu capitis quarti poſtremo. Præterea, ſi aliquam ex hoc Opuſculo exiſtimatis percipi poſſe utilitatem, illud perlegite; nam hæc fuit altera ſcribendi ratio, probis, ſtudioſiſque prodeſſe. Ceterum ſi rude, impolitum, prolixum, non elaboratum induſtria, non brevitate jucundum, non rerum geſtarum enarratione perfectum, non denique hiſtoriarum copia, & delectu exornatum eſſe videatur; procul Opuſculum ipſum abjicite. Etſi enim unicuique a natura inditum eſt, ut partus ingenii ſui, informes quoque & abortivos, haud mediocriter diligat; ego tamen nunquam quos edidi tanta proſecutus ſum dilectione, ut vellem alicui afferre incommodum, vel detrimentum.

tum. Quare in hujus parvitate munuſculi attendite animi mei ſinceritatem, atque meæ erga vos benevolentiæ magnitudinem. Valete.

PRÆ-

PRÆFATIO.

AUCIS hujus Operis conscribendi consilium, methodum, atque utilitatem exponam. Quum primum tradendæ Historiæ suscepi demandatam mihi provinciam, animadverti pene innumeros esse Scriptores, qui res a Majoribus gestas litteris consignarunt: quorum si duntaxat nomina vellem recensere, excederet istorum index hæc duo Breviarii volumina. Illi quoque, qui ad unam tantum Historiæ partem exornandam animum applicuerunt, & librorum amplitudine, & rerum copia, & prolixitate verborum, legendi, discendique cupidos prorsus exanimant. Nemo unus, quamvis lynceis sit oculis, insomnis, assiduus, & diurna, ac nocturna manu auctores verset, & pervolutet, universos unquam perlegerit. Tyronibus itaque, præsertim Theologica doctrina imbuendis, & ad sacras habendas conciones formandis, multiplicia illa, & prægrandia volumina inutiliter proponuntur. At, inquis, complura sunt, eaque exquisitissima, Ecclesiasticæ Historiæ Compendia, quæ, neglectis interim locupletioribus Voluminibus, præsidio esse possunt adolescentibus. Id quidem si inficias ibo, irridebunt me singuli. Verum hæc difficultatem non imminuunt, sed augent. Petenti enim quodnam ex his Compendiis præferendum existimemus, quid respondendum sit, omnino me latet. Si Chronicorum laudavero libros, Tabulasque Chronologicas; nescio quid ex iis eruere possit discipulus, nisi forte rationem temporum, nudaque

daque sive Cæsarum ; sive Pontificum ; sive celebratissimorum Virorum nomina , rerumque humanarum vicissitudines , aliaque id genus , quæ aut nocat , aut ignoret , parum sua interesse crediderim . In ipsa ulterius temporum supputatione Chronographi adeo discrepant , ut si unius sectemur calculos , alterius computo reprehendamur . Quamobrem lectione unius parum , aut nihil proficimus , collatione autem plurimorum confundimur . His autem neglectis , si forte avida celerique manu arripiamus Historiarum Synopses , nescio quid harum adminiculo percepturi simus utilitatis . Etenim aliquæ eo elucubratæ sunt fine , ne memoria excidat quidquid vehementi , & diuturno comparatum est studio . Iis itaque , qui Historicos nec a limine salutarunt , neque ab iis aliquas acceperunt servandas custodiendasque divitias , nullo erunt istiusmodi Epitomes adjumento . Quædam aliæ comprehendunt vel acutissimas animadversiones in præteritorum temporum monumenta , vel præceptiones , & consectaria ad mores instituendos , regendamque rempublicam opportuna : sementis tamen ac messis , putationis & vindemiæ distinguenda sunt tempora : atque meliora seligere , aliena carpere , emendare anachronismos , exercitati viri opus est , subacti ingenii , improbique laboris . Permultæ denique auctores habent heterodoxos , qui nempe nituntur Romanæ Ecclesiæ deprimere dignitatem , Majorum evertere traditiones , & propugnare nefaria dogmata ; atque istorum scripta doctiores refellere naviterque oppugnare , adolescentes vitare sedulo debent , & procul abjicere . Subiit itaque animum meum cogitatio ejuscemodi Epitomen condere , in qua nec sola annorum series , nudaque virorum nomina occurrerent , neque legentibus necessaria foret prævia institutio , neque fastidium pareret rerum multiplicitas & permixtio , neque assentatio improbos ignarosque palparet , neque de humano genere benemeritos calumnia proscin-

scinderet, neque perniciosæ doctrinæ propinaretur venenum. Id vero utrum assecutus fuerim, compertum erit experimento.

Methodum talem tenendam esse putavi, in qua neque lucidus ordo deesset, neque præteritorum temporum acta inquirentem defatigaret prolixitas, perturbaret varietas, inopia & jejunitas excruciaret, styli obnubilaret opacitas, orationis ambitus circumageret. De Romanis Pontificibus initio differere constitui, quoniam ob dignitatis fastigium, ob religionis principatum, ob fidei depositum, ob auctoritatem magisterii, sunt mortalibus omnibus præferendi. Quinam fuerint Apostolicæ Sedis invasores, & schismatum scissurarumque architecti, suo loco adnotatur. Si legitimi Petri successores aliquid humani passi sunt, quemadmodum fateri necessum erat, ita id temperanter narravi, admonens nunquam illos fidei integritatem vitæ facinore violasse: quod veræ Ecclesiæ non labefactat, sed corroborat firmitudinem. Hinc enim comprobatur adversus eamdem Ecclesiam nunquam Portas inferi prævalere, nunquam mergi, quamvis jactetur fluctibus, Petri naviculam. Pertractari proximo loco de Conciliis, quibus explorata est Apostolorum traditio; confirmata fides, restituta disciplina, atque confixæ hæreses, moresque reformati fuere. Tertio hæreticorum descripsi deliramenta, propterea quod frustra sacrorum Antistitum veneratur consessus, quisquis non execratur Satanæ Synagogas. Quarto autem loco sermonem instituo de Scriptoribus Ecclesiasticis; quorum, cum singulos recensere longe excederet Breviarii fines, illustrioribus laudatis, reliquos promiscue & coacervatim commemoro. Quoniam vero duo sunt, quibus mundus principaliter regitur, nimirum, auctoritas sacra Pontificum, & Regalis potestas; Cæsarum quinto in capite trado notitiam, cui addo plurimorum Sanctorum catalogum, tum quia eo loci de Persecutionibus, ac de Marty-

Martyribus opportune differitur : tum etiam quia regnantium in cælis hereditas erit, ut propositam spem habemus, peregrinationis nostræ terminus, merces laborum, studiorum complementum, atque intellectus satietas. Ea, quæ sexto attinguntur capite, spectant ad Catholicæ Ecclesiæ dogmata, & disciplinam: dogmata vero ea sunt, quæ firmissima fide tenemus, accepimus perpetua traditione a Majoribus, & sacrarum Scripturarum oraculis, Apostolicæ Cathedræ definitionibus, Synodis Oecumenicis, sanctorumque Patrum documentis credenda cunctis Christifidelibus proponuntur; neque seculorum decursu, aut diversitate locorum, alicui, vel minimæ, obnoxia sunt mutationi. Disciplina autem vel ritus & ceremonias, vel rigidioris, seu benignioris consuetudinis leges perscribens, pro temporum, locorumque varietate mutatur; & recte, atque inculpate se gerit, qui illius, in qua commoratur, Ecclesiæ obtemperat institutionibus. Quibus addidimus Religiosas quoque Familias, harumque primordia, necnon quædam alia, quæ dici possunt prædictorum supplementum, & aliquod post collectionem segetis spicilegium. Atque hisce limitibus utraque Pars circumscribitur: nam quæ sequuntur in Appendice ex profanis historiis collecta, externa additamenta sunt, & mantissæ. Hanc itaque servavi methodum, qua unius ab aliis seculis segregatur historia, & quæ spectant ad unam ejusdem historiæ partem, secernuntur a ceteris: In his vero dedi operam, ne veritatem infringerem aut assentandi libidine, aut rursus odio & livore, vitans, ut in primo Annalium admonuit Tacitus, fædum crimen servitutis, quod inhæret adulationi, & falsam speciem libertatis, quæ inest malignitati.

Utilitatem denique hujus operis haud minimam futuram fore confido. Etenim eorum, quæ sunt dispersa, collectio, & eorum, quæ permista

sunt,

unt ; segregatio , magno tyronibus esse potest commodo , atque adjumento . Si ad studium Ecclesiasticæ Historiæ tantummodo exstimularet , & viam sterneret ; neque istud parvum mihi videretur emolumentum . De Historiæ laudibus dictum est alibi : nec rursus in silvam ferenda sunt ligna . Sat erit pervulgatam Tullii descriptionem , & poeticum , notissimumque Historiæ præconium repetere . Cicero enim in dialogis de Oratore ad Quintum fratrem , Historia , *inquit* , testis temporum , lux veritatis , vita memoriæ , magistra vitæ , lux vetustatis . *Præconium vero illud versibus hisce comprehenditur :*

Illa ego , quæ gestis præsum custodia rebus ,
Digero quod caveas , quodque sequaris iter .
Priscaque ne veteris vanescat gloria secli ,
Vivida defensant quæ monumenta damus .
Et sua virtuti per me sunt præmia , rursum
Impia famosis defero facta notis .
Eloquor & summi quantum jactentur, & imi :
Eloquor & cæcæ fasque nefasque deæ .
Quod majus theatrum , circusque capacior aut quæ
Doctior humanas scena referre vices ?
Me sine quis prudens ? Unde experientia major ?
Qui me adiit , tandem non mage doctus eat ?
Omnis enim nostro pendet prudentia sensu ,
Riteque nil , nostra qui caret arte , sapit .

Præfari non opus est plura ; siquidem , ut Lucianus ajebat , Procemium Historicorum non quærit benevolentiam , quam præcipue captat Orator ;

NOI

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova

AVendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approvazione del P. F. *Gio. Raimondo Petrelli* Inquisitor del Santo Officio di *Vicenza* nel Libro intitolato *Breviarium Historiæ Ecclesiasticæ Auctore Joanne Laurentio Berti, pariterque Isagoge ad Sacram Geographiam MS. ejusdem Auctoris, quæ est operi adjungenda.* &c. non v' esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, e buoni costumi, concediamo Licenza a *Giambattista Remondini* Stampator *di Venezia* che possi essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Publiche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 12. Aprile 1763.

(*Sebastian Zustinian Ref.*
(*Alvise Mocenigo 4. Cav. Proc. Ref.*
(*Polo Renier Ref.*

Registrato in Libro a carte 164. al Num. 864.

Davidde Marchesini Segretario.

CHRO.

CHRONOLOGIÆ RUDIMENTA.

CAPUT I.

De Tempore, hujusque partibus.

Quam nos rationem temporum dicimus, appellitant alii Græco vocabulo *Chronologiam*, a χρόνος, *tempus*, & λόγος, *ratio*. Hinc pariter nomen trahunt *Chronicon*, in quo series temporum adinvenitur digesta, & *Chronologus*, aut *Chronographus*, Scriptor Annalium. Ethnici quoque Saturnum, quo nomine *tempus* colebant, Κρόνον dixere; atque ab ipso devorari liberos autumabant, quoniam omnia tempus absumit. Est itaque Chronologia, aut Chronographia, temporum ratio, vel descriptio.

Tempus quidam a τότε, *tunc*, quidam a τέμνω, *seco*, quidam a *tepor* dictum volunt, quasi a veris temperie. Facilius autem est tempus mente percipere, quam describere verbis. Philosophi ajunt tempus esse mensuram motus, vel durationem rerum corporearum, nec sine principio, nec sine fine existentium. Iis enim, quæ divina sunt, non tempus competit, sed æternitas. Fortasse veteres Saturno Rheam, idest, terram dederunt uxorem, quoniam temporalia quælibet e terra gignuntur.

Ex primo *Geneseos* percipimus initio temporis, quando Deus condidit cælum, & terram, fuisse materiam

quamdam formæ expertem, quam latinus interpres vocat *terram inanem, & vacuam*, & Codex Hebraicus *Tohu* & *Bohu;* tum producta luce, diem a nocte fuisse secretam. Hinc nati apud Eusebium in 1. de Præparatione Evangelica Phœnicum Dii *Thoth*, & *Bau*, & quod primum in Theogonia statuit Hesiodus, *Chaos*, hujusque filii Erebus & Nox, a quibus procreati finguntur Æther, & Dies. Sunt itaque partes temporis præcipuæ tenebræ & lumen, nox & dies. Et nox quidem præcessit diei; nam ut Apostolus ait 2. ad Corinth. 4. 6. Deus *e tenebris fecit lumen splendescere*. Hac de re Judæi *a vespera ad vesperam* juxta præscripta legis agunt dies Festos. Eo processit Gentilium insania, ut has quoque temporis partes inter Numina referrent. Nocti vero mactabant gallum, *Quod tepidum vigili provocet ore diem*, inquit in 1. Fastorum Ovidius. Dies item ac æther lucidus est Jupiter ille *Diespiter*, & *Lucetius*, de quo Agellius lib. 4. Noct. Attic. cap. 12. Orti illinc Lucifer, & Hesperus, quibus equos desultorios consecrabant.

Sequitur pars minor diei *Hora*, ab *Hor*, *lux*, appellata, unde Sol etiam, & Apollo *Horos* vocatur; sive ab ὁρίζειν, idest, *terminare*, ac definire, quod horæ partes dierum finiant, ac dividant. Fuerunt olim horæ idem, ac quatuor anni partes, ver, æstas, autumnus, & hiems. Hujus partitionis causa dicuntur horæ apud Nasonem citato lib. 1. Fastorum, una cum Jano, idest, Sole servare, & custodire cardines cæli, atque apud Horatium lib. 1. Ode 12. mundum temperare. Propter quatuor illas horas, vel anni tempora Gentes consecrasse Soli quadrigas, scribit Isidorus lib. 18. Originum cap. 36. Horas deinde Ægyptii in duodecim diei partes dissecuerunt, eo quod animal Serapi dicatum duodecies in die mingeret æqualibus intervallis. Duplicatus tandem est numerus, & ex duodenis horæ factæ vigintiquatuor. Videsis lib. 1. Saturnalium cap. 21. Macrobium.

Duodecim horas diei, ac totidem noctis numerabant tempore adventus Dominici Romani pariter, & Judæi. Idcirco Dominus universas diei partes significans inquit Joannis 11. 9. *Nonne duodecim sunt horæ diei?* In quatuor enim quadrantes diem partiebantur, quorum habebat quilibet horas ternas: ac prima incipiebat cum ortu Solis, sexta in meridie, duodecima vero absolvebatur cum Sol occideret. Præcipue tamen cujuslibet quadrantis priorem horam, primam

mam nempe, tertiam, sextam, & nonam Judæi orationis causa observabant. Tertia enim, sexta, & nona, sacrificia precesque fieri solebant, quod præter Hebræos docent nos Cyprianus de Oratione Dominica, & Hieronymus ad caput 7. Danielis, & in epistolis ad Lætam, & ad Demetriadem. In cap. 10. *Numerorum* præcipitur, ut festis diebus horæ ipsæ tubarum sonitu f[illegible]nificentur. Eapropter illas vocat Tertullianus in libro de Jejuniis *insigniores in rebus humanis, quæ diem distribuunt, quæ negocia distinguunt, quæ publice resonant.*

Cum tres illæ horæ essent ceteris notiores, illarum designatione indicabatur medium illud tempus, quod inter unam, & alteram orationis horam intercedebat. Ita hora tertia usque ad meridiem, nona usque ad Solis occasum computabatur. Ex his colligimus horam *Sextam*, qua crucifixus est Dominus, fuisse meridiem, impletumque vaticinium Amos 8. 9. *Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: Occidet Sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis.* Apparet etiam nullam esse antilogiam inter Marcum Evangelistam asserentem cap. 15. 25. Christum affixum Cruci *hora tertia*, & Joannem scribentem cap. 19. 14. patratum hoc scelus *hora quasi sexta*. Etenim id contigit medio tempore inter tertiam, & sextam horam nondum exacto. (1)

Ut diem, ita noctem in quatuor partes primum Romani, deinde Judæi diviserunt, quas appellarant *Vigilias* a militum nocturnis excubiis. Quatuor illæ vigiliæ tribus horis singulæ constabant, ac erant tempore hiemali longiores, & breviores æstivo. Etsi autem erant olim apud Hebræos tres vigiliæ, testes David Kimchi; a temporibus tamen Pompeji, qui Jerosolymam expugnavit anno P. Jul. 4651. ante Vulg. Æram 63. iidem Judæi cum Romanorum moribus congruentes, statuerunt quaternas. De priori Vigilia, seu Vigiliarum initio vide Hieremiam Thren. 2. 19. Secundam, ac tertiam commemorat Lucas 12. 38. quartam Matthæus 14. 25. & Marcus 6. 48.

(1) Utique nonnulli Patrum, inter quos S. P. Augustinus, tradunt Christum Dominum *hora tertia* crucifixum fuisse in Prætorio lingua Judæorum, & *hora sexta* lictorum manu, sed hæc moralis explicatio literalem, quam hic innuimus, minime excludit.

Quarta hæc vigilia Matutina appellatur Exodi 14. 24. & secundum gallicinium apud Synesium, & Aristophanem. Gallus enim in medinoctio, & sub adventum lucis edit cantum. In eadem vigilia conspici solem in vertice montis Cassii in Arabia Petræa scribit Plinius lib. 5. cap. 22. Non ergo differt ab hac vigilia Aurora; quam gentes *Matutam*, & Λευκοθέαν,, hoc est, Albam Deam nuncuparunt: de qua Strabo lib. 11. Geographiæ, Hyginus fabul. 2. & Cicero in 1. Tusculan. Ex his infertur, in aurora demersum Pharaonis exercitum, Petrum ejusque naviculam jactatam fluctibus evasisse naufragium, eumdem Petrum tertio negasse Magistrum, & hunc opus redemptionis inchoasse, quemadmodum Pontifex Hebræorum sacerdotale munus auspicabatur. Nam hæc omnia in quarta vigilia, & in secundis galliciniis evenisse commonstrant loca paullo supra producta.

A vigiliis, quas memoravimus, nomen traxerunt nocturnæ preces, quibus veteres Christiani vacabant. De his plura in libello precum Marcellini & Faustini, in libro 3. Institutionum Cassiani, in libris pertractantibus de Ritibus Eccl. Isidori, Honorii, aliorumque, & in Cardinalis Bona Divina Psalmodia. Iis autem vigiliis abrogatis, exceptis quæ aguntur in Natali Dominico, Vigilias consuevimus appellare dies profestos, & interdum officia, maxime Defunctorum, quæ nocturnis olim vigiliis persolvebantur.

CAPUT II.

De Etymologia, distinctione, initio, et varietate dierum.

Particulis temporis explanatis, agam de die, non quatenus significat lucem a tenebris segregatam; sed prout est spatium vigintiquatuor horarum, & *vespere*, & *mane*, ut divinæ Scripturæ utar phrasi, componitur. Appellatur dies ἀπὸ τοῦ Διός, nempe a Jove, seu luce, nobiliori diei parte; sive, ut Varro inquit, a Deo, qui lucis, & diei est auctor, & rector. Græci ἡμέραν dicunt, quoniam dum lumen emicat, homines gratulantur; ideoque veteres scripserunt ἱμέραν, nempe *desiderabilem*. Integram proinde diem, quæ tenebras lucemque complectitur, vocant νυχθήμερον.

Ex

Ex quo autem νυχθήμερον fit noctis, lucisque complexio, sequitur optime diem appellari illam temporis partem, in qua vespera & mane, tenebræ & lux distinguuntur. Quare duæ noctes, & dies unus, cum parte lucis, seu diei præcedentis, & insequentis, tres dies dici possunt. Ita quod legitur Mat. 12. 40. Jonam fuisse in ventre ceti τρεῖς ἡμέρας, καὶ τρεῖς νύκτας, & Mat. 27. 63. ac Marci 8. 31. Christum a mortuis resurrexisse μετὰ τρεῖς ἡμέρας, *post tres dies*, accipiendum est, ac si diceretur, μετὰ τρία νυχθήμερα, *post tria dienoctia*.

In naturalem, & artificialem Astronomi diem dispertiunt: & dies naturalis est ille, quo sol ab ortu ad occasum procedens, ad idem, unde profectus erat, punctum revertitur; artificialis vero dies est, in quo sol supra Finitorem, vel Horizontem versatur, & cui ex adverso nox respondet. Nunc de die naturali agimus; quem tamen plerique eum artificiali confundunt, dum de naturali die locutum putant Basilium scribentem in Hexameron diem esse aerem, quem sol illuminat, & Aristotelem asserentem nihil aliud esse diem, quam solis excursum ab oriente in occasum. At missa illa Astronomorum partitione, diem nos alium civilem vocamus, legalem alterum, tertium Ecclesiasticum. Ac primum dicimus illum, qui in consuetudine & usu receptus est modo, & incipit ab ortu solis: legalem, qui protrahitur a vespera ad vesperam: Ecclesiasticum, qui a media nocte ad mediam noctem producitur. Hoc enim postremo utimur in jejuniis, festisque servandis. Ea partitione liquet Joannem, qui cap. 13. 1. ait Dominum instituisse postremam cœnam *ante diem festum Paschæ*, non discrepare a ceteris Evangelistis, qui ajunt Pascha a discipulis præparatum *primo die azymorum*. Ubi enim alii Evangelistæ commemorant diem legalem juxta mandatum Exodi 12. 6. Joannes *diem* communi, & usitata significatione usurpavit.

Quatuor sunt cardines, a quibus dierum ducuntur initia. Ab oriente enim sole diem auspicabantur Babylonii: a meridie veteres Umbri; a solis occasu Athenienses, & Judæi, atque a medinoctio Romani. Id litteris tradunt Plinius lib. 2. cap. 77. & Censorinus de die Natali. Vide & Legem Paulli., *More Romano*, *ff. de Feriis*. Non tamen perpetua fuit prædictarum Gentium consuetudo. Enimvero Judæi, posteaquam venerunt in ditionem Romanorum, retento in diebus festis

QUARTA hæc vigilia Matutina appellatur Exodi 14. 24. & secundum gallicinium apud Synesium, & Aristophanem. Gallus enim in medinoctio, & sub adventum lucis edit cantum. In eadem vigilia conspici solem in vertice montis Cassii in Arabia Petræa scribit Plinius lib. 5. cap. 22. Non ergo differt ab hac vigilia Aurora; quam gentes *Matutam*, & Λευκοθέαν,, hoc est, Albam Deam nuncuparunt: de qua Strabo lib. 11. Geographiæ, Hyginus fabul. 2. & Cicero in 1. Tusculan. Ex his infertur, in aurora demersum Pharaonis exercitum, Petrum ejusque naviculam jactatam fluctibus evasisse naufragium, eumdem Petrum tertio negasse Magistrum, & hunc opus redemptionis inchoasse, quemadmodum Pontifex Hebræorum sacerdotale munus auspicabatur. Nam hæc omnia in quarta vigilia, & in secundis gallicinîis evenisse commonstrant loca paullo supra producta.

A VIGILIIS, quas memoravimus, nomen traxerunt nocturnæ preces, quibus veteres Christiani vacabant. De his plura in libello precum Marcellini & Faustini, in libro 3. Institutionum Cassiani, in libris pertractantibus de Ritibus Eccl. Isidori, Honorii, aliorumque, & in Cardinalis Bona Divina Psalmodia. Iis autem vigiliis abrogatis, exceptis quæ aguntur in Natali Dominico, Vigilias consuevimus appellare dies profestos, & interdum officia, maxime Defunctorum, quæ nocturnis olim vigiliis persolvebantur.

CAPUT II.

DE ETYMOLOGIA, DISTINCTIONE, INITIO, ET VARIETATE DIERUM.

PARTICULIS temporis explanatis; agam de die, non quatenus significat lucem a tenebris segregatam; sed prout est spatium vigintiquatuor horarum, & *vespere, & mane*, ut divinæ Scripturæ utar phrasi, componitur. Appellatur dies ἀπὸ τῦ Διὸς, nempe a Jove, seu luce, nobiliori diei parte; sive, ut Varro inquit, a Deo, qui lucis, & diei est auctor, & rector. Græci ἡμέραν dicunt, quoniam dum lumen emicat, homines gratulantur; ideoque veteres scripserunt ἱμέραν, nempe *desiderabilem*. Integram proinde diem, quæ tenebras lucemque complectitur, vocant νυχθήμερον.

Ex

Ex QUO autem νυχθήμερον sit noctis, lucisque complexio, sequitur optime diem appellari illam temporis partem, in qua vespera & mane, tenebræ & lux distinguuntur. Quare duæ noctes, & dies unus, cum parte lucis, seu diei præcedentis, & insequentis, tres dies dici possunt. Ita quod legitur Mat. 12. 40. Jonam fuisse in ventre ceti τρεῖς ἡμέρας, καὶ τρεῖς νύκτας, & Mat. 27. 63. ac Marci 8. 31. Christum a mortuis resurrexisse μετὰ τρεῖς ἡμέρας, *post tres dies*, accipiendum est, ac si diceretur, μετὰ τρία νυχθήμερα, *post tria dienoctia*.

IN NATURALEM, & artificialem Astronomi diem dispertiunt: & dies naturalis est ille, quo sol ab ortu ad occasum procedens, ad idem, unde profectus erat, punctum revertitur; artificialis vero dies est, in quo sol supra Finitorem, vel Horizontem versatur, & cui ex adverso nox respondet. Nunc de die naturali agimus; quem tamen plerique eum artificiali confundunt, dum de naturali dic locutum putant Basilium scribentem in Hexameron diem esse aerem, quem sol illuminat, & Aristotelem asserentem nihil aliud esse diem, quam solis excursum ab oriente in occasum. At missa illa Astronomorum partitione, diem nos alium civilem vocamus, legalem alterum, tertium Ecclesiasticum. Ac primum dicimus illum, qui in consuetudine & usu receptus est modo, & incipit ab ortu solis: legalem, qui protrahitur a vespera ad vesperam: Ecclesiasticum, qui a media nocte ad mediam noctem producitur. Hoc enim postremo utimur in jejuniis, festisque servandis. Ea partitione liquet Joannem, qui cap. 13. 1. ait Dominum instituisse postremam cœnam *ante diem festum Pascha*, non discrepare a ceteris Evangelistis, qui ajunt Pascha a discipulis præparatum *primo die azymorum*. Ubi enim alii Evangelistæ commemorant diem legalem juxta mandatum Exodi 12. 6. Joannes *diem* communi, & usitata significatione usurpavit.

QUATUOR sunt cardines, a quibus dierum ducuntur initia. Ab oriente enim sole diem auspicabantur Babylonii: a meridie veteres Umbri; a solis occasu Athenienses, & Judæi, atque a medinoctio Romani. Id litteris tradunt Plinius lib. 2. cap. 77. & Censorinus de die Natali. Vide & Legem Paulli, *More Romano*, *ff. de Feriis*. Non tamen perpetua fuit prædictarum Gentium consuetudo. Enimvero Judæi, posteaquam venerunt in ditionem Romanorum, retento in diebus festis

vetusto more, in aliis victores imitari cœperunt; atque ætate Anastasii Sinaitæ, qui floruit circa annum 560. Ægyptii ab initio noctis, & Athenienses ab ortu solis dies inchoabant. Quod Anastasius ipse testatur lib. 1. Anag. Contemplat. in Hexameron. Nec reprehendendus est Isidorus idem asserens in lib. de Mundo cap. 1. Morem itaque nostrum auspicandi diem ab oriente sole comprobant vetustior consuetudo, plurium consensio, necnon Ulpiani leges *ff. de usucap.*

Dierum varia sunt apud profanæ, & apud sacræ Historiæ Scriptores, vocabula. Romanis ex Numæ instituto alii dies erant *Festi*, alii *Profesti*, alii *Intercisi*. *Festi*, dicebantur, qui dicati erant diis: *Profesti*, quibus publicæ, aut privatæ res administrabantur, hominesque procul erant a numinum religione; *Intercisi* autem illi, quibus fas erat nonnullis horis, & nonnullis aliis nefas erat jus dicere, quasi forent diis, hominibusque communes: Ac festi dies in sacrificia, epulas, ludos, feriasque dividebantur; siquidem aut sacrificiorum oblatione, aut divinis epulis, aut ferias agendo sacra celebritas agebatur. *Profesti* quidam dicebantur *Fasti*, quibus prætori fari licebat, & ea verba proferre, *Do*, *Dico*, *Addico*: alii *Comitiales*, a comitio dicti, eo quod populus simul conveniret: *Comperendini* alii, quibus in perendinum, sive in diem alium differebantur judicia: *Stati* dies alii, qui cum peregrino judicii causa constituebantur, ac demum alii *Præliares*, quibus fas erat res repetere, & hostes lacessire. De his plura qui de Antiquitatibus Romanis pertractant.

Sunt & apud JCC. dierum nomina alia permulta. *Atri* enim dicuntur dies, quibus educere legiones, & acies cum hostibus committere religio non sinit. *Religiosi*, ac tristi omine infames, & funesti, in quibus nec rem divinam facere, nec novi aliquid exordiri homines superstitiosi audebant. *Sigillarii*, in quibus deorum sigilla fictilia, & imagunculæ emebantur a pueris, & pro munere invicem missitari solebant. *Diffisi*, qui, re in alteram diem rejecta, quasi diffindebantur. Complures demum alii, ut dies actionis, condictus, solutionis, cretionis, sessionum, de quibus Lexica Juridica, & quotquot disserunt de significatione verborum.

Invenies præterea apud sacrarum rerum Scriptores multa dierum nomina a præcedentibus diversa. Dies enim *Sancti* vocantur dies Quadragesimæ. Dies *Votorum* ii, quibus contrahuntur sponsalia, & fiunt nuptiæ. Dies *Magnus*,

gnus, festum Dominicæ Resurrectionis. Dies *Consecrati*, solemnitas Dominicæ Nativitatis cum tribus diebus sequentibus. Dies *Ægyptii*, quos ut nocivos quidam non absque superstitione solent adnotare. Dies *Neophytorum* illi octo, quibus recens baptizati albis vestibus induuntur: dies *Censorius*, vel dies *Humanus*, in quo ante supremi Judicis tribunal adstabunt homines universi.

CAPUT III.

De Feriis Festisque diebus.

FERIARUM nomine non semper idem significatur. Apud Latinos enim *feriæ* dicuntur dies, quibus a forensibus negotiis, & ab operibus minime necessariis vacatur. In hac significatione feriæ vocantur tum publicæ celebritates, tum dies quibus Magistratus ob vacationem aliquam jus non dicunt, necnon nundinæ paganorum, idest, rusticorum gratia institutæ, & quotquot vacationes ab opere a prætore, vel sacrorum antistite indicuntur. Adde *privatas ferias*, dies nempe, in quibus memoria agitur in peculiari urbe, aut familia vel expiationum, vel natalium, vel funerum. Atque hujusmodi dies *feriati* a feriendis victimis, sive a *ferendis* epulis appellantur, nisi mavis cum Vossio feriarum nomen repetere a *Fesiis*, s. in r. commutato.

IN HAC significatione dies in Dei honorem, Sanctorumque cultum dicati vocantur *Feriæ*, ut constat ex cap. *Pronunciandum*, de Consecrat. dist. 3. ex Novella 54. Leonis, & ex Cod. lib. 3. tit. 12. Hinc *feriari* in Ecclesiasticis sanctionibus idem sonat ac festum colere, & *Feriales* commemorati in epistolis Chromatii, & Heliodori ad Hieronymum sunt libri, aut catalogi festa Martyrum describentes. Vocantur item *feriæ* septem dies qui præcedunt, & septem qui sequuntur festa Dominicæ Resurrectionis, atque Nativitatis, in quibus nemo in forum compelli poterat, non tantum canone 6. Concilii VII. Toletani, verum etiam Imperialibus Constitutionibus, ut liquet ex præcitato tit. 12. lege 2. 7. & ultima. Adde ex Ivone lib. 4. cap. 15. dies tres Rogationum. Memorant etiam leges, & Canones *Ferias Messivas*: ex lege quippe Ulpiani, *Ne quis Messium*, ff. de Feriis 1. messis, & vindemiæ temporibus adversarius non potest cogi ad judicium.

Ferias quoque *Jovis*, & *Mercurii*, quas interdum legimus interdictas Christianis, non aliud significare intelligimus, quam festa Paganicæ superstitionis.

HACTENUS explicavimus quid sit feria, in qua a negotiis, litibusque cessamus. Verum mos obtinuit, ut *feriæ* dicantur singuli dies hebdomadæ, die solis excepto. In Vitis Romanorum Pontificum asseritur id constitutum fuisse a Sylvestro, ut clerici scirent se, abjecta ceterarum rerum cura, uni Deo vacare oportere. Quidam censent, ex quo Constantinus Magnus sancivit, ut hebdomada Paschatis esset feriata, inde factum, ut ab ipsa hebdomada, quæ prima erat anni Ecclesiastici, dies etiam reliquarum hebdomadarum vocarentur Feriæ.

QUINAM sint dies Festi, constat ex dictis. A Græco ἑστιῶ quod est, *festum diem agere*, repetunt cum Gerardo Joanne Vossio etymologiam hujus nominis *Festum* doctiores Grammatici: ἑστιᾶν vero arcessunt Græci ἀπὸ τῆς ἑστίας, *foco*, seu *lare*: unde & Vesta ignis præses, virginesque Vestales. Festa enim agentes, apud larem suum, idest, domi amicos convivio excipiunt. Communis est persuasio, Festum esse diem, in quo jurgia, & laboriosa opera cessant: quod testatur etiam Tibullus libro 2. Elegia 1. eo versu,

Luce sacra requiescat humus, requiescat arator, & novem sequentibus.

PLURA in Festis Gentiles peragebant, a quibus non abhorrent Christiani, eadem specialis venerationis cultusque ratione exercentes. Hæc recenset, notisque e Libanio Sophista, Plutarcho, Arnobio, Lipsio, aliisque sollerter collectis explanat erudita dissertatione Jo. Fronto Parisiensis Academiæ Cancellarius. Hujusmodi sunt reserare templa, & simulacra detegere: indicere in profestis quietem, & operum cessationem; summo mane ad solemnitatem accedere: cum servis, & captivis, puerisque in pædagogio mitius agere: decorare terram floribus, advenas rogare apud se convivari, aurum effundere in pauperes, splendidis incedere vestibus, hymnos post epulas decantare, cessare jurgia, & reconciliari civem civi, hospitem hospiti, mulierem mulieri.

EX GENTILIUM quoque moribus derivasse videtur, ut Christiani natales, & emortuales dies tanquam Festos haberent. Natalem quippe mundi celebrarunt Ægyptii XIII. Kal. Augusti; Romani Urbis suæ XI. Kal. Majas,

lias, quem diem a Pale pastorum, & pabulorum Dea, Palilia dixere. Adde Natalia Deorum, ut Apollinis die 7. Aprilis, Mercurii 17. Maji, & iis similia apud Dempsterum lib. IV. Antiq. Roman. Occurrunt ibidem, & Regum, & Cæsarum natalitiæ festivitates, Romuli die 20. Septembris, Octaviani Augusti die 23. ejusdem mensis, Germanici diei 31. Sextilis. Meminere istiusmodi Festorum sacri etiam libri, ut Natalis Pharaonis Gen. 40. 20. Natalis Antiochi 2. Machab. 6. 7. Natalis Herodis Antipæ Marc. 6. 21. Connumerabantur inter Natalia festa dedicationes templorum, inaugurationes regum, diesque, in quibus ab imminenti periculo civitates & oppida evasissent. Præter natales dies, emortuales, & anniversarios recolebant, & mortuorum memoriam celebrabant funebribus orationibus recitatis olim a consanguineis, erectis cippis, ac statuis, inscriptisque monumentis, hymnis, & carminibus, atque depictis historiis, actisque in commentaria relatis.

Æquum erat, ut sublatis erroribus, consimilia Festa institueret Ecclesia, ne videretur minoris æstimare virtutem, quam Ethnici vitia. Quamobrem natalem diem eorum, quos noverat Sanctos materno ex utero prodiisse, ab Apostolicis Sæculis celebravit, videlicet, Reparatoris nostri, & Præcursoris Joannis, addiditque postea Nativitatem Beatæ Mariæ castissimæ ejusdem Reparatoris nostri Parentis. Acta quoque Martyrum a Notariis perquiri, & litteris mandari curavit, templa arasque supra illorum exuvias extruxit, imagines ad viventium exemplum atque præsidium exposuit, hymnos & psalmodiam instituit, & quoniam soluti e corpore rapiuntur in viam meliorem ac sempiternam, diem obitus consuevit appellare *Natalem*. Ad hæc diem, qua Apostolorum Princeps, cum Antiochiæ, tum Romæ sedere cœpit, ac diem pariter consecrationis Pontificis, vel Episcopi, potiori jure, quam inaugurationis Cæsarum, & Augustorum, coli annua celebritate mandavit. Templorum item dedicationis diem inter festa referre voluit, retento veteri nomine Encæniorum, quod extat 1. Mach. 4. 59. & Joannis 10. 22. & significat *innovationem ἀπὸ ἐγκαινίζειν*, propterea quod Esdras mense Adar, Salomon mense Tisri, & Judas Machabæus mense Casleu, purgato, innovatoque templo Jerosolymitano, indixerant Encæniorum solemnia.

Nec studuit solummodo Ecclesia in hujusmodi Festis quid-

quidquid superstitiosum est abolere; sed ulterius ritus quosdam Gentilium, qui vix eradicari poterant, consimili, sed religiosa ceremonia correxit. Etenim in festo Purificationis Deiparæ, quod Festum Græci *ὑπαπαντὴν*, idest, *occursum* appellant, quoniam tunc Simeon obviam Christo processit, instituta fuit a Gelasio, aut a Sergio R. P. benedictio Candelarum adversus lustrationes *amburbales*, quibus Ethnici accensis facibus ut justa persolverent diis Manibus urbem expiabant seu februabant; sive, ut aliis placet, ad eliminanda Lupercalia, quæ *februa sacra* vocitabantur, & a quibus secundus mensis dicitur Februarius. Kalendis quoque Augusti, qua die consecrata fuit ædes Martis, & celebrabatur Claudii Imperatoris Nativitas, dedicatus est Titulus Æquitii, & S. Petri Vincula majori veneratione honorari cœperunt, ut in desuetudinem abirent memorata Claudii, & Martis Solemnia. Sunt denique multi, qui Natalem Domini alligatum putant VIII. Kal. Januarias, quoniam ipso die colebant Ethnici Solis nativitatem; quibus tamen in aliam diem ortum Solis justitiæ, & Salvatoris mundi relegantibus, nequaquam possumus assentiri.

Singulos dies enumerare supervacaneum est; quisquis enim in Calendaria Romanæ Ecclesiæ conjiciat oculos, percipiet illorum numerum. In antiquioribus vero Calendariis desideratur festum Trinitatis, quartodecimo sæculo institutum a Joanne XXII. Ideo namque præcedentibus sæculis non colebatur Ss. Trinitatis festivitas, quoniam repetito Trisagio, aliisque precibus quotidie eam adoramus. Asserendum est idem de festo Sacratissimi Corporis Christi, quod etsi diebus singulis immolamus, ejusque institutio recolitur feria V. Majoris Hebdomadæ, solemniori tamen ritu celebratur ab universa Ecclesia ab anno 1264. ex Urbani IV. Constitutione. Inter B. M. V. festivitates recentiores sunt Præsentationis, quæ in Occidentali Ecclesia cœpit anno 1372. & Conceptionis, quam post Sixti IV. & Pii V. decreta, religiose ac solemniter celebrari mandavit anno 1708. Clemens XI. Incœpit solemnitas omnium Sanctorum sedente Bonifacio IV. ad summum Pontificatum evecto an. 608. Is enim Pantheon, quod M. Agrippa in honorem omnium Deorum ædificaverat, consecravit in cultum B. Virginis, omniumque Martyrum. Festorum deinde numerum pietas fidelium, sacrorumque Antistitum religio adeo multiplicavit, ut desit modo tempus singula recensendi.

In-

INTER dies Festos quidam peculiari, nunc antiquato, vocabulo distinguuntur. Legimus enim alicubi *Festum Architriclini*, quo nomine appellabatur Dominica secunda post Epiphaniam: *Festum Stellæ*, sanctorumque luminum, videlicet ipsam Epiphaniæ celebritatem: *Festum epularum*, idest, Cathedræ S. Petri Antiochenæ, in qua Ethnici convivia agebant ad sepulcra parentum. Festum *divisionis Apostolorum*, die 15. Julii, quo fertur in diversas mundi provincias illos abiisse.

CAPUT IV.

DE HEBDOMADA, SABBATO, ET DIE DOMINICA.

HEBDOMADAS ab ἑβδομος *septimus*, est septem dierum spatium, unde & *septimana* appellatur non vulgari tantum consuetudine, sed etiam in Cod. Theodos. l. 5. *de spectac.* Hebræi item spatium illud dierum vocant *Sciabuh* a radice *Sciabah*, *septem*. Hinc aliquando dies septimus hebdomada dicitur, ut in libris Josephi animadvertit illustris Vossius, & vicissim nomen *Sabbati*, quod significat diem septimam, interdum usurpatur ad significandam hebdomadam. Ita Marci 16. 2. habetur sanctas mulieres ad Christi monumentum venisse *valde mane una sabbatorum*; & Pharisæus Lucæ 28. 12. ajebat, *Jejuno bis in Sabbato*: ac prima hebdomadæ dies vocatur *prima Sabbati* Matthæi 28. 1. & Marc. 16. 9. In quibus, aliisque locis certum est, nomen *Sabbati* pro tota septimana usurpari.

NON solum hebdomadas dierum, verum etiam hebdomadas annorum legimus in sacris Bibliis, & in Hebræorum Commentariis. *Numerabis* (ita Levit. 15.) *quoque tibi septem hebdomadas annorum, idest, septies septem, quæ simul faciunt annos 49. sanctificabisque annum quinquagesimum*. Singularum autem harum hebdomadarum annus septimus est annus ille Sabbaticus, de quo lex Mosis eodem capite Levitici v. 4. *Septimo autem anno Sabbatum erit terræ, requietionis domini, agrum non seres, & vineam non putabis*.

INTER hebdomadas annorum celeberrimæ sunt illæ septuaginta, quibus Daniel Propheta cap. 9. 24. tempus futuræ redemptionis definierat. Quarum, sententia eorum qui Dominum cruci suffixum arbitrantur anno Vul.

Aeræ

Aeræ 29. talis esse debet partitio, ut harum hebdomadarum initium statuatur in anno 457. ante Aeram Christianam; hebdomada septuagesima, quam Propheta dixit, decisam esse & abbreviatam, inchoata sit anno ejusdem Æræ 26., & in dimidio hebdomadæ, scilicet post alios tres annos, Christus occisus fuerit, prædicto nimirum anno 29. Enimvero si annis 457. addamus annos 29. resultat summa annorum 486. atque annus quadringentesimus octuagesimus sextus est dimidium hebdomadis septuagesimæ. Nam septuaginta hebdomadæ annorum sunt anni 490.

Ab annorum hebdomada ad hebdomadam dierum revocemur oportet. Insignitur hæc enim in Epistolis Romanorum Pontificum, & in libris ritualibus, necnon apud Historicos, nominibus quibusdam peculiaribus. Atque hebdomada præcedens Dominicam Resurrectionis a Græcis Latinisque vocatur ἑβδομὰς μεγάλη, *hebdomada major*, ob maxima Ecclesiarum officia: *indulgentiæ* item ob pœnitentium absolutionem. Vocatur quoque *hebdomada pœnalis* & *laboriosa* propter Domini passionem. Rursus *hebdomada authentica* in monumentis Ambrosianæ Basilicæ. Tertia post Pascha dicitur *hebdomada expectationis*, quod per id temporis Spiritus Sancti expectetur adventus. Quarta hebdomada Quadragesimæ, cujus Sabbato sacræ habentur ordinationes, in Gelasii primi, Innocentii III. aliorumque Pontificum litteris *Hebdomada Mediana* vocatur. Hebdomadæ autem reliquæ, ut *Paschalis*, *in Albis*, *Pentecostes*, pronuntiato duntaxat nomine innotescunt.

Nomina septem dierum, e quibus conflatur hebdomada, sunt cuique notissima. Eorumdem nominum origo inde repetitur, quod singulis diei horis Ethnici præesse putaverint unum ex septem sideribus, quæ sunt Sol, Luna, Mars, Mercurius, Jovis, Venus, Saturnus; adeo, ut primæ horæ diei primi præsit Sol, secundæ Luna, tertiæ Mars, &c. primæ autem horæ secundi diei Luna, primæ horæ tertii diei Mars præsit, atque ita deinceps. Quare a planeta, aut sidere horæ primæ habet dies, ut appelletur dies Solis, dies Lunæ, dies Martis, &c. Legantur Dio lib. 37. & Philander lib. 9. Not. in Vitruvium. Verum, ut supra monuimus, Ecclesiastici ex decreto Sylvestri his nominibus, ortis vel ex Pythagoricis subtilitatibus, vel ex commentis Ægyptiorum, commune Feriarum nomen substituerunt, ita tamen, ut primam diem hebdomadæ appellent *Dominicam*, septimam *Sabbatum*,

Sabbati etymologiam deductam a *Sciabah*, *septem*, tradidimus supra: sed repetita a *Sciabat* significat *cessationem*, & *requiem*; atque hoc pacto non totam denotat hebdomadam, sed diem septimam, in qua Deus *requievit ab omni opere, quod patraverat*. Gen. 2. 2. Hinc Judæi creationis memores sabbatum colebant juxta legis præceptum Exodi 20. 11. & Deut. 5. 14. Persius Sat. 5. Judæos irridens horum festa vocat *Sabbata recutita*, & Rutilius ad Numantianum lib. 1. inquit, *Septima quæque dies turpi damnata Veterno*: Ovidius pariter in libro 1. de Arte amandi, *Culta Palæstino septima Festa viro*. Sabbatum anno Dominicæ Passionis incidens in hebdomadam azymorum dicitur *Magnus dies* Joan. 19. 31. non quod fuerit ipsa Paschæ solemnitas, sed quia populus cum victimis pacificis per totam azymorum hebdomadam templum adibat. Dies vero hoc præcedens Sabbatum vocatur *Parasceve* Marci 15. 42. Est autem παρασκευὴ idem, ac *præparatio*; nam Judæi feria sexta post meridiem parant cibaria, mensasque sternunt pro die proximo. Hujus rei causa dies emortualis Christi dicitur in Evangelio παρασκευὴ τοῦ πάσχα. Commemoratur Lucæ 6. 1. Sabbatum δευτερόπρωτον, *secundo-primum*. Disceptatur adhuc quodnam Sabbatum indigitet Evangelista: sed inter varias interpretationes illam existimamus probabiliorem, quæ tradit Sabbatum δευτερόπρωτον fuisse quod immediate sequebatur secundum diem azymorum, quasi diceretur, ἀπὸ τῆς δευτέρας πρῶτον, *primum post diem secundam*.

Sabbati in diem Dominicum translata festivitas fuit abrogatio legis quantum ad determinationem diei, non quantum ad cultum divinitatis, divinorumque beneficiorum contemplationem. Cum enim dies Dominica sit illa, in qua Deus mundum condidit, in qua Christus resurrexit, & in qua Spiritus Sanctus descendit super Apostolos; in cultu ejusdem diei commemoratur beneficium creationis, cujus gratia observatio Sabbati primitus fuerat indicta, & memoria repetitur peracta redemptio, & sanctificatio animarum, ita, ut in hujus Festi observatione perficiatur, non defraudetur finis præcepti, *Memento, ut diem Sabbati sanctifices*.

Præ ceteris Dominicis præcipuam venerationem expostulant Dominica Paschatis, & Pentecostes. *Pascha* etymologiam sortitur a radice *Pasach*, *transivit*, non, ut quidam existimarunt, a verbo Græco πάσχω, *patior*.

Hebræi

Hebræi solemnissimam habuere Paschatis celebritatem exeunte luna 14. mensis Nisan, ideſt, vespera diei quartædecimæ, unde initium sumebat dies XV. legalis, in cujus nocte angelus pertransiens exterminavit primogenitos Ægyptiorum. A quo transitu prima dies azymorum Phase, vel Pascha appellatur; legatur caput 12. Exodi. Qui in Paschate celebrando eamdem lunam 14. observabant, *Quartadecimani* dicti sunt: eosque traditione derivata ab Apostolis secundo Ecclesiæ Seculo S. Victor I., & anno 325. Nicæna Synodus proscripsit, lata lege, ne alio, quam Dominico die Pascha ubique Gentium celebraretur; quod saluberrime institutum est, ne Christiani Judæis communicare viderentur, nec Agni typici, sed Christi, qui Pascha nostrum immolatus est, mysteria sacra recolerent.

Eodem plane modo *Pentecostem*, sive diem quinquagesimum, quem colebant Judæi in memoriam legis datæ in Monte Sinai quinquagesimo die egressionis ex Ægypto, Christiani colunt die quinquagesima post Dominicam resurrectionis, ob divini Spiritus charismata Apostolis distributa. Est enim πεντηκοστὴ idem, ac *Quinquagesima*: ac recte hoc nomen ob dierum numerum quadrat in Pentecostem Christianam, haud secus, ac ἑορτὴ ἑβδομάδων, *festum hebdomadarum*, & ἡμέρα τῶν νέων, *dies novorum*; quibus nominibus Exodi 34. 22. juxta versionem LXX. insignitur Pentecostes Judaica.

CAPUT V.

De Mensibus variarum Gentium, et Romanorum præsertim.

Sequitur, ut dicamus de Mensibus, quorum nomen venit a *metior*, ut docet Cicero lib. 2. de Nat. Deor. vel, ut Varroni, & Isidoro placuit, a μήνη, ideſt, motus, & lunæ decursus, vel etiam ab Hebræorum radice *Manah*, quod est *numerare*. Est itaque mensis spatium illud temporis, quo luna suum peragit cursum, sive anni pars duodena.

Hebræorum menses sunt, (1)

Ni-

(1) Annus Hebræorum Civilis incipit a septimo mense Ecclesiastico *Tisri*. In Hebræo Kalendario hæc Festa recensentur. *Nisan* die I.

Nisan, olim Avib, ita appellatus ab *Aviv*, *Spica*, quoniam eo menſe incipit ſegetum ſpica vireſcere.
Jar.
Sivam.
Tammus.
Ab.
Elul.
Tiſri, dictus olim *Ethanim*.
Marſchevvan.
Casleu.

Thebet.

Jejunium ob mortem filiorum Aaron. X. alterum ob Mariæ obitum: & eligebatur eo die Agnus mactandus in Paſchate. Celebrandum aliud erat die 14. ad veſperam. XV. prima dies Azymorum. XVI. *Homer*, ſeu oblatio novi manipuli: hinc ſupputabantur dies Pentecoſtes. XXI. Ultima ſolemnitas Azymorum. XXVI. Jejunium ob mortem Joſue.

Iiar die X. Jejunium ob captam Arcam. XIV. Paſcha celebrandum ab iis, qui celebrare non potuerunt ſuperiori menſe. XXVII. Jejunium ob mortem Samuelis.

Sivam die VI. *Pentecoſte*, ſeu Feſtum Hebdomadarum. XXIII. Jejunium ob defectionem decem Tribuum ſub Jeroboamo. XXV. Jejunium aliud ob quorumdam Rabbinorum cædem. XXVII. Tertium Jejunium ob combuſtum Haninam cum libro Legis.

Tammuz die XXVII. Jejunium ob fractas tabulas legis, aliaque poſteriorum temporum infortunia.

Ab die I. Jejunium ob mortem Aaron. IX. Jejunium alterum ob incenſum cum urbe Templum, primo a Chaldæis, ſecundo a Romanis.

Elul die XVII. Jejunium ob mortem exploratorum terræ Chanaan. XXI. ξιλοφορία, nempe delatio lignorum ad Templum.

Tiſri die III. Jejunium ob necem Godoliæ & Judæorum in Maſpha. V. Jejunium ob mortem 20. Iſraelitarum, & Achiba filii Joſeph. VII. Jejunium ob conflatum vitulum, indictumque propterea gladium. X. Jejunium *Kippurim*, ſeu expiationis. XV. *Scenopegia*, ſive Feſtum Tabernaculorum. XXI. ὀσχοφορία, Feſtum Ramorum. XXIII. Legis & Moſis feſtiva memoria. Dedicatio item Templi Salomonis.

Marſchevan die VI. Jejunium ob excæcatum Sedechiam, ejuſque filios a Nabuchodonoſor interfectos. XXVII. Jove, ſive pluviæ in autumno tempeſtivæ petitio.

Kisleu die VII. Jejunium ob combuſtum a rege Joachim volumen conſcriptum a Baruch. XXV. *Encænia*, vel Dedicatio Templi, feſtumque Luminarium.

Thebet die VIII. Memoria Legis in Græcum ſub Ptolomæo rege converſæ, cum jejunio IX. & X. dies afflictionis ob obſidionem cladem que Jeruſalem ſub rege Babylonis.

Schebat die VIII. Mortis Juſtorum, qui extiterunt ſub Joſue lugubris cum jejunio recordatio. XXIII. Jejunium propter idolum Michæ, concubinam violatam in Gabaa, motuſque Iſraelitarum contra tribum Beniamin.

Adar die VII. Mors Moſis atque jejunium. IX. Jejunium ob contentiones inter diſcipulos Sammai, & Scholam Hillel. XIII. Lætitia ob interfectum Nicanorem. XIV. & XV. Feſta Sortium.

Thebet.
Schebat.
Adar.
Veadar, ſive *Adar* ſecundus.
Horum ſinguli a neomeniis inchoantur: & quoniam menſes lunares ſunt, ac breviores ſolaribus poſt tertium annum Judæi lunationem unam addunt, ſive menſem decimum tertium, quem vocant *Adar* ſecundum.

NOMINA menſium apud Ægyptios ſunt,
Thoth.
Paophi.
Athyr.
Chojac.
Tybi.
Mechir.
Phamenoth.
Pharmuthi.
Pachon.
Payni.
Epiphi.
Meſori.
Quorum menſis primus, ideſt, *Thoth* cum primum vagus, & mobilis foret, capta a Cæſare Auguſto Alexandria anno V. C. 724. ante Æram Chriſtianam 30. fixus eſt die 29. Auguſti, ut colligitur ex Dione lib. 51. Rom. Hiſt.

ATTICORUM, ſive Athenienſium menſium iſta ſunt nomina,
Hecatombæon.
Metagitnion.
Bædromion.
Memacterion.
Pyanepſion.
Poſideon.
Gamelion.
Antheſterion.
Elaphebolion.
Munichion. (1)
Thargelion.
Scirrhophorion.
Primus menſis Atticus, videlicet, Hecatombæon initium duce-

(1) Scribendum *Munychion*, μουνυχιων.

ducebat a Neomenia proximiore Solstitio æstatis paullo post Idus Junias, dum sol octavam partem Cancri transmittens ad inferiores circulos incipit remeare.

Apud Macedones menses vocabantur,

Xanthicus.
Artemisius.
Dæsius.
Panemus.
Lous.
Gorpiæus.
Hyperberetæus.
Dius.
Apellæus.
Audinæus.
Peritius.
Dystrus.

Horum mensium primus *Xanthicus* concurrit cum Nisan Hebræorum, *Hyperberetæus* cum Tisri, & Adar cum *Dystro*, ut constat ex Flavio Josepho lib. 2. Antiquit. cap. 6. & lib. 3. cap. 9. Ab *Hyperberetæo* annum auspicabantur Syro-Macedones, a *Dio* quidam alii inter Europæ fines.

Persarum menses sunt, qui sequuntur,

Pharavardin.
Adarpahaschth.
Chardad.
Thirmeh.
Merdedmeh.
Schaharimeh.
Meharmeh.
Abenmeh.
Adarmeh.
Dimeh.
Benmeh.
Asphandar.

Hi omnes menses sunt dierum 30. postremo autem mensi addunt quinque dierum epagomenas, sive appendices. Progreditur vero *Pharavardin* a neomenia mensis Ægyptii Chojac.

Menses Armeniorum,

Sahami.
Theri.
Cagutsch.

Arats.
Mahich.
Arich.
Abili.
Mariri.
Marchats.
Harvvatsis.
Navvasari.
Huri.

Neomenia Sahami concurrit cum sexta die mensis Ægyptiorum Chojac.

Hagarenorum, & Arabum isti sunt menses,
Muharam, seu *Moharram*.
Tzepharu, aut *Safar*.
Rabiù Evel, sive *Rebiah primus*.
Rabiù Achir, vel *Rebiah secundus*.
Giumadì Evel, alias *Giomada*.
Giumadì Achir.
Rezeb, aut *Regiab*.
Sahaben, aut *Schaban*.
Ramadhan.
Schevval, vel *Shaval*.
Dul, *Kaidathi*, *Silcadè*, aut *Doul*, *Kadah*.
Dulhaga, *Silchize*, aut *Doulhegiah*.

Sunt omnes lunares: (1) cumque nullos addant dies, ut annos suos exæquent solaribus, variat apud Hagarenos initium anni, seu mensis *Muharam*; qui anno primo Hegiræ, Christi 622. incidit in diem 16. mensis Julii.

Romanorum menses, ut modo enumerantur, cuique sunt noti. Romulus tamen ex decem mensibus annum constituit dierum 304. Januario, & Februario seclusis. Hos duos menses Numa addidit, qui annum instituit dierum 354. Duodeno hoc numero usus est etiam Julius Cæsar, ad dies 365. annum protrahens. Qui ergo in anno Romuleo primus erat, Martius a Marte, quod is pater Romuli credebatur, nomen accepit. Januario autem Numa Pompilius affixit anni primor-

(1) Primus scilicet *Muharam* dierum 30. secundus *Tzepharu* dierum 29. & sic deinceps. Addita hisce mensibus nomina sunt variæ tantummodo pronunciationis. Necessarium non duximus alia mensium nomina apud Veteres reperta transcribere. Ea accurate collegit in suis Institutionibus ad studium Antiquitatis Everardus Audrichius Scholarum Piarum, omnium, ut puto, qui de hoc argumento scripsere, novissimus.

primordia deferens honorem Jano, quem ajebant colendæ terræ, quam belli gerendi fuisse studiosiorem, & volens a re bellica ad agriculturam Romanos transferre. Februarium a Februo Deo lustrationum denominari adnotavimus cap. 2. Aprilem quasi Aphrilem, *ἀπὸ ἀφρὸς*, *spuma*, ex qua nata Venus, cui mensis iste fuit sacer, vel potius *quod annum aperiat*, dictum volunt: Majum vel a majoribus, vel a Maja matre Mercurii; & Junium a junioribus, sive a Junone. Quinctilis, Sextilis, aliique a numeris sortiti sunt nomina; quamquam lege M. Antonii Quinctilis appellatus sit *Julius* in honorem Julii Cæsaris nati eodem mense; & Sextilis dictus sit *Augustus* in honorem Augusti, qui Sextili mense iniit consulatum, tres egit triumphos, Ægyptum devicit, & civilibus bellis finem imposuit.

Apud Latinos mensium dies Kalendis, Nonis, & Idibus distinguuntur. Kalendæ a *καλῶ* dictæ sunt, quod olim ad primum lunæ adspectum sacrificio peracto Pontifex ad curiam Capitolii vocata plebe pronuntiabat quot numero dies usque ad Nonas superessent, aut quinquies, aut septies repetito verbo *καλῶ*, idest *voco*. Hinc prima dies, ex iis, quæ calarentur, *Kalendæ*, & Curia, ad quam plebs vocabatur, *Curia Calabra* fuit nuncupata. Nonæ vero a nova lunæ observatione, seu potius quod incidant in diem nonum ante Idus, auctore Varrone lib. 5. de L. L. appellatæ fuerunt. *Idus* denique etymon habet *ἀπὸ τοῦ εἴδους*, quod eo die in anno Romuleo luna plenam speciem ostenderet, vel a verbo Thuscorum *iduare*, idest dividere, quoniam idus mensem dividunt ac findunt, ut inquit Horatius libro 4. Ode 11. *Idus tibi sunt agendæ, Qui dies mensem Veneris marinæ, Findit Aprilem.*

Qua ratione singuli cujusque mensis dies designantur, perspicue docent qui pertractant de Kalendario; atque ad memoriam juvandam tetrastichon quoddam conscribunt. Hujus tamen loco placet nobis versus apponere ex Eclogario Ausonii Burdigalensis:

At Nonas modo quarta aperit, modo sexta refert lux.
Sexta refert Maji, Octobris, Martisque recursu,
Et qui Solstitio sua tempora Julius infert.
Cetera pars Mensium quartis est prædita Nonis.
Omnes vero Idus octava luce recurrunt.
Post idus, quas quisque suas habet ordine mensis,
Diversæ numero redeunt variante Kalendæ.

CAPUT VI.

PERTRACTATUR DE ANNO, DE JUBILÆO, ET DE SECULO.

ANNUM dici, quasi majorem circum, ficut annulus minor circulus dicitur, Varro, Servius, aliique tradiderunt. A Græcis tamen, qui annum ἔννον appellant, nomen hoc derivasse censet Festus Pompejus: nec desunt, qui illud arcessant *ab innovatione*, sive ἀπὸ τοῦ ἀνανεοῦσθαι, uti observat laudatus Servius ad versum Virgilii Æn. 1. *Triginta magnos volvendis mensibus orbes*. Est itaque annus tempus, quo sol Zodiacum percurrit, revolvitur, & cursum iterum innovat.

UNDE Veteres duxerint annorum initia, diximus cap. præcedenti. Sed animadvertendum est, Judæis duplicem esse annum, sacrum, qui incipit a Nisan, ut habetur Exodi 12. 2. *Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni*: & annum civilem, inchoandum a mense septimo, seu Tisri, quando *cuncta* exacto messis, & vindemiæ tempore, *conduntur*, ut constat ex eodem libro cap. 23. 16. & 34. 22. Græci item, præsertim post Christi adventum, nunc a verno tempore, nunc ab autumno initium anni auspicantur. Et quamvis Auctor Chronici Alexandrini anni primordia statuat in die 21. Martii, & Maximus Monachus in Aprili; communiter tamen annum Ecclesiasticum subducunt ab VIII. Calendarum Aprilium; unde & nos annos *ab Incarnatione* consuevimus numerare. Profecto reliqua annorum initia ex inferius tradenda Epocharum explanatione innotescent.

QUEMADMODUM varia sunt annorum principia, ita varia est longitudo, ac extensio. Discrimen inter annum Romuli, Numæ, & Julii Cæsaris assignatum est paullo supra. Illud vero, quod inter annum solarem, & lunarem intercedit, unicuique obvium est; siquidem lunarem annum constare diebus 354. & horis fere 9. solarem autem diebus 365. & fere 6. horis nemo prorsus ignorat. Tempus itaque in hujusmodi quisquiliis non est terendum.

NON contemnenda videtur quæstio de annis Patriarcharum: nonnulli enim non percipientes quomodo vitam tam diuturnam egissent, opinati sunt annos illorum fuisse nostratibus breviores, adeo, ut decem eorumdem annorum

horum unum dumtaxat communem annum conficerent, & Noe V. G. qui Gen. 9. 29. vixisse dicitur annis nongentis & quinquaginta, vixerit annis 95. Sed hæc opinio manifestæ falsitatis revincitur. Etenim Gen. 7. in anno sexcentesimo ipsius Noe distincte commemoratur mensis secundus, cujus die 17. cœpit diluvium; & proximo cap. 8. narratur arcam 27. die mensis septimi requievisse super montes Armeniæ, ac prima die mensis decimi apparuisse, aquis imminutis, cacumina montium: tum dies numerantur usque ad initia anni vitæ sexcentesimi primi, ut manifestum sit annos Noe duodecim mensibus constasse. Ad hæc cap. 5. ejusdem libri legimus Cainan genuisse Malaleel anno ætatis suæ 70. & Henoch Mathusalam anno 63. si autem quilibet annus Patriarcharum annos decem communes comprehendisset, Cainan septennis, & Henoch in minori ætate liberos procreassent. *Quis* autem, inquit Augustinus lib. 15. de C. D. c. 12. *generat homo septennis?*

Quæritur insuper, cujus durationis fuerint anni Ægyptiorum, quorum aliqui ab Osiride ad Alexandrum numerabant annos 10000. aliqui 23000. auctore lib. 1. Hist. Diodoro Siculo. At primo tamquam fabulosa rejicienda est prodigiosa illa Ægyptiorum antiquitas. Deinde Plinio, Censorino, & præcitato Diodoro testibus, non fuit apud Ægyptios annorum forma, sed fuerunt anni unius, duorum, vel trium tantummodo mensium. Præterea Augustinus lib. 12. præcitati Operis cap. 10. ait: *Perhibentur Ægyptii quondam tam breves annos habuisse, ut quaternis mensibus finirentur*. Dynastiæ demum Ægyptiorum, a Julio Africano, & ab Eusebio descriptæ, ex quibus exsurgit portentosa illa annorum multitudo, implicitas, non successivas esse demonstrat in libro 1. de Idololatria Gentium Gerardus Joannes Vossius.

Diximus superiori cap. 4. Judæos colere annum Sabbaticum, illum nempe, qui cum sex annis præcedentibus constituebat hebdomadam unam annorum. Fuit quoque illis celeberrimus annus quinquagesimus recurrens post septem hebdomadas annorum, idest, post annos 49. Annus iste quinquagesimus vocatur annus *Jubilæi* Levit. 25. 11. nomine derivato a *Jubal*, *buccina*, sive a *Jabal*, *adducere*, quoniam clangore buccinæ annuntiabatur, & afferebat libertatem; atque eodem anno servi sui juris fiebant, & fundi redibant ad pristinos dominos. Bernardus Lamy, & alii, qui putant Jubilæum solitum annuntiari

cornu arietis, ignorant arietum cornua, cum solida sint, non vacua, inflari non posse. Jubilæum Septuaginta dixerunt annum *remissionis*, τῆς ἀφέσεως.

Jubilæum Romani etiam Pontifices instituere. Tribuunt quidam hanc institutionem Bonifacio VIII., qui indulsit, ut centesimo quoque anno venia peccatorum donarentur quicunque inviserent Romana templa. At constat ex Const. ipsius Bonifacii lib. 5. Extravagantium communium, cap. *Antiquorum*, hunc Pontificem Jubilæum non instituisse, sed confirmasse. Ex quo autem Romani Pontifices anno centesimo, & non quinquagesimo indixerint olim Jubilæum, non videntur animum intendisse ad Judæorum consuetudinem; sed potius abolere voluisse superstitionem antiquorum Romanorum, qui centesimo quoque anno ab urbe Condita celebrabant Ludos Seculares. Clemens tamen VI. singulis annis quinquagesimis Jubilæum alligavit, Constit. *Unigenitus*, Extrav. Com. tit. de remiss., & indulg. lata anno 1343. Sedentibus Urbano VI. Bonifacio IX. Martino V. & Nicolao V. Jubilæum post trigintatres annos repeti consuevit; ac demum Paulus II. & Sixtus IV. celebrandum esse mandarunt singulis annis 25. prout ab anno 1475. hactenus servatum est.

Prior itaque Jubilæorum institutio spectabat ad finem cujusque Seculi; & quodlibet Seculum comprehendit spatium annorum centum. Vel a *sequor*, quod ætate una abeunte sequatur altera; vel a *seco*, quod in minores partes spatium illud secetur, vel aliunde repetas Seculi etymologiam, parum refert. Quod nos dicimus *Seculum*, Græci appellant γενεὰν, aut αἰῶνα. At γενεὰ apud Plutarchum aliquando significat annum; Artemidorus autem Seculo tribuit annos septem, Heraclitus triginta, Verrius Flaccus centum & decem, Varro, & modo Scriptores omnes, annos centum. Nestor, cum vixerit annis 90., nimirum tribus Seculis juxta Heracliti numerationem, quasi vitam protraxisset ad tria secula, ut definita sunt a Varrone, aperto mendacio ab Ovidio 12. Metamorph. ita loquens inducitur, *Vixi annos bis centum, nunc tertia vivitur ætas*. Eodem errore labuntur, qui per Nestoreos annos designari arbitrantur insolitam, ac prodigiosam senectam.

Græcorum αἰὼν, & Hebræorum *Holam* aliquando æternum, aliquando seculum, & aliquando diuturnum, & indefinitum tempus significant. Hac ambiguitate conantur Origenistæ eludere illa Sacrarum Scripturarum

loca,

loca, quibus damnatorum supplicia sempiterna esse enuntiatur. Verum eam ambiguitatem non habet aut hebraica phrasis, *Min holamhad Holam*, aut græca, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, scilicet, *in secula seculorum*; quâ phrasi impiorum cruciatus perenniter duraturus exprimitur Apoc. 20. 10. quamquam ad Origenistas refellendos alia plura suppetant argumenta.

CAPUT VII.

QUIBUSDAM CYCLIS PRÆMISSIS, PERIODUS JULIANA EXPLANATUR.

EXACTIOR ceteris mensura annorum est Periodus Juliana, a Josepho Scaligero, Julii filio, seculo 16. ex variis compacta cyclis, & annis Julianis accommodata; unde ipsius Periodi Julianæ depromptum est nomen. Nequit idcirco hæc periodus plane dignosci, nisi cyclorum, ex quibus fabricata est, præmittatur notitia.

HORUM cyclorum prior est Indictio, quam Græci ἐπινέμησιν vocant, idest, largitionem; a pensitatione enim tributorum, quorum canon annis singulis indicebatur, Indictionis nomen derivant quamplurimi. Ab apparitione Crucis facta Constantino an. 312. Indictionem, quasi *indicationem*, dictam putat Panvinius: ab Actio autem promontorio, seu bello illic commisso, anno U. C. 723., ante Æram Christianam 31. etymologiam indictionis quidam Græculi nimium insulse deduxerunt, quasi Indictio vocanda foret ἰνακτίων. Auctor Chronici Alexandrini statuit Indictionum initia in anno I. Monarchiæ Julii Cæsaris, ante Chr. 48. ac primo Æræ Antiochenæ. Hinc Scaliger etiam auspicatur Indictiones, quas appellat Cæsarianas. Quidam vero Indictiones numerant ab anno secundo Cæsaris Augusti, idest, ab anno ante Ch. 30., si computentur a pugna Actiaca. At consentiunt omnes, Indictionem Constantinianam ab anno V. Æ. 312. & a Kalendis Septembris esse inchoandam, adeo, ut annus proximus 313. Kal. Jan. signandus sit *Indictione I.*

DIXI Indictionem *Constantinianam*; nam sunt Indictionum diversa nomina, ac diversa principia. Constantiniana, ut nuper dixi, inchoatur a Kalendis Septembris, eamque rationem innuit S. Ambrosius in epistola ad Episcopos Æmiliæ: eamdem quoque tenent Epistolæ Gregorii Magni. At

Indictio *Cæsariana*, cujus generis est *Valentiaca* l. 9. de indulgentiis debitorum in Cod. Theodos. progreditur ab VIII. Calendarum Octobris : atque hinc Indictiones supputat Ven. Beda de Rat. temp. cap. 46. Indictio demum Romana, nunc Pontificia, a Kalendis Januariis ducit exordium.

Est autem Indictionum *πεντεδεκαετηρὶς*, sive Cyclus annorum quindecim, quibus exactis reditur ad unitatem. Igitur cum annus 313. Kal. Januariis signandus fuerit *Indictione* 1. congruit eadem nota anno 328. 343. 358. atque ita deinceps, ut annus 1582. Correctionis Gregorianæ notam habuerit Indictionis 10. & præsens annus 1760. Indictionis 8. Inveniendi autem numeri Indictionum in quolibet anno V. Æ. vulgatissimus canon comprehenditur sequenti disticho,

Si tribus adjunctis, Domini diviseris annos
Ter tibi per quinos, indictio certa patebit.

Dato itaque anno Christi addantur 3. & summa dividatur per 15., ac numerus, qui neglecto quotiente residuus est, annum indicat indictionis ; & si nihil sit reliqui, indictionis annus erit 15.

Sequitur Cyclus alter, idest Lunaris, annorum 19. quem græco vocabulo passim *ἐννεαδεκαετηρίδα* vocant. Idem cyclus Metonicus appellatur a Metone celebri Astrologo Atheniensi Pausaniæ filio, qui illum edidit anno 4. Olympiadis 86, ante Aeram Christ. 433. (1) Dicitur quoque Aureus numerus, quoniam tanti eumdem cyclum faciebat antiquitas, ut illum aureis pingeret characteribus. Inchoavit Meton cyclum suum a solstitio æstivo, sive potius a Neomenia illi propinquiore, unde progredi annum Atticum prænotavimus cap. 6. Undeviginti illi anni, quibus lunæ astrorumque perficitur revolutio, Annus Metonus (forte Metonicus) vocatur a Diodoro Siculo lib. 3. de fabulosis antiquorum gestis. Invenitur annus Cycli lunaris, si dato anno Æ. V. addatur unitas, ac summa dividatur per 19. Ea enim partitione facta, numerus, qui secluso quotiente superest, indicat lunarem annum, & si nihil rema-

(1) Rabbi Hillel Cyclum alium 19. annorum ad Neomenias investigandas Judæis tradidisse fertur anno Christi 358. imperante Constantio. Idem Hillel primus constituit Epocham illam Judaicam, quæ a creatione mundi usque ad principium Æræ Christianæ comprehendit annos 3760.

remaneat, erit annus Cycli lunaris 19. Juvandæ memoriæ causa traditur canon iste arithmeticus sequenti disticho,

Unum addes annis Domini, summamque novenis
Et denis tribuas, numerus tibi ut aureus adsit.

Hac regula adhibita constat aureum numerum hujus anni 1760. esse 13. Prætermitto periodum Calippi, qui anno 3. Olympiadis 112., idest, 330. ante Æ. Christ. animadvertens in anno octavo cycli V. Metonici variationem unius diei, instituit periodum ab ipso auctore *Calippicam* nuncupatam, tanquam subsidiariam Metonicæ, & conflatam ex quatuor cyclis lunaribus, nempe ex annis 76. hujus enim nullus nobis in hisce institutionibus futurus est usus.

Tertius est Cyclus solis complectens annos 28. Hujus auctor fuit Sosigenes egregius Mathematicus, cujus præsertim opera anno Confusionis, ante Æram Dionysianam 46, usus est in Calendarii reformatione Julius Cæsar. Appellatur autem *Cyclus solis* a prima hebdomadis die, quoniam exacto duntaxat spatio annorum 28. iisdem litteris (quas vocant Dominicales) dies hebdomadæ prænotantur. Harum vero litterarum juxta Sosigenis institutionem ille erat ordo, quem indicat versiculus,

Gaudet Francus Equo, Dorus Cane, Baltasar Agno.

Cum itaque primus annus Cycli sit Bissextilis, quemadmodum 5. 9. 13. 17. 21. & 25, præsignabatur olim prior ille annus litteris G. F. At post correctionem Gregorianam, quæ contigit anno 1582, litteræ illæ interdum e loco suo dimoventur, atque modo ita Cyclus solaris procedit, ut primo hujus cycli anno affixæ sint litteræ D. C, secundo B, tertio A, quarto G. quinto F. E.; atque ita deinceps, duplicatis litteris in quolibet anno bissextili, quoniam huic una additur dies mensi Februario, diesque Dominica de una in aliam feriam transcurrit, ut constat ex Calendario.

Canon investigandi annum hujus Cycli est hujusmodi. Dato anno Æræ Vulgaris adde 9. deinde summam divide per 28.; ac numerus, qui neglecto quotiente supererit, is cycli annum commonstrabit; ac si nihil supersit, annus cycli erit 28. Hæc regula comprehenditur sequenti disticho:

Junge annis Domini ter ternos, perque viginti
Octo seca summam; Cyclus solaris habetur.

Invenies hujus canonis ope annum 1760. esse 5. cycli solaris; cui respondent, cum bissextilis sit, litteræ Dominicales F. E.

Jam vero si cyclus solaris 28. multiplicetur per cyclum lunarem 19. resultat summa 532, quæ summa Periodus Victoriana, sive Dionysiana appellatur. Hanc enim periodum anno Christi 463. rogante Hilaro Papa instituit Victorius Aquitanus, ut in celebrando Paschate cum Latinis Alexandrini in posterum convenirent, eamdemque periodum recensuit & adhibuit anno 526. Dionysius Exiguus, ut ipsemet innuit in Epistola, quam laudat Beda de Rat. Temp. cap. 40. Est autem Victorianæ periodi hæc proprietas, quod iidem Lunæ & Solis characteres nonnisi transacto illo cyclo annorum 532. simul concurrent. V. G. annus 1. Æræ Ch. fuit cycli lunaris 2. & Solis 10. nec una simul redierunt similes cycli, nisi anno 533. ineunte; atque hoc anno 1760. est cycli Lunæ 13. & Solis 5, qui conjunctim redibunt anno 2584.

Nunc Cyclum Victorianum annorum 532. si multiplicemus per cyclum indictionum, consurget summa annorum 7980. quæ summa est Periodus illa Juliana, cujus gratia præmissa fuit aliarum periodorum explanatio. (1)

CAPUT VIII.

De utilitate, et usu prædictæ Periodi, necnon de Græco-Romana, atque Norisiana.

Periodi Julianæ multiplex est utilitas; nam primum si annus quilibet ejusdem periodi dividatur per 15. juxta canonem supra præmissum, habetur annus Indictionis; si per 19., annus cycli lunaris; si per 28, annus solaris cycli. Deinde potest hæc periodus tam annis, qui Æram præcessere Christianam, tam iis, qui subsequuti sunt, immo ante mundum quoque confictis, ac perpetuo in posterum excogitatis aptari. Insuper hujus periodi ope deprehenduntur Chronicorum errores, & præcipui Historiæ cardines retinentur memoria. Sat est, si dicamus Cl. Petavium, qui Scaligerum ubique exagitavit, in Magno Opere de Doctr. Temp. lib. 7. cap. 8. hæc litteris consignasse:

Magno-

(1) *Sothicam* Periodum, seu *Canicularem*, traditam a Porphyrio, de qua Marshamus, & Stanlejus, complectentem annos 1460. ante *Aeram Nabonassaris*, ceterosque Cyclos, quorum nullus nobis erit usui, necessum non est declarare. Cyclus vero Lunisolaris annorum 1932. ab Augustino Aetini sollerter deductus, utpote innixus supputationi LXX. Interpr. nequit nobis in usu esse perpetuo.

Magnopere Chronologiæ tyronibus auctor sum, uti Julianam hanc periodum, ejusque tractationem, & usum sedulo condiscant, certoque sibi persuadeant, sine hoc præsidio difficilem, & erroribus obnoxiam temporum esse doctrinam; e contra vero tutissimam ac facillimam iniri viam, si quis eam sibi, quam dixi, Periodum præscribat. Similia illustris Pagius dissert. prævia in Criticam Annalium Baronii.

Ut eadem utamus periodo in annis Æræ Christ., sciamus oportet, annum primum ejusdem Æræ esse P. Jul. 4714. quoniam anno Juliano 46, in quo communis Æræ statuuntur initia, fuit annus 4. Indictionis, 2. lunaris cycli, & 10. cycli solaris, qui tres characteres nunquam inveniuntur rursus conjuncti, nisi post exactam totam periodum annorum 7980, at simul convenerunt anno hujus periodi 4714. Igitur cum annus P. J. 4714. sit primus Vulg. Æræ, dato quolibet anno Christi, adinvenitur cum quo anno P. Jul. concurrat, si addantur anni 4713, quibus P. Juliana antevertit Æræ Christianæ. Est itaque præsens annus 1760. P. J. 6473, quo diviso per 15. habetur indictio 8, diviso per 19. habetur annus cycli lunaris 13., & diviso per 28, habetur annus cycli solaris 5.

Ex quo autem cum anno primo Æræ Vulgaris concurrat annus P. J. 4714, sequitur annum Mundi 4004., qui juxta recentiorum, & communiori usu receptam Chronologiam est itidem annus primus ejusdem Æræ, supputari ab anno P. Jul. 710, atque in hoc anno aspectabilis mundi consignandam esse productionem; siquidem ut anno 4714. respondeat annus 4004, necessum esse superaddere annos 710. Atque hæc de Periodo Juliana.

Addamus nonnulla de Periodo Græco-Romana, quam exornavit, & ad Latinorum usum accommodavit Antonius Pagius. Juxta Æram Ecclesiasticam Antiochenam, & Constantinopolitanam (Æra enim civilis apud Græcos diversa est, ut dicam infra pertractans de Annis mundi) natus est Christus anno 5493, qui concurrit cum anno Juliano 45. Ut hac periodo utamur, 1. debemus annum inchoare more Latinorum a Kal. Januariis. 2. a cyclo lunæ, quem exhibet hæc periodus, unitatem detrahere. 3. addere quatuor unitates cyclo solis. 4. Indictionem, uti exhibetur, retinere nihil detrahendo, & nihil addendo. Enim vero si annum P. Græcorum 5493. dividas per 15, erit Indictio 3. si dividas per 19, erit cycli lunæ annus 2., si dividas per 28, erit cycli solis annus 5. Indictione igitur reten-

retenta, & a cyclo lunæ ablata unitate, cyclo autem solis quatuor unitatibus adjectis, habetur Indictio 3, annus cycli lunaris 1, & annus cycli solaris 9. qui sunt characteres anni Juliani 45, Periodi Julianæ 4713. Hæc regula cuique anno Æræ Vulgaris aptari poterit, dummodo ei superaddatur prædicta illa summa annorum 5493, qui juxta Græcos præcedunt ipsius Æræ Vulgaris initia.

Nonnulli denique induxerunt Periodum annorum 1932, quam appellarunt Norisianam, quod conflata sit ex 23. cyclis annorum 84, seu comprehendat 23. ogdoecontatesseræteridas, cyclosque Paschales Latinorum, quos eruditissimis dissertationibus illustravit Cardinalis Norisius. Istius Periodi, quæ progreditur ab anno 1. Æræ Dionysianæ, sive ab anno Juliano 46, perutilis est usus ad inveniendum cyclum solarem, novilunia, diemque Paschalem. Quæ enim competunt anno primo Æræ Christianæ, eadem, cyclo illo revoluto, convenient anno 1933; prout constat ex tabulis expansis in Calendario Romano F. Guillelmi Bonjour.

CAPUT IX.

De Epochis, Ærisque præcipuis, ac primum de Mundiali.

Hactenus de Periodis: nunc de Epochis notioribus pertractabimus, a mundana ducentes initium. Ἐποχὴ apud Philosophos idem est, ac quædam mentis remora, vel cohibitio assensionis, a verbo ἐπέχω, *contineo*, *cohibeo*: apud astronomos autem ἐποχὴ est status cæli, situs siderum, & gradus planetarum in Zodiaco; atque apud Chronologos illustre aliquod exordium futuri temporis, quod & Æra appellatur.

Æram vero Isidorus dictam putat a priori censu, qua C. Augustus universum orbem descripsit, & omnis orbis professus est *æs reddere* eidem *Augusto*. Id contigit ex Lapide Ancyrano, & ex Dione libro 53. Coss. Augusto VI. & Agrippa, id. anno V. C. 726. ante Æ. Chr. 28. Quidam Æræ nomen derivant ex quo Arabis irruentibus in Hispaniam cœperint anni Epochæ Hispanicæ, quæ figitur anno 38. ante Dionysianam, adnotari hisce litteris A. ER. A. *Annus erat Augusti*; vel potius ab eo tempore Hispani cœperint Romanis *Aera* persolvere. Sunt deni-

denique nomen Æræ deducentes ab *Arab*, *supputare*. Frustra in origine nominum vestiganda immoraremur, posteaquam assecuti sumus eorum significationem.

PRINCEPS itaque Epocharum est Mundana, quæ scilicet a creatione mundi inchoatur. De hac pertractaturi supponimus mundum aliquando habuisse principium; neque id esse inanem persuasionem, fabulamque senilem, ut permulti effutiunt apud Gisbertum Voetium in Opusculo de Atheismo, & apud Mersennium in Genesim. A qua opinione non abhorruisse Galilæum, & Thomam Hobbes censet Tribecchovius in dissertatione quam inscripsit, *Veritas creationis mundi;* quamquam mathematici plures non alia fortassis ratione tanquam athei audierint, nisi quod scripserint quæstionem de origine mundi non posse dirimi physicis argumentis.

ARBITRAMUR tamen nos humana quoque evinci ratione, mundum sempiternum non esse. Æternitas enim est Numinis attributum; & necessum est, ut quidquid est ex nihilo, aliquando non fuerit. Frustra etiam fingitur illa mundi longævitas, quam nullæ produnt historiæ: quod pariter asserendum est de naufragiis & cataclysmis, quibus autumant periisse vetustissimarum rerum memoriam. Quis enim, si homines universi aut igne, aut aqua consumpti sunt, præteritorum vitam nuntiavit? Si vero a communi interitu servati sunt aliqui; cur ii, secus, ac fecit Noe a diluvio servatus, nil prorsus de majoribus suis tradiderunt? Demum, ut cætera mittam, artes, scientiæ, bella, & quidquid novi decursu temporis contigit, fictam mundi æternitatem evertunt. Non fugit hæc ratio ipsos contemptores divinitatis, & religionis; inter quos T. Lucretius lib. 5. de Rer, nat. ait;

Præterea si nulla fuit genitalis origo
Terrarum, & cæli, semperque æterna fuere,
Cur supra bellum Thebanum, & funera Trojæ
Non alias alii quoque res cecinere poetæ?
Quare etiam quædam nunc artes expoliuntur,
Nunc etiam augescunt?

Tametsi autem hæc momenta nullum robur haberent; nihilominus ad asserendam mundi nativitatem & initium divina nos Scriptura compelleret.

VE-

VERUM quæstio agitur gravissima, num Hebraicorum, num Græcorum Codicum sit præferenda Chronologia. Illi nos adhærendum existimamus, quam exhibent Hebraica exemplaria. Principio nos movet, quod codicibus discrepantibus, confugiendum ad illos sit, qui primum editi fuerunt, & purior ex fonte, quam e rivulis aqua hauriatur. Deinde diversitatem numerorum, aliter se habentium in Codicibus Græcis, aliter in Hebraicis, tribuendam esse Scriptori, qui de Bibliotheca Ptolomæi Græca Biblia describenda primus accepit, monet l. 15. de C. Dei cap. 13. S. Augustinus. Præterea Hebraicam supputationem sequitur Latina Vulgata, quam Tridentina Synodus Canonicam definivit; etsi divinæ Scripturæ auctoritati sola numerorum varietas, vel similia Amanuensium errata parum officiant. Fieri ulterius non potuit, ut in codicibus tam multis, ac tam longe lateque dispersis Judæorum malitia annorum seriem perverteret; neque caussa potest excogitari cur id attentarent, cum sua potius, quam Græcorum chronologia, ipsorum confutetur impietas. Ad hæc Hieronymus ad Chromatium scribens Versionem LXX. corruptam atque violatam esse testatur; & Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone, atque Origenes Homilia 12. in Jeremiam vocant Judæos Hellenistas Scripturarum falsarios. Si denique non malitia, sed imperitia adulterata est in sacris Bibliis series numerorum, facilius id evenire potuit in Græcis codicibus, quam in Hebraicis, cum isti annos designent integris dictionibus numeralibus, non elementorum apicibus, notisque arithmeticis. Vide quæ sequenti capite dicentur de Epocha universalis diluvii.

RECEPTA itaque Hebræorum Chronologia, Epocha mundi figenda est in anno P. Julianæ 710. ante Aeram Christianam 4004. Etsi enim certo definiri nequeat quo anno mundi natus est Christus; tamen secundum illam supputationem a mundi exordio usque ad Nativitatem Domini fluxere, plus, minus, anni 4000., & ab ipsa Nativitate usque ad Aeram Vulg. anni 4. quæ est sententia recentiorum Chronologorum, æris paullo infra explicandis cohærens, & juvandæ memoriæ aptior ceteris.

EPOCHA tamen Hebræis communior (nam variæ supputationes reperiuntur etiam apud Rabbinos) inchoatur ab anno 3761. ante Aeram Christianam, a *Tisri* septimo mense annos enumerando.

INTER Græcos Antiocheni a mundi exordio usque ad In-

Incarnationem Domini enumerant annos 5493. (1) Constantinopolitani & Moschovitæ annos 5509. Alexandrini 5501.; sed hi biennio Natale Christi præmittunt: Incarnatum enim, natumque ex Virgine Dei Verbum existimant anno 43. Juliano, C. Augusti 42. quum Antiocheni, & Constantinopolitani Incarnationem, & Nativitatem Domini consignent anno 45. Juliano, & C. Augusti 44. Itaque Antiochenorum Æra decennio discrepat ab Alexandrina, & hæc a Constantinopolitana annis 8. Juxta communiorem Græcorum Æram natus est Christus anno a creatione mundi 5493.

Igitur si dato anno Æræ Vulgaris addantur anni 4004., erit annus mundi juxta nostram, & omnium fere recentiorum Chronologiam: si addantur anni 3761. erit annus mundi juxta vulgatum computum Hebræorum; & si addantur anni 5493. erit annus Mundi juxta Æram inter Græcos communiorem. Ab aliis autem recentioribus in hoc discrepamus, quod hi in autumno, & die 23. Octobris, nos verno tempore, ac die 21. Martii, quando Sol constituitur in 1. gradu Arietis, arbitramur Deum produxisse cælum, & terram. Opinionis autem nostræ alibi munimenta produximus.

CAPUT X.

Afferuntur Epochæ Sacræ, quæ Aeram Christianam præcesserunt.

Sex sunt illustriores Historiæ Sacræ Epochæ, unde a mundi creatione usque ad Christum totidem distinguuntur ætates. Ac prima est, quæ ab ipsa mundi productione ducit initium, de qua pertractatum est nuper. Altera, quæ inchoatur ab universali diluvio. Tertia progrediens a vocatione Abraham. Quarta, quam auspicamur a Lege per Moysem lata. Quinta ducens initium ab ædificatione Templi. Sexta, quam a soluta per Cyrum captivitate exordimur.

Epocha *diluvii* figenda est in anno P. Jul. 2366. Mundi 1656. ante Æram Ch. 2348. Ex Chronologia enim Bi-

(1) Etsi Moschovitæ Russique Græcorum Schismati hærentes ante Constantinopolitana Æra uterentur, attamen sub Petro I. ac sub initia postremi hujus Seculi XVIII. adhibere cœperunt communem vulgaremque supputationem Epochæ Dionysianæ, juxta tamen consuetudinem Protestantium, qui Correctionem Kalendarii factam sedente Romano Pontifice *Gregorio XIII.* nondum recepere.

Bibliorum Hebraicorum, & Latinæ Vulgatæ Adam genuit Seth anno ætatis suæ	130.
Seth Enos an.	105.
Enos Cainan an.	90.
Cainan Malaleel an.	70.
Malaleel Jared an.	65.
Jared Henoch an.	162.
Henoch Mathusalam an.	65.
Mathusala Lamech an.	187.
Lamech Noe an.	182.
Diluvium vero cœpit anno Noe	600.
Conficiunt hi anni summam	1656.

GRÆCI quidem ab Orbe Condito ad Diluvium usque numerant annos 2242., & Samaritani annos 1307. At supra ostendimus præferendam esse Chronologiam Hebraici Textus, cui & Chaldæus, & Latinus consentiunt. Deinde Græci Codices inter se discrepant. Nam in Vulgatis editionibus LXX. habetur Adam genuisse filium Seth anno ætatis suæ 230. in Versione autem, quo usus est S. Joannes Chrysostomus, & in ea, quam adhibuerunt Flavius Josephus in Antiquitatibus Judaicis, & Theophilus Antiochenus lib. 3. ad Autolycum, necnon in Bibliis Aldinis legitur ab Adamo genitum Sethum *τριακοσιῷ καὶ τριακοστιῷ*, *trigesimo ac trecentesimo*: quam lectionem probarunt quoque Suidas, & Joannes Antiochenus, annos ab origine mundi usque ad diluvium 2342. non vero 2242. enumerando. Immo S. Clemens Alexandrinus lib. 1. Strom. aliam sequutus supputationem ab Adamo ad Diluvium numerat annos 2148. Non possumus itaque calculos adeo discrepantes, neglectis Hebraicis, approbare.

IDEM est asserendum est de computo Samaritanorum. Etenim S. Hieronymus libro Tradit. Hebraic. testatur tam in Hebræis, quam in Samaritanorum libris legi Mathusalam genuisse Lamech anno ætatis suæ 187., & nihilominus in autographo, ut fertur, Codice Samaritano, quem laudant Scaliger in notis Eusebianis, & Seldenus Præfat. in Marmora Arundelliana, habetur Mathusalam genuisse Lamech *anno* 77. atque in Bibliis Samaritanis in lucem editis, necnon apud Vossium diss. 4. Chronologica, & apud Petavium lib. 9. de Doctrina Temp. cap. 7. *anno* 67. Aperte denique S. Epiphanius Hær. 55. fatetur omnia Samaritanorum exemplaria in numeris discrepare. Atque hæc

hæc præstantiam Hebraicæ supputationis confirmant. Æra itaque Diluvii recte in anno Mundi 1656. constituitur: unde in Computo Judaico Hillel habetur, *Ab Adam ad Diluvium usque anni mille sexcenti quinquaginta sex.*

INCHOATUR tertia Mundi Epocha *ab Abrahami migratione*, & exitu a Mesopotamia, sive a benedictione illa Gen. 12. 3. *In te benedicentur universæ cognationes terræ*, atque a promissione fœderis Evangelici. Statuitur autem hæc Epocha in anno P. Julianæ 2793. Mundi 2083. post diluvium 427. ante Æram Christ. 1921. Enimvero Æra Diluvii fixa est paullo supra in anno Mundi 1656.

Sem genuit Arphaxad anno ætatis suæ centesimo, & post diluvium	2.
Arphaxad Sale anno æt. suæ (1)	35.
Sale procreavit Heber an.	30.
Heber Phaleg anno	34.
Phaleg Rehu an.	30.
Rehu Sarug anno	32.
Sarug Nachor an.	30.
Nachor Thare anno	29.
Thare Abraham an.	130.

Thare autem post annos 75. vita functo, dum ætatis suæ annum ageret 205. Deus iniit fœdus cum Abraham.

CONFICIUNT prædicti anni summam annorum 2083. & seclusis annis 1656., qui fluxerunt ante diluvium, summam annorum 427.

GRÆCI tamen a Diluvii initio usque ad migrationem Abraham numerant annos 1311. & Samaritani annos 1077. ita, ut Codices Samaritani superent Hebræos annis 650. Græci Samaritanos annis 234., & Hebræos annis 884. At necessum non est repetere, cur Hebraicam supputationem computo Samaritarum Græcorumque præferamus.

SUNT nihilominus, qui nostræ adhærentes Chronologiæ a Diluvio ad migrationem Abrahæ ex Haran urbe Mesopotamiæ, ubi Thare decessit, enumerant solummodo

(1) Inter Arphaxad, & Sale, quidam ducti auctoritate LXX. Interpretum, & S. Lucæ Evangelistæ, locant Cainanum; plura autem de ea quæstione, An inferendus ille sit, an abradendus, diximus in Theol. discipl. libro XXVI cap. 4.

annos 367. Hi nimirum natum putant Abraham anno Thare 70. non 130. Fulcitur hæc ſententia verbis Gen. 11. 26. *Vixit Thare ſeptuaginta annis, & genuit Abraham*: pugnatque pro illa acerrime Petavius lib. 9. de Doctr. temp. cap. 18. Sequimur tamen nos Uſſerium, alioſque viros doctiſſimos, qui docent Abraham natum anno Thare 130. Ratio eſt, quoniam ex præcit. cap. 11. Gen. verſu 32. Thare mortuus eſt in Haran anno vitæ ſuæ 205. Quando autem Abraham jubente Domino, & patre defuncto egreſſus eſt de Haran, *ſeptuaginta quinque annorum erat*, ex cap. 12. Gen. verſ. 4. Si modo annos iſtos 75. Abrahæ ſubtraxerimus ab illis annis 205. vitæ Thare; reſidui erunt anni 130. Hac itaque ætate Thare genuit Abraham. Porro cap. 11. Gen. v. 26. non tantum Abraham commemoratur, ſed etiam duo illius fratres. Legitur enim: *Vixitque Thare ſeptuaginta annis, & genuit Abram, Nachor, & Aran.* Fieri non potuit, ut hi tres eodem anno 70. Thare naſcerentur. Abraham itaque priori loco nominatus eſt, non quia πρωτότοκος, & natu major, ſed promiſſionis, & dignitatis cauſa. Hinc Aran, qui ante Thare patrem ſuum mortuus eſt in Ur Chaldæorum, genuit filiam nomine Melcham, quæ nupſit Nachor patruo ſuo. Videtur itaque Aran ſenior duobus fratribus ſuis Nachor, & Abraham. Eadem ratione, non ætatis, ſed dignitatis privilegio, inter filios Noe primo loco nominatur Sem, Gen. 5. 31. *Noe vero cum quingentorum eſſet annorum, genuit Sem, Cham, & Japhet*; quamquam Japhet fuerit filiorum Noe primogenitus, ut probabilius exiſtimant Rabbinorum doctiſſimi, R. Salomon, Aben-Ezrae, R. Levi Ben-Gerſon, Moſes Gerundenſis, necnon Procopius, Cajetanus, aliique apud Voſſium diſſ. 5. Chronolog. cap. 5. Voſſius idem, & Hugo Grotius in Geneſim, atque Jacobus Uſſerius in Annalibus Vet. & Novi Teſtam. 1. & 2. æt. Mundi. His adſtipulatur quod Gen. 9. 24. Cham dicitur filius Noe *minor*, & Japhet 10. 21. juxta Hebraicos Codices, de quorum tamen ſenſu contentioſe diſſeritur, *magnus*, aut *major*.

QUARTA Epocha progreditur *ab exitu filiorum Iſrael de Ægypto*, & a lege data per Moyſem. Egreſſi ſunt autem Iſraelitæ de Ægypto anno P. Julianæ 3223. anno Mundi 2513. & anno ante Æram Chriſtianam 1491. Enimvero quando Abraham egreſſus eſt de Haran agebat annum ætatis ſuæ 75. ut dictum eſt ſupra, ejuſque anno

centeſi-

centesimo natus est Isaac. Numerantur itaque ab exordio

peregrinationis Abrahæ usque ad Isaac anni	25.
Isaaco nascuntur Jacob, & Esau an.	60.
Jacob cum universa familia in Ægyptum descendit annos natus	130.
Moritur ibidem post annos	17.
Fluxerunt deinde usque ad Exodum	198.
Sunt anni	430.

Præcesserant vocationem Abrahæ anni a creatione Mundi 2083. Adde nunc annos 430. conficitur Epochæ Mundialis summa annorum 2513.

Habetur de annis illis 430. peregrinationis, ac servitutis, illustre testimonium Exodi 12. 40. *Habitatio autem filiorum Israel in Ægypto fuit quadringentorum triginta annorum*. Enimvero annos istos 430. a peregrinatione Abraham supputandos esse, aperte docet Apostolus ad Galatas 3. 17. Consentiunt Patres: inter quos S. Hieronymus in hunc locum inquit: *Computandi isti anni 430. ab eo tempore, quo Deus ad Abraham locutus est dicens: In semine tuo benedicentur omnes gentes*. Idem tradit Josephus lib. 2. Antiq. cap. 5. Κατέλιπον δὲ τὴν Αἴγυπτον, μηνὶ Ξανθικῷ πέμπτῃ καὶ δεκάτῃ κατὰ σελήνην, μετὰ ἔτη τριάκοντα καὶ τετρακόσια ἢ τὸν πρόγονον ἡμῶν Ἀβράμον εἰς τὴν Χαναναίαν ἐλθεῖν. *Reliquerunt autem Ægyptum mense Xanthico, luna 14. anno quadringentesimo trigesimo, postquam pater noster Abraham in Chananæam venit*. Abierunt in eamdem sententiam Rabbinorum doctissimi necnon Severus Sulpitius, Beda, Rupertus, Tostatus, ut sexcentos alios omittam. Suffragatur quoque Versio LXX. quæ citato cap. 12. Exodi habet, ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν γῇ Χαναάν. Haud secus legitur in Codice Samaritano.

Profecti sunt Israelitæ Ramesse inferioris Ægypti urbe, quam putant aliqui eamdem esse cum Arsenoite (1) die 15. mensis Abib, seu Nisan, Exodi 12. 37. Tertio autem post exitum mense Moses in monte Sinai, cunctis ab accessu prohibitis præter Aaron, sed majestatis fulgorem cernentibus ac trepidantibus, a Domino legem accepit Exodi 19. 20. Quare Epocha Exodi, & Legis latæ eodem anno Mundi 2513. statuitur.

(1) Vide Tabulas Geographicas Aug. Lubin. In Lexico Baudrand, *Ramesses* dicitur *Iskaal Lein Alsemes*, aliis *Busiris* memorata a Plinio, Strabone, &c.

Subducitur Epocha quinta *a jactis a Salomone fundamentis templi*, idest, exactis ab exitu filiorum Israel de Ægypto annis 479. & anno 480. inchoato, nimirum anno P. Jul. 3702. Mundi 2992. Ante Æram Chr. 1012. Fulcitur hæc Epocha hisce calculis.

Mosis post datam legem numerantur anni	40.
Josue, & Seniorum	17.
Judicum	299.
Heli Sacerdotis	40.
Samuelis, & Saulis	40.
Davidis item	40.
Salomonis jam completi	3.
Sunt in unam summam redacti	479.

Quibus si addantur anni 2513. qui a creatione mundi fluxerunt ante legem scriptam, consurgit annus Epochæ Mundialis 2992. in quo jacta fuerunt Templi fundamenta.

Commonstrant hujus Epochæ initium quæ leguntur lib. 3. Regum 6. 1. *Factum est ergo quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægypti, in anno quarto, mense Zio (ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israel ædificari cœpit domus Domino.* Idem legitur lib. 2. Paralip. 3. 2. Consentiunt Codices Hebræi, horumque Chronologia, quæ inscribitur *Seder Holam*. Idem habetur in Bibliis Græcis juxta editionem Complutensem, & melioris notæ alias; tametsi in quibusdam pro ὀγδοηκοστῷ exaratum sit τεσσαρακοστῷ. In depravatum hujus generis Codicem incidit Carolus Sigonius, qui Comment. in Historiam Sacram Severi Sulpitii inquit: *Capite 6. lib. 3. Regum in Codice Hebræo numerantur anni* 480. *in Græco* 440. Habetur tamen ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ καὶ τετρακοσιοστῷ ἔτει, in Romana LXX. Interpretum editione; sed mendum ipse quoque Sulpitius lib. 1. memoratæ Historiæ longe antea deprehenderat. Jam ergo anni 479. transacti erant ab Exodo, & decurrebat quadringentesimus octogesimus, quando a Salomone Templum cœpit ædificari, ut diximus paullo supra.

Supputatur Epocha sexta *a fine captivitatis Babylonicæ*, & a libertate Judæis per Cyrum restituta, anno P. Jul. 4178. Mundi 3468. ante Æram Christianam 536. Nam a jactis Templi fundamentis usque ad invasionem Judææ factam a Nabuchodonosor, & ad initium captivitatis fluxerunt anni 407.

In Captivitate Judæi permanserunt an. 70.

Sunt

Sunt omnes anni 477. Addantur 2991. qui ante ædificationem Templi præcesserant, secundo enim mense anni Mundi 2992. incœpta fuit sacræ ædis structura. Resultat summa annorum 3468. Mundanæ Epochæ.

Hujus Epochæ initia ex Chronologia Regum Juda, & Israel magis apparent. Defuncto enim Salomone cum regnasset annis 40. ex 3. Regum 11. 42. ideoque cum vixisset a fundatione templi annis 36. Roboam ejus filius decem a se Tribus avertit, quæ venerunt in ditionem Jeroboami; atque ita Regnum Juda, & Regnum Israel distracta sunt, & regnarunt ab anno M. 2992.

REGES JUDA.		REGES ISRAEL.	
Salomon.	36.		36.
Roboam.	17.	Jeroboam	22.
Abias	3.	Nadab	1.
Aza	41.	Baaza	24.
Josaphat	25.	Ela	2.
Joram	7.	Zambri 7. d.	
Ochozias	1.	Amri	12.
Athalia	6.	Achab	22.
Joas	40.	Ochosias	2.
Amasias	29.	Joram	12.
Ozias	51.	Jehu	28.
Joathan	16.	Joachas	17.
Achaz	16.	Joas	16.
Ezechias	27.	Jeroboamus II.	41.
Manasses	55.	Interregnum	11.
Amon	2.	Zacharias 6. m.	
Josias	31.	Selhum 1. m.	
Joachas 3. m.		Manahem	10.
Joachim	4.	Phacee	20.
Captivitatis	70.	Osee anno	9.
		venit in potestatem Salmanasaris regis Assyriorum: unde ad libertatem Judæorum numerantur anni.	192.
Summa	477.	Summa	477.

Perspicua erit hujus calculi ratio, si animadvertatur Captivitatem Babylonicam cœpisse anno 4. Joakim, & Mundi 3398. Oseam vero regem Israel subjugatum fuisse a Salmanasare

anno regni sui 9. & Mundi 3276. a jactis Templi fundamentis 285. Sive autem anno M. 3398. addas annos 70. Captivitatis, sive anno M. 3276. addas annos 192. qui a Salmanasare ad restitutam per Cyrum libertatem fluxerunt, pervenies ad annum M. 3468. & a fundatione Templi 477.

A LIBERTATE Judaici populi, & a Monarchia Persarum fundata per Cyrum, usque ad Christi Nativitatem numerantur 532. nimirum a Cyro usque ad Alexandrum Macedonem computantur anni 201.
Ab Alexandro ad Antiochum 112.
Hinc ad Joannem Hircanum 90.
Ab Hircano ad Herodem Magnum 93.
Hujus anno trigesimo sexto, si ejus anni computentur ab eo tempore, quo salutatus fuit Rex a Romanis, natus est Christus. 36.

Summa annorum 532.

ADDATUR hæc summa Epochæ libertatis Judaicæ, sive anno Mundi 3468. & conflabitur summa annorum 4000. quos a mundi creatione usque ad Redemptoris nostri Nativitatem innixi eruditissimorum virorum calculis diximus numerandos.

HABET iste computus præsidium aliquod in traditione Hebræorum attributa Eliæ prophetæ in Thalmud lib. Sanhedrim cap. Helec, quæ est hujusmodi: *Sex millia annorum mundi, & postea interitus: duo millia inanitatis, duo millia legis, duo millia annorum Messiæ.* (1) Sed quoniam hæc traditio non est Eliæ Thesbitæ, sed Rabbini ejusdem nominis, qui floruit circa annum 154. a restituto Templo, atque nostrum non est definire futura tempora, quæ, ut legimus Act. 1. 7. *Pater posuit in sua potestate*; idcirco non alius erit nobis traditionis illius usus, nisi ad revincendam pervicaciam Judæorum, qui licet exacti sint Herode alie-

(1) Nicolaus Cardinalis de Cusa in *Conjectura de novissimis dieb.* num. 12. & 13. verius esse opinatur, tot annos a Moysis morte usque ad Christum fluxisse, quot ab Adam usque ad dies Noe, & quot a diebus diluvii sub Noe usque ad mortem ipsius Moysis; adeo, ut tot fluere debeant a Christo usque ad complementum annorum. Ita præeunte Philone omne tempus dividit in quatuor partes; quarum postrema a Christi resurrectione ad mundi finem extendatur. Qua sententia, si vera foret, apertum esset quomodo Christus dicatur mortuus *in medio annorum*, & quare tempus, quod a morte Christi ad mundi finem decurrit, seu postremum quaternarium, appelletur *finis seculorum*, ac *tempus novissimum*. De hac pariter conjectura nihil temere definimus.

alienigena inter ipsos regnante anni 4000. irritis tamen votis, & per orbem dispersi adhuc Messiam præstolantur.

Constat ex dictis sex Mundi ætates ante Christi adventum distingui,

I.	A creatione ad diluvium annorum	1656.
II.	A diluvio ad vocationem Abrahæ	426.
III.	A vocatione Abrahæ ad Exodum	430.
IV.	Ab Exodo ad Templum	479.
V.	A Templo ad finem Captivitatis	477.
VI.	A soluta Captivitate ad Christum	532.
	Summa annorum	4900.

CAPUT XI.

Profanæ Epochæ, quæ præcedunt Aeram Christianam.

Sequuntur modo Epochæ illustriores, quarum in Historia frequentior est usus. Harum prima est *Imperii Assyriorum*, cujus initia recentior Chronologia statuit in anno P. Julianæ 3447. Mundi 2737. ante Christum 1267. (1) quo tempore Ninus Beli filius, inito fœdere cum Ariæo rege Arabum, Asiam fere totam in sui potestatem redegit; ut litteris tradiderunt Herodotus, Appianus Alexandrinus, & Dionysius Halicarnassensis. Petavius tamen lib. 13. de doctrina Temp. statuit imperii Assyriorum primordia in an-

(1) Ita etiam in IV. Mundi Ætate Jacobus Usserius. Plures statuerunt hujus imperii, regnique Babylonici initia in anno M. 1717. eoquod Calisthenes Philosophus dixerit captam ab Alexandro Macedone Babylonem anno Epochæ Assyriorum 1903. captam vero Babylonem ab Alexandro anno M. 3619 a quo deductis annis solidis 1903. manet initium Babylonis in anno 1717. Ita Calvisius; sed Alexandro dedita est Babylon an. P. J. 4382. Mundi 3672. ante Christum, seu ante Æram Christianam, 332. Franciscus Junius, Pareus, Piscator, aliique auctorem Imperii Assyrici faciunt non Assur, aut Ninum, sed hujus parentem Nemrodum. Hunc autem & Ninum eumdem hominem fuisse contendit in sua Chronologia Mercator. Semiramidem Nino uxorem fuisse tradit Diodorus Siculus. A Semiramide positum Nino Epitaphium excisum in columna, in libro *de Æquivocis* refert Xenophon. Epitaphium est quod sequitur; *Mihi pater Jupiter Belus. Avus Saturnus Babylonius. Proavus Chus, Saturnus Æthiops. Abavus Saturnus Ægyptius. Atavus Coelus Phoenix Ogyges*. Hunc esse Noe perspicuum est; ideoque Saturnius Ægyptius est *Cham*: & Ninus fuit filius Beli, filii Nemrod; filii Chus, filii Cham, filii Noe. At qua ratione cogimur Epitaphium illud probare, & subscribere Xenophonti?

in anno P. Jul. 2604. ante Christum 2110. Is enim putat Ninum fuisse Assur filium Nemrod filii Chus, filii Cham, filii Noe, ac Nemrodum esse Belum, qui condidit Babylonem, de quo Gen. 10. 10. Non videtur mihi ea opinio inverisimilis; nam Babylonem conditam a Belo tradiderunt quoque Abydenus apud Eusebium lib. 9. de Præp. Evang. cap. 41. & Dorotheus Sidonius eo versu,

Antiqua urbs Babylon, Tyrio quæ condita Belo.

Nemrod autem dictus est *Belus*, quoniam Ninus, ut inquit S. Hieronymus in cap. 2. Oseæ, patrem suum in Deum retulit; ac Deus in Daniele *Bel* dicitur; unde *Belus* Assyriorum, & *Baal*, quem Sidonii, & Phœnices coluerunt.

CERTIOR est Epocha secunda *Excidii Trojæ*, regiæ olim, & clarissimæ urbis Phrygiæ minoris sitæ ad montem Idam, oramque maritimam. Nam Ilium eversum anno 408. ante primam Olympiadem fere omnes consentiunt, Cappellus, Petavius, Usserius, alii; idque Græcorum Chronica testantur, auctores Eusebio in X. de Præp. Evang. Quamvis autem Tatianus apud eumdem Eusebium & Eratosthenes apud Clem. Alexandrinum in 1. Strom. a Trojæ excidio ad priorem Olympiadem numerent annos 407. hæc tamen unius tantum anni differentia nequit nos a communi opinione divellere. Annus vero 408. ante Olympiadem I. est annus P. Jul. 3530. Mundi 2820. Ante Christum 1184. In hoc itaque anno Troja capta, & Ilium dirutum est.

TERTIA est Epocha *Regni Argivorum*, quorum primus Rex Inachus in Peloponneso principatum iniit anno P. Jul. 2858. M. 2148. ante Æram Christianam 1856. Ab anno tamen superiori Inachi regnum auspicatur Petavius lib. 13. de doctr. temp. quod, cum minimum discrimen sit, non moramur.

PROXIMA est Epocha *Olympiadum*, quæ statuitur omnium suffragio in anno P. Julianæ 3938. Mundi 3228. ante Ch. 776. die 19. mensis Julii. Loquimur de Olympiadum supputatione, qua utuntur Græcorum Historiæ, ab hoc dumtaxat tempore meliori annorum rerumque serie digestæ, ac minus fabulosæ. At Græci enumerant Olympiades a prædicto anno P. Jul. 3938. quo anno ludos Olympicos instauravit Iphitus, & stadio vicit Coroebus Eleus. Hinc Olympiades istæ *Iphitææ* vulgo appellantur. Verum ante annos 430. agonem Olympicum constituerat Hercules Idæus, & quinto quoque anno jusserat celebrari, auctore Pausania in Eliacis. Est Olympias spatium annorum quatuor, ex eo appellata, quod juxta Olympiam Elidis civitatem, quæ & Pisa

dicta

dicta eſt, quinto quoque anno fierent certamina gymnica in honorem Jovis Olympii. Ita Voſſius in Etymologico. Quatuor itaque annis tranſactis nova inchoatur Olympias, adeo, ut Æra Chriſtiana, quæ figitur in anno Iphitæo 777. initium ducat ab anno 1. Olympiadis 195.

Quinta eſt Epocha *Urbis Conditæ*, conſtituenda in anno P. Jul. 3961. Mundi 3251. ante Æram communem 753. Quamvis enim diverſa ſtatuantur a Chronologis Urbis initia, quæ a M. Porcio Catone, a Faſtis Copitolinis, a Fabio Pictore & Lucio Cincio traduntur, atque in partes diſtrahunt Chronologos; nihilominus recentiores ſenſu unanimi auſpicantur Æram Chriſtianam ab anno V. C. 754. ideoque ſupponunt ante eamdem æram annos Urbis 753. præteriiſſe. Atque recentiorum ſententiæ ſuffragatur, quod hæc ſit opinio Varronis, & communiori recepta plauſu, unde anni U. C. hinc ſupputati appellari ſolent anni Urbis *Varroniani*. Deinde Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. 1. Cato, aliique ſcribunt conditam Romam anno 432. poſt Trojæ excidium, qui annus concurrit cum anno P. Julianæ 3961. Præterea juxta Varronem, & Plutarchum natalia Urbis ſtatuuntur in anno Iphiti 24., ideſt anno 4. Olympiadis 6. (1) qui unus idemque eſt cum prædicto anno P. Julianæ 3961. ante Chriſtum 753.

Hanc itaque Epocham & nos ſectabimur in annis Urbis enumerandis. At prætermittere nolumus non minori probabilitate inniti ſententiam illorum, qui cenſent conditam Romam anno P. Julianæ 3966. Mundi 3256. ante Chriſtum 748., ideſt toto quinquennio poſt Palilia Varroniana. Fulcitur hæc opinio, quam ceteris præferendam putant Panvinius noſter, & Jacobus Uſſerius, Fabii Pictoris auctoritate, & Secularium ludorum, Faſtorumque ratione; quibus momentis evincitur Romam fuiſſe conditam anno Iphiti 29. ſeu anno 1. Olympiadis 8. ante Æram Chriſtianam 748. atque anno 6. Varroniano.

Sexta Epocha eſt *Nabonaſſari*, ſtatuenda in anno P. Jul. 3967. M. 3257. ante Chr. 747. Primum quoniam communi fere Chronologorum conſenſione prior annus Nabonaſſari incidit in annum Iphiti 29. labentem, ſive in annum 1. Olympiadis

(1) Conditam Romam *anno* 2. *Olympiadis ſeptimæ* ex ſententia Cornelii Nepotis & Lutatii ſcribit *Polyhiſt. cap.* 1. Soſinus. Antea appellatam *Valentiam* quidam putant. Vide ibi *Exercit. Salmaſii*. Ex nomine ſententiarum eſt orta diverſitas; ſiquidem & *Ῥώμη*, & *robur*, ac *Valentia* idem ſonant.

piadis 8. itidem labentem, atque in annum U. C. 7. si a Calendis Januariis, non a Palilibus computetur: atque hi omnes characteres quadrant anno P. J. 3967. Deinde in Canone Regum Babyloniorum edito a Ptolomæo a principio regni Nabonassari usque ad obitum Alexandri Magni numerantur anni 424. decessit autem Alexander anno P. J. 4390. ante Æ. Ch. 324. qui est annus quadringentesimus vicesimus quartus computatus ab anno P. Jul. 3967. Præterea Censorinus, qui scribebat librum de die Natali *Coss. Ulpio & Pontiano*, cap. 13. eumdem Consulatum adscribit anno Nabonassari nongentesimo octogesimo sexto. Incidit vero Consulatus Ulpii & Pontiani in annum Æ. Chr. 238. Adde huic numero annos 747. ante vulgarem æram, conficitur summa annorum 985. qui ante prædictum Consulatum fluxerunt. Igitur anno 747. ante Æram Chr. sive anno P. Jul. 3967. constituenda est Epocha Nabonassari. (1)

Inquiritur quisnam fuerit Nabonassarus, cujus Epocham nuper definivimus. Andreas Oleander, Joannes Funcius, & Bontinghus existimant Nabonassarum esse eumdem cum Salmanasare patre Sennacherib, de quo 4. Regum 18. 9. ac putant opinionem suam comprobari nominum similitudine; sed illos prolixe refellit Isagoge Chronologica Sethus Calvisius. Et quidem ratio temporum non convenit; nam quo tempore Salmanasar imperabat Assyriis, Babyloniorum rex erat Berodach Filius Baladan, Regum 4. 20. 12. sive Merodach Baladan, Is. 39. 1. Iste vero Merodach non alius est, quam Maidoch Cempad, qui juxta canonem Ptolomæi regnavit in Babylone anno 27. postquam imperium illud instituit Nabonassarus. Igitur Nabonassarus alterius imperii fuit moderator, alterius Salmanasar; & ille aliquantulum senior isto. Neque ulla est nominum similitudo; cum Salmanasar scribatur, *Salman esel*, & Nabonasarus *Nebonepter* si recurramus ad fontes. Nabonassarus itaque idem est, ac Baladan primus, unde genitus est Merodach Baladan memoratus ab Isaia. Appellatur idem Baladan ab Herodoto Belesus; atque is est, qui conspirante Arbace, aut Pharnace Mediæ præfecto destruxit Im-

(1) Hac Æra Nabonassari nihil antiquius reperiri in Chaldæorum Astronomia plures viri docti observarunt, unde constat portentosam esse ipsorum Chaldæorum jactantiam, dum ab eo tempore, quo astra observari cœperunt usque ad expeditionem Alexandri Magni fluxisse autumant annos 470000.

Imperium Assyrium, regnumque Babyloniæ occupavit. Ita imperii Baladan initia adeo fuerunt conspicua, ut Æram hanc constituerent, quam dicimus Epocham Nabonassari.

SEPTIMA Epocha est *Cyri, seu Monarchiæ Persarum*, figenda in anno P. Jul. 4178. M. 3468. ante Æram Christ. 536. Hoc enim anno Cambyse patre in Persia defuncto, Cyrus potitus est Monarchia totius Orientis, Judæisque in Regno suo versantibus facultatem concessit in patriam redeundi, ac templum Jerosolymitanum iterum ædificandi, ut diximus cap. præcedenti.

OCTAVA Epocha est *Monarchiæ Græcorum*, cujus initia referri debent ad an. P. Jul. 4384. M. 3674. ante Chr. 330. Enimvero Alexander Philippi Macedo successit patri defuncto anno ætatis suæ vigesimo, P. Jul. 4378. & anno 1. Olympiadis 111. quo anno Philippum inter ludos occisum a Pausania scribunt Diodorus, Plutarchus, & Arrianus. Delevit autem Alexander Darii copias, & ipse Darius Bessi parricidio interiit anno 3. Olymp. 112. P. Julianæ 4384. atque ita Alexander anno regni sui sexto, ut Historici tradunt, toto Oriente potitus est; Aera itaque Græcorum, si computetur a Monarchia Alexandri, recte in anno 330. ante aeram Vulgarem constituitur.

ALEXANDRI tamen distinguuntur Aeræ aliæ duæ: quarum prima supputatur a morte Philippi, idest, ab anno 1. Olymp. 111. ante Aeram Christianam 336. ut nuperrime dicebamus; altera vero ab anno 3. ejusdem Olymp. 111. ante Chr. 334. & P. Jul. 4380. quo anno idem Alexander electus Græcorum adversus Persas imperator in Asiam transmisit, & Darium ad Granicum amnem illustri certamine superavit. Atque hæc Aera in anno tertio regni Alexandri figenda, a Diodoro, Plutarcho, Curtio, ceterisque Historicis peculiari ratione adnotatur, iidemque Historici Olympiadem centesimam undecimam, in quam incidit, vocare solent antonomastice τὴν Ἀνολυμπίαδα.

COMPLURES dum annos Græcorum enumerant, utuntur *Epocha Seleucidarum*, quam nono ponimus loco. Pro hujus Epochæ intelligentia sciendum est, ab Alexandro, qui naturæ concessit anno P. Jul. 4390. Olymp. 114. anno 1. & ante Chr. anno 324. postea quam a morte Philippi regnasset annis 12. & mensibus 8. nullum designatum fuisse imperii successorem, tametsi apud Perdiccam, cui moriens anulum suum dederat, summa potestas aliquandiu viguerit. Diviso itaque inter Macedones imperio, Seleucus Babylonem

inva-

invasit, atque inde expulso Nicanore duce Antigoni, Mediam, Susianam, ceterasque finitimas regiones in suam redegit potestatem. Contigit id anno 1. Olimp. 117. idest, anno P. Julianæ 4402. Mundi 3692. ante Christum 312. & Urbis Conditæ 442. Atque hæc est Epocha Seleucidarum, quam auctor libri 1. Machabæorum computat a mense Nisan, & a verno tempore; auctor autem 2. libri ab autumno & a mense Tisri. Quare nulla est contradictio quod lib. 1. Mach. cap. 7. 1. statuitur initium regni Demetrii in anno Seleucidarum 151. & lib. 2. cap. 14. 4. in anno 150. Hæc Seleucidarum Aera ab antumno subducta appellari consuevit *Aera Contractuum*, quod autumnali tempore collectis segetibus, & vindemia peracta, prædia novis colonis inito contractu locentur.

Me non latet nonnullos supputare annos Seleucidarum, non ab initio regni Seleuci in Babylone, sed ab initio regni ejusdem Seleuci in Syria, idest, ab anno 4. Olymp. 119. ante Christum 301; in quo anno ab exercitu Seleuci, Lysimachi, & Cassandri Antigonus, & Demetrius devicti fuerunt, & Seleucus condidit Antiochiam. Sed qui ita sentiunt, facili negotio refelluntur. Primo quoniam Eusebius in Chron. refert Natalia regni Babylonis, Syriæ, & superiorum locorum, in annum 1. Olymp. 117., & in lib. 8. Demonstr. Evang. in annum duodecimum post mortem Alexandri, ideoque in annum P. Jul. 4402. Deinde quia Concilium Nicænum, quod constat celebratum fuisse anno Ch. 325. Act. 2. Synodi Chalcedonensis, necnon ab Eusebio, a Dionysio Exiguo, a Cresconio, aliisque dicitur celebratum *anno Græcorum 636.* quod falsum erit, nisi Græcorum, sive Seleucidarum Aeram computaverimus ab autumno anni 312. ante Christum. Postremo quoniam Cardinalis Norisius diss. 2. de Epochis Syromacedonum tam invicte hanc æram Seleucidarum definivit, ut nullus sit in præsentiarum Chronologus, qui hanc sententiam oppugnet.

Jam vero Epochæ, quæ remanent explicandæ, inconcussum habent certissimumque principium. Decima itaque est *Aera subactæ a Romanis Judææ*, & debellatæ a Pompejo Jerosolymæ. Hæc aera in anno P. Jul. 4651. M. 3941. ante Christum 63. statuenda est. Nam Pompejus an. U. C. 691. *Coss. Cicerone & Antonio*, capto Templo in solemni Jejunio tertii mensis, hoc est, die 28. Casleu, vertente anno 2. Olymp. 179. Judæos fecit tributarios Romano populo; & licet Hircano reddiderit Pontificatum, abstulit

illi

illi tamen diadema, & Syriam Scauro Quæstori suo regendam commisit. Quæ ex Josepho lib. 14. Antiq. cap. 8. & lib. 1. de Bello cap. 5. ex Dione lib. 37. ex Severo Sulpicio lib. 2. Hist. Sacræ, aliisque Historicis, satis comperta sunt. Profecto adnotatione dignum esse videtur, quod eadem die 28. Mensis 3. Jerosolyma ante annos 543. a Nabuchodonosor capta fuerat, eademque die post annos 26. rursus ab Herode, & Sosio fuit expugnata, ita, ut uno, eodemque die Judæorum populus olim Babyloniis, deinde Romanis, postea Herodi Idumæo cœperit inservire.

UNDECIMA est *Æra Antiochena*, cujus initium locandum est in anno P. Jul. 4665. M. 3955. ante Chr. 49. sive anno 4. Olymp. 182. & U. C. 705. *Coss. Claudio Marcello, & L. Cornelio Lentulo*. Hanc Epocham illustravit prælaudatus Cardinalis Norisius dissert. 3. de Epochis Syromacedonum ex nummis sub Publio Licinio Muciano, & sub Pomponio Flacco procusis. Ex utroque enim numismate constat Epocham Antiochenam progredi ab autumno prædicti A. U. 705. & P. Jul. 4665. Nam Mucianus fuit Syriæ administrator an. U. C. 821, & Flaccus Syriam obtinuit anno U. 786. In priore autem numismate sub Muciano signatur annus Epochæ Antiochenæ 117., in altero sub Flacco annus ejusdem Epochæ 82. Ut vero annus Antiochensium 117. incidat in annum U. 821. necessum est, ut primus annus Epochæ Antiochenorum concurrat cum anno U. 705; idque pari ratione consequitur, si annus U. 786. sit Æræ Antiochenæ 82. His, aliisque gravissimis munimentis Norisius refellit Langium & Scaligerum, qui Æram Antiochenam inchoarunt ab anno U. C. 706. P. Jul. 4666. necnon Christmannum & Hervartum, qui annos Antiochenos cœpisse autumarunt una cum annis Julianis. Quod Norisius validissime propugnavit, tradiderant aliis monimentis innixi Petavius lib. 10. de Doctr. Temp. cap. 64. & Usserius ad annum P. Jul. 4665.

DUODECIMA est Epocha *primi anni Juliani*, quæ omnium consensu computatur ab anno U. C. 709. ante Æram Chr. 45. sive P. Julianæ 4669. Mundi vero 3959. Siquidem annus iste, a Calendis Januariis computandus, primus est, qui sequitur annum *Confusionis*, & Reformationem Calendarii factam a Julio Cæsare, ut luxantes annos ad certos limites revocaret.

DECIMATERTIA est Epocha *Cæsaris Augusti*, sive Romani Imperii. Principatus autem Cæsaris Augusti varia statuuntur initia. Vel enim computantur a nece Julii Cæsaris avunculi sui, qui Idibus Martiis occisus est in

Se-

Senatu anno U. C. 710. atque ita Augustus imperare cœpit anno P. Jul. 4670. M. 3960. ante Æram Christianam 44. Vel numerantur ab inito Triumviratu, seu fœdere, & conspiratione Augusti, Lepidi, & Antonii, qui prætextu Reipublicæ constituendæ imperium indepti sunt anno U. C. 711. die 27. Novembris: atque ita cœpit Augusti principatus anno P. Jul. 4671. M. 3961. ante Christum 43. Vel supputantur a Pugna Actiaca, seu navali certamine, quo apud Actium, urbem, & promontorium Epiri, Antonio devicto an. U. C. 723. quarto Nonas Septembris, cessit Augusto universum Romanum Imperium; & sic ipsius Principatus inchoatur ab anno P. Jul. 4683. M. 3973. ante Æram Christ. 31. Hæc a nullo erudito Chronologo controvertuntur, ac prolixa dissertatione etiam a nobis alibi complanantur.

Quartadecima est *Æra Hispanica*, computanda ab anno P. Julianæ 4676. M. 3966. ante Æram Chr. 38. Labente enim anno U. 715. *Coss. L. Marcio, & C. Sabino*, Domitius Calvinus Hispaniam Augusto subegit, ut libro 18. narrat Dio: ac a proximis Kal. Januariis anni U. C. 716. qui est P. Jul. 4676., cœperunt Hispani inire novum annorum computum. De hac Epocha S. Julianus Archiepiscopus Toletanus lib. 2. contra Judæos inquit: *Æra inventa est ante* 38. *annos, quam Christus nasceretur*. (1) *Nunc autem acclamatur Æra* 724. *Detractis itaque* 38. *annis, ex quo æra inventa est, usque ad Christi Nativitatem residui sunt anni* 686. Diximus cap. 9. non deesse, qui ipsum commune *Æræ* non repetant ab Epocha ista Hispanorum.

Postrema, & quintadecima Epocha est *Herodis Magni*, quo regnante in Judæa natus est Christus. At non unum est Regni Herodis principium. Is enim, cum alienigena esset, & Idumæus genere, teste Josepho lib. 14. Antiq. cap. 2. post occupatam ab Antonio Syriam, ejusdem Antonii opera declaratus fuit rex a Romanis, *Domitio Calvino, & Asinio Pollione Coss.* teste eodem Josepho cit. lib. cap. 14. & lib. 2. de Bello cap. item 14. Perspicuum est autem consulatum Calvini & Pollionis incidere in annum U. C. 714. & 1. Olympiadis 185. sive in annum 6. Julianum, & quintum principatus Augusti, si a nece Julii Cæsaris computetur.

(1) Loquitur S. Julianus de Natali *Dionysiano*, nimirum de tempore, a quo Dionysianam, communemque Æram auspicamur.

retur. Atque annus iste est P. Jul. 4674. Mundi 3964. ante Ær. Chr. 40. At Herodes summa rerum potitus est *Vipsanio Agrippa & Caninio Gallo Coss.* anno U. C. 717. quando captis Jerosolymis periit Antigonus, quasi recurrente in idem temporis momentum illata a Pompejo Judæis calamitate, ut prænotatum est supra, & præcitatus Josephus scribit lib. 14. Antiq. cap. 28. Itaque ab anno U. C. 717. & 4. Olymp. 185. Juliano 9. & Augusti 10, sive, quod idem est, ab anno P. Jul. 4667. M. 3967. ante Æ. Chr. 37. computanda est hæc Epocha Herodiana. Hinc est, quod Herodes regnasse dicitur annos trigintaquatuor a morte Antigoni, triginta vero septem ex quo declaratus fuit rex a Romanis, teste eodem Josepho lib. 17. Antiq. cap. 10. & lib. 1. de bello cap. ultimo. Mortuus est autem Herodes anno U. 751. anno Juliano 43. C. Aug. 42. & P. Julianæ 4710. circa festa Paschalia, ut lib. 29. Th. Discipl. cap. 1. prop. 3. demonstravimus. Atque hæc de Epochis, quæ Nativitatem Domini præcesserunt.

CAPUT XII.

De Anno Dominicæ Nativitatis, et de Æra Christiana.

NON eadem est, ut quidam existimaverunt, Æra Christiana, & Epocha Natalis Christi; nam hæc incerta est, illa vero omnino explorata, & singulis manifesta. Controvertitur quo anno intemerata Virgo Christum pepererit: omnesque tandem consentiunt vel anno U. C. 748. 3. Olymp. 193. P. Julianæ 3708. & Cæsaris Augusti 39. vel anno proxime sequenti, in lucem editum fuisse Generis nostri Reparatorem. Postremam sententiam nos post Norisium, Cappellum, Usserium, Natalem Alexandrum, Gravesonium, aliosque permultos, amplexati sumus; pro altera Pagio, Blanchinio, Schelestrateno, cum illustri aliorum Eruditorum copia, certantibus.

SENTENTIA igitur nostra Maria Primogenitum suum in lucem edidit anno 41. Juliano, Cæsaris Augusti 40. U. C. 749. Olympiadis 193. anno 4. P. Jul. 4709. & quinto ante Æram Communem ad finem properante, VIII. Calend. Jan. *Augusto XII. & L. Cornelio Sulla Coss.* Produximus vero sententiæ hujus nostræ munimenta cum lib. 29. Theologicarum disquisitionum cap. 2. tum in dissertationibus Chronologicis, quas prælo commisimus.

At

At Vulgaris Aera progreditur a Calendis Januariis anni 46. Juliani. C. Augusti 45. U. C. 754. Olympiadis 195. anno primo, Per. Jul. 4714. solido quadriennio post Christi Nativitatem. Apertissime enim viri clarissimi, Petavius lib. XI. de doct. Temp. cap. 29. Norisius in dissert. de duobus Nummis Diocletiani & Licinii, & Pagius ad annum Ch. 284. demonstrarunt Æram Diocletianeam, seu Martyrum Alexandrinorum, incipere a Consulatu *Carini Augusti II. & Aurelii Numeriani A.* II. idest, a prædicto anno 284. P. Jul. 4997. & U. C. 1037. Detractis itaque ab Æra Diocletiani annis 283. qui præcesserunt ab exordio Æræ Christianæ usque ad imperium ejusdem Diocletiani, residuus erit annus P. Jul. 4714. & U. C. 754. in quo proin de rectissime constituuntur ipsius Christianæ Æræ principia.

Hæc Vulgaris Æra eadem est cum illa, quam Dionysianam appellitant. Dionysius enim Exiguus loco Cycli annorum 95. quem S. Cyrillus cœpit ab anno 153. Diocletiani, Ær. Ch. 436. ac terminavit in anno Diocletiani 247. Christum 30. induxit Cyclum Victorianum annorum 532. suisque Cyclis noluit memoriam impii persecutoris innectere, sed magis elegit ab Incarnatione Domini tempora prænotare: ut Dionysius ipse testatur in sua ad Petronium Epistola. Quum autem idem Dionysius Cyclos suos inchoaverit ab anno Diocletiani 248. & Æræ Ch. 531. ut ibidem Dionysius declarat, & docet quoque Venerabilis Beda de rat. Temp. cap. 45., sequitur annum 1. Cycli Dionysii esse annum Julianum 45. qui proxime initia Æræ Christianæ præcessit, & eumdem Cyclum ab Æra Dionysiana discrepare, ut demonstrat Petavius lib. 12. de doctr. Temp. cap. 2. immo Vulgaris Æræ non Dionysium revera auctorem fuisse, sed Bedam, quemadmodum in dissert. 3. de Cyclo Paschali Ravennate cap. 5. animadvertit Norisius.

In eo tamen a Bedæ computo discrepamus, quod is a Christi Domini Conceptione, nos ab ejus Nativitate, seu potius neglectis diebus septem anni exeuntis, a proximis Calendis Januariis annos Christianæ Epochæ supputamus. Quamquam rationem illam computandi annos a Dominica Incarnatione Orientis Ecclesiæ, & diu in publicis monumentis Florentini, aliisque servaverint. Immo Pisani ad nostra usque tempora unum annum Æræ Conceptionis Domini addiderunt, fortasse enumerationem illam sequuti Cycli decemnovalis, cujus præcesserat unus annus, *quando facta est Incarnatio*, ut inquit Beda præcitato cap. 45. & in

libro

libro de argum. Lunæ pag. 215. Sed provide, sapienterque instituerunt paucis ab hinc annis Provinciæ nostræ Rectores, ut ad confusionem omnem vitandam *communi stylo* uteremur.

Nunc statuto Vulgaris Æræ principio in anno Juliano 46. U. C. 754. & P. Jul. 4714. facillimum est cum annis Christi Epochas illas componere, quas duobus præcedentibus capitibus explicavimus. Adde E. G. huic anno 1760. annos 776., & habebis annum Iphitæum, sive Olympiacum 2536. Adde annos 753. & emerget annus U. C. 2513. Adde annos 330. & erit annus Græcorum 2090. Adde annos 424. & conflabitur annus Seleucidarum 2184. Adde annos 45. & exsurget annus Julianus 1805. Adde annos 38. & occurret annus 1798. Æræ Hispanicæ. Adde annos 4713. & efficietur annus P. Julianæ 6473. Ita de reliquis Epochis agendum est, addendo annis Æræ Christianæ annos, qui eamdem æram præcesserunt, alterius Epochæ cujus computus investigatur.

CAPUT XIII.

De annis Christi, et de Epocha Tiberii Cæsaris.

Definito anno Dominicæ Nativitatis, arduum non est annos reliquos vitæ Salvatoris nostri adinvenire. Nam ex Ægypto, quo illum una cum Matre asportaverat S. Joseph, ab Angelo monitus de proxima cæde Bethlehemiticorum puerorum, rediit Jesus defuncto Herode, & in Judæa regnante Archelao, anno U. C. 751. Juliano 43. Augusti 42. ante Æram Vulg. 3., atque ætatis suæ anno secundo; siquidem hoc anno contigit circa festa Paschalia mors Herodis, & peracto Paschate Archelaus Romam veniens confirmatus fuit Ethnarcha super Judæam, Idumæam, & Samariam, ceteris regni Herodis provinciis Philippo, & Herodi Antipæ distributis, ut narrat lib. 17. Antiquitatum cap. 10. Flavius Josephus. De hoc reditu de Ægypto pertractat S. Matthæus cap. 2. 19.

Duodecim annos natus Jerosolymam a parentibus ductus Christus ad Festum Paschæ, Jerosolymis permansit, & per triduum quæsitus, inventus est in atrio Templi sedens, ac disserens inter Legisperitos, Lucæ 2. 40. Quod contigisse anno Æ. V. 8., Herodis Antipæ, & Philippi anno 11., Juliano 53. Cæsaris Augusti 52. & U. C. 761. ex prædefinito tempore Dominicæ Nativitatis aperte consequitur.

Baptizatum Dominum a Joanne, cum ingredi cœpisset annum trigesimum, testatur S. Lucas cap. 3. 23. ideoque consignandus est Christi baptismus anno Æ. V. 26. Juliano 71. U. C. 779. Herodis Antipæ, & Philippi 29.

Inter Christi baptismum, ejusque crucifixionem quatuor intercessisse Paschata colligimus ex Evangelica Historia: de quorum 1. agitur Joannis 2. 13. de altero Joan. 5. 1. de tertio Joannis 6. 4. Postremum vero illud est, quo celebrato affixus est cruci: ideoque passio Domini consignanda est anno ætatis suæ 33. Ær. Vulgaris 29. Olympiadis 202. anno primo, Correctionis Julii Cæs. 74. P. Julianæ 4742. Herodis Antipæ, & Philippi 32. Consulibus (ut memorabilem Redemptionis annum illustrioribus characteribus designemus) *Rubellio Gemino*, *& C. Fusio Gemino:* quibus Coss. Dominum subiisse pro nobis teterrimum crucis supplicium sententia est & antiquior, & communior, & verior.

Videtur tamen huic sententiæ adversari quod legitur Lucæ 3. 1. prædicationem & baptismum Joannis, a quo Dominus tinctus est in Jordane, cœpisse *anno quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris*. Cum enim Tiberius imperium adeptus sit statim post mortem Cæsaris Augusti, qui decessit *Coss. duobus Sextis*, anno U. C. 767. die 12. Calendarum Septembrium, idest, anno Æ. Vulg. 14. & die 19. Augusti; sequitur annum Tiberii decimum quintum incidere in annum Æ. Vulg. 29. & U. C. 782. quo anno, aut sequenti, Dominum venisse ad baptismum contendunt cum Usserio plerique recentiores. Qui proinde passionem Domini differre coguntur ad annum Æ. V. 33. veræ ætatis Christi trigesimum septimum, U. C. 786. ac Tiberii Cæsaris 19.

Verum hæc sententia, quæ aperte & veterum traditioni, &, ni fallor, Evangelio quoque repugnat (propterea quod non anno 34., ut autumant recentiores illi Chronologi, sed anno tricesimo ineunte baptizatum Dominum Lucas narrat absque ullis involucris verborum,) nunquam mihi probari potuit; atque ad Evangelicam cum Romana conciliandam historiam, cum viris eruditissimis recurrendum esse censeo ad Epocham Imperii Proconsularis Tiberii Cęsaris.

Itaque præter imperium Augusteum, quod diximus collatum Tiberio anno U. C. 767. die 19. mensis sextilis, admittendum est imperium Proconsulare ejusdem Tiberii; de quo scribit Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 121. *Senatus Populusque Romanus postulante patre ejus, ut jus æquum ei in omnibus provinciis exercitibusque esset, &c.* Atque hoc imperium

rium concessum Tiberio, dum ex Pannoniis, Dalmatisque triumphum egit, tradit eo loci Paterculus. Triumphus autem Tiberii consignatur a Scriptoribus Romanæ Historiæ *Tiberio Germanico Cæsare*, & *C. Fontejo Capitone Coss.* anno U. C. 765. & Vulg. Æ. 12. Bene ergo se habet. Anno Æ. V. 26. quo consignavimus baptismum Domini, vertebatur annus imperii Proconsularis Tiberii Cæsaris *decimus quintus*, ut inquit Lucas Evangelista, & annus imperii Augustalis 12. absolvendus 14. Cal. Septembris: & anno Æ. V. 29. quo asserimus Christum in ara crucis fuisse immolatum, fluebat annus imperii Proconsularis 28. annus autem Imperii Augustei 15. Atque ita Tertullianus lib. adv. Judæos cap. 8. ait passum Christum *quintodecimo anno imperii Tiberii*, & in 1. contra Marcionem, *baptizatum anno* 12. *ejusdem Tiberii Cæsaris*. Quæ de solo imperio Proconsulari, prout a nobis fixum est, possunt intelligi.

CAPUT XIV.

De Epochis, quarum initium statuitur post Aeram Christianam.

Consueverant plerique Veterum supputare annos *a Passione Domini*, quam superiori capite consignandam diximus in Consulatu duorum *Geminorum*, & in anno Vulg. Æræ 29. S. Hieronymus de Script. Eccl. & S. Isidorus Hispalensis in libro de Vita, & Morte Sanctorum, docent Petrum Apostolorum principem coronatum fuisse martyrio *anno 37. post Domini Passionem:* & Hippolytus Portuensis apud Canisium, & Schelestratium, ait annum 13. imperatoris Alexandri esse *a Passione Christi* 206. At Petrum subiisse martyrium *Coss. Nerva*, & *Vestino*, anno Æræ Vulg. 65., affirmat S. Epiphanius h. 26. cap. 6., & consonat Catalogus Romanorum Pontificum tempore Liberii exaratus. Annus vero 13. imperii Alexandri, successoris Æliogabali, concurrit cum anno Æræ Vulg. 234. Nequit autem annus *a Passione Christi* 37. incidere in annum Æræ communis 65., neque annus ab eadem *Passione* 206. in annum Æræ 234. nisi Mors Christi consignetur in anno Æræ Vulgaris 29., & in Consulatu *Geminorum*: quæ aperte Epocham Dominicæ Passionis stabiliunt, & corroborant quæ de annis Domini dicta sunt capite præcedenti.

Diu etiam in usu fuit *Æra Diocletiani*, seu *Martyrum*,

quam cap. 12. figendam dixi in anno Æræ Christianæ 284., quod Baronius ad eumdem annum, Petavius de doctrina Temp. lib. 11. cap. 30., Norisius in Diss. de duobus Nummis Dioclet. & Licinii, & Emanuel a Schelestrate diss. 2. Antiq. Eccl. cap. 8., veteribus inscriptionibus, Ambrosii, & Evagrii testimoniis, aliisque monumentis tanta evidentia statuerunt, ut rejecta opinione Scaligeri, Chronologi omnes in illorum sententiam descenderint. (1)

Illustris item est *Epocha Constantini*, inter Imperatores, qui palam professi sunt religionem Christianam, (2) primi: quam Epocham quidam a devicto Maxentio, & a restituta Ecclesiæ pace, quidam vero a celebrata Nicæna Synodo auspicantur. Constantinus imperare cœpit ex Fastis Idatio attributis, *Constantio Chloro Aug. VI. & Galerio Maximiano Aug. VI. Coss.*, nempe anno Ch. 306. VIII. Calendas Augusti. Maxentium vero superavit juxta præcitatos Fastos, *Constantino Augusto II. & Licinio Aug. II. Coss.*, scilicet, anno Ch. 312. V. Calendas Novembris, quo tempore, ut inquit Severus Sulpitius, impositus est finis persecutioni. Nicæna demum Synodus, ipso Constantino imperante, celebrata est *Coss. Paulino, & Juliano*, idest, anno Ch. 325. XIII. Calendas Julias, quemadmodum præter Historicos omnes testantur in præfat. ad Symbolum Patres Concilii Chalcedonensis.

Apud Arabes, & Saracenos in usu est Epocha, quam *Hegiram* vocant, sive a fuga Mahumedis, sive ab Hagar, a qua gens Hagarena ducit originem. Statuendum initium Hegiræ in anno Christi 622. & die 16. Julii ineunte feria sexta, (3) cujus diei nocte Pseudopropheta ex urbe Mecha invalescentibus hostibus coactus est fugere, protritum est, ac

(1) Æra Diocletiani, quam diximus appellari *Æram Martyrum*, ab Eusebio vocatur *Æra Persecutionis*, ab Æthiopibus *Æra Gratiæ*, & ab Mahumetanis *Æra Elkupti* seu *Coptitarum*. Cum subducatur ab obitu Numeriani, quo occiso Diocletianus assumpsit imperium anno Chr. 284. XV. Kalendas Octobris: convincuntur errasse quotquot aliunde hujus Æræ primordia sunt auspicati.

(2) Dixi *Palam*, ut evitetur quæstio de Religione utriusque Philippi: de qua alibi.

(3) Die Julii 16. sive XVII. Kal. Augusti, unde inchoatur *Hegira*, erat dies lunæ 5. Epacta enim erat signanda XIV. & Aureus Numerus 6 Erat item annus Cycli Solaris 6, & notandus *lit. Domin.* C. ideoque *Dies Veneris*. Concurrebat autem annus ille 622. cum anno 1371. Æra Nabonassaris, ab U. C. supputato a Palilibus 1375., ab institutione Olympiadum 1398., atque vertebatur Heraclii Imperatoris annus XIII.

ac vulgare. Sed quoniam ſinguli Turcarum menſes ſunt Lunares, & ideo anni Hegiræ varia habere ſolent initia, ut prænotavimus cap. 5., ad revocandos annos Hegiræ ad annos Julianos nullam aliam viam adinvenimus magis expeditam, quam ſi poſt triginta duos annos Julianos, exactos & abſolutos dixerimus annos Hegiræ 33., ſiquidem intervallo annorum 32. communium redit Hegira ad idem fere principium, & dies 10. horæ 21. & minuta 12., quibus annus Hegiræ minor eſt anno Juliano, unum annum ejuſdem Hegiræ ſuperaddunt. (1)

Addamus Epocham Caroli Magni, ſeu fundationis novi Imperii, atque finis Imperii Græcorum, & initii Imperii Turcarum. Carolum Magnum inauguratum fuiſſe ſolemni ritu a Romano Pontifice Leone III., fauſtiſque populi acclamationibus dictum *Imperatorem Romanum*, & *Auguſtum*, anno Chriſti 800. hora ſecunda matutina diei 25. Decembris, ſcribit in ejus vita cap. 28. illius Cancellarius Eginhardus. Hinc itaque initia ducit Occidentis Imperium. Græcum autem ad Turcas pertranſiit anno Chriſti 1453., quando Mahumetes II. filius Amuratis II. anno tertio principatus ſui, Hegiræ 857. Conſtantinopolim expugnavit. Mirum, quod primus in Oriente Imperator Chriſtianus fuit Conſtantinus Magnus filius Helenæ, & ultimus Conſtantinus Palæologus itidem filius Helenæ!

---

(1) Omittimus Epocham Perſarum inſtitutam anno 631. dictam ſvero *Yezdejerd* a Yezdejerdo filio Schariari Perſarum rege: cujus Epochæ anni ratione quantitatis ſunt Nabonaſſarei, ſive Ægyptiaci veteres.

ECCLESIASTICÆ
HISTORIÆ
BREVIARIUM.

ONSTITUI hoc Opere tyronibus ſacrarum ſcientiarum ſtudio animum intendentibus, memoriæ juvandæ cauſa, improbique laboris vitandi, tradere univerſæ Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Proſpectum quemdam, vel Epitomen, iis, quæ ad res humanas profanaſque attinent, penitus non prætermiſſis. A Natali autem Salvatoris noſtri *Dionyſiano*, ad hæc uſque tempora, facta Seculorum partitione, Opus iſtud progreditur. Natali illo, communiſque Æræ inſpectis primordiis, miſſo vero Dominicæ Nativitatis anno in controverſia maxima poſito, illuxit primum Chriſtiani nominis Sæculum, *C. Cæſare*, *&* *L. Æmilio Paulo Coſſ.* anno Octaviani Auguſti 45. computato a cæde Julii Cæſaris Dictatoris. Inchoatus tunc erat annus quintus ætatis Chriſti, in ſententia eorum, qui natum propugnant anno U. C. 749.

Pri-

Primus enim annus communis Æræ concurrit cum anno U. C. 754. P. Jul. 4714. Correct. Julianæ 46. & Primo Olympiadis 195. Anno autem ejusdem Æ. V. 26. decimoquinto Imperii Proconsularis Tiberii Cæs. incœpit Præcursoris Domini prædicatio, quam subsecutus est Reparatoris baptismus. Is vero juxta vetustissimam Sanctorum Patrum traditionem immolatus in ara crucis pro universi humani generis redemptione lytrum persolvit anno communis Æræ 29. ætatis suæ 33. imperii Augustalis Tiberii 16. Proconsularis 19. *Coss. duobus Geminis*, ac primo Olympiadis 202. Postquam vero resurrexit, & quadraginta dierum spatio Ecclesiam, quam acquisivit sanguine suo, fidei ac mysteriorum traditione formavit; ad cælos victor conscendens, eandem Ecclesiam Romanis Pontificibus, vices suas gerentibus, instituendam regendamque commisit.

PRIMUM ECCLESIÆ SECULUM.

CAPUT I.

De Romanis Pontificibus primi Seculi.

ADministrarunt itaque Romanam Ecclesiam primo seculo *Petrus*, *Linus*, *Cletus*, *&* *Clemens*.

I. Petrus Galilæus genere, Apostolorum princeps, & Cephæ, idest, *Petræ* nomine insignitus, Romam sub *Claudio* venerat circa initia anni 42. Æ. V. id asserentibus Eusebio, Hieronymo, & Severo Sulpitio. Rediisse rursus ad eamdem urbem imperante *Nerone*, nullus dubitat: nec desunt, qui hunc unum statuant ejus in urbem adventum, innixi testimonio Lactantii in lib. *de mortibus Persecutorum*. Ibidem Simonem Samaritanum, magum vaferrimum, cui erectam a Romanis statuam affirmat Justinus Martyr ((1) *Semoni Sango* Deo Sabinorum erectam fuisse putant alii) volare tentantem oratione e sublimi aere dejecit. (2) In persecutione Neronis obiit affixus Cruci *Coss.* *Nerva*, *&* *Vestino*, idest, anno 65., post passionem Domini 37. tertio Kal. Julias, cum a priori in Urbem adventu tenuisset ibidem Cathedram sacerdotalem circa annos 25.

II. Linus Volaterris, ut fertur, (3) exortus, & in Ecclesiasticis tabulis appellatus *e regione Tusciæ*, successit Petro; seditque juxta vetustiores Catalogos, emendatosque Codices libri Pontificalis, annis undecim; & martyrio coronatus est, quamquam id negent recentiores nonnulli, anno Æ. V. 76. *Vespasiano VII.* *&* *Tito V.* nona die Kalendarum Octobris.

III.

(1) Etiam Eusebius lib. II. H. E. cap. 14. Statuamque Simoni Mago erectam fuisse diversam a statua erecta Semoni Sango Deo Fidio demonstrat ad an. 44. Ven. Card. Baronius.

(2) Id quidam recentiores in dubium revocant; sed vide Ven. Baronium ad an. Chr. 68. & Ven. Bellarminum lib. I. de Rom. Pontif. cap. 23. & lib. 2. cap. 2.

(3) *Linus natione Tuscus*, *patria Volaterranus*, inquit Baronius ad an. 69. & ita Pagius, ceterique; in Catalogis tamen & in libro Pontificali habetur dumtaxat, *Linus natione Italus e regione Tusciæ*, *ex patre Herculano*, &c. Sunt qui procreatum scribunt ex præclarissima *Maurorum* gente.

III. SUCCESSOR Lini juxta traditionem Romanæ Ecclesiæ, præferendam Criticorum commentationibus, (1) fuit *Cletus* patria Romanus; qui Episcopatum gessisse dicitur annis 12. menses enim diesque in hac synopsi ut plurimum prætermittimus. Quare obiit Coss. T. *Aurelio Fulvo* II. & *A. Sempronio Atratino*, nimirum anno Æ. V. 89. eique in Pontificatu successit *Clemens*.

IV. HUNC Romanum, & præclarissimo natum genere opinabatur antiquitas: recentiores levissima ducti conjectura putant ex Judaica stirpe procreatum. Episcopatum tenuit annis 9. scilicet, usque ad annum Christi 98., quo imperante Trajano, in Chersonesum Thraciæ deportatus, post exactum ærumnis, & egestate biennium, in mare demersus est, anno tertio imperii ejusdem Trajani, V. Æ. 100. ut inquiunt Eusebius lib. 3. H. E. cap. 34. Hieronymus de Script. Eccl. Martyrologium Bedæ XI. Kal. Decembris, & MSS. Codices Florentini libri Pontificalis. Unde apparet recentioris Chronologiæ, Clementis obitum statuentis in anno 77. haud certa, & labilis supputatio. (2)

PA-

(1) Lino quidam Clementem, non Cletum successisse opinantur, & fulcitur horum opinio auctoritate SS. Optati Milevitani lib. 2. & Augustini epistola 165. Vetusta tamen Romanæ Ecclesiæ monumenta Clementem faciunt ordine quartum. Orta priorum sententia ex quo Cletum eumdem esse cum Anacleto crediderint, nominis decepti similitudine. Fuerunt ex hæreticis, qui Cletum simul cum Lino sedisse autumarunt. Fallax assertio, traditioni, Catalogis pervetustis, & unitati Apostolicæ Sedis repugnans, æque absurda, ac sit illa, quæ Petrum, & Paulum eadem potestate, eodemque jure Ecclesiæ Romanæ asserunt præfuisse Hæc est autem utriusque Pagii Chronologia, Romanus Petri Pontificatus incepit anno Æræ Vulgaris 55. Lini 65. Clementis 67. Cleti 77. Anacleti 85. Evaristi 95. &c.

(2) Chronologia Romanorum Pontificum, qui sederunt prioribus seculis, adeo implicata est, ut diversam supputandi rationem complures inierint. Vide Baronium, Petavium, Papebrochium, utrumque Pagium, Tillemontium, Pearsonium, Doduvellum, alios. Ad hanc præferendam nos impulerunt, quæ de Petri in urbem adventu, & de obitu Clementis Trajano imperante Veteres tradiderunt. Quod adversus Clementis Chronologiam ab Eusebio traditam opponunt ex Epistola ejusdem Clementis *ad Corinthios* Isaac Vossius epist. 2. ad Rivetum, Pearsonius in Vindiciis epistolarum S. Ignatii, & Antonius Pagius ad annum 78. solvitur a Schelstrateno diss. 2. Antiq. Eccl. cap. 1. Legendus ad annum 69 & 93. Venerabilis Annalium Conditor Baronius. In ea, quam sequimur, Chronologia etiam Pontificatus Anacleti comprehenditur in primo Seculo. De illo tamen agendum seculo proximo, quoniam ei complures tribuunt 9. aut decem annos Episcopatus, & hunc Ven. Baronius inter & 112. um 103. ann. circumscribit.

PATRIARCHARUM NOMINA.

Hoc primo Seculo Alexandrinam Ecclesiam rexerunt *S. Marcus* Evangelista, *Anianus*, *Avilius*, & *Cerdo*. Antiochenam post Petrum, *Evodius*, & *Martyr Ignatius*. Jerosolymitanam *Jacobus Alphæi*, & *Simeon*.

CAPUT II.

De Conciliis priori Seculo celebratis.

Tria primo vertente seculo celebrata fuerunt Concilia in Actibus Apostolorum descripta.

Concilium primum congregatum fuit paullo post adventum Spiritus Sancti, ut alius Apostolus eligeretur in locum Judæ proditoris. Electus est autem *Mathias* in concursu Barsabæ cognomento Justi. Vide Act. Apostol. cap. 1.

In altero Concilio septem electi fuere diaconi, non administri duntaxat mensarum, ut inquiunt Novatores, sed liturgiæ inservientes, & ordinati manuum impositione. Quorum primus *Stephanus* sapientia & signis præclarus obrutus lapidibus retulit præsignatam nomine proprio coronam. Act. cap. 6. & 7. Hæc duo Concilia paullo post Adscensionem Domini contigere.

Tertium celebratum fuit circa annum Christi 50. jam promulgato in Palæstina Evangelio, decretumque ea in Synodo, ne regeneratis baptismate circumcisionis, rituumque legis Mosaicæ onus imponeretur, ibid. cap. 15. Convenerunt ad hanc Synodum Apostoli omnes, & presbyteri, non vero plebs, ac fidelium multitudo: omniumque primus locutus est, judiciumque protulit Petrus, sed ceterorum quoque Apostolorum nomine promulgata sententia; atque in futuris Sacerdotum conventibus præscripta forma.

Sunt qui putant aliud ab Apostolis coactum Concilium, ad condendum Symbolum, promulgandosque canones, qui *Apostolici* nuncupantur. (1) Verum quod ad *Symbolum* attinet, nec de tempore, nec de modo, quo conditum sit, conveniunt historici. *Apostolicum* dici arbitramur, quod Apostoli-

---

(1) Quidam octo Apostolorum Concilia recensent, quorum tamen octavum vel dubium, vel suppositium esse opinantur. Videsis Apparatum Annati lib. 5. Sectione 2.

Apoſtolicam comprehendat doctrinam. Eadem ratione laudati canones dicti ſunt *Apoſtolici:* imo hos inter ſpurii extant nonnulli; unde liber, quo 84. continentur, can. *Sancta Romana* diſt. 15. declaratur apocryphus.

CAPUT III.

De Hæreticis primi Seculi.

ERUPERUNT primo Seculo hæreſes Simonis, Cerinthi, Menandri, Ebionis, Saturnini, Baſilidis, & Nicolaitarum. (1)

SIMON genere Samaritanus, baptizatus a Philippo, in eam primum prolapſus eſt impietatem, ut crediderit dona Spiritus Sancti pecunia obtineri. De ſe adeo ſuperbe ſenſit, ut ſeſe deum Judæorum legislatorem, mundique Reparatorem, & Paracletum quoque jactaret. Helenæ, quam deperibat, ſub Minervæ nomine cultum impendit latriæ. Dogmatizavit præterea mundum productum ab angelis, animoſque ſolutis corporibus in alia corpora tranſmigrare. Fertur & negaſſe futuram mortuorum reſurrectionem.

CERINTHUS in Aſia natus, viventibus adhuc Apoſtolis, commentus eſt, Deum non eſſe Creatorem mundi. Legem Moyſis etiamnum ad ſalutem neceſſariam aſſeruit. Mille annorum regnum carnalibus voluptatibus, victimiſque cruentis tranſigendum invexit; & Chriſtum purum hominem ex Maria & Joseph procreatum auſus eſt affirmare.

MENANDER, & *Ebion* (2) eidem hæſerunt luto, fuitque unus Simonis conterraneus, & diſcipulus, alter e ſecta Phariſæorum, & Pauli Apoſtoli infenſiſſimus hoſtis, *mendicus*, quod ejus nomen ſonat, & inops.

SATURNINUS, ac *Baſilides* (3) fuerunt Menandri auditores.

---

(1) Omittimus hæreſes ſectaſque adhuc perſiſtentes, Judæorum nempe, *Phariſæorum*, quorum origo refertur ad tempora Machabæorum, nomen vero eſt a *Pharas*, *ſegregavit*. *Sadducæorum*, qui dicti ſunt a *Pſedeah* vocabulo ſignificante *juſtitiam*. Eſſæorum, obſcuri nominis, neque in libris novi teſtamenti occurrentis. *Herodianorum*, de quibus cap. 22. S. Matthæus. *Primi* frivolas traditiones legi contrarias ſervabant. *Secundi* negabant animos poſt obitum permanere, eſſe ſpiritum, & futuram reſurrectionem. *Tertii*, cum alioqui cœlibes eſſent ac religioſi, ſacrificia exteriora damnabant. *Poſtremi* credebant Herodem fuiſſe Meſſiam in lege promiſſum. Adde *Samaritanos* a Judæis ſchiſmate ſeparatos.

(2) Ebionem emerſiſſe ſtatim poſt excidium Jeroſolymitanum tradit Euſebius.

(3) Tertullianus de Præſcript. cap. 46. & S. Hieronymus in Amos ajunt, Deum omnipotentem a Baſilide appellari *Abraxam*. S. Irenæus in voce illa *Abraxas* contineri docet numerum illum cælorum 365. Perſpicua eſt computatio; nam Græce A valet 1. *β* 2. *P*. 100. a. 1. ξ 60. a. 1. ς 200. Quo-

tores. Addidere tamen illius erroribus peculiaria figmenta, ut 365. angelorum propaginem, parem cælorum membrorumque humani corporis numerum, & quosdam prophetas barbaris insulsisque nominibus designatos.

NICOLAITARUM impura secta admittebat mulierum, etiam conjugatarum, promiscuum usum, esumque carnium idolothyti. Nomen accepere a *Nicolao* Diacono, qui uxori imprudenter dimissæ facultatem fecit, ut nuberet cuicumque vellet. Commemorantur Nicolaitæ cap. 2. Apocalyps. Apollonius Tyanæus Romæ sub Domitiano exercebat præstigia. (1)

CAPUT IV.

DE SCRIPTORIBUS I. SECULI.

SI EPISTOLÆ Jesu Christi *ad Abgarum* regem Edessenorum, & B. Mariæ Virginis ad *Messanenses* & *ad Florentinos* exploratæ essent auctoritatis; principem sibi locum isto in capite vindicarent. Verum supposititiæ censentur; quamvis prima ob Eusebii assertionem *lib.* 1. *H. E. cap.* 13. propugnatores habeat complures. (2)

MEMORANDI sunt itaque Scriptores Agiographi, quorum libri in canone divinarum Scripturarum habentur; tum recensendi sunt ceteri.

S. MATTHÆUS, qui & *Levi*, Evangelium conscripsit Hebraica lingua, circa annum 8. a Christi resurrectione; ipse autem circa annum Æ. V. 60. martyrium perpessus est Hierapoli in Parthia.

MARCUS ex Hebræo Matthæi, atque ex his, quæ audierat a Pe-

rum numerorum summa est 365. Vossius in 1. de Idol. eo nomine designari putat Deum Persarum *Mithram*, idest Solem, qui annuo cursu implet numerum illum dierum. Basnage & Beausobre nomen illud repetunt ab Ægyptiorum superstitione. Non sunt audiendi, qui in ipso vocabulo *Abraxas* Trinitatis & Incarnationis mysteria vestigant. A, inquiunt, est *Ab* Pater, B *Ben* Filius, R. *Ruach* Spiritus, & *Achodes* Sanctus *Σωτηρία Salus*, A *Ἀπὸ Per*, Ξ. *Ξύλον Crucem*. Nemo non videt hujus interpretationis auctorem modo ad Hebraicum, modo ad Græcum Alphabetum confugere, litterasque a suo loco amovere. Quis etiam credat vel Ægyptios vel Hæreticos primi Seculi propugnasse divinarum Personarum Trinitatem, & Domini Incarnationem? Idem dicendum de *Abracadabra*, voce a prædicto vocabulo *Abraxas* derivata.

(1) Quidam post S. Philastrium memorarunt *Judaistas*, qui proditionem laudarent. Alii Thebutis, qui apostatavit a fide, Hymenæi, Phileti, & Alexandri, de quibus Paulus Apostolus, Diotrephis, de quo ep. 3. Joannes, mentionem fecere. At non omnes impii, & communione privati nomen Sectæ alicui dedere.

(2) De hac Epistola in utramque partem disputavimus lib. 29. de Theol. discipl. cap. 6. num. 4.

a Petro, Evangelium mandavit litteris Romæ, Græca, quæ tum communis erat, lingua, non autem Latina; idque circa annum 40. Æ. Vulg. & post decimum a Christi passione.

LUCAS Antiochenus, & medicus (Pictorem quoque nonnulli faciunt, scriptura, ac antiquitate silentibus) Evangelium Græce scripsit in Achajæ, vel Bœotiæ partibus circa annum Æ. V. 56. Scripsit & Actus Apostolorum; atque ipse martyrio affectus est in Bithynia, anno ætatis suæ, ut fertur, 84. cum vitam egisset cœlibem.

JOANNES filius Zebedæi, & Salomis Evangelium edidit reversus Ephesum, Nerva imperante, anno 77. cum tamen relegatus a Domitiano in insulam Pathmum, superiori anno 96. scripsisset *Apocalypsim*. Ephesi itidem, eodemque tempore, quo Evangelium, tres conscripsit Epistolas, quæ habentur in canone: senioque confectus tranquillo fine quievit post initia proximi seculi, idest, anno 104.

PAULUS, *Saulus* antea, Cilix ac patria Tarsensis anno Æ. V. 31. ad Christum conversus, & factus ex persecutore Apostolus Evangelium longe lateque promulgavit, suisque Epistolis erudivit Ecclesiam. Extant Pauli epistolæ XIV. Una *ad Romanos*, & *ad Corinthios* duæ, scriptæ circa annum 57. *Ad Galatas* quarta, adversus Judaizantes, data ante priorem ad *Corinthios* juxta Dodwellum, & Caveum, seu potius anno 58. Ex urbe Roma scripsit circa annum 60. *ad Ephesios*, *ad Philippenses*, *ad Philemonem*, *& ad Hebræos:* epistola pariter ad *Colossenses* eodem tempore, eodemque loco scripta est. Duæ *ad Thessalonicenses* datæ videntur Corinthi anno 52. *ad Titum* scripsit ex Epiro, vel Macedonia anno 64., & *ad Timotheum* epistolas duas, paullo ante martyrium, consignandum anno 65., non, ut quidam autumant, 68. Afflictæ autem ac suppositæ sunt, quæ sub Pauli nomine ab aliquibus laudantur, *ad Senecam*, atque *ad Laodicenses*.

PETRUS quoque duas Epistolas Roma conscripsit ad electos Ponti, Asiæ, Bithyniæ, & finitimarum provinciarum Marcus Alexandriam profecturus Roma discederet; alteram postremo vitæ suæ tempore, instante jam depositione *tabernaculi* sui, scilicet, corporei carceris, ut inquit cap. 1. 14.

JACOBUS *Alphæi* primus Jerosolymorum Episcopus, *columna* appellatus a Paulo, epistolam scripsit argumento multiplicem, in qua docet fidem sine operi bus nihil prodesse: quæ Epistola appellatur *Catholica*, & edita est anno 61. paullo ante,

ante, quam præcipitaretur de pinna templi, & a Synedrio damnaretur procurante Anano Pontifice.

JUDAS, vel *Thaddæus* prædicti Jacobi germanus frater scripsit & ipse brevem Epistolam, de qua olim hæsitarunt nonnulli, quoniam de libro *Henoch*, qui Apocryphus est, testimonium assumit. Sed communi tandem adprobatione tamquam canonica recepta est. Ex versu 18. constat fuisse scriptam post secundam Petri. Libris hactenus recensitis Novum componitur Testamentum. (1)

MODO Scriptores laudabimus alios: ac primum *Clementem* Romanum Pontificem, cujus duæ extant *ad Corinthios* Epistolæ, quarum prima communi eruditorum consensu recipitur; aliam vero Hieronymus, Photius, & recentiorum plures existimant reprobandam. Eidem Clementi perperam adscribuntur octo *Constitutionum Apostolicarum* libri, *Itinerarium Petri*, disputatio *Petri & Apionis*, & epistolæ aliæ quinque.

BARNABAS, qui & *Joseph Levites*, unam conscripsit epistolam: quam tamen Hieronymus & Eusebius vocant *apocrypham*, nempe extra Canonem divinorum librorum.

HERMAS, seu *Pastor*, edidit Opus tripartitum, complectens *visiones*, *statuta*, *ac similitudines*, sed *apocryphum* declaratur decreto Gelasii. (2) Scripsit Hermas circa an. 92.

ETIAM *Flavius Josephus*, & *Philo* Alexandrinus Judæorum doctissimi solent hic recenseri: ille ob testimonium de Christo, quod habetur *libro* 18. *antiq. Judaic.* iste autem, quod in *vita eorum*, *qui Ascetæ dicuntur*, videatur plurimum commendare Christianos Alexandrinos. Utrumque tamen ambiguum est, atque obscurum. Commemorat S. Hieronymus in Catal. n. 24. *Justum a Tiberiade* Josepho æqualem.

PRÆTERMITTO *Acta presbyterorum Achajæ*, seu Martyrii S. Andreæ Apostoli, Scripta quæ tribuuntur *Prochoro*, *Lino*, & *Abdiæ*, Epistolas *Martialis Episcopi Lemovicensium*. (3) atque *Acta Pilati*: de quibus varia sunt sapien-

(1) Codicem Apocryphorum librorum Novi Testamenti compilavit, ediditque Fabricius. Qui de Apostolis scripsere, a Sagittario quoque in Introduct. ad Hist. Eccl. & a Franc. Buddæo de Eccl. Apostolica laudantur.

(2) Olim tamen a pluribus magno in pretio habitus, & in quibusdam perlectus Ecclesiis. Nicodemi Evangelium, aliaque spuria prætermittimus. *Dionysium Areopagitam*, ac primum Atheniensium Episcopum Eusebius lib. 5. H. E. cap. 4. ceterique commemorant. An sit auctor librorum, qui sub ejus nomine circumferuntur, & an distinguendus sit a S. Dionysio Parisiensium Antistite controvertitur.

(3) Habendus eodem in loco *Aurelianus* S. Martialis auditor, & in Episcopatu successor.

ſapientiſſimorum virorum judicia, nec aliquid certi poſſumus definire. (1)

CAPUT V.

De Romanis Imperatoribus, Martyribus, et Sanctis aliis primi Seculi illustrioribus.

OCTAVIANUM *Auguſtum* e Velitris oriundum, ſed natum Romæ juxta Suetonium, Velitris auctore Dione, Romanum tenuiſſe imperium, quando natus eſt Chriſtus, & ejuſdem Cæſaris anno 45. inchoandam Æram Chriſtianam, dictum eſt ſupra. Obiit autem Auguſtus *Coſſ. duobus Sextis*, ideſt, anno Æ. V. 14. die 19. menſis Sextilis, cum imperaſſet annis fere 58. vixiſſet autem 76. Auguſto imperante, ab Herode Aſcalonita Judæorum rege interfecti fuere in omnibus finibus Bethlehem cuncti infantes bimuli, quos Eccleſia numerat inter martyres. Contigit immaniſſima hæc cædes quarto ante Æram communem anno.

AUGUSTO ſucceſſit in imperio *Tiberius* e gente Claudia, filius Tiberii Neronis, & Liviæ Druſillæ, Auguſteum principatum indeptus eodem anno 14. cum tamen ante exactum biennium conſecutus fuiſſet imperium Proconſulare, cujus Epocham ſequitur Lucas Evangeliſta. Deceſſit autem Tiberius anno Chriſti 37. *Coſſ. Acerronio, & Nigrino*, die 16. Martii: eoque imperante anno 28. Æræ vulgaris, juſſu Herodis Antipæ, ſaltatrice puella petente, decollatus eſt S. Joannes Baptiſta, & proximo anno ſuffixus cruci Caput martyrum, mundique Redemptor. (2)

POST

---

(1) Dionyſium Areopagitam, eique adſcripta Opera, ob diſſenſiones Auctorum, cum de uno aut duplici Dionyſio, tum de libris Dionyſii nomine inſignitis, conſulto prætermiſimus. Sed Areopagitæ libros, præter Maximum monachum, Syncellum, Suidam, Photium, alioſque Græcorum, laudant Trithemius, Facultas Pariſienſis in ſua contra Eraſmum Cenſura, Sixtus Senenſis lib. 2. Biblioth. S., Bellarminus lib. de Script. Eccl., Baronius ad an. 109. Poſſevinus in Apparatu Sacro, Nat. Alex. diſſert. 22. Seculi 1. Annatus, & alii, in oppoſitam partem abeuntibus Eraſmo, Riveto, Dallæo, Launojo, Morino, Blondello, Caveo; Papebrochio item, ſed hoc, aliiſque orthodoxis alieno ſpiritu ab iis, qui Eccleſiaſticam ſtudent evertere Hierarchiam.

Sibyllarum libri, qui modo extant, communiori Eruditorum judicio habentur ſuppoſititii.

(2) Tiberius ob vitium ebrietatis *Biberius* a joculatoribus dictus, atque ob portentoſam libidinem, cujus nefanda exempla in ſeceſſu inſulæ Ca-

Post Tiberium imperavit *Cajus* cognomento *Caligula* filius Germanici, & Agrippinæ, confossus a Cassio Cherea triginta vulneribus die 24. Januarii, dum quartum cum *Sentio Saturnino* gereret consulatum, anno sc. Vulg. Æræ 41. quo imperante egregiam fidei Catholicæ navavit operam S. Barnabas, eamdemque fidem amplexus est Cornelius Centurio baptizatus a Petro: atque fideles an. 40. cœperunt Antiochiæ denominari Christiani. (1)

Successit Cajo *Claudius* frater Germanici, & filius Drusi & Antoniæ, sublatus veneno in boletis sumpto, conscia uxore Agrippina die 13. Octobris, *Coss. M. Asinio Marcello, & M. Acilio Aviola*, nempe anno Ch. 54. A Claudio Herodes Agrippa adauctus Judææ & Samariæ principatu in Ecclesiam desæviit, & Jacobum fratrem Joannis occidit gladio, ac Petrum carceri, unde ab angelo ereptus est, mancipavit. (2)

Post Claudium imperium tenuit *Nero* e gente Domitia, filius Domitii Ænobarbi, & Agrippinæ, qui seipsum interemit die 10. Junii, *Coss. Silio Italico, & M. Galerio*, nempe anno Ch. 68. Undecimo Neronis anno, Ær. Chr. 64. exorta est prima, post Herodianam, seu Judaicam, persecutio, in Christifideles incendii Urbis & exitiosæ superstitionis conflata calu-

---

preensis invexit, *Caprineus* appellatus & *Hircus*: unde in Epigram. Ausonius:

Prænomen Liberi nactus Nero prima juventæ.
Tempora laudato gessit in Imperio.
Frustra dehinc solo Caprearum clausus in antro,
Quæ prodit vitiis, credit operta locis.

Protomartyr Stephanus lapidibus obrutus, Tiberio imperante, *Act. cap.* 7. Vide Baronium ad annum Christi 34. Per idem tempus persecutionem magnam factam in Ecclesia Jerosolymis testantur præcit. *Act. Apost. cap.* 8. 1. referenda potius ad anni 33. exitum. Suetonius & Tacitus tradunt Tiberium obiisse die 16. Martii, Dio autem die 26.

(1) Eodem anno 40. Cajus Caligula jussit statuam suam poni in templo Jerosolymitano. Verum id differente Petronio Syriæ præside, & contranitente Agrippa mandatum non fuit executioni: erratque Grotius asserens impletum in Cajo quod scribit Apostolus in 2 ad Thessalonicenses cap. 3. 4. & illum esse prænunciatum eo loci Antichristum. *Caligulam* dictum volunt a caligis, quas ornatas margaritis portaverit, vel potius a caligis, quas deferebant gregarii milites. Ausonius præmisso Tiberio,

Post hunc castrensis caligæ cognomine Cæsar,
Successit sævo sævior ingenio.

(2) Repudiaverat Claudius Æmiliam Lepidam, Plautiam Herculanillam, & Æliam Petinam nobilissimas matronas. Messalina altera Claudii uxor, adeo impura, ut viro vivente palam nuberet Cajo Silio, jugulata est, proco quoque Silio necato. Agrippina filia erat fratris sui Germanici; unde a S. C. postulavit, Ut nuptiæ inter patruos neptesque ratæ haberentur. A Nerva abrogatum fuit hoc Senatus consultum, repugnans etiam divinis legibus *Levitici* 18. 12.

calumnia. (1) Non modo Romæ, ſed ubique perſecutio deſæviit. Necati in Urbe Apoſtolorum Principes, *Proceſſus* & *Martinianus*, *Baſiliſſa*, *Anaſtaſia*, *Herodion*, *Olympias*, aliique Apoſtolorum diſcipuli. Interfecti item Mediolani an. 65. *Nazarius* & *Celſus*, necnon *Gervaſius* & *Protaſius*. Per idem temporis *Torpes* Piſis martyr occubuit (2). Poſtremo autem Neronis anno *Marcus* Evangeliſta prope Urbem Alexandrinam, & *Evodius* Antiochiæ, cujus poſt Petrum geſſit Epiſcopatum, martyrium perpeſſi ſunt. Fertur anno Neronis quarto obdormiſſe, & ad cælum fuiſſe aſſumptam beatiſſimam Chriſti Matrem; an Jeroſolymis, an Epheſi, Patres, & Hiſtorici non conſentiunt. Concurrit quartus ille annus cum anno Æ. V. 57. (3)

EXTINCTO Nerone, regnarunt unius anni intervallo *Sergius Sulpicius Galba*, *Marcus Salvius Otho*, & *Aulus Vitellius*: quibus, uno poſt alium, interfectis, imperium indeptus eſt *Flavius Veſpaſianus* anno Chriſti 69. Kalendis Junii. Anno Veſpaſiani 2. Æræ Vulg. 70. a morte Chriſti 42. a Tito ejus Filio expugnata eſt Jeruſalem Kal. Sept. in cujus Urbis obſidione perierunt undecies centena millia Hebræorum, & 97. millia in captivitatem adducta ſunt. (4) Veſpaſianus vero naturæ conceſſit anno Ch. 79. die 24. Junii, in

(1) Decem vulgo ante Conſtantinum Magnum enumerantur perſecutiones Eccleſiæ, de quibus ſingulis ſuo loco. I. Neronis. II. Fl. Domitiani. III. Ulpii Trajani. IV. M. Aur. Antonini Veri. V. Sept. Severi. VI. Maximini Thracis. VII. Decii. VIII. Valeriani. IX. Aureliani. X. Diocletiani, & Maximiani.

(2) Decem millia Martyrum in eadem civitate ſub Nerone martyrium perpeſſi ſunt. Putarunt nonnulli Neronem iterum venturum, & futurum fore præcurſorem Antichriſti. Tradit id Lactantius de Mortibus Perſecut. cap. 2. At variant lectiones; & qui credunt Neronem eſſe translatum, & adhuc vivere, ibidem appellantur *deliri*. Reverſurum ſcribit Inſtruct. 41. Commodianus.

(3) In fragmento Hippolyti Thebani inter Codd. Vaticanos habetur Deiparam vixiſſe poſt Domini Paſſionem annis XI., omnes vero illius annos fuiſſe LXI. Apoſtolis de quibus in I. P. adde LXXII. Diſcipulos Domini, *Timotheum* diſcipulum Pauli primum Epiſcopum, & *Cæſarium* Tarracinenſem, ac ſanctis mulieribus, quæ Dominum ſecutæ ſunt, *Mariam Cleophæ*, *Salomen*, *Martham*, & *Mariam Magdalenam* ſorores *Lazari*.

(4) Excidium Jeroſolymitanum prædictum a Daniele cap. 9. 26. & a Chriſto Domino Matth. 24. 15. ante annos ſeptem ingentibus clamoribus annuntiare cœpit Jeſus F. Anani, anno nempe Æ. V. 63. atque an. 65. die 21. Maji viſi in aere currus exercituſque pugnantes, atque die 29. in feſto Pentecoſtes audita vox illa excedentium Angelorum, *Migremus hinc*. Legitote Joſeph de Bello.

Sub Veſpaſiano dirutum fuiſſe templum illud Judæorum in Ægypto quod ædificaverat ante annos fere 256. Onias a Jaſone fratre ſuo dejectus Pontificatu. Ab hoc templo derivatam quidam putant fabulam *Aſini*, quem

in Consulatu suo nono, imperiique anno 10. Sub Galba fertur in Achaja pro Christo mortem crucis pertulisse *S. Andreas* Apostolus, & anno post Jerosolymitanum excidium, nempe Æ. V. 71. *Bartholomæo* in majori Armenia detracta cutis, & caput abscissum.

IMPERAVIT post Vespasianum invictissimus ejus filius *Titus*, qui post biennium fatis cessit *Silvano & Pollione Coss.* anno Ch. 81. idibus Septembris. Post quem imperium arripuit *Domitianus* ejus frater, & filius Vespasiani, & Domitillæ.

DOMITIANUS imperium administravit annis 15. interiitque XIV. Kal. Octobris *Coss. Valente, & Antistio*, anno Ch. 96. Erupit Domitiano imperante secunda Ecclesiæ persecutio, anno Ch. 93. Pergami in Mysia *Antipas* inclusus in bovem æneum candentem: Romæ *Joannes* in olei ferventis dolium (1): *Flavius* Clemens Domitiani patruelis percussus gladio: *Flavia Domitilla* in insulam Pontiam relegata: cum duobus eunuchis *Nereo, & Achilleo*, postea Tarracinæ martyrium passis: occisus *M. Acilius Glabrio* Exconsul: *Felicula* item Virgo inedia, fame, & equuleo necata; & *Nicomedes* presbyter plumbatis cæsus. Jussit quoque Domitianus occidi omnes posteros Davidis, ut inquit Eusebius lib. 3. H. E. cap. 19. (2) Hoc Cæsare quidam Athenis affectum martyrio ajunt *Dionysium Areopagitam*, mortuumque *Onesimum* Ephesiorum Episcopum, repugnante tamen Baronio.

DOMITIANO successit *Nerva Cocceius* Narniensis, qui regnavit tantummodo usque ad diem 27. Januarii anni Ch. 98. quo obiit stomachi dolore correptus. Post Nervam autem imperavit *M. Ulpius Trajanus* Hispali natus: de quo proximo secundo seculo.

C A-

Judæi ab Ethnicis coluisse dicuntur; Neque enim inverisimile est illud, quod erat appellandum τὸ ἱερὸν Ὄνιυ, appellatum fuisse neglecta minima littera *Jota* τὸ ἱερὸν Ὄνυ

(1) Eumdem Joannem vixisse annos CX. usque ad Domitianum, legitur in prælaudato Fragmento; at post obitum Domitiani ex Pathmo rediisse Ephesum, ibique Ecclesiam rexisse usque ad Trajani tempora tradit Hieronymus.

(2) Alibi 20. Domitianus ipse dicitur a Juvenale *Calvus Nero*, a Tertulliano *Portio Neronis in crudelitate*, a Lactantio *Non minor* Nerone tyrannus, ab Eusebio *Neronianæ impietatis & odii adversus Deum successor*. Vide Not. Baluzii in lib. de Mortibus Persecut. cap. 3. Non videtur itaque a cęde Christianorum, ut Dodwellus & Gisb. Cuperus autumant, abstinuisse.

Dio in *Domitiano* plures ab eo necatos commemorat, aliorumque interficiendorum nomina sub pulvinari scripta in tabulis tiliaceis, maturatas

CAPUT VI.

De primi Christiani Seculi doctrina, ac disciplina.

Quidquid modo credendum proponit Romana Ecclesia, a Christo, vel Apostolis traditum fuit. Articulos fidei initio expositos colligitur e *Symbolo* edito pro initiandis baptismate. Trium Personarum divinarum distinctionem, miracula quæ evenerunt baptizato Domino, & forma baptismi Evangelici aperte confirmant. Verbi divinitatem execratio hæresis Cerinthianæ, & Evangelium, Joannis præsertim, commonstrant. Eucharistiæ Sacramentum, & Sacrificium comprobatur institutione Dominicæ Cœnæ, litterisque Apostolicis ad Corinthios, & ad Hebræos. Sacramentalem absolutionem demonstrant collata Apostolis facultas ligandi, & solvendi. Extremæ Unctionis egregium est testimonium caput 5. Epistolæ Jacobi. Sacrorum librorum canonem ab initio conditum inde eruitur, quod non inveniatur a quo, & ubi primum fuerit institutus. Traditionem aliorum dogmatum ab ætate Apostolorum viguisse ostendimus, ex quo aliquo exorto errore, statim Ecclesia illum proscripserit. Ecclesiasticam Hierarchiam, distinctionem Episcoporum a presbyteris, & sacram ordinationem impositione manuum peractam, Acta declarant Apostolica, & Pauli epistola ad Titum. (1)

Ad disciplinam quod attinet, abrogatis cæremoniis, quæ typus erant futurorum, retinendos crediderunt Apostoli ritus ad res divinas decentius tractandas perutiles, ut lumina, thura, indumenta. Statis diebus, septimo primum hebdomadis die, tum Dominico conveniebant in unum, festaque religiose servabant. Pro templis fuerunt principio privatorum hominum ædes. Præmissis precibus, sacrorumque librorum lectione, unde Liturgia derivavit, fiebat oblatio,

 & sub

in ejus necem insidias, Domitia uxore, Norbano P. P. & Petronio II haud ignaris, inflicta illi vulnera, cadaver a Phyllide nutrice sepultum.

(1) Liturgiam in Ecclesiæ primordiis cum sola oratione Dominica, paucisque precibus peractam, post Gregorium Papam in Epist. ad Joannem Syrac. tradiderunt Valafridus Strabo, Rupertus, Stephanus Augustod. Honoratus, Durandus, aliique de divinis Officiis, & sacris Ritibus pertractantes. Quare ab eruditis inter spurias rejiciuntur Liturgiæ, quæ sub nomine Apostolorum Petri, Matthæi, Marci, necnon Jacobi ceteris forte antiquior, atque XII. simul Apostolorum laudantur. De illa quæ legitur in Constitutionibus Clementis Rom. idem ferri solet judicium.

& ſub utraque ſpecie communio. Non omittebatur utilis exhortatio: & addebantur ſobria quædam convivia, quæ Agapæ dicebantur. Communis erat fidelium vita, & in unum ſingula conferebantur. Gravioribus vitiis polluti privabantur communione ſacrorum; quam pœnam Apoſtolus inflixit cuidam Corinthio. Exortas controverſias Apoſtoli aut voce, aut per litteras componebant: his denatis, dirimebat antiſtes; aut communi conſenſione terminabantur. Ne religionis noſtræ myſteria irriderentur a paganis, arcani diſciplina caute ſervata eſt; unde fideles cœnæ *Thyeſteæ*, aliorumque criminum inſimulabantur ab iis, qui neſciebant quid in eorum congreſſu ageretur. (1)

A P P E N D I X

De externis Eventibus.

PErpauca ex profana hiſtoria hic ducimus ſubjicienda, ad Judæos, Romanoſque ſpectantia.

Anno 1. Æræ Chriſtianæ *Cajus Cæſar* iniit conſulatum in Syria. 2. *Lucius Cæſar* repentino morbo obiit Maſſiliæ. 3. C. *Cæſar* Tigranem Armenia expulit, præfecitque Ariobarzanem origine Medum. 4. *Auguſtus* renuit appellari a Populo Romano *Dominus*, & adoptavit Tiberium. 5. Con-

(1) Auctor Conſtitutionum Apoſtolicarum lib. 5. cap. 18. affirmat inſtituta fuiſſe ab Apoſtolis Feſta Dominicæ Reſurrectionis, Dominicæ in Albis, Aſcenſionis Domini, & Pentecoſtes. Idem tradit de Paſchatis cuſtodienda vigilia. Jejunium 4. temporum eſſe pariter ex traditione Apoſtolica alibi diximus, idque non uno in loco aſſerit Leo Magnus. Apoſtolorum, & Stephani Protomartyris Feſta indicta fuiſſe a Diſcipulis ipſorum Apoſtolorum, affirmat idem Auctor Conſtitutionum lib. 8. cap. 33.

Altaria quovis tempore ad oblationem Sacrificiorum erecta, Eccleſia etiam Chriſti ad Sacram Synaxim adhibuit. Lege Apoſtolum ad Heb. cap. 13 Tertullianum de Orat. cap. 14. & 1. ad Uxorem cap 7. Cyprianum epiſt 66. altaria tanquam primitus condita commemorantes. Lignea initio fuiſſe conſtat; ſed aliqua pro locorum opportunitate fuiſſe lapidea cenſet lib. 1 Rerum Liturg. cap. 20. Cardinalis Bona. Idem præcedenti capite 19. ab Apoſtolorum ætate templa extitiſſe, & etiam a Pontificibus conſecrata, plerumque tamen conſtructa in cœmeteriis cryptiſque Martyrum (unde Martyria quoque dicebantur) multiplici eruditione demonſtrat. Quænam extiterint in Urbe Roma docebit Aringhus. Primam vero Chriſtianorum Eccleſiam fuiſſe ajunt domum, in qua Dominus celebravit poſtremum Paſcha, & inſtituit Euchariſtiam. Illic ordinatos ſeptem diaconos, & conſecratum Jacobum primum Jeroſolymitanum Epiſcopum tradit Nicephorus lib. 2. cap. 3. ductus teſtimonio, non ſatis explorato, Evodii Epiſcopi Antiocheni, qui primus poſt Petrum ſedit Antiochiæ, ut ait Euſebius libro 3. H. E. cap. 22.

Conspecta Romæ die 28. Martii eclipsis Solis, de qua Dio libro 55. *Agrippæ* nepoti Augusti data toga virilis. 6. *Archelaus* Romam accersitus, & Viennam ob tyrannidem, quam in Judæos & Samaritas exercuit, pulsus est in exsilium. 7. Judæa, Samaria, & Idumæa a *Sulpicio Quirino* redactæ sunt in provinciam, & oppressus est *Judas Galilæus*, qui concitaverat ad arma Judæos. 8. Dejectus Pontificatu *Joazar*, & substitutus *Ananus*: profanatum a Samaritanis templum, ossibus mortuorum ubique sparsis. 9. Lata ab Augusto in cœlibes lex *Papia Poppæa*: confectum a Tiberio bellum Pannonicum: Extinctus in Germania cum tribus legionibus *Quinctilius Varus*. 10. *Tiberius* suo, Drusique fratris nomine dedicavit Romæ ædem Concordiæ: & fato functa est Salome, soror Herodis Magni. 11. In Germaniam *Tiberius* & *Germanicus* irruperunt. 12. *Annius Rufus* missus est in Judæam Procurator: exauctoratus ab ipso *Ananus*, & huic suffectus est *Ismael*. Romæ *Tiberius* de Germanis triumphavit. 13. *Augustus* in decennium, veluti invitus, suscepit regimen Reipublicæ. 14. Idem *Augustus* lustrum condidit, & Nolæ in Campania decessit. 15. *Drusus* Tiberii filius dictus est Cæsar. Procurator Judææ in locum Anni Rufi *Valerius Gratus* constitutus est a Tiberio. 16. *Archelaus* Cappadociæ rex Romam evocatus, ibi angore senioque confectus est. 17. Triumphavit *Germanicus* de Cheruscis, Chattis, & Angrivariis. Pulsus in exilium *Ovidius*. Ingens terræmotus in Asia. *Valerius Gratus* detruso Ismaele Pontificem Judæorum subrogavit *Eleazarum* filium Anani. 18. *Germanicus* victo Orode res Armeniæ composuit; & Jerosolymis renuntiatus a Valerio Pontifex Jud. *Simon F. Camithi*. 19. Discussa Romæ Sibyllarum oracula: Ægyptia, & Judaica Sacra interdicta: dirutum Isidis templum, & in Tiberim simulactum demersum: *Germanicus* a Pisone, ut vulgo creditum, sublatus veneno. 20. *Piso* judicio postulatus sibi mortem conscivit. 21. Vita functus est *P. Sulpicius Quirinus*, qui censum peregit in Syria. 22. *Cn. Sentius* e Syria revocatus, eique suffectus est *L. Pomponius Flaccus*. 23. *Ælius Sejanus* Drusum Tib. F. veneno, ei per Lygdum spadonem propinato, e vita sustulit: *Livia* Drusi conjuge adulterio corrupta. Dejecto Simone P. Jerosolymis suffectus *Josephus Cajaphas*. 24. *Philippus Tetrarcha* instauratam Paneadem urbem vocavit *Cæsaream Philippi*. 25. *Pontius Pilatus*, revocato

Valerio Grato, factus Procurator Judææ. 26. (1) Thraces domuit *Sabinus*. 27. *Herodes Antipas* Præcursorem carcere Macherunte detinuit. 28. Deducitur ab hoc anno *Victoriana Periodus*, quæ cum annis Æræ Vulgaris conjungitur, si ab his anni 27. detrahantur. 29. Obiit *Livia Mater* Tiberii, 86. anno ætatis suæ. 30. *Sejanus*, dissimulante Tiberio, honoribus afficitur a Senatu. 31. Idem e curia in carcerem abductus occiditur, ejusque cadaver in Tiberim demergitur. Judæis infensissimum appellat Philo *de legatione ad Cajum*. 32. *Junius Gallio* immodicus Tiberii adulator damnatus exilio. 33. Mortuo Pomponio Flacco Præfecto Syriæ successit *L. Vitellius*. 34. Obiit *Philippus Tetrarcha*. 35. In locum Cajaphæ Vitellius Pontificem renunciavit *Jonatham Anani F.* 36. Visam in Ægypto phœnicem Dio, Plinius, & Solinus testantur. 37. Mortui Tiberii successor *Caligula* Judææ procuratorem loco Pontii Pilati constituit *Marullum*. 38. *Caligula* ad mortem adegit *Macronem* P. P. *Flaccum* hujus amicum in Andrum insulam relegavit. 39. *Herodes Antipas* expoliatus est Tetrarchia, & Lugdunum prius, tum in Hispaniam relegatus. 40. Orta Alexandriæ inter Judæos, & Græcos seditione, *Philo* Judæus, & *Apion* Grammaticus Romam venerunt. *Agrippa* a Cajo patrui Herodis Tetrarchiam obtinuit. 41. Cajo Caligula occiso a Cassio, *Claudius Cæsar* Agrippam catena aurea donavit: atque is Jerosolymam reversus, amoto a Sacerdotio Theophilo Anani F. substituit *Simonem* cognomento *Cantharam*. 42. Revocato Petronio Præses Syriæ renunciatus est *Vibius Marsus*. Agrippa Simonem exuit Pontificatu, quem contulit *Mathiæ* fratri Jonathæ, Ro-

(1) Pilatus jubente Tiberio anno Christi 35. vel 36. Romam venire jussus; misso in Judęam Marcello, qui interim Procuratoris munere fungeretur. Non pervenit tamen Romam Pilatus ante obitum Tiberii, qui decessit anno 37 die 19. Martii, ut diximus cap. 5. Propria se manu Pilatus interfecit anno Ær. Vulg. 39., juxta alios an. 40. Relegatus dicitur a Caligula Viennam Galliæ. Deportatum Lugdunum scribit in *Apologia contra Galli calumnias* Franciscus Petrarcha pag. 1079. edit. Basil. Ait ibidem Petrarcha, Pilatum fuisse Gallum. Quod ajunt Prætorem fuisse Aretii, ubi extant *Pilati* nomine ædes, crediderim esse popularem credulitatem.

Prætermisimus hujus sæculi eventus alios complures, nempe ingentem in Asia terræmotum anno juxta Eusebium 20. incensum theatrum Pompeji anno 23. perniciosam amphitheatri ruinam in urbe Fidenatium cum magna hominum clade memoratam a Tacito, allatam ex Ægypto miræ pulcritudinis phœnicem, de qua idem Tacitus? Dio, ac Plinius, Lugdunum incendio conflagratum *Aproniano* & *Capitone Coss.* idest, anno Christi 59. &c.

Romæ laboratum maxima frumenti penuria. 43. Invasit *Claudius*, domuitque Britanniam: ademptum Mathiæ Pontificatum Agrippa *Max. Elionæo* dedit. Fames prænunciata ab Agabo irrupit. 44. Triumphavit *Claudius* de Britannis: illi Romæ, & in Galliis arcus triumphalis decretus: *Messalinæ* ejus uxoris carpentum, ut olim Liviæ A. concessum. Obiit Judææ rex *Agrippa*; regnique Procurator missus est *Cl. Cuspius Fadus*, cui successit *Cassius Longinus*. 45. *Agrippa Junior* jus in templum, & sacrum ærarium consecutus, Pontificatu decoravit *Josephum Canei F.* 46. *Messalina* Claudii conjux veneno sustulit *M. Vinucium* recusantem cum ipsa stupri consuetudinem. *Helena* Adiabenes in veteri Syria regina laborantes fame Judæos juvit; quod & fecit Izates rex illorum religionem amplexus. 47. C. Silio Nervæ *Messalina* palam in urbe nupsit, raptoque Silio ad supplicium, impurissima femina occisa est in hortis Lucullianis. Post Cuspium Fadum Judæam administravit *Tiberius Alexander*. Opera *Herodis* regis Chalcidis Pontificatus a Josepho Canei F. translatus in *Ananiam filium Nebedæi*. 48. *L. Annæus Seneca* e Corsica, quo eum Caligula relegarat, a Claudio revocatus hortatu Agrippinæ alterius uxoris suæ, instituendæ pueritiæ Neronis F. præficitur. In procuratione Judææ Tiberio Alexandro successit *Ventidius Cumanus*; & per id temporis naturæ concessit *Herodes Rex Chalcidis*. 49. Missus ad regendam Samariam *Ant. Claudius Felix*, Claudii Imp. libertus, regnumque Chalcidis Agrippæ Juniori collatum est: Judæi Roma expulsi. *Seneca* gessit præturam. 50. *Claudius* opera Pallantis liberti adoptavit Domitium Neronem. 51. Præfuit Syriæ *F. Vinidius Quadratus*: Parthi in Armeniam irruperunt, collatumque Neroni fuit imperium Proconsulare. 52. Propter cujusdam Galilæi cædem, magni Judæos inter ac Samaritas excitati tumultus. *Claudius* edidit Naumachiam; Nero *Octaviam* Claudii filiam duxit uxorem. 53. Propter rixas Samaritarum venerunt Romam Jonathas, Ananias, & Ananus principes Sacerdotum: Agrippæ præter regnum Chalcidis data Philippi Tetrarchia. 54. Extincto Claudio successit *Domitius Nero*, ejus gener, filiusque Agrippinæ. 55. Latronibus, magis, & impostoribus referta Judæa, quam *Felix* præfectus animadvertendo in improbos purgare curavit. Interfectus tamen eo hortante etiam *Jonathas* Pontifex a Dora Jerosolymitano. 56. Corinthii scortis liberius abutebantur. 57. *Demetrius* faber argentarius

Dianæ Ephesiæ conflabat & vendebat ædiculas. 58. Parthi rursus cum Romanis pro Armenia certarunt. 59. Subortam Cæsareæ seditionem inter Judæos, ac Gentiles, utrisque urbem illam esse suam asserentibus, *Felix* minaci edicto studuit compescere. 60. Revocato Felici successor datus est *Porcius Festus*, qui latrones provinciam infestantes jussit comprehendi. *Agrippa* Pontificatum contulit *Ismaeli Phabei F.* 61. Propter magnum cœnaculum ab eodem Agrippa ædificatum prope *Xystum*, unde prospiciebat quidquid agebatur in templo, in regem Jerosolymitani proceres surrexere. 62. *Nero*, dimissa Octavia causans sterilitatem, & relegata in Pandatariam, uxorem duxit *Poppæam* Sabinam. (1) Exauctorato Jerosolymis Ismaele, Pontifex creatus est ab Agrippa *Josephus Simonis F.* cognomine *Cabeus*; ac Porcio Festo defuncto successor missus a Nerone *Albinus*. 63. *Vologeses* Syriam occupans repellitur a *Corbulone* Proconsule: Rex *Agrippa* Pontificem Max. nominavit *Jesum F. Gamalielis* post *Jesum* alterum F. *Damnæi*. 64. Nero, ut cerneret Trojæ ardentis imaginem, Romam incendit; & ad invidiam declinandam jussit Christianos exquisitissimis pœnis affici. 65. Interfecti a Nerone *Lucanus* Poeta, & *Seneca* præceptor suus: *Poppæa* etiam gravida ictu calcis perempta. Jerosolymis vacca ad aram mactanda peperit agnum: visæ per aerem discurrentes igneæ phalanges; atque vox illa excedentium angelorum, *Migremus hinc*. 66. Vexante *Gessio Floro* Judæos, hi contra Romanos delectis belli ducibus arma sumpserunt. 67. *Vespasianus* inita contra Judæos expeditione, recuperavit Galilæam, Jotapatam expugnavit, urbes alias in deditionem recepit, adaucto Romanorum exercitu legionibus, quas Titus ejus filius abduxit Alexandria. 68. *Vespasianus* compositis Galliarum motibus, in Judæam redux Jerichuntem occupavit; misitque Cæsarea Romam Titum, ut *Galbæ*, qui successit Neroni, gratularetur imperium, & novi principis jussa capesseret. 69. *Ti-*

(1) Rapuit postea Nero Statiliam Messalinam uxorem Attici Vestini Consulis, ipso nuptiarum tempore trucidato. Vim intulit Rubriæ virgini Vestali, & Sporum exsectis virilibus duxit in conjugem, imo & ipse nupsit liberto Doryphoro. Turpissima patravit alia; de quibus Dio, Suetonius, Tacitus. Matris Agrippinę cædem Nero mandavit Aniceto Centurioni, corpusque parentis vulneribus confossum ac denudatum inspicere ausus est. Apposita fuit ad Agrippinæ statuam tabella cum hac inscriptione, *Ego quid potui? Sed tu culeum meruisti*. Pęnam scilicet parricidæ descriptam a Tullio in Orat. pro Sex. Roscio Amerino. Vide Pompejam legem Digest. lib. 48. titulo 9. l. *Quamquam*.

69. *Titus* audita, dum prætemavigaret Achajam, cæde Galbæ, remeavit ad patrem: extincto autem Vitellio, *Vespasianus* ad imperium evehitur, dum adhuc moraretur in Syria. 70. Patre in Italiam reverso, *Titus* Jerosolymas cinxit obsidione, paullo ante diem Azymorum, concurrentem cum 14. Aprilis: eamdemque urbem penitus occupavit die 8. *Gorpiæi*, seu 1. Septembris. 71. *Titus*, ac pater de subacta Judæa triumpharunt. Missus in ipsam Judæam legatus Cæsaris *Lucilius Bassus*. Indictus *fiscus Judaicus*, idest, jussi Hebræi, ubicumque degerent, pendere Capitolio binas drachmas, quas antea templo solvebant. 72. *Nazaræi*, qui Legem, & Evangelium servabant, sunt appellati. 73. Sublato e vivis Lucilio Basso, Judææ obtinuit regimen *Flavius Silva*. Sexcenti sicarii ad *Lupum* Ægypti præsidem adducti sunt puniendi. 74. *Jonathas* Judæus Cyrenenses pauperes in solitudinem adduxit, quasi illic miracula patraturus: at detecta, ac punita est impostura. 75. Advenit Romam *Berenices* Agrippæ majoris filia, quam Titus adamavit, & in Palatio detinuit; quod cum ægre ferrent Romani, invitus invitam dimisit. 76. Claruit *Q. Asconius Pedianus* historicus. 77. Natus est Imp. *Hadrianus*. 78. Obiit Ravennæ S. *Apollinaris* martyr. 79. *Vespasianus* in villa sua apud Sabinos profluvio ventris extinguitur. Imperat *Titus*. Vesuvii incendium in Campania vicinas urbes, hominesque combussit. 80. Extruxit *Titus*, dedicavitque Romæ amphitheatrum, ac thermas. Pantheon, & templa Serapidis, Isidis, & Neptuni flamma vastavit. 81. *Domitianus* imperium indeptus Septembrem *Germanicum*, Octobrem *Domitianum* dici voluit: vites in urbe seri prohibuit: pepulit inde philosophos, & mathematicos. 82. In Germaniam *Domitianus* cum exercitu profectus, rediit ut victor, cum nullo hoste congressus. 83. Tres Virgines Vestales ob stuprum vivæ defossæ sunt. 84. Florebat hoc tempore *Apollonius Tyaneus*, sophista, mendaciis, ineptiisque celebris; cujus vitam descripsit Philostratus. 85. *Domitianus* Consul XI. de Cattis, Dacis, & Germanis triumphum egit. 86. Institutus fuit primus agon Capitolinus. 87. *Deum* se, ac *Dominum* appellavit Domitianus. 88. Celebrati fuerunt ludi seculares, & Daci rursus bello devicti. 89. Cœpit, ut inquit Tacitus, per intervalla ac spiramina Domitianus, interfectis viris illustribus, rempublicam exhaurire. *L. Antonius* Præfectus Germaniæ rebellavit, & a *L. Maximo* superatus, & captus. 90. Decennalia

lia

lia Domitiani celebrata fuere. 91. *Apollonius* conjectus in carcerem & postea adductus ad Cæsarem, fertur ab hujus oculis evanuisse. Ædificata hoc anno Capitolium, Stadium, Forum transitorium, horrea piperatoria, fanumque Minervæ. 92. *Cornelia Maximilla* Vestalis viva ob stuprum defossa fuit. 93. Cœpit Domitianus omni sævitiæ genere vexare Christianos. 94. Exornabat hoc anno *Flav. Josephus* libros Antiq. Judaicarum. 95. Lapidibus strata est via, quæ est inter Puteolos & Sinuessam. 96. Libertinorum conspiratione, nec uxore ignara, *Domitianus* interfectus est 14. Kal. Octobres. 97. Initio principatus *Nervæ*, decreto S. C. revocati ab exilio fuerunt quos relegaverat Domitianus. Sublata item Judaici fisci calumnia. Adoptatus a Cæsare *M. Ulpius Trajanus*. 98. Obiit *Nerva*, tenuitque *Trajanus* rerum habenas. 99. Adveniens *Trajanus* Romam Congiarium distribuit, & a S. P. Q. R. *Optimus* appellatur. 100. Proficiscitur *Trajanus* ad bellum Dacicum. *C. Plinius Secundus* Consul suffectus fuit cum Cornuto Tertullo a Kalendis Septembris.

FLORUERUNT primo Christi Seculo litteris, *Pub. Ovidius Naso* Sulmonensis, Poeta facilis ac tersus, sed in elegiis paullo lascivior. *Titus Livius* Patavinus Romanæ pater Historiæ, cui ab Asinio *Patavinitas* objecta. *Strabo* veterum Historiarum accuratus Collector. *Phædrus* Thrax, libertus Augusti, festivissimus, & latinissimus fabulator. *M. Annæus Seneca* philosophus, declamator, & rhetor. *Valerius Maximus* dictorum, factorumque memorabilium collector, Ciceroni tam similis, ajebat Erasmus, quam mulus homini. *C. Vellejus Paterculus* Romanus Historicus, luculentus, pressus, ac nitidus. *Philo Judæus* Alexandrinus sententiis locuples, ac disertissimus, Platoni ab aliquibus comparatus. *Aulus Persius Flaccus* Volaterranus Satiricus, acutus quidem, sed obscurus. *Pomponius Mela* Hispanus Geographus elegans & accuratus. *Lucius Junius Moderatus Columella* Gaditanus, qui de re rustica, agrorumque cultu, neque rustice, neque inculte pertractavit. *M. Annæus Lucanus* Cordubensis, Oratoribus potius, quam poetis annumerandus; quamvis carmine scripserit, mascula & concitata dictione. *T. Petronius Arbiter* Eques Romanus, scriptor purissimæ, ut inquit Vossius, impuritatis. *C. Silius Italicus*, qui majori cura, quam ingenio, carmina scripsisse fertur. *C. Valerius Flaccus* Campanus, qui Apollonium imitatus cecinit Argonauticen.

cen. *Plinius Secundus* Veronensis, appellatus a Budæo veritatis antistes, censorque liberrimus. *Q. Curtius Rufus* rerum ab Alexandro Macedone gestarum candidus, & elegans enarrator. *Epictetus* Hieropolitanus Philosophus Stoicus: cujus Enchiridion dici solet *Anima moralis philosophiæ*. *M. Valerius Martialis* Hispanus, a quo conscripta Epigrammata sale, felle, verborumque licentia. *M. Fabius Quintilianus* Calaguritanus, instituendæ pueritiæ artifex, & eloquentiæ magister. *Sextus Julius Frontinus* Vir Consularis, expolitus, & minime verbosus Geometra. *Pub. Papinius Statius* Neapolitanus, Poeta cultissimus, prope ad Virgilianam majestatem accedens. *Fl. Josephus* sacerdotali regioque sanguine editus, quem S. Hieronymus *Græcum* Livium appellat. *Decius Junius Juvenalis* Aquinas, in Satyris, judicio Scaligeri, tanto melior Horatio, quanto Horatius Lucilio. (1)

Commemoravimus in fine capitis quarti *Acta Pilati*, & diximus non unum de iis esse virorum eruditissimorum judicium. Eadem quidem *Acta* extitisse compertum est; eadem etenim laudant Justinus Martyr in secunda Apologia ad Antoninum Pium, Tertullianus adversus Gentes cap. 21. & Eusebius libro 2. H. E. cap. 2. Adulterarunt ea tamen *Acta* tum Hæretici, ut inquit S. Epiphanius Hær. 1. num. 1., tum Gentiles, ut narrat prælaudatus Eusebius libro 9. cap. 5. Hac de re *Acta Pilati*, quæ citato cap. 4. inter dubia rejicimus, isto in loco rursus citavimus. *Plinium Secundum*, qui hoc labente Seculo, & inchoato sequente floruit, appellavimus *Veronensem* sequuti Christophorum Landinum, qui ejus Histo-

(1) Fertur eodem anno, quo Ovidius, natus Romæ *Albius Tibullus* Hirtio & Pansa Coss. ab U. C. 711. Utriusque amicus fuit *Sex. Aurelius Propertius* ex Mevania Umbriæ oppido. Floruerunt eodem tempore *Cassius Severus* Parmensis, *Domitius* Marsus, & alii, ut *Athenodorus* Tarsensis, *Socion* Alexandrinus magister Senecæ præstantes philosophi. Grammatici item *Theon* & *Apion* Alexandria Romam profecti, *M. Verrius Flaccus*, *Menelaus* de quo Genebrardus: Oratores percelebres Q. *Atherius*, *Cassius Severus*, *Clodius* Arelatensis, *Surculus* Tolosanus; atque poetæ haud obscuri, *Petronius* impurissimus, *Julius Pomponius* Tragicus comparatus Pindaro, *Sulpitia* matrona, &c. Claruit quoque imperante Augusto (nescio an ad Christi ætatem pervenerit) *Manlius*,, cujus opera perfectum Obeliscum ad deprehendendas Solis umbras, ætate nostra effossum in Campo Martio, colligimus ex Plinio libro 36. cap. 10. A Manilio, qui Carmine tradidit Astronomiam, secernendus videtur. Synchronus huic *Strabo* Cretensis, *Pomponius Mela* Cosmographus, *Priscianus* Cæsareensis, & *C. Julius Solinus* Grammatici, prælaudatus *Plinius II.* Veronensis ad Imp. Domitianum libris XXXVII. Historiarum conscriptis, *Theo* Smyrnæus, aliique hoc primo Seculo cessisse fatis dicuntur. Inter quos memorandus *Aurelius Cornelius Celsus* rei Medicæ peritissimus, qui floruit sub Tiberio, sive ut iis placet, imperante Nerone, integro ante Galenum Seculo, &c.

Historiam donavit Italica lingua, & hanc esse testatur opinionem multorum, innixam auctoritati ejusdem Plinii, qui sibi communem patriam esse testatur cum Valerio Catullo, proculdubio Veronensi. Vide Prolegomena Cl. Jo. Antonii Vulpii in Catullum cap. 4. At complures Plinium *Novocomensem* fecerunt. Nolumus huic urbi talem auferre concivem. *Plinii* hoc seculo mentionem fecimus, quoniam Domitiano Imperatori Historiam suam nuncupavit.

SECUNDUM ECCLESIÆ SECULUM.

CAPUT I.

De Romanæ Ecclesiæ Pastoribus.

ROMANAM Ecclesiam secundo Seculo gubernarunt *Anacletus*, *Evaristus*, *Alexander*, *Sixtus*, *Telesphorus*, *Hyginus*, *Pius*, *Anicetus*, *Soter*, *Eleutherus*, & *Victor*.

V. ANACLETUS Atheniensis, quem ob nominis similitudinem nonnulli confundunt cum Cleto, sedit post Clementem annis 2. computato tempore, quo Clementis in Chersonesum deportati gessit vices. Obiit itaque anno 100. Trajano A. III. & Julio Frontino Coss. dicata in Vaticano sacra ÆdePetri.(1)

VI. POST Anacletum Ecclesiam rexit S. *Evaristus* Bethlehemita annis 9. nempe usq. ad annum 109. quo Consules extiterunt *A. Corn. Palma II. & C. Calvisius Tullus II. Coss.* Distributi

---

(1) *Anacletum* post Clementem recensent ii quoque, qui *Cletum* omiserunt, ut lib. 2. contra Parmen. Optatus, & Epistola 165. ad Generosum Augustinus. In vetustissimis autem diptychis Romanæ Ecclesiæ, & in melioris notæ catalogis Pontifices hoc ordine numerantur, *Petrus*, *Linus*, *Cletus*, *Clemens*, *Anacletus*. Auctor Carminis contra Marcionem Anacletum præponit Clementi. Nonnulli Græcorum pro Ἀνακλήτῳ, quod idem sonat, ac *Revocato*, scripsere Ἀνεγκλήτῳ, *inculpato* scilicet, seu *irreprehenso*. Hinc Papebrochius contendens Cletum & Anacletum fuisse eumdem Pontificem, inquit, Lini successorem Cletum ab Urbe expulsum a Vespasiano suadente Musonio cessisse Pontificatum Clementi, ipsoque Clemente jussu Domitiani pulso in exilium rursus Cletum pristinam sedem occupasse; ideoque appellatum fuisse *Anacletum*, nempe in Apostolicam Cathedram *Revocatum*. Verum istiusmodi conjecturis, quibus certiora testimonia adversantur, innitendum non esse alii nos admonent.

ſtributi ab Evariſto Tituli presbyteri, ſacra nempe loca concionibus, & Sacramentis adminiſtrandis percommoda.

VII. Successit *S. Alexander* Romanus, cui ritum benedicendi, & adſpergendi luſtralem Aquam adtribuunt. Seditque annis 8. uſque ad Conſulatum *Quinctii Nigri*, & *Aproniani*, nempe uſque ad annum Ch. 117. (1)

VIII. Deinde Pontificatum tenuit *S. Sixtus I.* qui poſt decennium ſubiit martyrium anno 127. Conſulatum gerentibus *Gallicano*, *& Cælio Titiano*. Triſagion liturgiæ a Sixto additum, formataſque litteras, unionis Eccleſiarum teſſeram, ajunt indictas.

IX. Adminisravit deinde Eccleſiam *S. Teleſphorus* natione Græcus ab anno 127. uſque ad annum 138. intervallo undecim annorum: eremiticæ vitæ olim cultor, jejunii quadrageſimalis inculcator, & coronatus martyrio in Conſulatu *Sulpicii Camerini*, & *Q. Nigri Magni*.

X. Episcopatum tum obtinuit *S. Hyginus* natus Athenis, poſt 4. annos, nempe an. 142. Coſſ. *Rufino & Quadrato*, damnato Cerdone, compoſitoque Clero, martyr effectus.

XI. Subrogatus Hygino *S. Pius I.* Aquilejenſis. Is juſſit, ut Paſcha die Dominico juxta traditionem Apoſtolicam celebraretur: & poſtquam ſediſſet annis 16. non exactis, in Conſulatu *M. Cejonii Silvani & C. Serii Augurini*, nempe anno 156., aut ſequenti, ſanguinem pro Chriſto fudit.

XII. Rexit poſtea Eccleſiam per annos 12. *S. Anicetus* natione Syrus, qui anno 168 in *Paulli*, *& Montani* Conſulatu fuit præclara morte ſublatus.

XIII. Deinde Epiſcopatum Urbis ſuſcepit *Soter* Fundis in Campania ortus, beneficentia in Chriſtianos ad metalla damnatos, & in exilium detruſos clariſſimus: cujus beata mors contigit octo regiminis annis expletis, ideſt, anno Domini 177. Coſſ. *Aurelio Commodo*, *& Plautio Quinctillo*.

XIV.

(1) Henſchenius in Apparatu ad Chronologiam Pontificiam, & Papebrochius in Conatu Chronico-hiſtorico tradunt ſediſſe Alexandrum a Conſulatu *Cornelii Palmæ*. & *C. Calviſii Tulli*, ideſt, ab anno 109. uſque ad Conſ. *Æmilii Æliani*, & *Lucii Antiſtii Veteris*, nempe, ad annum 116. exactum. Innituntur antiquo Catalogo conſcripto tempore Liberii Papæ. Alexandrum coronatum martyrio anno 117. quinto Nonas Majas alii tradunt. Uterque Pagius ſtatuit *Anacletum* inauguratum Pontificem Maximum anno 85. *Evariſtum* anno 95. Alexandrum anno 108. *Sixtum* 116 *Teleſphorum* 126 *Hyginum* 137. *Pium* 141. *Anicetum* 151. *Soterem* 161. *Eleutherum* 170 & *Victorem* anno 185 Nos præmiſſa Seculo I. Chronologia ad hanc impulit ſupputationem. Figentes tamen *Soteris* obitum in anno 177. *Eleutheri* in anno 192. hujuſque ſeculi exitum in anno *Victoris* 9. conſentientes habemus viros clariſſimos.

XIV. SEDIT poſtea *S. Eleutherus* Nicopolitanus uſque ad annum 192. quo anno expletis Epiſcopatus ſui annis 15., *Commodo A. VII. & Pertinace II. Coſſ.* ſancto fine quievit. (1)

XV. VICTOR Afer fuit ſucceſſor Eleutheri: cui gravis cum Aſiaticis de die celebrandi Paſchatis contentio. (2) Deceſſit autem Pontificatus ſui anno 10. & Æræ Chriſtianæ 201. *L. Annio Fabiano, & M. Nonio Muciano* gerentibus Conſulatum.

PATRIARCHARUM NOMINA.

SECUNDO Seculo Alexandriæ poſt Cerdonem ſederunt *Primus, Juſtus, Hymenæus, Marcianus, Celadion, Agrippinus, Julianus, & Demetrius*. Antiochiæ poſt Ignatium M. *Hero, Cornelius, Heros, Theophilus, Maximus, & Serapion*. Jeroſolymis poſt Simeonem *Juſtus, Zacchæus, Tobias, Benjamin, Joannes, Mathias, Philippus, Seneca, Juſtus II., Levi, Ephras, Joſes, Judas*, (✠) *Marcus, Caſſianus, Publius, Maximus, Julianus, Gajanus, Symmachus, Gajus, Julianus II., Capito, Maximus II., Antoninus, Valens, Dolichianus, Narciſſus*.

CAPUT II.

DE SECUNDI ECCLESIÆ SECULI CONCILIIS.

QUI de Conciliis pertractant, ſolent communiter unum duntaxat coactum *Romæ* a Victore circa annum 198. commemorare; in quo ſtatutum fuit non alia die celebrandum eſſe Paſcha, quam Dominica ad Martii plenilunium ſequente.

DE EADEM tamen re plura alia circa idem tempus habita fuerunt Concilia, quæ lib. 5. cap. 23. & ſeq. laudat Euſebius. *Cæſareenſe* in Palæſtina ſub Theophilo: in *Ponto* Eccleſiarum provinciæ Oſdroenæ ſub Palma: *Corinthiacum* ſub Bacchyllo: *Lugdunenſe* ſub Irenæo. Concilia hæc omnia Victoris, Romanæque Synodi comprobavere ſententiam.

CON-

(1) Euſebius lib. 5. H. E. cap. 6. enumeratis Romanis Pontificibus uſque ad Eleutherum inquit, Valeſio interprete: *Hac ſerie, & ſucceſſione tum traditio Apoſtolorum in Eccleſia, tum veritatis prædicatio ad nos uſque pervenit*. Ex legitima Pontificum ſucceſſione comprobari veritatem Apoſtolicarum traditionum docet etiam S. Irenæus lib. 3. adv. Hh. cap. 2. & 3.

(2) Ante *Victorem* quo die celebrandum ſit Paſcha definierat S. Pius. Vide Spondanum ad annum 159.

(✠) Qui ſequuntur, non fuerunt *Judæi* genere.

CONTRA *Ephesina* Asiaticorum Synodus sub Polycrate statuit Pascha celebrandum luna 14. in quamcumque hebdomadæ diem incidisset.

AUCTOR libri *Prædestinati*, & Baluzius meminerunt Synodi *Pergamensis* sub Theodoto, adversus hæresim Colorbasi paullo post describendam. At eruditi de hujus Synodi tempore non consentiunt.

IN LIBELLO *Synodico* recensetur quoque Concilium *Hierapolitanum* sub Apollinario contra Montanum & Theodotum Coriarium; atque hoc Concilium a nonnullis refertur ad annum Christi 173.

MEMINERUNT nonnulli Concilii cujusdam *Siciliæ* sub Eustathio Episcopo Lilybæorum, ac Theodoro Panormitano, adversus Heracleonem hæreticum.

CAPUT III.

HÆRETICI SECUNDI SECULI RECENSENTUR.

AGMEN Hæreticorum hujus seculi ducit *Carpocrates*. Alexandrinum vocat Clemens Alexandrinus, Epiphanius Samosatensem, Gnosticorum, hoc nomen sibi ob rerum notitiam arrogantium, Conditorem Eusebius. Erupit Carpocratis hæresis sedente in Petri Cathedra Aniceto. Ea Simonis & Cerinthi innovabantur figmenta, mundum non esse productum a Deo, dari transmigrationem animarum. Christum genitum esse ex concubitu, apparenter duntaxat subiisse crucem, omnemque licitam esse incestæ libidinis turpitudinem.

VALENTINI hæresis fabulosa Æonum procreatrix erupit imperante Antonino Pio. Fuit autem ille Ægyptius, patria Phrebonites. Fuerunt Valentini discipuli *Secundus*, *Ptolomæus*, *Marcus*, *Bardesanes* (1), *Colorbasus*, *Heracleon*, alii-

(1) *Bardesanes* juxta Chronicum Edessenum in lucem editum a Cl. Asseman, Edessæ natus est anno Ch. 154. S. Epiphanius H. 56. vixisse ait post mortem Abgari. Falli Epiphanium censet lib. 4. *Hist. Manich.* cap. 9. Beausobre, quoniam Abgarus regnavit Edessæ ab anno 152. usque ad annum 187. Epiphanius autem eo loci tradit Bardesanem pervenisse ad imperium Lucii Veri. At Lucius Verus apoplexia correptus interiit juxta Pagii Chronologiam anno 169. ideoque ante obitum Abgari. Nos ita Epiphanium intelligimus, ut Bardesanes vixerit sub Lucio Vero, & vitam protraxerit ultra obitum Abgari. Sunt vero plures, quibus nomen Abgari commune est; & ille, cui acceptus Bardesanes, fuit Abgarus filius *Maanis*. Bardasanes ad frugem revocatus dicitur. Illius & Bardesanistarum conscripsit Historiam Frid. Strunzius. Addendi *Floriniani* a Florino, & *Adamitæ*, quos Isaac de Beausobre excusare peculiari dissertatione conatur.

aliique nominis obſcurioris: qui ad Æonum fabulam addiderunt commenta Baſilidis; &, quod fuit Gnoſticorum commune placitum, negarunt fas eſſe ſubire martyrium, & Chriſtum corpus adſumpſiſſe æthereum dogmatizarunt.

FECUNDA Valentinianæ hæreſeos fœtura: illinc enim prodiere, *Ophitæ*, *Archontici*, *Cajani*, *& Helceſitæ*. Ophitæ ſerpentem, a quo deceptus fuit Adam, Sophiam, ſeu Dei ſapientiam putarunt, ab eoque nomen traxerunt; Græci enim ſerpentem *Ophin* vocant. *Archontici* ſpirituales ſubſtantias, tamquam ceterarum rerum principia venerabantur, ita appellati, quoniam *Archon* idem ſonat ac *princeps*. *Cajani* Caim, ceteroſq. turpiora perpetrantes facinora viris melioribus præferebant. *Helceſitæ* ab Helceſa Arabe denominati, Chriſtum creaturam, & Spiritum ſanctum feminam ejuſque ſororem eſſe dicebant; ad vitandam mortem thura immolabant idolis; jurabant per ſalem, ventum & elementa, tamquam per numina; ac pulverem hærentem pedibus, ſputaque quarumdam muliercularum religioſe colligebant, & aſſervabant.

ENCRATITÆ auctorem habuerunt *Tatianum* Syrum, Sophiſtam, & Oratorem illuſtrem, qui floruit circa annum 170. Hi, præter Æones Valentinianos, damnarunt conjugia, negarunt Adami ſalutem, & a vino, etiam in ſacris myſteriis, abſtinuerunt, dicti propterea Encratitæ *ἀπὸ ἐγκρατεῖν*, quod ſignificat eſſe continentem, ac temperantem.

MARCION Ponticus, patria Synopenſis, diſcipulus *Cerdonis*, hæreſim diſſeminavit imperante Antonino Pio, appellatus *Antonianus hæreticus ſub Pio impius*. Fuerunt Marcionis dogmata, duo eſſe rerum omnium principia, unum bonum, alterum malum: (1) inhibitionem Adæ factam de non comedendo

(1) Marcion Deo oppoſuit materiam innatam & infectam, deputavitque eidem materiæ innatum innatæ ex Tertulliano lib. 1. cap. 15. Idem ſtatuiſſe Bardeſanem & Manetem aſſerit Epiphanius. Hinc plerique putant principium malum eſſe materiam innatam & informem, & ideo hanc adſtruentes tradidiſſe mundum conditum ab angelis, quod Deo ſummo bono tribui nequeat creatio rerum materialium, quibus malum inhæret. Certe Hieronymus ſcribens ad Pammachium ait Marcionem dogmatizaſſe, a Deo bono inviſibilia, a Deo malo viſibilia fuiſſe condita. Hauſtam hanc hæreſim a Cerdone affirmat quoque Hæreſi XVII. S. Philaſtrius. Diximus alibi, duarum principiorum, boni, & mali, dogma traditum olim fuiſſe a Zoroaſtre; & Marcionitarum, Manichæorumque principia parum differre *ab Oroſmade*, & *Arimanio* Perſarum, *Iſide & Oſiride* Ægyptiorum, Græcorumque poetarum *Pandora*, *& Tiphone*.

dendo arboris fructu, legem, prophetarumque vaticinia, principii mali opus esse: Christum umbratilem assumpsisse carnem; & damnandas esse nuptias, tanquam intemperantiam ac stuprum. Quæ omnia circa annum 190. paucis immutatis adjectisque dogmatizavit *Apelles*.

VIXERAT ante Apellem *Montanus* e Mysia, oppidoque contermino Phrygiæ, Montanistarum, seu Cataphrygum parens. Duo ejus dogmata præcipua fuere; secundas nuptias a fornicatione nequaquam differre, & persecutionis tempore neminem posse fugam arripere. Illius insaniam, qua se spiritum Paracletum, impurasque feminas Priscillam & Maximillam divino afflatas numine prædicabat, non opus est patefacere. Montanum laqueo sibi gulam fregisse an. 172. tradit Chronicum Eusebianum. (1)

ACCESSERE *Theodotus Trapezita*, *Theodotus* alter *Coriarius* Byzantinus, *Artemon*, & *Hermogenes*. Affirmavit primus Melchisedech regem Salem fuisse Virtutem quamdam Christo superiorem. *Theodotus* Coriarius, & *Artemon* eumdem Christum nudum hominem appellarunt: *Hermogenes* demum Stoicus, pictor, falsarius, & adulter asseruit materiam Deo coæternam, & improductam.

CAPUT IV.

SECUNDI SECULI SCRIPTORES ECCLESIASTICI.

PERMULTI secundo Seculo floruerunt Scriptores: quorum agmen ducit *S. Ignatius*, Θεόφορος; quoque appellatus. (1) Rexit is Antiochenam Ecclesiam post Evodium supra annos 40. atque a Trajano, qui bellaturus cum Parthis Antiochiam pervenerat, damnatus ad bestias, & Romam missus, ibi in Amphitheatro discerptus & comminutus fuit

(1) Montanistas, & præsertim horum unum, Proclum nomine, refutavit Cajus presbyter, cujus non semel meminit Eusebius.

(2) An Θεόφορος dictus sit, quod fuerit puerulus in ulnas sublatus a Domino, an quia ipse Christum fide, & sanctimonia gestaverit, incertum. Videtur secunda opinio probabilior; nam in ejus Martyrio, quod edidit Jacobus Usserius, interrogatus Ignatius, quinam esset *Theophorus*, respondit: *Is, qui Christum gestat in pectore*. Passum *Sura & Senecione Coss.* idest, anno 107. ejus Acta apud Ruinart innuunt. Sed vide ad hunc annum Ant. Pagium. De Ignatianis Epistolis egimus lib. 8. Theol. cap. 2. Ad illas, etiam ut editas a Vossio, & Usserio, rejiciendas tanquam spurias, post Salmasium, Blondellum, & Dallæum, nervos intendit in commentario de Script. Eccl. Oudinus. Ignatii martyrium Acta apud Ruinart referunt ad an. 107. Norisius in Epist. Consulari ad annum 113. Pagius, aliique ad annum 116.

a leonibus anno 116. die 21. Novembris. Septem Ignatii epiſtolas eruditi fere omnes poſt multas altercationes receperunt, ut genuinas: at Opus inſcriptum Διδασκαλία, quod in VII. libros Conſtit. Apoſt. quidam diſtributum fuiſſe affirmarunt, nullo certo teſtimonio eidem adſcribitur.

SEQUITUR *Polycarpus* (1) Joannis diſcipulus, & Smyrnenſis Epiſcopus, cujus una extat ad Philippenſes epiſtola ab Euſebio, a Hieronymo, a Photio ſummis laudibus celebrata. In Actis Eccleſiæ Smyrnenſis apud Euſebium *lib.* 4. dicitur flamma conſumptus VII. Kal. Majas. Annus paſſionis ejus incertus, creditur a pleriſque 169.

JUSTINUS, qui gladio percuſſus ſub M. Aurelio anno 163. migravit ad Dominum, ortus in civitate Samariæ Sichem, ſeu Neapoli Flavia, Philoſophus Platonicus, duplici pro Chriſtianis Apologia, confutatione Tryphonis Judæi, & Oratione Parænetica ad Græcos magnum ſibi nomen comparavit; atque immerito dicitur a Sandio, & Epiſcopio negaſſe Verbi divinitatem. (2)

PUGNAVIT contra hæreſes præſertim Valentinianam egregio Opere *S. Irenæus* Polycarpi diſcipulus, & Epiſcopus Lugdunenſis, qui in perſecutione Severi martyrii retulit palmam anno 202. Græce ſcripſit, non ut Eraſmus putavit, Latine; eumque Tertullianus contra Valent. cap. 5. fuiſſe teſtatur *doctrinarum omnium accuratiſſimum exploratorem*. (3)

GRASSANTE perſecutione, Apologetica Scripta pro Chriſtiana religione ediderunt *Melito Sardianus* anno 170. *Tatianus Syrus* ſophiſta, & orator anno 172. *Athenagoras* philoſophiæ Platonicæ ſectator circa annum 169. *Theophilus Antiochenus* eodem anno ad Chriſtum converſus, atque Hermogenis, & Marcionis acerrimus inſectator. *Apollinaris* Hierapolitanus, cujus libros commemorat libro 4. cap. 27. Euſebius, quique per eadem tempora floruit, M. Aurelio, & L. Ve-

(1) Quo anno S. Polycarpus Romam venerit, incertum eſt. Pearſonius id contigiſſe ſcribit anno Chriſti 142 Tillemontius an. 161. at ceteris antiquior Euſebius anno 157. aut ſequenti.

(2) *Juſtinus* cum Creſcentio Philoſopho Cynico de religione certavit.

(3) Qui Patrum traditionibus bellum indicunt, ut Dallæus, Barbeyrac, Clericus, Buddeus, alii, in priorum Seculorum ſcriptoribus adnotant abſurda Platonicæ Philoſophiæ, aſſertum angelorum cum mulieribus concubitum, regnum Millenariorum, erroreſque hujuſcemodi, idque ad illorum elevandam auctoritatem: ſed perperam; neque enim in quæſtiunculis, in quibus diſcrepant, ſed in doctrina, cui Catholici dogmatis fundamenta nituntur, eorum conſenſionem plurimum valere affirmamus. Lege Canum lib. 7. de Locis Theologicis.

L. Vero imperantibus. Et *Aristides*, & *Quadratus*, de quibus hoc unum scimus, Apologias obtulisse Imperatori Hadriano, qui Trajano, ut paullo infra dicemus, successit.

INTER ceteros claruit, imperante Severo, & vergente hoc seculo ad finem *Tit. Fl. Clemens* Alexandrinus, discipulus Pantæni, & præceptor Origenis, ac presbyter, non Episcopus, (1) a multis *Christianæ antiquitatis Varro* appellatus. Laudantur Clementis Protrepticum ad Gentes, libri tres Pædagogi, & Stromatum octo. Reliqua ejus Opera perierunt. Inexhaustæ doctrinæ, & sacræ atque exoticæ eruditionis copia mirifice fuisse præditum asserunt omnes, maxime Cyrillus Alexandrinus lib. 10. contra Julianum, & Eusebius lib. 2. de Præparat. Evang. necnon Hieronymus de Script. Eccles. (2)

FLORUERUNT eodem seculo alii percelebres, quos memorasse sat erit; nimirum *Abercius* Hierapolitanus, in cujus libro *de disciplina* Apostolicum fulsisse spiritum affirmat Baronius ad an. 163. n. 15. *Dionysius* Episcopus Corinthiorum martyrium perpessus circa annum 170. cujus epistolas laudat lib. 4. cap. 23. Eusebius. *Hegesippus* ex Judæo Christianus, qui obiit imperante Commodo. Ejus libri de martyrio Jacobi fratris Domini, & Simeonis Cleophæ filii, aliique de Jerosolymitana Ecclesia, & de Sectis Judaicis etiamnum extant. *Musanus* Encratitarum, ac *Modestus* Marcionitarum profligator, qui ambo vivebant an. 176. *Miltiades* rhetor, qui floruit circa annum 180. dictus a Tertulliano *Ecclesiarum Sophista*. *Asterius Urbanus* insectator Montanistarum, de quo Eusebius lib. 5. cap. 16.

F 2 Sera-

(1) Episcopum tamen ac Præsulem dixit Jacobus Gaddius tom. 1. pagina 128. & Christianus Lupus Differt. Proœmiali in Canones Nicænos cap. 10. tradit, antiquam fuisse Alexandrinæ Ecclesiæ consuetudinem, abrogatam tamen ab Heracla Patriarcha, ut omnes presbyteri Episcopali consecratione decorarentur; cujus consuetudinis profert congruam quoque rationem. Sedit Heraclas III. Seculo, & Clemente e vivis sublato.

(2) Addendi *Aquila* Ponticus appellatus a Hieronymo *proselytus & contentiosus interpres*, alicubi tamen laudatus, *Aristo Pellæus* Palæstinus auctor dissertationis *Jasonis, & Papisci*, & *Pantænus*, quam Clemens Alexandrinus ejus, ut diximus, auditor appellavit *Apim Siculam*. Item *Agrippa Castor* debellator Basilidis, laudatus a Hieronymo in Catalogo, *Papias* Hierapolitanus Episcopus Chiliastarum auctor, *Philippus* Cretensis Antistes Marcionis confutator, *Apollonius* Senator Romanus, qui scripto & sanguine pro fide Christi certavit, *Polycrates* Ephesinus Quartadecimanus, *Athenogenes* clarus doctrina ac martyrio; *Rhodon* Asianus Marcionis impugnator, de quo Nicephorus post Eusebium & Hieronymum; *Heraclitus* qui Commentarios edidit in Epistolas Pauli, & *Candidus* qui scripsit in Hexameron, pariter ab Eusebio, & a S. Hieronymo laudati.

Serapion Antiochenus eorumdem hæreticorum debellator & hostis. *Theophilus* Cæsareensis, qui de die celebrandi Paschatis scribebat anno 196. *Maximus*, qui adversus Marcionem disputavit de origine mali, laudatus ab Eusebio lib. 7. Præp. Evang. cap. 22., male autem ab Huetio in Appendice *ad Origenian.* ad ætatem Constantini Magni detrusus.

COMMEMORANDUS demum foret *Tertullianus*; sed quoniam dicitur vita functus circa annum 220. opportunius videtur de illo in historia proximi seculi pertractare.

CAPUT V.

DE ROMANIS IMPERATORIBUS, ET DE VIRIS CORONATIS MARTYRIO, ET SANCTITATE CONSPICUIS.

M. ULPIUS *Trajanus*, qui anno Ch. 98. successit Nervæ, ineunte secundo Seculo moderabatur imperium, fato functus in urbe Ciliciæ Salinunte, *Q. Nigro & Vipsanio Aproniano Coss.* anno 117. die 10. Augusti. Tertiam excitavit in Christianos persecutionem anno 107. & anilis est fabula, illius animam precibus S. Gregorii Magni fuisse ab inferis liberatam. (1) In ea persecutione affixus cruci *Simeon* Jerosolymorum Episcopus citato anno 107. ætatis suæ 120. De Ignatio diximus præced. cap. Combustæ Antiochiæ mulieres quinque, earumque cineres permixtæ metallis, ex quibus conflati fuerunt in thermarum usum lebetes. Passi tum *Cæsarius* diaconus, & *Julianus* presbyter Tarracinæ, in Portu Romano *Hyacinthus*, Heliopoli *Eudocia*, Edessæ Episcopus *Barsimæus*, ac *Sarbelius*, & *Barbea* ejus soror, Romæ *Victorinus* Episcopus Amiterni, & *Romulus* aulæ ipsius Trajani præfectus. (2)

POST

(1) Tametsi anno 102. Plinio in Bithynia Proconsuli Trajanus edixerit Christianos non esse inquirendos, jussit tamen accusatos puniri, quod hostibus magnam præbuit occasionem nocendi

(2) Obierunt circa hæc tempora *Titus* discipulus Pauli, & *Marcus* adolescens sub Antonino; *Alexander* item martyr, quorum Inscriptiones profert in Itinere Italico Cl. Mabillonius. *Innumeros cineres Sanctorum* celebrat hymno XI. περὶ στεφ. ad Valerianum Prudentius: ac plures refellunt Dodwellum adstruentem differt. XI Cyprianica Martyrum paucitatem. Imperante Trajano Barchochebas dux Judæorum, qui se Messiam esse jactabat, exquisitis suppliciis plurimos Christianos necavit. Inter Martyres recensent quoque Martyrologia *Antistium* Macedonem, *Phocam* Episcopum Synopis in Ponto, *Maronem* sociosque, *Eustachium* cum *Theopista* conjuge ac liberis, *Eutropium* Episcopum Xanthi cæterosque sub Trajano interfectos.

POST Trajanum indeptus imperium *Ælius Hadrianus*, Hiſpanus genere, opera Plotinæ uxoris ejuſdem Cæſaris, quæ illius capta erat amore, principis adoptionem mentitus, rempublicamque rexit uſque ad annum 138. quo hydrope, & ſanguinis effuſione tabeſcens obiit apud Bajas Campaniæ oppidum 6. Idus Julias, *Camerino & Magno Coſſ.* & ejus cineres urna aurea reconditi ſunt in Urbe ad pontem Ælium. (1) Quamvis autem ſub imperio Hadriani perſecutio aliquantulum remitteretur, perpeſſi tamen martyrium ſunt prælaudati Romani Pontifices *Evariſtus*, & *Alexander*, (2) *Juſtinus*, & *Publius* Athenienſis Epiſcopus, *Marius* dux militum, *Fauſtinus* presbyter & *Jovita* diaconus, *Sabina* nobiliſſima matrona Romana a *Seraphia* virgine Chriſtianæ fidei inſtituta præceptis, *Symphoroſa* cum ſeptem filiis, & *Getulio* viro, atque *Amantio* fratre, ipſius Hadriani tribunis, aliique plurimi: quorum nomina in libro vitæ inveniuntur deſcripta.

ADOPTAVERAT Hadrianus *Antoninum Pium* filium Annii Veri fratris Sabinæ uxoris ſuæ, atque is extincto imperatori ſucceſſit; imperavitque ultra annos 22. abreptus placida morte ſomno ſimillima anno 161. die 7. Martii, *Coſſ. M. Aurel. Antonino III. & L. Ælio Commodo*. (3) A cæde Chriſtianorum penitus Antoninum non abſtinuiſſe, evincitur ex inſcriptione Alexandri Mart. reperta in Cœmeterio Calliſti, & ex Actis *S. Felicitatis*, & ſeptem filiorum, quos nolentes idolis ſacrificare vario pœnarum genere affecit.

SED crudelius ſæviit Gentilium furor, imperium moderante *M. Aurelio Antonino Vero*. Is, qui Pii gener erat,

F 3 vir

(1) Hadrianum inſtante morte feciſſe Spartianus inquit hoſce verſus:

Animula, vagula, blandula,
Hoſpes comeſque corporis,
Quæ nunc abibis in loca?
Pollidula, rigida, nudula,
Nec, ut ſoles, dabis jocos?

Paraverat ſibi tumulum ex pario lapide, quoniam Mauſoleum Auguſti oppletum erat. Ubi moles illa Hadriani, extat modo arx S. Angeli.

(2) *Alexandrum*, cum duobus presbyteris *Evensio & Theodulo* paſſum ſub Aureliano Acta quædam teſtantur. Intellige Aurelianum Comitem & Judicem, non *Aurelianum* Imperatorem, ut legitur in quibuſdam exemplaribus Uſuardi. Paſſus circa hæc tempora *Oneſimus* Pauli diſcipulus.

(3) *Antoninus Pius* ab anno 138. uſque ad annum 161. tenuit imperium, eique ſuffectus *M. Aurelius Antoninus*, qui imperavit uſque ad annum 180. Interea tamen ab anno 161. uſque ad annum 169. rempublicam adminiſtravit etiam *Lucius Verus*, quem M. Aurelius adſcivit in conſortium imperii. Primum duorum ſimul imperantium exemplum.

vir nempe Valeriæ Faustinæ ejus filiæ, principatum exercuit usque ad annum 180. quo anno interiit apud Vindobonam, nunc Viennam Austriæ, 16. die Martii, *Fulvio Bruttio II. & Quintilio Candiano Coss.* Exorta hoc Cæsare IV. Ecclesiæ Persecutio anno 162. in qua sepeliendis martyribus, alendisque pauperibus pietatem exercuere *Pastor* presbyter R. E., & *Pudentiana* atque *Praxedes* Virgines. Præter Justinum Romanosque Pontifices Pium, Anicetum, & Soterem superius laudatos, martyrii palmam sub M. Aurelio consecuti fuerunt circa an. 167. duodecim Philadelphienses, Smyrnæ *Pionius*, Pergami *Parpus*, *Papulus*, & *Agathonica*, Martyres Lugdunenses 48. anno 177. quorum cineres projectos in Rhodanum scribit Augustinus in lib. *de cura gerenda pro mortuis* num. 8., Augustoduni *Symphorianus*, *Hermias* in Ponto, Atinæ *Julianus*, *Pontianus* Spoleti, in Sardinia *Potitus*, Lugduni *Epipodius & Alexander*, Apameæ in Phrygia *Alexander* alter & *Cajus*, Cabilone *Marcellus*, Trinurtii *Valerianus*, Sidoteci *Andochius*, *Thirsius*, & *Felix*, Mediolani *Gervasius & Protasius*, Vesuntii *Ferreolus* presbyter cum *Ferrutio* diacono, Valentiæ Allobrogum *Felix* presbyter cum diaconis *Fortunato & Achilleo*, Divinione *Benignus*, Sagaris *Laodiceæ*, Heraclææ *Glyceria*: quos ex ingenti Martyrum numero sufficiat commemorasse. (1) M. Aurelio cum Quadis ultra Danubium bellum gerente, & siti premente exercitum, Christianorum militum precibus e cælo prodigiosum cecidisse imbrem, & hostes fulminibus in fugam versos, Eusebius lib. 5. cap. 5. aliique Scriptores posterorum memoriæ tradiderunt. (2)

REGNAVIT post M. Aurelium *L. Aurel. Commodus* ejus filius, Marciæ concubinæ insidiis præsentissimo hausto veneno, dum illud evomeret, a Narcisso palæstrita suffocatus pridie Cal. Januarias anno 192. ipso *Augusto VII. & P. Helvio Pertinace II. Coss.* (3) Tranquillior fuit sub hoc prin-

(1) Apud Eusebium lib. 4 cap. 1. inter Martyres Lugdunenses commemorantur *Maturus* neophytus, *Attalus* Pergamenus, *Blandina*, & *Bibliades*, *Ponticus* adolescens, & *Photinus* Episcopus major nonagenario. Ex illo capite constat Gentiles objecisse Christianis Thysteas cœnas, & incestos Oedipi concubitus.

(2) Hanc *Pluviam* Gentiles diis suis referebant acceptam, ut constat ex nummis, & ex sculpta in columna Antonini imagine *Jovis Pluvii*. Vide citato loco Eusebium, & adnotationes Valesii. Ven. Baronius plura ad annum 176. De nomine legionis *fulmineæ*, seu *fulminatricis*, quo designantur illi milites, complures adversantur Eusebio.

(3) *Commodus* uxorem habuit Crispinam Quinctilii filiam, concubinas autem CCC, Appellatus fuit *Cæsar* anno Ch. 166. & anno proximo

principe ſtatus Eccleſiæ; tametſi anno 185. juxta Ruinartium capitali ſententia damnatus ſit *Apollonius* ordinis Senatorii, a proprio ſervo delatus Perenni præfecto.

Arripuit extincto Commodo imperium *P. Helvius Pertinax* ex civitate Alba Pompeja in Gallia Ciſalpina ad Tanarum ſita: ſed Pertinace interfecto cum vix dies 88. imperaſſet, anno 193. die 28. Martii, imperium a Prætorianis pecuniæ pollicitatione, armorumque vi occupavit *M. Didius Severus Julianus Mediolanenſis:* qui tamen promiſſorum immemor a gregario milite trucidatus fuit eodem anno 193. Kalendis Junii, *Q. Soſio, & Julio Erutio Coſſ.*

Renunciatus ab ea die imperator *L. Septimius Severus Pertinax*, interim Peſcennio Nigro in Syria & Clodio Albino in Britannia imperii ſibi arrogantibus auctoritatem: quorum unum apud Antiochiam proximo anno 194. Severus ſuperavit; alterum vero ſibi conciliare ſtuduit oblatà Cæſaris dignitate. (1) Movit Severus adverſus Eccleſiam Perſecutionem V. de qua proximo ſeculo tertio.

C A P U T VI.

Quænam secundo vertente seculo fuerit Ecclesiæ doctrina, ac disciplina.

Eadem ſemper, & invariabilis fuit doctrina Eccleſiæ, ſed pro temporum opportunitate juxta Apoſtolorum traditiones majori in lumine collocata. Ipſæ traditiones,

Auguſtus. Sororem Lucillam occidit, quæſtionem exercente Perenne. Perſtringit illius vitia Lampridius. Spreviſſe prudentum conſilia ſcribit Herodianus. Chriſtianis peperciſſe fertur ob preces concubinæ ſuæ Martiæ. Latam ab eo legem adverſus delatores Chriſtianorum, punitumque fractis cruribus accuſatorem Apollonii Martyris, tradit Euſebius lib 5. cap. 21. Ceterum de M. Aur. Antonino, cognomento Philoſopho, Commodi patre, ita Auſonius:

Succeſſore ſuo moriens, ſed Principe pravo,
Hoc ſolo patriæ, quod genuit, nocuit.

Julius Capitolinus Commodum ex illegitimo concubitu natum putat. Fuit enim Fauſtina ejus mater adulteriis infamis.

(1) Severus parentes habuit Marcum Getam, & Fulviam Piam. Cognominatus eſt *Pertinax* in honorem Helvii Pertinacis trucidati a Didio Juliano. Ante imperium militari ſorte obtinuerat Quæſturam Boeticam, tum Sardiniam, poſtea legationem Proconſulis Africæ, deinde creatus Tribunus plebis, & Lugdunenſis provinciæ Legatus. Salutatus eſt imperator apud Carnutum a Legionibus Germanicis. Lege Aelium Spartianum. Dicitur ſolus ex Afris ad Imperium evectus: unde Auſonius,

Punica origo illi, ſed qui virtute probaret,
Non obſtare locum, cum valet ingenium.

quas ſemper negarunt heterodoxi, a Romana Sede repetendas lib. 3. cap. 2. & 3. demonſtrat adverſus Valentinianos S. Irenæus. Is, aliique Patres in dogmate Trinitatis convenere; atque de iis evulſi & eradicati ſunt cuncti recentiorum hæreticorum ſcrupuli. Nævi quidam in PP. ſcriptis notati labefactare nequeunt fidem communi conſenſu firmatam. Celebrandum Paſcha die Dominico, non luna 14. Statuta Pontificum, & hujus Seculi Concilia demonſtrant. Adventus Polycarpi ab Aſiaticis pro ea quæſtione miſſi Romam ad Anicetum, & legatio Irenæi ad Eleutherum nomine Martyrum Lugdunenſium, docent ſervandam eſſe cum Eccleſia Romana unionem, & majores cauſas ad Sedem Apoſtolicam referendas. Martyrum cultus, Sanctorum gloria, Parœciarum inſtitutio, & Eccleſiaſtica hierarchia habent ex hiſtoria ſecundi ſeculi locupletiſſima teſtimonia. Sanctificatio item diei Solis, & fidelium conventus ad agendam Synaxim eodem ſeculo enituit.

Quantum attinet ad diſciplinam, didicimus ex Juſtino collectis aliqua in domo tanquam in Templo fidelibus, illic Commentaria Apoſtolorum cum aliis divinis libris fuiſſe lecta, habitum Sacerdotis ſermonem, oblatam deinde Euchariſtiam. Hæc etiam laicis ſub utraque ſpecie fuit adminiſtrata, & lactentibus ori infuſa Divini poculi pars exigua. Sævientibus perſecutionibus data in laicorum manus ad proprios ferenda lares. Baptizandi ter in aquam in Trinitatis nomine nudi immergebantur. Adhibitas ceremonias Exorciſmi, inſufflationis, inunctionis, & impoſitionis manuum Sacerdotis baptiſmum adminiſtrantis, ſcripta Patrum declarant. Mel quoque, & lac deguſtandum tradebatur baptizatis ad ſpiritualem nativitatem, morumque ſimplicitatem, & innocentiam ſignificandam. Fideles diebus Dominicis ſtantes orabant, ac ut plurimum facie ad Orientem converſa. (1)

AP-

(1) Templa ſecundo Seculo peculiaribus in locis conſtructa. Talia fuere diſtributi ab Evariſto Tituli. Inter iſtos domus Euprepiæ. Dicata a Pio ſucceſſore Hygini Eccleſia in Thermis Novati. Enituit illic Praxedis virginis pietas. Eſt eadem ſacra ædes perantiquus *Paſtoris* titulus. Reliquos alibi deſcripſimus. Septem Diaconis ad curam pauperum gerendam commiſſæ Urbis regiones; qui propterea appellati ſunt *Regionarii*. Ex Ignatii Martyris epiſtolis accepimus ratam non fuiſſe ſine Epiſcopo Euchariſtiam, hujuſque oblationem. Baptiſmum item ab illo, aut ejus ſaltem nutu, adminiſtrandum. Inde & *Hierarchiam*, ordineſque ſacrorum miniſtrorum didicimus, & Epiſcoporum præſertim a presbyteris diſtinctionem.

APPENDIX

De Externis rebus.

Anno 101. *Trajanus* Decebalum Dacorum regem bello vicit. 102. Dacia in provinciam redacta: devicti Arabes: impositus pons Danubio. 103. Actus a Trajano de Dacis triumphus. 104. Alimenta ab imperatore 5000. pueris Italis assignata. 105. Ædificatus a Trajano portus Anconæ. 106. Secundo Dacico bello *Decebalus* sibi mortem conscivit. 107. Aquæ Martiæ ductus 23. milliariorum spatio refecti. 108. *Adrianus* Pannoniæ Pro-Prætor repressit Sarmatas. 109. Instaurata *Via Appia* a porta Urbis Capena ad Capuam usque atque inde Brundusium. 110. Dirutæ terræmotu tres Galatiæ urbes, ac Pantheon fulmine attactum. 111. *Trajanus* Romæ magnificas extruxit Bibliothecas. 112. Parthis Armeniisque bellum indictum. 113. Erecta in Foro, & dicata Trajano Columna. 114. Assyria venit in potestatem P. R. Trajani Forum, & Basilica Ulpia Romæ dicantur. (1) 115. Ingenti terræmotu quassata est Antiochia: Judæi Cyrenenses irruerunt in arma, & innumeros Romanos Græcosque occiderunt, eorumque viscera depasti sunt. 116. In eosdem Judæos Ægyptum vastantes missus a Trajano *Marcius Turbo* ingentem prostravit illorum numerum. 117. *Trajanus* Ctesiphontem cepit, ad Oceanum pervenit, Syriam adiit, in Cilicia decessit. 118. Remisit *Hadrianus*, crematis tabulis, Judæorum tributa. 119. *Trajanus* inter Deos relatus: Jerosolyma dicta est *Ælia*. Judæi in pago Terebintho equorum pretio venumdati. 120. *Hadrianus* in Sarmatas movit: eversæ terræmotu Nicomedia urbesque finitimæ. 121. *Circum* Romanum Hadrianus refecit. 122. Barbaros a Romanis muro 80. M. divisit. 123. Ædem Augusti Tarracone restituit. 124. Sacra Eleusina celebravit Athenis. 125. *Serenius Granius* Proconsul Asiæ iniquum credidit Christianos nullo objecto crimine occidi. 126. Transmisit *Hadrianus* in Africam. 127. *Jovi Olimpio* Ædem, sibique Aram Athenis Hadrianus dicavit. 128.

(1) Coss. *Hasta*, & *Vopisco*, idest, anno 114. Judæi deficientes a Trajano eodem proximoque anno occiderunt in Ægypto hominum ducenta millia; atque in Cypro insula ducenta quadraginta millia itidem trucidarunt; ab hoc autem tempore capitale illis fuit illuc appellere.

128. *Sabinam* dicit Augustam: cum rege Parthorum Cosrohe iniit amicitiam. 129. Terræmotu Nicopolis & Cæsarea corruerunt. 130. *Pelusium* veniens Imperator Pompeji tumulum magnificentissime ornavit. 131. Mergitur *Antinous*, quem Hadrianus perdite amabat, in Nilo; refertur inter Deos, atque ex ejus nomine *Antinoia* civitas conditur. 132. Atheniensem miri operis bibliothecam *Hadrianus* extruxit, & edidit agonem. 133. Missus *Julius Severus* contra Judæos Palæstinam depopulantes. 134. Æquatæ solo 50. Judæorum arces, & 980. vici ferro & igne vastati. 135. Judæis omnibus agro Hierosolymitano interdictum. (1) 136. Alani contra Romanos concitati repressi sunt a *Flavio Arriano*. 137. Absolvit *Phlegon* Hadriani libertus Opus de *Olympiadibus*. 138. Obiit Calendis Januarii *Ælius Verus* ab Hadriano creatus Cæsar, & adoptatus. 139. *M. Aurelius* ab Antonino Pio renunciatus est Cæsar. 140. Obiit Antonini uxor *Faustina*. 141. *Marcion* advenit Romam. 145. Uno partu mulier enixa est quinque liberos. 158. Restituit *Antoninus Pius* ædem Augusti. 161. Sequuta est Antonini mortem ejus apotheosis. 162. Exundavit Tiber, & Parthi cæsis Romanorum copiis Syriam vastarunt, & occuparunt Armeniam. 163. In Armeniam *Statius Priscus* irrupit. 164. Parthi ultra Euphratem pelluntur, & *Vologeses* illorum rex a *Cassio* vincitur. 165. *Peregrinus Cynicus*, si fides habenda est Luciano, sese in rogum injecit. 166. Medos *Marcius Verus* invasit. 167. *M. Aurelius*, & *L. Verus* triumpharunt de Parthis. 168. *Avidius* Cassius vicit Bucolicos. Pestilentia multas vexavit provincias. 169. Germania Romanis subjicitur. 170. *Lucius Verus* extinguitur apoplexia. 172. Marcomanni transitu Danubii a M. Aurelio delentur. 173. In deditionem recepti, atque illorum plurimi in Italiam translati sunt. 174. Insignis de Quadis reportata victoria. 175. Arripuit *Avidius Cassius* tyrannidem: togam virilem induit *Commodus*. 176. Periit ex podagra in vico Hahale ad radices montis Tauri *Faustina* junior, conjunx M. Aurelii, sed adulteriis infamis. 177. *Commodus* Crispinam

(1) Ad annum imperii Hadriani 18. refert Eusebius lib. 4. cap. 6. edictum ne Judæi in regionem circa Hierosolymam sitam auderent pedem inferre, citatque Aristonem Pellæum. Auctor seditionis Judaicæ debitas poenas persolvit. Fuit is *Barchochebas*, quod nomen stellam significat, commemoratus cap. 5. in Notis ad Trajanum. Hunc ad fucum Judæis faciendum stipulam in ore accensam anhelitu ventilasse, ut flammas evomere videretur, scribit S. Hieronymus II. adversus Rufinum Apologia.

ſpinam duxit uxorem. 178. De Quadis & Hermaduris relata Victoria. 179. A *Paterno* barbari ſuperantur. 180. Sirmii *M. Aurelius Antoninus* deceſſit. 181. Triumphavit *Commodus* de Germanis. 182. Alexandriæ *Serapidis* templum incenditur. 183. Daci & Germani recuſantes *Commodi* imperium bello impetuntur. 184. Britanni rebelles a ducibus Romanorum devicti. 185. In *Commodum* cum aliis conſpiravit ſoror Lucilla. 187. Idem *Commodus* Anubim colit, & ſacra Iſidis celebrat. 189. Peſtis in urbem Romam, & in Italiam deſæviit. 190. Fames graſſatur Romæ, & evitatis inſidiis *Commodus* Cybeli ſacrificat. 191. Palatium, Ædes Veſtæ, urbiſque pars maxima incenditur. 192. *Marciæ* pellicis, & *Electi* cubicularii Commodus interficitur. 193. *Peſcennius Niger* a Syriacis Legionibus dicitur Imperator. 195. *A Severo* Niſibis, urbeſque aliæ captæ fuerunt, vaſtata Arabia, Parthi, & Adiabenæ devicti. 197. Byzantini ad deditionem compulſi. 198. *Albinus* in Galliis a Severo expugnatur. 199. Is ad bellum Parthicum proficiſcitur. 200. Captæ a Severo Babylonia, Seleucia, Cteſiphon, ac tota Parthiæ provincia.

Celebres ſecundo Seculo humana ſapientia fuerunt *Plutarchus* Cheronenſis ſacerdos Pythii Apollinis, qui Ethica, Hiſtorica, & Politica limatiſſimo ſtylo conſcripſit, Dio *Chryſoſtomus* orator, quem Syneſius Aquilam & Cygnum appellat *Aulus Gellius* Grammaticus Noctium Atticarum candidus elucubrator. *Cornelius Tacitus*, cujus dictio in Libris Hiſtoriarum uberior, in Annalibus preſſior habetur. *Arrianus* Nicomedienſis, Epicteti diſcipulus, philoſophus, orator, hiſtoricus, dictus *novus Xenophon. C. Suetonius Tranquillus*, cujus XII. Cæſarum Vitæ plus habent nervorum, quam corporis. *Appianus Alexandrinus* ſcriptor hiſtoriæ utilioris viris militaribus, quam civilibus. *Claudius Ælianus* Præneſtinus Attica præditus eloquentia. *Pauſanias* Cappadox Græciæ antiquitates erudite, licet minus facunde, decem libris complexus. *Claudius Ptolomæus* Peluſienſis in Geopraphicis, & Aſtrologicis ſapientiſſimus. (1) *Diogenes Laertius* Cilix

(1) Mittimus *Apollodorum*, *Sextum Julium Frontinum*, *Rab. Eliezea*, & *Rab. Ada Babylonium*. *De Claudio Ptolomæo* Alanus in Anti-Claudiano;

Divitis ingenii vena Ptolomæus inundans
Devectus ſuperas curru rationis in arces,
Colligit aſtrorum numeros, loca, tempora, curſus.

Perveniſſe traditur ad tempora Marci Antonini, qui inauguratus eſt Imperator anno Chr. 161. *Epictetus* Hierapolitanus Philoſophus Stoicus,

Cilix veterum Philoſophorum ſedulus indagator. *Juſtinus* Hiſtoricus *Trogi Pompeji* præceptoris ſui abbreviator nitidus, ac diſertus. *Claudius Galenus* Pergamenſis alterum ab Hippocrate decus Medicorum. *Athenæus* ſcriptor Δειπνοσοφιςῶν, ideſt *Sermonum Convivalium*, dictus ab aliquibus *Varro Græcorum*. *Hermogenes* Tarenſis rhetor, *Antiochus ſophiſta* vocatus. *Lucius Apulejus* Platonicus, de quo Vives, *Apulejus in Aſino plane rudit*. *Lucianus* Samoſatenſis Atheus, qui, ut ajebat Lactantius, nec diis, nec hominibus pepercit. (1) *Julius Pollux* Naucratita laudatus ob varietatem & copiam verborum. *Celſus Epicureus*, qui fidem, moreſque Chriſtianorum Opere inſcripto ἀληθιλόγῳ oppugnavit. *Phlegontis* liberti Hadriani meminimus paullo ſupra. *Atticus*, Platonicus, *Herodianus* Græcus Hiſtoricus, *Oppianus* Cilix, qui carmine ſcripſit de Piſcibus, *Papinianus* cognominatus Aſylum Juris, *Maximus* Tyrius philoſophus, &c. (2)

TER-

cujus *Enchiridion* Græce ſcriptum Latinitate donavit Angelus Politianus; ac tantæ admirationis, ut ejuſdem Epicteti lucerna fictilis venum ierit tribus drachmarum millibus. Exiſtimo tamen fuiſſe aliquantulum ſeniorem. Romæ enim ſervivit Epaphrodito familiari Neronis, & imperante Domitiano rediit in Phrygiam. Nero autem ſeipſum interemit anno Chr. 68 qua ætate cum Epictetus adultus fuerit, videtur mortem obiiſſe antequam M. Aur. Antoninus auſpicaretur imperium. Accedit, quod ſub Hadriano, qui an. Ch. 117. ſucceſſit Trajano, floruit Flavius Arrianus Nicomedienſis, Philoſophus, Hiſtoricus, & Jureconſultus percelebris, alter *Xenophon* dictus, & qui Epicteti fuerat diſcipulus & auditor. Non abs re erit utriuſque hoc in loco meminiſſe, licet Epictetum commemoraverimus in appendice I. Seculi.

(1) *Lucianus*, *&* *Celſus* circa idem tempus dicuntur vixiſſe, & illum quidam referunt ad Trajani ætatem, quidam ad Marci Aurelii, & ad Commodi imperium. Lucianum diſcerptum a canibus tradit Suidas.

(2) Hujus ſunt generis *Plinius* Junior, qui Panegyricum dixit Trajano, *L. Florus* brevis, & expolitus Hiſtoricus, *Solinus* Polyhiſtor. *Dionyſius* Mileſius Hiſtoriographus, *Juventius* & *Julius Celſi* JCC. *Philoſtratus* ſcriptor Vitæ Apollonii Tyanei vaferrimi hominis, & Sophiſtarum, qui uſque ad tempora Severi Imperatoris vixerunt. Spartianus in Adriano commemorat ICC. quibus is in cauſis dijudicandis utebatur: præter Julium Celſum, *Meratium Priſcum*, *Domitium Labeonem*, & *Salvium Julium*.

TERTIUM ECCLESIÆ SECULUM:

CAPUT I.

ROMANI ENUMERANTUR PONTIFICES.

PRÆFUERUNT Romanæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ tertio Seculo *Zephyrinus*, *Calliſtus*, *Urbanus*, *Pontianus*, *Antherus*, *Fabianus*, *Cornelius*, *Lucius*, *Stephanus*, *Sixtus II. Dionyſius*, *Felix*, *Eutychianus*, & *Cajus*: quos omnes inter Sanctos veneratur Eccleſia.

XVI. ZEPHIRINUS, qui Pontificatum inierat an. 201. deceſſit VIII. Kal. Sept. anno 319. juxta Baronium, cujus chronologia aberrat biennio, 321. Defeciſſe ad Montaniſtas videtur innuere cap. 1. adv. Praxeam Tertullianus, ſed hujus libro *de Pudicitia* calumnia iſta retunditur.

XVII. SUFFECTUS ei eſt *S. Calliſtus* I. cujus Pontificatus ab anno 219. uſque ad annum 224. protenditur. Eo anno poſt ædificatam Baſilicam Tranſtiberinam, & amplum in via Appia cœmeterium *Coſſ. Claudio Juliano II. & Criſpino* in puteum demerſus eſt pridie Id. Octobris, & ingeſtis ruderibus ſuffocatus. (1)

XVIII. TENUTI deinde Pontificatum *S. Urbanus* filius Pontiani Romani civis uſque ad annum 231. quo martyrio coronatus eſt die 25. Maji, *Claudio Pompejano & Feliciano* gerentibus conſulatum.

XIX. Creatus poſtea *S. Pontianus* Calpurnii filius, relegatus ab Alexandro Severo in Sardiniam, & ſub Maximino fuſtibus cæſus die 14. Martii anno 235. *Severo*, & *Quintiano Coſſ.*

XX. ORDINATUS in ejus locum *Antherus*, qui nondum expleto Pontificatus anno, a Maximo P. V. III. Nonas Janua-

(1) *Calliſtum* ad ſacrum miniſterium vaſa argentea conflaſſe tradit Ven. Baronius ad an. 233. Sacro regeneravit baptiſmate SS. Cæciliam, Valerianum, ac Tiburtium, de quibus infra cap. 5. Baſilicam Tranſtiberinam dicatam Virgini ab eodem Calliſto Platina, Pagius, aliique aſſerunt. Idem Calliſtus Romanus fuit, & filius Domitii. Ejus decretalis, quæ exat 1. Conciliorum Volumine, & aliæ uſque ad Siricium creduntur paſſim ſuppoſititiæ.

Januarias occiditur in tertio *Jul. Maximini A. Consulatu*, nempe anno 236. (1)

XXI. Post Antherum Pontificatum gessit *S. Fabianus* Romanus ad annum usque 250. electus, ut ajunt, columba super caput ejus desuper advolante; martyrioque coronatus in persecutione Decii, die 20. Januarii, ipso *Decio II. & Grato Coss.* (2)

XXII. Gubernavit deinde Ecclesiam *S. Cornelius*, schisma conflante Novatianus; & exortis circa lapsos controversiis, coronatus & ipse Martyrio secundo Pontificatus sui anno Æ. V. 252. decimo octavo Cal. Octobris, in consulatu *Galli, & Volusiani*.

XXIII. Sedit deinde *Lucius* Porphyrii Romani filius, exiguo & ipse tempore; cum martyrium subierit in 2. Consulatu *Volusiani*, idest, proximo anno 253.

XXIV. Lucio successit *Stephanus* patria Romanus, traditionis de non repetendo baptismate assertor, & vindex, (3) & fidei, quam effuso sanguine confirmavit, propugnator illustris. Obiit 4. Nonas Augusti, *Valeriano IV. & Gallieno III. Coss.* nempe anno 275.

XXV. Episcopatum deinde gessit *Sixtus II.* Atheniensis uno tantum anno, animadversus in cœmeterio, ut inquit S. Cyprianus, non, ut ait Prudentius, affixus cruci, VIII. Idus Augusti, anno 258. *Coss. Tusco & Basso*.

XXVI. Ad Pontificatum evectus est post Sixtum *Dionysius* presbyter Rom. E. a SS. Basilio, & Dionysio Alexandrino summopere commendatus: qui migravit ad Dominum die 26. Decembris an. 271. in 2. *Aureliani* A. consulatu. (4)

XXVII.

(1) Quidam hoc in loco intrudunt Pontificem *Cyriacum* nomine, de quo in Actis SS. Ursulæ, & Sociarum. Fatentur omnes eruditi hunc Pontificatum esse fictitium, Actorumque Ursulæ fidem labascere. Egi de his in dissertatione de SS. Pontiano, & Anthero. *Antherus* genere Græcus fuit, diligens Actorum Martyrum collector, unde & habetur Martyrologii primus auctor.

(2) *S. Fabianus* damnavit *Privatum* Lambesitanum Episcopum, etiam in Concilio 90. Episcoporum in Africa condemnatum. Ignota *Privati* hæresis. Missos a Fabiano in Gallias Apostolicos viros scribit S. Gregorius Turonensis lib. 1. Hist. Fr. Celebratur Idem Fabianus laudibus S. Cypriani ep. 56. ad Corn.

(3) Fuere qui controversias de hæreticorum baptismate inter Stephanum & Cyprianum, hujusque Concilia, & epistolas de eodem baptismate pertractantes rejecerunt inter apocrypha. Sed vide quæ scripsimus lib. 31. *de Th. disc. cap.* 13. Lege & tres Joannis Sbaraleæ contra Missorium dissertationes, necnon secundam Epistolam Eusebii Philalethis ad Franciscum Morenas.

(4) Quidam cum Antonio Pagio censent Dionysium decessisse *Coss.*

XXVII. In Petri cathedra sedit post Dionysium *S. Felix I.* qui & martyr decessit III. Kal. Jun. anno 276. consulatum *Tacito* & *Æmiliano* gerentibus.

XXVIII. Romanam deinde Ecclesiam gubernavit *S. Eutychianus* Lunensis, qui suis manibus sepelivit martyres plusquam 342. Sedit autem an. 8. & decessit die 7. Decembris, an. 283. In Consul. *Caji A. II. & Carini.*

XXIX. Cajus Dalmata, & Salonitanus ad Episcopatum Romanum post Eutychianum evectus, sanctissime illum administravit usque ad VI. Consulatum *Diocletiani*, idest, annum 296. coronatus X. Kal. Majas. Sedit postea *Marcellinus*, de quo in Seculo proximo.

PATRIARCHARUM NOMINA.

Tertio Seculo præfuerunt Alexandrinæ Ecclesiæ post Demetrium *Heraclas, Dionysius, Maximus, Theonas: Antiochenæ* post Serapionem *Asclepiades, Philetus, Zebenus, Babylas, Fabius, Demetrianus, Paulus Samosatenus, S. Domnus, Timotheus,* & *S. Cyrillus*: Jerosolymitanæ post Narcissum *Dio, Gordius, Alexander, Maxabanus, Hymenæus,* & *Zabdas.*

CAPUT II.

Tertii Seculi recensentur Concilia.

Occurrunt primo Synodi Rebaptizantium, nullius in Ecclesia auctoritatis. Quarum prior est Agrippini *Carthaginensis*, celebrata circa annum 215. Aliæ indictæ fuere ab Agrippini successore Cypriano, una anno 255. altera anno 256. & alia rursus eodem anno frequentior ac plenior. Eodem anno, sive, ut sentit Baronius, 258. coactæ item fuerunt Synodi *Iconii, & Synnadæ*, quibus omnibus rejicitur latum ab hæreticis baptisma.

Dixi eas Synodos nullius auctoritatis; quoniam valere hæreticorum baptismum decrevit Stephanus Papa, & ea quæstio finita postea fuit, ut inquit Augustinus, *Plenario* Con-

Claudio II. & Paterno, idest, anno 269. Petavius vero ait vita functum *Coss. Antiochiano & Orfito*, anno nimirum 270. Pagii autem hæc est Chronologia: *Zephyrinus* creatus fuit Pontifex anno 197. *Callistus* 217. *Urbanus* 222. Pontianus 230. *Antherus* 235. *Fabianus* 236. *Cornelius* 251. Lucius 252 *Stephanus* 253. *Sixtus II.* 257. *Dionysius* 259. *Felix. I.* 269. *Eutychianus* 275. *Cajus* 283. *Marcellinus* 296,

Concilio, quod alii putant fuisse Nicænum, alii autem Arelatense.

In causa vero lapsorum, & contra libellaticos Synodis Patrum saluberrima edita fuerunt decreta: *Carthagine* sub Cypriano an. 251. & 252. ac rursus 254. in causa Basilidis Legionensis, & Martialis Asturicensis Episcopi contendentium, quamvis Libellatici forent, propriis sedibus restitui. Actum pariter de recipiendis lapsis sub *Cornelio* an. 241. coacto Romæ 60. Episcoporum Concilio.

Adversus hæreses ea, quæ sequuntur, indicta sunt. Contra Origenem anno 230. *Alexandrinum* sub Demetrio. (1) Adversus Privatum anno 140. *Lambesitanum* in Africa. Adversus Beryllum *Bostrenum* in Arabia anno 244. Adversus Noetum *Ephesinum* an. 255. Duobus *Antiochenis* 265. & 270. damnatus Paulus Samosatenus. (2)

CAPUT III.

Hæretici, et hæreticorum commenta.

Praxeas a Phrygia, quem circa annum 209. refutavit Tertullianus, unus a Cataphrygibus, seu Montanistis, *Patripassianorum* sectam instituit, eorum scilicet, qui ajebant Patrem descendisse in utero Virginis, & crucis subiisse patibulum. Praxeam sequuti sunt *Beryllus*, & *Sabellius*; qui SS. Trinitatis personas tria duntaxat esse nomina putaverunt.

Beryllus Bostrorum in Arabia Episcopus, ausus asserere Dominum, antequam inter homines versaretur non substitisse in propriæ differentia Personæ, ut inquit Eusebius lib. 5. cap. 33. hæresim disseminabat anno 230. *Noetus* Ephesinus, quamvis Theodoretus illum vocet Smyrnensem, circa annum 145. vestigia Berylli calcavit, & Christum eundem esse cum Patre, & Spiritu Sancto dogmatizavit. *Sabellius* vero Ptolemaide natus circa annum 256. tam pervicaciter tres divinas Personas in unam hypostasim, tanquam tres appellationes convenire affirmavit, ut ab ipso Divinæ Triadis oppugnatores denominentur *Sabelliani*.

Propugnavit Sabellianum dogma *Paulus Samosatensis* favore

(1) Origenes ea in Synodo damnatus est, non propter hæresim, sed quoniam ordinatus fuerat in aliena diœcesi, & genitalibus abscissis. Vide dissert. 4. in III. Seculum.

(2) Alias Synodos contra Paulum celebratas innuit Eusebius Lib. 7. H. E. cap. 28. Postremam, quam consignavimus anno 270. qui cum Pagio Dionysii Papæ obitum figunt die 26. Decembris anni 269. ad hunc annum retrahunt, immo ad annum 266. Pearsonius.

favore Zenobiæ reginæ Palmyrenorum evectus ad Episcopatum Antiochenum, & damnatus duobus Conciliis supra commemoratis. (1)

VIXIT eodem Seculo *Novatus* presbyter Carthaginensis fautor Novatiani Antipapæ, qui circa annum 251. tradidit lapsis post baptismum non esse impendendam absolutionem. (2)

DETERIOR ceteris videtur hæresis *Manichæorum*, exorta anno 277. Hujus auctor *Cubricus*, Persarum lingua *Manes*, Græca *Manichæus*, quasi fundens manna, vocatus. Is duo principia post Marcionem, bonum unum, alterum malum constituit: hinc duas in homine oppositas animas, pugnam concupiscentiæ & rationis, certamen carnis & spiritus, & boni malique commixtionem in qualibet re creata adstruebat; a principe tenebrarum Vetus Testamentum, a Deo bono editum Novum opinabatur. Christum apparenter crucifixum, ejusque animam in globo solis residere putavit. Præluserunt ei *Terbinthus*, & *Scythianus*, his prædictus *Marcion*, & *Bardesanes* Syrus; atque istis Ægyptii, ac Persæ, qui *Isidem* & *Osiridem*, seu *Oromasdem* & *Arimanium*, aut qualicumque appellaverint nomine, duplicem invexerunt cunctarum rerum causam, bonam, & malam. (3)

FUERUNT hæretici alii nominis obscurioris: *Nepos* Ægyptius, qui Papiæ, sive Millenariorum recoxit errorem: *Valesii* sibimet, & hospitibus virilia secantes: *Angelici* cultum latriæ angelis impendentes; & *Apostolici* eos, qui utuntur uxoribus, a sua arcentes communione.

(1) Paulum Samosatensem renovasse hæresim Artemonis, & Theodoti Coriarii, autumantium Christum nudum esse hominem, affirmat Eusebius lib. 5. Hist. Eccl. cap. 28. Cum summo dedecore Paulum ex Ecclesia exturbatum scribit idem Euseb. lib. 6. cap. 30.

(2) Auctores complures, præsertim Græci, Novatum cum Novatiano confundunt, decepti nominum similitudine.

(3) Apud Eusebium lib. 6. H. E. cap. 37. memoratur hæresis quædam cognominata *Arabica*, asserentium animas hominum simul cum corporibus interire, & simul pariter resurrecturas, eamdemque hæresim refutasse, & extinxisse fertur Origenes. *Rebaptizantes*, quorum memini superiori capite, & *Millenarios* quosdam, non Cerinthi, sed Papiæ Sectatores, quoniam errarunt, vel non explorata traditione, vel nondum expressis Ecclesiæ definitionibus, & quoniam abscissi non fuerunt a fidelium communione, non ausim hæreticos appellare. Meminit proximo capite 38. Eusebius hæresis *Helcesaitarum*, qui integrum *Paulum* repudiabant, & ajebant indifferentem rem esse Christum abnegare, alia comminiscentes absurda: quæ tamen hæresis simul nata & extincta est. Videntur alia dogmatizasse ab Helcesitis, de quibus superiori Seculo cap. 3. Hos recensitos ab Eusebio sub Gordiano & Julio Philippo, hoc nempe Seculo III., describit Origenes in Psalmum 82.

CAPUT IV.

De Scriptoribus Ecclesiaticis tertii Seculi.

PRÆTERITO, ac præsenti seculo floruit *Q. Septimius Tertullianus* presbyter Carthaginensis, quem defecisse ad Montanistas tradunt circa an. 192. obiisse autem circa 220. Se fuisse Gentilem, & patre Centurione natum, prodidit in lib. de Spectaculis. Scriptor sententiis creber, locutione difficilis, pro Christiana religione strenue contra idololatras pugnavit: Marcionem, Praxeam, Valentinianos, & Cainianos exagitavit; sed in plura etiam lapsus est paradoxa, affirmans rationalem animam, & fortassis etiam Deum, esse sui generis corpus, angelos cum filiabus Caim incestam perpetrasse libidinem, & secundas nuptias esse tanquam stupra damnandas.

HIPPOLYTUS Portuensis Episcopus florebat circa annum 234. ad quem usque Chronicum suum protraxit, prout constat ex Cathedra ejus marmorea, anno 1551. reperta in Agro Verano, & asservata in Bibliotheca Vaticana. (1) Hujus martyrium hymno XI. περ' στφ celebravit Aur. Prudentius.

EADEM cum Hippolyto ætate floruerunt *Minutius Felix*, *Ammonius Alexandrinus*, & *Julius Africanus*. Minutius in dialogo, quem inscripsit *Octavium*, refutavit profanorum fabulas, dictus propterea a Lactantio *idoneus veritatis assertor*: Ammonius cognomento *Sacca* edidit *de Concordia Mosis cum Jesu* Opus elegantissimum; & Julius Africanus tradidit concisa methodo Chronographiam, explanavit historiam Susannæ, & in epistola *ad Aristidem* Salvatoris nostri Genealogiam. (2)

FUIT Ammonii discipulus *Origenes Adamantius*, Alexandrinus natus ex Leonide martyre: an. 203. præfectus Cate-

(1) Scripsit Canonem Paschalem, annorumque XVI. periodum incipientem ab anno I. Alexandri Severi, Christi 222. de quo Canone Viri doctissimi Ægidius Bucherius, Franciscus Blanchinius, & Jo. Dominicus Cassinus. An Hippolytus episcopus fuerit *Portus* Romani, an Ponti, an Metropolita Arabiæ, controvertitur. Quidam illum cum Hippolyto Thebano confundunt.

(2) *Serapionis*, qui scriptis revocare studuit ad frugem Dominum, qui persecutionis tempore a fide desciverat, meminit Eusebius lib. 6. H. E. cap. 22.

Catechumenis instituendis, sed ob audaciam, qua se eviravit, pulsus a Demetrio Episcopo Alexandria: ordinatus presbyter Hierosolymis ab Alexandro anno 228. & post varia itinera & discrimina mortuus Tyri anno 259. ætatis suæ 69. Innumera scripsit Opera, inter quæ eminent multiplices in libros utriusque Testamenti lucubrationes, & *Tetrapla*, *Hexapla*, & *Octapla*, accuratæ scilicet Versionum divinorum librorum Complexiones. Errores tamen docuit permultos, ut Pelagianorum ἀναμαρτησίαν, spirituum, animarumque perpetuum circulum, & post iniquorum expiationem finem gehennæ. Damnatus fuit a Theophilo Alexandrino, ab Epiphanio in Synodo Cypria, & a Vigilio in V. Œcumenica: ejusque libri decreto Gelasii declarati fuerunt apocryphi. (1)

DIONYSIUS Alexandrinus Episcopus fuit auditor Origenis, obiitque anno 265. Colitur inter Sanctos a Græcis V. Non. Octob., a Latinis 15. Cal. Decembris. Laudantur ejus Epistolæ ad Fabium Antiochenum, Ammonem, & Cononem, & ad Cognominem Rom. Pontificem. Accusatus a Pentapolitanis de hæresi Sabelli naviter se ipsum purgavit.

PRÆTERMITTENDI non sunt *S. Cyprianus* Episcopus Charthaginensis, & *S. Gregorius* Neocæsariensis, cognomento Thaumaturgus. *Cyprianus* discessit quidem a sententia Stephani circa hæreticorum baptismum; sed errorem, si admisit, purgavit anno 258. falce martyrii. (2) In ceteris libris & Epistolis Ecclesiæ disciplinam, idolorum vanitatem, unitatem Ecclesiæ, Virginum, Sacerdotum, omniumque mores, servavit, ostendit, firmavit, instruxit.

GREGORIUS vero, qui & *Theodorus*, mirabilium operum patrator, & a Basilio Magno comparatus Apostolis, & Pro-

(1) Claruerunt inter Origenis discipulos *Ambrosius* olim Marcionita, fidem amplexus cum *Theoctisto*, Maximino imperante: *Trypho* Sacræ Scripturæ peritus, sensusque allegorici scrutator; & *Beryllus*, qui fuit Episcopus Bostræ in Arabia, de quo cap. 3.

(2) Epistolas, quibus rejicitur hæreticorum baptisma, in dubium revocarunt nonnulli. Enituit ea in re Raymundi Missorii ingenium & elegantia. Missorio alii prætulerant, quibus adhæsit in sua Historia Eccles. Franciscus Morenas. In Missorium acuit stilum Joannes Sbaralea; in Morenam Eusebius Philalethes. Nostrum judicium pronunciavimus Lib. 23. Theol. discipl. cap. 5 & lib. 31. cap. 13.

Cyprianus ad fidem Christianam conversus opera Cæcilii presbyteri, hujus sibi cognomentum adscivit. Illius Vitam scripsit *Pontius* ipsius Diaconus.

& Prophetis, relicta *μετάφρασι*, ideſt, *Expoſitione* in Eccleſiaſtem, & Epiſtola *Canonica de Lapſis* approbata a VI. Synodo, ſancto fine quievit poſt Synodum Antiochenam anni 265. cui interfuit, & in qua Paulum Samoſatenſem damnavit; atque inter Sanctos colitur a Græcis, Latiniſque XV. Calendas Decembris.

ADDO SYMMACHUM Samaritanum, qui edidit Græcam Veteris Teſtamenti Translationem. (1) *Cajum* presbyterum R. E. qui ſcripſit contra Artemonem, & Theodotum: *Geminum Antiochenum*, qui teſte Hieronymo pauca reliquit ingenii ſui monumenta: *Hymenæum Hieroſolymitanum*, cujus libros teſtatur ſe legiſſe S. Maximus Scholiaſtes S. Dionyſii Areopagitæ: *Anatolium* Epiſcopum Laodicenum, qui *Canones Paſchales* exaravit: *Commodianum*, qui ſe nominat *Mendicum Chriſti*, (2) ſcriptorem *Inſtructionum* adverſus Paganos: *Archelaum* Caſchorum in Meſopotamia Epiſcopum, qui contra Manichæos diſputavit: *Victorinum* Martyrem e Pannonia, qui in Sacros libros edidit Commentaria, omneſque hæreſes exagitavit: *Pamphilum*, qui ſcripſit libros quinque *Apologeticos* pro Origene, & martyrii palmam obtinuit: *Lucianum* denique, & *Heſychium* martyres, qui in conferendis corrigendiſque Græcis Divinæ Scripturæ Codicibus ſedulam navarunt operam. (3)

CAPUT V.

DE ROMANIS IMPERATORIBUS, ET MARTYRIBUS.

INEUNTE III. Seculo Romanum regebat imperium *Septimius Severus* (4) Afer, filius Marci Getæ ac Fulviæ Piæ. Is enim principatum adeptus anno 193. cum adminiſtravit

(1) *Symmachum* fuiſſe Ebionæorum hæreſi infectum ait Euſebius lib. 6. H. E. cap. 17. Ab illo Ebionitas appellatos eſſe *Symmachianos* conſtat ex Auguſtino lib. 1. contra Creſconium cap. 31. & lib. 19. contra Fauſtum, &c.

(2) Videtur *Commodianus* vixiſſe temporibus S. Sylveſtri, ſiquidem cap. 33. hortatur Ethnicos, ut ad ejuſdem Sylveſtri gregem accedant, quamquam hic nonnulli mendum ſubeſſe opinantur.

(3) Confutavit Montaniſtas *Zoticus* Epiſcopus Oſtrenus ac Martyr. In eoſdem ſtylum acuit *Cajus* diſcipulus Origenis, de quo lib. 6. H. E. Euſebius. Contra Origenem *S. Methodius* M. Epiſcopus Tyri. Adverſus Manichæos *Archelaus* Caſchorum in Meſopotamia Antiſtes: *Malchion* presbyter Antiochenus contra Paulum Samoſatenſem.

(4) Cognominatus *Pertinax*, extinctus in Anglia ingluvie & ſtomachi cruditate. Reſtituit *Pantheon*, ſubegitque Britannos.

ſtravit uſque ad conſulatum *Elpidii Rufi*, & *Pomponii Baſſi*, ad annum 211., quo mortuus eſt Eboraci quarta die Februarii. Orta eſt Severi edicto quinta, (1) eaque ſæviſſima perſecutio anno 202. Trucidati tamen fuerunt anno 200. Carthagine *Speratus*, aliique undecim Martyres Scyllitani. (2) Interfecti eadem perſecutione graſſante pater Origenis *Leonides*, *Plutarchus*, *Serenus*, *Heraclides*, *Hera* adhuc Catechumena, aliique, de quibus lib. *6*. Euſebius. Illuſtre fuit martyrium virginis *Potamiænæ* poſt acerbiſſimos cruciatus cum matre *Marcella* igni damnata, & cujus exemplo permulti Alexandrini cives ſubiere martyrium. *SS. Perpetuæ* & *Felicitatis*, necnon *Rutilii* & *Manvilii*, qui anno 203. martyrium in Africa paſſi ſunt, meminerunt præter Martyrologia Tertullianus & Auguſtinus. Paſſus item circa hoc tempus Albæ Helvetiorum *Adaleon*, de quo Tom. 2. Maji pag. 35. Bollandiſtæ: *Andeoli* Subdiaconi in quatuor partes enſe ligneo conſciſſi memoriam colunt Martyrologia Calendis Maji.

Severo defuncto imperatores creati ſunt *M. Aurel. Baſſianus Antoninus*, dictus *Caracalla* a veſte ad talos demiſſa, & *Septimius Antoninus Geta*, filii Severi, & Juliæ; (3) at Geta, nondum exacto menſe a fratre in gremio matris occiditur. Ipſe fratricida, cum imperaſſet an. 6. & 2. m. a Martiale Centurione prope Carras urbem Meſopotamiæ

(1) Origo perſecutionis fuit a Plautiano, quem Severus in Orientem proficiſcens reliquerat Præfectum Urbis. Idem Severi & Baſſiani vitæ inſidias molitus interfectus eſt, ut refert Herodianus.

(2) De *Sperato*, qui Carthagine ſecuri percuſſus fuit, & de Proconſule *Saturnino*, qui illum damnavit, & paucis poſt diebus captus eſt oculis, vide Tertullianum ad Scapulam cap. 3. *Hera* in Martyrologio Romano die 22. dicitur Irais, & ab Euſebio item lib. *6*. cap. 4. Ἡραΐς. Tres Heraides diſtinguendas eſſe monet eo loci Valeſius. Meminit Euſebius proximo cap. 5 S. Martyris *Baſilidis*, unius ex apparitoribus, qui Potamiænam duxerant ad ſupplicium, ad Chriſtum S. Virginis apparitione converſi. Nec abſtinuit Severus a cæde *Philippi* Præfecti Ægypti, quoniam Chriſtianæ religioni addictus erat. Sequenti cap. *6*. idem Euſebius, & Nicephorus lib. 4. cap. 33. ſcribunt exiſtimaſſe nonnullos advenisse imperante Severo tempora Antichriſti, atque in ea opinione fuiſſe Scriptorem quemdam, Judæ nomine, qui diſſeruit de LXX. hebdomadibus Danielis.

(3) *Julia* fuit ſecunda uxor, nam prior fuit Marcia, quam aliqui matrem Caracallæ falſo putarunt. Julia adeo fuit impudica, ut ſecum eodem Caracalla inceſtu polluerit; ſibique illo necato Antiochiæ mortem conſcivit. Privigni cum noverca & germana matre connubium damnat lex divina *Levit*. 18. *Deut*. 2.12. Lex naturæ 1. *ad Corin*. 5. Lex Civilis *l. ult. de Rit. nupt*. & Virgilius apud inferos puniri ait Æn. 1.

Qui thalamos natæ invadit vetitosque hymeneos.

tamiæ fuit interfectus, anno 217. *Coss. Præsente & Extricato.*

At brevior fuit principatus *Opelii Sev. Macrini*, ejusque filii *Diadumeniani*, quos an. 218. Coss. ipso *Diadumeniano & Advento*, milites obtruncarunt, opera Juliæ Mæsæ aviæ M. Antonini. Successit in imperio idem *Antoninus*, dictus, quod fuerit solis Sacerdos, *Heliogabalus*, & in nummis *Elagabalus* (1). Is 4. imperii sui anno, Æ. V. 221. militari tumultu occisus fuit, & projectus in Tiberim 6. Idus Martias. Impurissimus fuit, & appellatus a Dione *Pseudoantoninus & Sardanapalus*, ab aliis *Tiberinus*, *Tractitius*, *Impurus*.

Imperavit deinde *Aurel. Severus Alexander*, natione Syrus, & Alagabali consobrinus an. 13. occisus a militibus 15. Cal. Aprilis *Coss. Severa & Quinctiano*, idest anno 235. Sub Alexandro autem martyres occubuerunt Romæ *Calepodius* presbyter, *Cæcilia* virgo cum Sponso *Valeriano*, hujusque fratre *Tiburtio*, *Palmatius* Consul cum liberis & uxore; *Felix* cum conjuge sua *Blanda*, *Martina* virgo. Item *Quiriacus* Episcopus Ostiensis, *Asterius* Presbyter, *Tatiana* matrona, *Aurea* virgo, *Julius*, & *Hesychius* milites, cum aliis permultis apud Ostia Tiberina peremptis. (2)

Extincto Alexandro imperium tenuit *Julius Maximinus* e Thracia, opilio olim & pastor, trucidatus ab exercitu mense Octobris *Coss. Perpetuo, & Rustico*, ac simul inauguratus est imperator in Africa *M. Ant. Gordianus*, qui seipsum interemit mense Majo iisdem Coss. nempe anno 237. Orta sub Maximino persecutio Ecclesiæ sexta anno 236. Affectæ Martyrio *Barbara* Nicomediæ, & Alexandriæ

(1) *Heliogabalus* filius fuit Caracallæ; an ex Julia matre, an ex Sæmiade concubina, incertum. Periit trucidatus in latrina, florentissima ætate, annos natus 16. aut 18. tribus jam compressis, & repudiatis uxoribus, Julia Cornelia Paula, Aquilia Severa Vestali, & Annia Faustina, quam occiso illius viro Pomponio Basso rapuerat. Nupsit quoque Zotico, ut inquit Lampridius. Ridicula patravit, modo colligens decem millia pondo aranearum, modo eamdem copiam mustelarum & murium, adhibuitque in convivio 8. luscos, 8. calvos, 8. surdos, 8. insigniter nigros, 8. laborantes podagra, 8. notabiliter obesos, 8. nasutos, ita servans proloquium, ἅπαντ' ὀκτὼ.

(2) *Aurelius Alexander Severus* matrem habuit Juliam Mammæam Sororem matris Heliogabali, Christianam feminam. Repudiata priori conjuge filia Martiani, duxit Memmiam filiam Sulpitii viri Consularis. Apollonii, Abrahami, Orphei, necnon Christi coluisse fertur imagines. Videsis §. 7. Lampridii.

Prohibuisse balnea mixta refert Dion.

dræ *Catharina*: (1) cujus acta sunt admodum ambigua. A Maximino *alios in crucem sublatos*, *alios animalibus nuper occisis inclusos*, *alios feris objectos*, *alios fustibus elisos*, affirmat etiam Capitolinus. (2)

DEVOLUTUM deinde Imperium ad *M. Antonium Gordianum* Juniorem, (3) interfectum a Philippo Arabe anno 244. Tum *ad Philippum*, de cujus religione disceptatur, confossum Veronæ a militibus anno 249. trucidato circa idem tempus Romæ a cohorte Prætoria *Julio Philippo* illius filio, adscito in consortium imperii; ac deinde ad *Q. Trajanum Decium*, natum in inferiori Pannonia, peremptum a Scythis & in paludem demersum, exeunte anno 251. ipso III. & *Herennio Etrusco Coss.* (4)

MOTA sub Decio Persecutio Ecclesiæ VII. Tradunt sincera Martyrum Acta, sub Decio *Metram* lapidibus ob-

 rutum,

---

(1) Alias *Ecaterina*.

(2) *Maximinus* Parentes habuit Miceam Gothum, & Ababam Alanam, ut inquit Capitolinus. Appellatus est *Pestis reipublicæ*. Eo auctore interfectus Alexander, qui redeuntem e Thracia amantissime exceperat; & creaverat Legionis a se institutæ Tribunum. Mactati in Persecutione Maximini *Lucianus* presbyter Antiochenus eruditione clarissimus, *Pamphilus* presbyter Laodicenus ædificator Bibliothecæ Cæsareensis, cujus nomen Eusebius pro suo cognomine adhibuit; *Dorothea* virgo Alexandrina formæ, & decoris gloria percelebris. Plura de hac Eusebius lib.8. cap. 14 Sed ibi Dorotheæ nomen non lego, ejusque certamen refertur ad tempora alterius Maximini, & Galerii: de quibus seculo proximo. Sub hoc tamen Maximino floruisse Dorotheam alii tradunt. Martyrologium Germ. XV. Cal. Nov. memoriam agit S *Triphoniæ* aut *Triphenæ* filii ipsius Decii uxoris; & S. *Cyrilla* ejusdem Cæsaris filia locum habet in Martyrologio Adonis. In Romana Ecclesia coluntur *Abdon*, & *Sennen* Persæ, *Venantius* Camers miræ constantiæ adolescens. Illustres quoque in Tabulis Ecclesiasticis SS. MM. *Epimachus* & *Alexander*, *Pionius* presbyter, *Amaranthus* Aquitanus, *Marina* virgo Antiochena, &c. Viginti Christianorum millia Antiochiæ in templo combusta in nocte Dominicæ Nativitatis Nicephorus lib. 7. cap. 6. & Genebr. tradiderunt. Contigit horum triumphus Seculo desinente, vel sub initia sequentis.

(3) *Gordianus* senior patrem habuit Metium Mamillum, matrem Ulpiam Gordianam, uxorem vero, quæ illi peperit M. Anton Gordianum Juniorem, Fabiam Orestillam Antonini proneptem.

(4) *Decio* cognomen Trajani tribuit Senatus. Messium Decium alii vocarunt. Ejus patria Bibalis. Suscepit ex conjuge Tryphonia filium Decium, quem constituit consortem imperii magnopere laudatum a Valerio Maximo. *Execrabile animal* dicitur a Lactantio de Mortibus Persecutorum n. 4. Incœpta Decii persecutio statim ac imperium obtinuit, anno 249 ac perduravit usque ad ejus mortem, idest, usque ad finem Novembris anni 151. Quo anno in tertio ipsius Decii Filiique consulatu Fasti Idatiani hanc persecutionem consignant. Inter Paludes victus, & cum exercitu deletus nec sepultura potuit honorari. Id Lactantius loco citato, Cyprianus de Lapsis, & Hieronymus in Zach. 14. ultioni divinæ adtribuunt.

rutum, *Apolloniæ* dentes excussos, *Serapionem* e cœnaculo dejectum, *Julianum* flagris cæsum & igne consumptum, *Ammonarium*, *Mercuriam*, & *Dionassiam* gladio cæsas, *Ischirionem* per media viscera transfixum; *Saturninum* Tolosanum Episcopum pedibus circumacto tauro alligatum, & omni membrorum parte laceratum, *Alexandrum* Jerosolymitanum Episcopum, & *Babylam* Antiochenum in carcere extinctos, *Pionem* Smyrnæ cum *Sabina* & *Asclepiade*, & *Metrodoro* stipiti affixum, *Maximum* lapidibus obrutum, *Petrum*, *Andream*, *Paulum*, & *Dionysiam* Lampsaci gladio peremptos, *Tryphonem*, & *Respicium* Nicææ capite truncatos, *Lucianum*, & *Marcianum* Nicomediæ flammis exustos. De his sincera Ruinartii Acta. Sed alii plures sub Decio martyrio coronati fuere, ut Aretii *Pergentinus* & *Laurentius* fratres, Catanæ *Agatha* Virgo, Ravennæ *Fusca* & *Maura*, Romæ *Abdon* & *Sennen*, atque in Tuscia *Secundianus*, *Marcellianus*, & *Verianus*. Sub Decio itidem contigit passio *S. Miniatis*, quem Florentini colunt. Furente hac persecutione *Paulus* Heremitarum pater in Thebaidis antra secessit, & Ephesi septem *Dormientes* in spelunca referato ostio consummarunt martyrium.

Ad Imperatorum revertendum est seriem. Trucidato Decio, Augustus inito cum Scythis fœdere dictus est *Cajus Vibius Trebonianus Gallus*, qui imperii consortem fecit filium *Volusianum*: sed inchoato principatus anno tertio, ambo Interamnæ occisi sunt anno 254. ac suffectus *M. Æmilianus* Maurus, & ipse a militibus prope Spoletum occisus, nondum transacto tertio imperii anno. Acclamati sunt itaque Imperatores *Pub. Licinius Valerianus*, & *Pub. Licinius Gallienus* illius filius: quorum *Valerian.* an. 259. captus a Sapore Persarum rege ignobili servitute consenuit, ac tandem detracta cute miserrime obiit. *Gallienus* vero in expugnatione Mediolani a suis interfectus est *Coss. Paterno & Mariniano*, anno 268. die 21. Martii.

Excitata sub Valeriano anno 257. in 4. ipsius Consulatu Persecutio VIII. *Antichristi* appellata a S. Dionysio Alexandrino. In qua Christo testimonium reddidere Romæ eodem anno *Stephanus* Papa, & *Tarsicius* Acolythus, & anno 258. *Sixtus* una cum *Quarto*, *Hippolyto*, *Felicissimo*, *Agapito*, & clericis aliis octo, ac paullo post levita Sixti *Laurentius*, *Rufina & Secunda* sorores, *Eusebius* presbyter & *Marcellus* diaconus. (1) in Africa vero præ-

(1) Cœptam persecutionem anno 3. imperii sui, & Christi 257. ajunt

præter *Cyprianum*, de quo supra, Uticæ demersus fuit in calcem 300. Sanctorum exercitus, quem a fornace calcaria *Massam Candidam* appellarunt. De aliis Martyribus vide Eusebium lib. 7. cap. 15. & 16. & Theodoricum Ruinart pag. 200. & seqq. Sub Valeriano item martyrio coronati sunt Romæ *Eugenia* Virgo, Tarracone *Fructuosus* Episcopus, Viennæ in Galliis *Florentius*, &c. Gallieno itidem imperante securi fuerunt percussi *Protus & Hyacinthus* prælaudatæ virginis Eugeniæ eunuchi.

SUBLATO e vivis Gallieno suffectus fuit *M. Aurel. Claudius II.* & huic post biennium pestilentia correpto, successit anno 270. *Lucius Domitius Aurelianus* Sirmiensis occisus inter Heracleam & Byzantium anno 275. (1) Movit Aurelianus, aut instauravit Ecclesiæ persecutionem, quæ

---

docti viri. Ineunte enim imperio mitissimus fuit, ut non tantum testatur Trebellius Pollio, sed etiam Eusebius lib. 7. H. Eccl. cap. 10. Ut sæviret in Christianos incitavit Archisynagogus magorum Ægypti. Meminit Eusebius cap. 12. trium martyrum Cæsareæ in Palæstina damnatorum ad bestias, quorum unus dicebatur *Priscus*, alter *Malchus*, tertius *Alexander*. Fuit Valerianus ex Cornelia familia, filius Valerii Flacci, & cognominatus Colobius. Captus a Sapore, huic equum, aut vehiculum adscendenti terga vertere & dorsum, cui rex pedem imponeret. curvare coactus est. Detracta ejus cutis, & infecta rubro colore posita fuit in templo idolorum ad clarissimi triumphi memoriam. Vide librum de Mortibus Persecut. cap. 5. Acta *S. Ponsii* Martyris a Baluzio in lucem edita cap. 24. & Hugonem Floriacensem in Chronico. Licinius Gallienus ejus Filius insidiis Macriani & Heracliani ducum interfectus est anno imperii sui 14. completo, ætatis 51. Fuit litteris egregie excultus, ejusque legitur epithalamium illud, recitatum dum filios fratrum suorum jungeret matrimonio:

Ite, ait, o pueri, pariter sudate medullis
Omnibus inter vos: non murmura vestra columbæ,
Brachia non hederæ, non vincunt oscula conchæ.

(1) *Aurelianus* imperium iodeptus est *Coss. Antiochiano & Orfito*, ex fastis Idatii, ideoque anno 270. Occisus in 4. suo consulatu, anno 275. die 29. Januarii. Patrem habuit æditum, obscuri generis, & matrem Solis sacerdotem. Alii Sirmii, alii in Moesia, alii in Dacia natum putant. Erumpentes Sarmatas cum trecentis tantum præsidiariis attrivisse narrat Vopiscus. Pugnavit contra Gothos, Svevos, Marcomannos, & reginam Zenobiam, egitque de Oriente, & Occidente triumphum. In libro de Mortibus Persec. dicitur *natura vesanus & praceps*, a Vopisco *Pedagogus Senatorum*. Persecutionem excitavit paullo ante mortem, exeunte anno 274. aut ineunte sequenti. Interfectus est enim Cænophrurii inter Heracleam & Byzantium anno 275. mense Januario, unde Eusebius libro 7. H. E. cap. 30 interemptum ait, *Compositis contra nos edictis subscribentem*. Occisum *malitia notarii sui, & manu Mucaporis* scribit lib. 9. Eutropius: Notarius ille Mnestheus nomine affixus est stipiti, ferisque objectus. Sex. Aur. Victor in Epitome ait ab Aureliano septam Urbem *validioribus, & laxioribus muris*, primum apud Romanos usum capitis diademate, gemmisque & veste aureata.

quæ dicitur Nona, *Coss. Quieto*, & *Voldumiano*, ideſt, anno 272. Auguſtoduni *Simphorianus*, Cæſareæ in Cappadocia *Mamantes*, *Athenodorus* frater S. Gregorii Thaumaturgi in Ponto, *Chariton* in Iſauria, *Juſtus* & *Patroclus* in Galliis, *Philomneus* Ancyræ, aliique permulti martyrium perpeſſi ſunt. Vixit circa hæc tempora *Felix* Nolanus, quem S. Paulinus Natali v. vocat Confeſſorem ac Martyrem.

Reliqui Imperatores tertii Seculi ſunt, *M. Claudius Tacitus*, qui obiit die 13. Aprilis anno 276. *M. Annius Florianus* frater Taciti, a militibus Tharſi poſt duos menſes peremptus: *Probus* poſt Florianum acclamatus Auguſtus, ſeptimo imperii anno, id. 282. apud Sirmium occiſus: *M. Aurel. Carinus* proximo anno 283. interfectus: *M. Aur. Carinus* & *M. Aur. Numerianus* filii *M. Aur. Cari*, & ipſi occiſi anno 284. Denique *Valerius Diocletianus Jovius*, Diocles antea dictus, obſcuro genere Salonis in Dalmatia ortus, eodem anno 284. unde ſubducitur *Aera Martyrum*, adeptus imperium, ſocium adſcivit anno 286. Cal. Aprilis *M. Aur. Maximianum* cognomento *Herculium*: qui ſeſe imperio abdicarunt anno 304. dum *Diocletianus* nonum, & *Maximianus* octavum gereret conſulatum, ſive, ut recentiores contendunt, anno 305. Calendis Maji. Mota poſtremis Diocletiani temporibus Decima Eccleſiæ Perſecutio, de qua ſequenti Seculo quarto. (1)

CA-

(1) *Diocletianus* Anulini Senatoris libertinus, a Dioclea matre nomen ſuum derivavit, Grajum vocabulum in Romanum morem convertens. Vocatur in libro de Mort. Perſec. num. 7. *ſcelerum inventor*, & *malorum machinator*. Indicta perſecutio 7. Kal. Martias, dum celebrarentur Terminalia, ideſt, dum ageretur dies feſtus Romanorum ob Deum Terminum, in 8. Diocletiani, & 7. Maximiani Conſulatu. Ita in Faſtis Idatianis. Ea dies eſt 23. Februarii anni 303. De hac die num. XII. de Mortib. Perſ. uſurpantur verba Virgilii Æn. 4.

Ille dies primus lethi, primuſque malorum Cauſa fuit.

Occurrebat annus imperii Diocletiani XIX. ut teſte Euſebius in Chronico, & libro 8. H. E. cap. 2. Propoſita tunc imperialia edicta, quibus jubebatur Eccleſias dirui, ſacros codices flammis abſumi, honoratos notari infamia, plebejos libertate expoliari. Additum paulo poſt, ut omnes Eccleſiarum Antiſtites ubicunque conjicerentur in vincula, & Diis cogerentur ſacrificare. Acerbiſſimam hanc perſecutionem per decem continuos annos depopulatam fuiſſe Chriſtianas plebes ait libro 2. cap. 47. Severus Sulpitius. De illa prædicto libro de Mort. Perſ. num. 16. *Vexabatur ergo univerſa terra, & præter Gallias, ab oriente uſque ad occaſum tres acerbiſſimæ beſtiæ ſæviebant.*

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum,
Ferrea vox, omnes ſcelerum comprendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſim.

Sunt tres illæ *acerbiſſimæ beſtiæ*, Diocletianus, Maximianus Herculius, & Galerius Maximianus: de quibus cap. 5. proximi Seculi.

CAPUT VI.

Tertii Seculi dogmata, et disciplina.

Traditione Apostolica, & decreto Stephani definitum est ratum esse baptismum verbis Evangelicis consecratum, etiamsi ab hæreticis conferatur. Nullum esse peccatum, quod per claves Ecclesiæ nequeat remitti, Ecclesia Christi declaravit adversus Novatianos. Fides Trinitatis damnatione hæreticorum magis magisque confirmata est. Unum esse Deum Veteris & Novi Testamenti auctorem, & Divinum Verbum veram assumpsisse carnem, vere suffixum fuisse cruci, non est hæsitandum. Commentitium esse æternum mali Principium cum naturali philosophia religio revelata suadet.

Ut Episcopo divinam rem peragenti adstarent presbyteri, Zephyrinus constituit. Sacri ministerii vasa, quæ vitrea erant, cœperunt Urbano sedente ex argento conflari. Lapsis in persecutione concessa est indulgentia; sed *libellatici*, *&* *thurificantes* ex Clericis ad communionem tantum laicam admissi fuerunt. Institutæ Stationes, sive gradus pœnitentium, *πρόσκλαυσις*, *Fletus*, *ἀκρόασις*, *Auditio*, *ὑποπτώσις*, *Substratio*, & *σύστασις*, *Consistentia*. Viguit a Callisti ætate jejunium quatuor temporum. Diaconi septem regionibus Urbis præerant, ut pauperum curam gererent. Sepeliebantur religioso cultu cadavera martyrum cum dalmatica, aut colobio purpureo, id Eutychiano jubente. Supra eorumdem Martyrum Memorias ab ætate Felicis I. Missæ celebrabantur; unde morem derivasse ajunt consecrandi altaria cum eorum reliquiis. (1)

AP-

---

(1) De rigore disciplinæ cum lapsis servandæ legito epistolas Cypriani. Qui carceribus mancipati confitebantur Christum, *Confessores* nondum perpessi martyrium appellabantur. Tempore quoque persecutionum, pestilentiæ, maximæque calamitatis, celebratos a fidelibus festos dies, in quovis loco, & interdum in agro, in solitudine, in navi, in stabulo, sacros conventus tanquam in templo habitos, sepultaque religioso cultu, gentilibus prorsus contrario, fidelium defunctorum cadavera, testatur S. Dionysius Alexandrinus apud Eusebium libro 7. H. E. cap. 22. Adhibitos in funere cereos ex vetusto Christianorum more, Acta S. martyris Cypriani testantur.

APPENDIX

De rebus externis memorabilibus.

VArios commemorabimus Seculi hujus eventus, deinde clariora bella, postremo celebriores Scriptores. Igitur anno Christi 204. Ludi Seculares exhibiti fuerunt Romæ, celebrati rursus anno 248. sub *Philippis*. Medici, qui noluerant Severum occidere, ipsi anno 211. interfecti fuerunt jussu Antonini. *Papinianus* JC. nolens Getæ cædem excusare, ab eodem Antonino anno 212. morte afficitur. Thermæ Antonianæ dictæ anno 215. fuerunt in Urbe constructæ. Occiditur anno 222. a Prætorianis militibus *Ulpianus*, quoniam severiorem exercebat disciplinam. 226. Thermæ Alexandrinæ vocatæ in urbe Roma ædificatæ fuerunt. *Talmud* Jerosolymitanum anno 232. dicitur editum. *Pupienus*, & *Balbinus* interficiuntur anno 237. tempore agonis Capitolini. Pestilentia provincias plurimas, ac præsertim Ægyptum, & hujus metropolim Alexandriam anno 252. occupavit. Imperante *Gallieno* insurrexere (1) XXX. Tyranni affectantes principatum: *M. Cassius Posthumus*, qui imperium arripuit Coloniæ: *C. Junius Cassius Posthumus* ejus Filius, a Gallis dictus Augustus: *Cyriades* Sapori Persarum regi confœderatus: *L. Ælius* Pannoniæ rector: *Lælianus*, qui sublato Posthumo in Gallia salutatus est imperator: *M. Piavonius Victorinus* Læliani occisor, & successor: *L. Aurel. Victorinus* illius filius: *Victoria* Victorini Senioris mater, quæ filio ac nepote sublatis Tetricum movit ad capessendum imperium: *Mamurius*, ferri olim opifex, gladio, quem ipse confecerat, occisus a milite: *Q. Nonius Regillianus* e Dacia acclamatus in Illyrico a Mœsiis: *M. Acilius Aureolus*, olim pastor, coactus a militibus imperium sumere in contemptum Gallieni. *M. Fulvius Macrianus*, ejusque filii *Q. Fulvius*, & *Cajus Fulvius Quietus* in Oriente acclamati: *Servius Anicius Balista*, occisus in Daphne, dum in tentorio cubaret: *Domitius Domitianus* dux Aureoli: *Odenatus* Rex Palmyrenorum; *Herodianus* filius Odenati: *Herennianus*, & *Timolaus* Odenati pariter filii:

Zeno-

(1) Ex Trebellio, de quo cap. ult. sive in Append. proximi Seculi.

Zenobia regina uxor Odenati de ſtirpe Ptolomæorum: *Maconius*, qui Odenato vitam imperiumque rapuit: *Valerius Valens* renunciatus Imperator apud Macedonas: *L. Calpurnius Piſo*, qui ſe in Theſſalia nominavit Auguſtum: *T. Ceſtius Æmilianus* in Ægypto declaratus Imperator ab exercitu: *Publius Saturninus* a militibus item electus: *C. Peſuvius Tetricus* memoratus ſupra in Victoria, ſeu Victorina: *Tetricus* Junior ejus filius, ſimulque Cæſar factus in Galliis: *C. Annius Trebellianus* in Iſauria acclamatus; *T. Cornelius Celſus* Tribunus Africæ. Hi triginta imperium invadentes, & Auguſti declarati, brevi tempore miſerrime perierunt.

BELLA hujus ſeculi illuſtriora confecta ſunt anno 209. a *Severo* in Britannia, quæ circumducto per inſulam muro fuit validiori præſidio munita. 216. Pugnavit *Antoninus*, vicitque Artabanum Parthorum regem. 229. Idem *Artabanus* cum Perſis, (quorum imperium circa annum 226. reſtauraverat Artaxar gregarius antea miles) bellum gerens occiſus eſt, & in illo extinctum regnum Parthorum. 234. *Varius Macrinus* in Illyrico, & *Junius Palmatus* in Armenia felici eventu pugnarunt. 240. Commiſſum in Africa bellum contra *Sabinianum*, qui a Gordiano defecerat. 242. Idem *Gordianus* ingentibus copiis contra Perſas tetendit, horumque fudit exercitus. 258. A Gothis, Scythis, Marcomannis, Perſiſque in arma ruentibus, Romanum imperium fœdiſſime laceratur. 260. Victi ab *Odenato* Perſæ: *Sapor* Orientem aggreſſus: Scythæ irruperunt in Aſiam. 263. in Scytharum, Gothorumque irruptionibus incenſum eſt templum Dianæ Epheſiæ, reputatum Aſiæ miraculum. 270. Ad *Hæmimontum* Thraciæ Gothorum exercitus fuit peſte & fame conſumptus. 273. Imp. *Aurelianus* non procul ab Antiochia ſuperavit Zenobiam, quæ imperium Orientale occupaverat, eamque captam ſuo reſervavit triumpho. 296. Alexandria cum toto Ægypto recuperata a *Diocletiano*, qui ita ſe extulit, ut ad inſtar Dei adorari voluerit, pedeſque oſculandos præbuerit ſalutantibus.

INCLARUERUNT litteris tertio Chriſtiano Seculo *Papinianus*, (1) & *Ulpianus* JCC. præſtantiſſimi ſuperius laudati. *Cenſo-*

(1) Imperante Caracalla floruerunt JCC. plerique Papiniani auditores, *Tarruntius*, *Paternus*, *Macer*, *Terentius*, *Clemens*, *Menan-*

Censorinus doctissimus Grammaticæ artis, auctor libri *de die Natali*, Chronologis utilissimi. (1) *Dionysius Longinus Cassius* præceptor Porphyrii, & Zenobiæ reginæ Palmyrenorum a consiliis, quem Eunapius vocat βιβλιοθήκην ἔμψυχον, καὶ περιπατοῦν μουσεῖον. Memoratus *Porphyrius* Philosophus religionis nostræ infensissimus hostis, qui cum *Plotino* Romam advenit circa annum 263. (2) *Philostratus* Lemnius Apollonii Tyanei mendacissimus, blasphemusque laudator. *Julius Titianus*, qui scripsit *Provinciarum* libros pulcherrimos, *simia sui temporis* appellatus. *Dion Cassius* Nicænus Historicus, qui grandi utitur stylo, ac Thucydidem imitatur, sed immerito in præstantissimos viros invehitur. *Herodianus* styli perspicui, sed fidei *in Alexandro*, & *Maximino* nutantis. *Asinius Quadratus* qui Jonica dialecto Romanam scripsit Historiam. *Dionysius* Historicus, cujus meminit Jornandes de rebus Gethicis cap. 19. *Oppianus* Cilix ob singulos versus donatus ab Antonino Caracalla *statere* uno, idest viginti millibus nummorum aureorum, unde ejus carmina *Aurea* dicuntur. *Ælius Spartianus*, Historiæ *Augustæ* Auctor, in quo deprehenditur rerum repetitio, & confusio. (3)

QUAR-

---

der, *Arcadius*, *Rufinus*, *Papyrius Fronto*, *Anthius*, *Maximus*, *Hermogenianus*, *Africanus*, *Florentinus*, *Tryphonius*, *Justus Callistratus*, *Venulejus*, *Celsus*, *Serenus Sammonicus*. De his Raphael Volaterranus, Rutilius, Pancirolus, Gravina, &c. Domitius Ulpianus collegit *nefaria rescripta Principum* adversus Christianos. Vide Lactantium lib. 5. Instit. cap. 11.

(1) Dicitur fuisse e gente *Martia*, quæ originem traxerat a duobus Romanorum regibus Numa, & Anco. Legi apud Carolum Patinum in Familiis Rom. pag. 169. tres inscriptiones ad *Marciam* Gentem spectantes, in quibus Censorini nomen occurrit. Pertinere puto ad Censorinum, qui anno Urbis 746. octavo ante Aeram Christianam cum Asinio Gallo gessit Consulatum. Sed ostendunt tamen haud insolitum in Familia Martia gentilitium nomen. Aureum de Die Natali Opusculum editum a Censorino fuit anno Christi 238.

(2) *Porphyrius* fuit natione Tyrius, Syrorum lingua appellatus *Malchus*, discipulus Plotini, natus anno 12 Severi Alexandri, Christi 233. & mortuus Romæ septuagenario major postremis annis Imp. Diocletiani. Plotinus vero obiit anno ætatis suæ 66. Aeræ Vulg. 270. quo Claudio II. occumbente levatus est Aurelianus.

(3) Claruerunt itidem hoc Seculo, *Alexander* Aphrodisæus primus Commentator Aristotelis, *Philemon* Comicus Syracusanus, *Nicostratus* Sophista Trapezuntinus, *Amelius* Platonicus, *Volcatius* Historicus, *Nemesianus* poeta.

QUARTUM ECCLESIÆ SECULUM.

CAPUT I.

De Episcopis Romanæ Urbis.

IN Romana Petri Cathedra ſederunt quarto Seculo *Marcellinus*, *Marcellus*, *Euſebius*, *Melchiades*, *Silveſter*, *Marcus*, *Julius*, *Liberius*, *Felix II. Damaſus*, *Siricius*, *Anaſtaſius*.

XXX. Marcellinus ſubrogatus Cajo dicitur coronatus martyrio XVII. Calendas Apriles, *Diocletiano IX. & Maximiano VIII. Coſſ.* ſcilicet anno Æ. V. 304. Narrantur ejus thurificatio, & habitum de hac re Sinueſſanum Concilium. Verum S. Pontificis lapſus videtur a Donatiſtis confictus, & Concilium illud a plurimis commentitium cenſetur. Martyrium, quod nonnulli in dubium revocant, comprobant vetuſta Martyrologia, & Romanæ Eccleſiæ traditio. (1)

XXXI. Suffectus *Marcellus* (2) qui Epiſcopatum tenuit uſque *poſt Conſulatum X. Maximiani Herculii*, ideſt, uſque ad annum 309. quo obiit inedia & loci ſitu confectus in domo Lucinæ, quam ipſe in Eccleſiam, Maxentius in Catabulum redegerat.

XXXII. Sedit poſtea *S. Euſebius* natione Græcus, qui ſupremum diem obiit anno 311. in Conſulatu *VIII. Maximiani* cognomento Armentarii.

XXXIII. Ad Episcopatus apicem evectus deinde eſt *S. Melchiades*, aut *Miltiades*, Afer genere. Is Donatiſtas repreſſit, abſoluto Cæciliano Carthaginenſi Epiſcopo, quem *Traditionis* Sacrorum Codicum ipſi Donatiſtæ inſimulabant. E vivis exceſſit *Conſtantino A. III. & Licinio A. III. Coſſ.* ideſt, anno 313. menſe Decembri.

XXXIV.

(1) Juxta Pagii Chronologiam *Marcellus* creatus eſt anno 308. *Euſebius* anno 310., eodemque anno poſt menſes quatuor *Melchiades*. *Silveſter* anno 314. *Marcus* anno 335. In reliquis Seculi hujus Pontificibus nulla occurrit diſcrepantia, aut ſaltem minima.

(2) Hunc quidam ob nominis ſimilitudinem cum Marcellino confundunt, ut contigit de Cleto & Anacleto, ſicuti prænotavimus in primo Seculo.

XXXIV. Rexit deinde Ecclesiam supra annos 21. hoc est, usque ad exitum anni 335. quo plenus meritis obiit *Coss. Julio Constantio*, & *Rufo Albino*, S. *Silvester* Romanus, primus omnium Pontificum ob restitutam Ecclesiæ pacem & libertatem redimitus corona. (1)

XXXV. Silvestro S. *Marcus* filius Prisci.

XXXVI. Marco S. *Julius* I. successit: quorum primus obiit post menses octo anno 336. *Coss. Nepotiano & Facundo*, die 7. Octobris: alter vero post annos 16. mortuus est die 12. Aprilis in Consulatu *Constantii Aug. V. & Galli Cæsaris*, nempe anno 352.

XXXVII. Liberius Romanus post Julium præfuit Ecclesiæ usque ad annum 366. quo anno *Coss. Gratiano & Dagalaipho*, die 24. Septembris migravit e vita. Hunc aliqui ex Pontificum numero excludunt, quod apud Sirmium exul subscripserit formulæ Arianorum. At ea formula non damnabat ὁμοούσιον, nec erat expresse hæretica.

XXXVIII. Pulso in exilium Liberio ab Imperatore Constantio, & sponte cedente Episcopatui, commissum Ecclesiæ regimen S. *Felici* II. qui anno 359. martyr occubuit. Liberius vero Romam reversus Ecclesiæ rursus præficitur. Plures Pontificatum Felicis oppugnant, quem nos alibi vindicavimus.

XXXIX. Ab anno autem 366. emortuali Liberii usque ad annum 384. exercuit Pontificis Maximi munus S. *Damasus* plurimis virtutibus clarus. (2) Compresso Ursicini schismate, refutatis falsis criminationibus, Arianis, & Apollinaristis damnatis, de Ecclesia optime meritus obiit prædicto anno 384. die 11. Decembris, Consulibus *Rechimero & Clearcho*.

XL. Damaso e vivis sublato gubernavit Ecclesiam S. *Siricius* annis tredecim, obiitque VIII. Calendas Martias anno 398. *Honorio A. IV. & Eutychiano Coss.* Hujus, & sequentium PP. recipiuntur Decretales epistolæ; nam præcedentium suppositæ, aut saltem dubiæ creduntur.

XLI.

(1) Exolevit opinio asserentium Constantinum Magnum a Silvestro regeneratum fuisse baptismate, tradente Eusebio, cui Patres Scriptoresque gravissimi subscribunt, baptizatum fuisse morti proximum prope Nicomediam. Nutant etiam quæ de Donatione Constantiniana traduntur.

(2) Sanctos Damasum Pontificem, & Laurentium M. Hispanos, quos nonnulli recentiores Romæ exortos scripsere, Hispaniæ asseruit, vindicavitque vir Cl. *Franciscus Perezius Bayerius*,

XLI. Suffectus Siricio *S. Anastasius* Romanus, Maximi filius, (1) qui annis quatuor Romanam gubernavit Ecclesiam, ad cælestem patriam profectus, *Arcadio V. & Honorio V. Coss.* nimirum anno Æ. V. 402., posteaquam damnaverat errores Origenis; & Rufinum, qui libros περὶ ἀρχῶν latinitate donavit, Romam ut se purgaret, adire jusserat, & renuenti obtemperare anathema inflixerat.

PATRIARCHARUM NOMINA.

Sederunt Alexandriæ post Theonam *Petrus*, *Alexander*, *Athanasius*, *Petrus II.*, *Timotheus*, *&* *Theophilus*. Antiochiæ post Cyrillum *Tirannius*, *Vitalis*, *Philogonius*, *Paulinus*, *Eustathius*, (2) *Eulalius*, *Meletius*, *&* *Flavianus*. Jerosolymis post Zabdam *Hermon*, *Macarius*, (3) *Maximus*, *Cyrillus*, *Joannes II.*

CAPUT II.

Quarto Seculo Celebrata Concilia.

Plura quarto Seculo celebrata fuerunt Concilia: quædam pro Ecclesiastica disciplina: quædam adversus hæreses, maxime Arianam; quædam etiam ab iisdem heterodoxis ad eludendas Ecclesiasticas definitiones.

Concilia primi generis sunt, *Eliberitanum* in Provincia Hispaniarum Boetica anno 305. (4) *Cirtense* in Numidia, provincia Africæ, eodem anno: Ancyranum anno 314. aut 315. Neocæsariense in Ponto circa idem tempus: *Carthaginensia* anno 390. 398. & 399. *Hipponense* anno 393. In his collapsa Ecclesiarum disciplina fuit editis saluberrimis, ac tempori congruentibus definitionibus, restituta.

(1) *Anastasii* nomen idem significat ac Hebraicum *Joacim*, quod interpetratur *Domini resurrectio*. Resurrectio enim dicitur ἀνάστασις. Vide Adnot. ad proximum caput 3. ubi de *Photino*.

(2) *Euphronius*, quem Eustathio dejecto substitutum inquit Sozomenus lib. 2. ab Eusebianis intrusus fuit.

(3) Inventa est Jerosolymis sedente Macario Crux Domini, & hujus inventionis historia traditur a Rufino lib. 10. H. E. cap. 7. & 8. a Sozomeno lib. 2. cap. 1. & a Theodorito lib. 1. cap. 18 Ex his, quæ narrantur, hauserunt Scriptores ceteri.

(4) Circa Epocham Concilii Eliberitani viris eruditis dissentientibus, sequimur vulgarem calculum.

ADVERSUS Donatistas in Africa plures coactæ fuerunt Synodi. Atque in memorata Urbe *Carthagine* duæ, una anno 306. altera anno 348. *Romana* sub Melchiade anno 313. & *Arelatensis* convocata a Constantino anno 314. Donatistæ etiam factionis suæ Synodos congregarunt, *Carthagine* anno 308. & 311. necnon *Bagæ* in Numidia, anno 394.

CONTRA Arianam hæresim celebrata fuere quæ sequuntur Concilia: *Alexandrinum* sub Alexandro Antistite anno 315. Ibidem alterum, cui omnes Episcopi Ægyptii cum Osio Cordubensi interfuerunt, anno 324. Proximo autem anno 325. celebratum fuit celeberrimum *Nicænum* Concilium, primum *Œcumenicum*, in Bithynia. Interfuerunt Episcopi, qui in damnationem Arii consenserunt, 318. (1) præter Clericorum, aliorumque virorum ingentem numerum. Adfuit & religiosissimus Imperator Constantinus. In hac Synodo Verbum Divinum declaratum est Patri *Consubstantiale*, extinctum schisma Meletianum, & finita de die Paschatis controversia.

NICÆNAM fidem confirmarunt adversus Arianam perfidiam *Concilium Sardicense*, seu *Illyrici*, celebratum præside Osio anno 347. *Mediolanense* anno 355. in quo Catholici nolentes subscribere condemnationi S. Athanasii pulsi sunt in exilium: *Ariminense* anno 359. in quo Episcopi 400. primum Fidem Nicænam decreto firmarunt, sed postea fraudibus circumventi, minisque tentati, plures formulæ subscripserunt supprimenti *Omoousion*. *Romanum Julii* anno 342. & *Damasi* anno 370., necnon aliud 378. & *Alexandrinum* anno 339. quo S. Athanasii causa discussa fuit, & vindicata innocentia; quemadmodum *in Jerosolymitano* anno 350.

EUMDEM quippe Athanasium Ariani Conciliis Episcoporum suorum coactis non semel deponi, & in exilium detrudi curarunt. Actum id anno 334. in Synodo *Cæsareæ* in Palæstina: anno 335. in Synodo *Tyria*: (2) anno 336. in

(1) Inter istos miraculorum gloria claruisse *Paphnutium* Episcopum in superiori Thebaide, & *Spyridionem* Episcopum Trimithuntis in Cypro, refert Socrates lib. 1. cap. 11 & 12. Qui Nicæno Concilio præfuisse putarunt Romanum Pontificem Julium, apud Gelasium Cyzicenum, ubi scriptum erat, πόλεος Ρωμαίων ἐπίσκοπος, forte pro πόλεος, aut πόλιος, legerunt Ι'ουλιος. Videsis Petrum de Marca in Concordia Sacerd. & Imp. lib. 5. cap. 3.

(2) In hac Tyri Synodo *Archaph*, qui S. Athanasium accusaverat, quod manum Arsenio præcidisset ad maleficia patranda, ipsomet Arsenio

336. in *Constantinopolitana* Eusebianorum : anno 341. in *Antiochena*.

Aliis insuper pseudosynodis aut Ariana perfidia, aut versutia obstitit veræ fidei. Nam in *Sirmiensi* Semiarianorum anno 351. qua depositus fuit Photinus, nulla *Consubstantialis* facta fuit mentio: in *Sirmiensi* altera anni 357. eadem vox rejecta fuit, atque proscripta; & in *Sirmiensi* tertia, paulo post celebrata, eadem, ac in priori Synodo, callide in Fidei formula omissa est vox ὁμοούσιον, *Consubstantiale*. Sed pseudoconcilia hactenus enumeravimus: ad Orthodoxa revertamur, oportet.

In Concilio *Cæsaraugustano* provinciæ Tarraconensis anno 380. damnati fuerunt Priscillianistæ: in *Aquilejensi* anno 381. Palladius Arianus : in *Burdigalensi* anno 385. rursus Priscillianus, & Instantius: in *Capuano* anno 389. Bonosus : in *Mediolanensi* anno 390. Jovinianus.

Laudandum est specialiter celebratum anno 381. *Constantinopoli*. Est enim Concilium *Oecumenicum II*. Adfuere Episcopi Catholici 150. & Macedoniani 36. Sed hi nolentes approbare ὁμοούσιον discesserunt ex urbe. Confirmata est in hac Synodo Fides Nicæna, damnata hæresis Macedonii, addita Simbolo verba, quæ Spiritus Sancti enuntiant divinitatem. Ad horum intelligentiam necessaria est notitia, quæ infra subjicitur, hæreticorum.

Theophilus Alexandrinus sub finem hujus Seculi, & anno 399. juxta Baronium, juxta Pagium autem anno 401. damnavit in Synodo *Alexandrina* Origenistas, ejecitque his adhærentes Monachos Nitrienses: quos cum, ignota expulsionis causa, excepisset Chrysostomus, orta sunt inter Clarissimos hos præsules dissidia.

comprehenso, & cum utraque manu adinvento, confusione permotus e conspectu Patrum cum ceteris calumniatoribus se subduxit. Vide Athanasium Apol. 2. Fuit Archaph Episcopus factionis Meletianæ apud Memphim. Appellabatur quoque Joannes. Irrepsit mendum apud Socratem lib. 1. cap. 30. ubi vocatur Α'χαὰβ, *Achaab*. Legendum, Α'ρχάφ, *Archaph*. Arsenii tamen historiam ad Synodum Arianorum Cæsareæ anno 334. aut præcedenti coactam plures referunt. Vide eruditorum notas in Sozomeni librum 2. cap. 23.

In Antiochena Synodo depositum *Eustachium* ejus urbis episcopum Nicænæ fidei propugnatorem, eique suffectum *Euphronium*, narrant Socrates lib. 1. cap. 24. Sozomenus lib. 2. cap. 19. Eusebius Vita Const. lib. 3. cap. 59. Id refert Theodoretus ad annum 330. Philostorgius ad annum 329. Baronius ad annum 324.

CAPUT III.

Schismata, et Hæreses IV. Seculi.

TRIA Schismata, præter excitatum Romæ ab Ursicino, sedente Damaso, exorta sunt quarto Seculo. Ac primum *Donatistarum*, cujus auctor fuit *Donatus* a Casis nigris Episcopus in Numidia, ac promotor *Donatus* alter successor Majorini in Episcopatu Carthaginensi. Erupit circa annum 311. & sese continuit intra Africæ limites. Donatistæ *Circumcelliones*, quod vagarentur, etiam vocati, in sua tantum communione Ecclesiam contineri jactabant, irritumque censebant baptismum ab improbis administratum.

SCHISMA alterum fuit *Meletianum* ineunte Seculo a *Meletio* Lycopolitano, seu Muniensi Episcopo nuncupatum: qui, cum in persecutione Maximini immolasset idolis, e sede dejectus a S. Petro Alexandrino (1) aram contra aram erexit, discissis Ægyptiorum Ecclesiis.

TERTIUM Schisma *Luciferianum* dictum est a *Lucifero* Calaritano, qui cum Antiochiæ, cujus urbis Episcopatum gerebat Meletius, consecrasset Paulinum, anno 362. occasionem præbuit, ut alii Meletio, alii Paulino adhærerent. Ad ordinationem tamen Paulini impulerunt Luciferum Catholicorum diffidia; neque Lucifer, quem inter Sanctos colunt Sardi, alicujus hæreseos aperte convincitur; quamquam Luciferiani quidem traderent rationalem animam gigni ex traduce, & in Cod. Theodosiano Euresius e secta Luciferianorum vocetur hæreticus.

DETERIORES autem hæreses fuerunt, *Arii*, *Macedonii*, *Apollinaris*, *Photini*, *Priscilliani*, *Helvidii*, & *Joviniani*. *Arius* presbyter Alexandrinus, filius Ammonii cœpit post annum 315. pestilentissimæ hæresis propinare venena, affirmans *Trinitatis* personas pares non esse gloria, ac majestate, sed *Verbum* esse initium creaturarum, expers paternæ substantiæ, & factum ex non extantibus. Ad latrinam secedens urgente alvi necessitate animam cum intestinis effla-

(1) Meletius a S. Petro Synodali sententia damnatus, & depositus fuit anno 305. Vide 2. Apologiam Athanasii.

efflavit anno 336. Inter Arianos vero alii Filium creaturam Patri *dissimilem* asserebant, ut Aetius, Eunomius, Eudoxius: atque hi appellati sunt *Anomæi*; ἀνομοῖοι enim idem est, ac *dissimilis*. (1) Alii *similem* quidem, sed non *Consubstantialem* dicebant, ut Narcissus, Demophilus, ceterique Episcopi Semiariani tertiæ Synodi Sirmiensis; a quibus approbatum est ὁμοιούσιον, *substantia simile*, non probatum ὁμοούσιον, *Consubstantiale*. His accesserunt *Eusebiani*, qui ab Eusebio Nicomediensi partibus Arianorum addicto nomen traxerunt. (2)

Quod Arius de Verbo Dei, *Macedonius* asseruit de Spiritu Sancto, hunc ad conditionem deprimens creaturarum. Macedonius Constantinopolitanum adeptus erat Episcopatum, cum circa annum 360. cœpit disseminare hæresim, in Thracia præsertim, in Bithynia, & Asia propagatam. Ei adhærentes ab illius nomine *Macedoniani*, a dogmate autem, quo Divini Spiritus majestati bellum intulere, *Pneumatomachi*, ἀπὸ πνεῦμα, καὶ μάχομαι, sunt appellati.

Apollinares duo fuerunt, pater, & filius, presbyter unus, & institutor Grammaticæ, alter Rhetoricæ præceptor, & in Ecclesia Lectoris functus officio. Pater Alexandria Berytum, Beryto migraverat Laodiceam, ibique vetiti a Theodoto Episcopo Laodiceno uti consue-

 tudine

(1) Auctor Anomæorum *Eunomius*, qui Cyzicenam regebat Ecclesiam, & non in Trinitatem, sed tantum in Christi mortem baptizandum esse docebat, ut inquit Sozomenus lib. 6. cap. 25. Cum Eunomio conspirarunt *Eudoxius* invasor patriarchatus Antiocheni, apro silvestri comparatus, *Aetius*, quem a Flaviano accusatum Leontius exuerat diaconatu, *Georgius* Alexandrinæ insidiator Ecclesiæ, aliique hujus furfuris.

(2) Pro Arianis pugnarunt *Eusebius* Nicomediensis, *Theognis* Nicænus, *Eustathius* Antiochenus Sabellianus, aliique plures, qui Nicænam fidem tentarunt subvertere. Socrates lib. 2. ait, jussu Eudoxii C. P. Eunomium, de quo supra, sermonem ad populum habuisse in die *Theophaniæ*, & utrumque ausum dicere, Josephum post ineffabilem partum coivisse cum Virgine, & Filium, ac Spiritum Sanctum esse ministros & servos Patris; quod asserit quoque Philostorgius lib. 6. cap. 2. Apud eumdem Historicum lib. 4. cap. 15. fit mentio hæresis *Borborianorum* in Cilicia degentium. Eosdem commemorat etiam S. Philastrius. Laudabant hi carnalem concupiscentiam, negabant futurum judicium, & incedebant cœno faciem oblinientes Hinc nomen traxerunt; cœnum quippe Græce dicitur βόρβορος. Hæretici Θαυματόποιοι; *miraculorum* nempe *effectores*, qui absurda jactabant miracula, fuerunt, ut opinor, perditissimi Ariani; recensentur enim in istorum classe apud eumdem Philostorgium initio libri 9. *Aetius*, Eunomius, *Leontius*, *Candidus*, *Evagrius*, *Arrianus*, *Florentius*, & *Theophilus* Indus: quos ille tamquam *Consubstantialis* oppugnatores deprædicat.

tudine Epiphanii Sophiſtæ, ne ad Gentilium ſuperſtitionem delaberentur; Apollinaris filius id ducens contumeliæ loco, novam hæreſim condidit, imperante Conſtantio, dogmatizans hominem abſque anima aſſumptum fuiſſe a Deo Verbo, ac poſtmodum aſſumptam quidem animam, ſed mente deſtitutam, cui proinde loco mentis eſſet idem Verbum. *Apollinariſtæ* hoc autumantes dicuntur.

PHOTINUS e Galatia, ſed Sirmii in Pannonia Epiſcopus, & Marcelli Ancyrani diſcipulus, adhæſit aliquando hæreſi Sabellianæ: tum addidit Chriſtum eſſe ψιλὸν ἄνθρωπον, ideſt, purum putum hominem, neque ante Mariam extitiſſe, depoſitus, & damnatus in 1. & in 2. Synodo Sirmienſi. Cœpit blaſphemias evomere anno 341. obiitque in Galatia anno 377. *Photini* ſequaces a Vigilio Tapſenſi, & ab Auguſtino appellantur *Homuncioniſtæ*. (1)

PRISCILLIANUS in Hiſpania ortus familia nobili ac prædivite, ſeductus a Marco quodam Ægyptio Gnoſtico, & Manichæo (2), duorum principiorum, atque fatalis neceſſitatis errores innovavit, mendacium ac perjurium licitum eſſe tradidit, promiſcuas probavit libidines, Sabellianorum fovit deliramenta, ac traducta ſub humilitatis ſpecie flagitioſiſſima vita, Treviris damnatus eſt capitis anno, ut fertur, 388.

PER-

(1) A Photino in hæreſim fuiſſe pertractum Romanum Pontificem *Anaſtaſium* affirmat Danthes celeberrimus Poeta Etruſcus *Inferni* Cantu undecimo. Chriſtophorus Landini, & Alexander Vellutelli in Commentariis ſuis ad prædictum cantum XI. ajunt, *Anaſtaſium* Photini hæreſi infectum, fuiſſe Romanum, eamdem hæreſim palam tradidiſſe, dum autem illam confirmare ſtuderet, infelici obitu periiſſe. Ac Vellutellus hunc Pontificem fuiſſe ait *Anaſtaſium* hujus nominis Quartum. Hæc autem nulla ratione conſiſtunt. Nam *Anaſtaſius IV.* Romanus ſedit Seculo duodecimo, *Photinus* autem hæreſim ſpargebat ſuam Seculo Eccleſiæ quarto. Verum hoc Seculo Eccleſiam adminiſtravit *S. Anaſtaſius* hujus nominis Primus, quem Photinianum hæreticum appellare audacia eſt maxima. Primo enim *Anaſtaſius I.* inter Sanctos Romana veneratur Eccleſia. Deinde hunc Romam habere non meruiſſe, recte ſcribit ad annum 398. venerabilis Cæſar S. R. E. Cardinalis Baronius. Inſuper quis hunc hæreticum dixerit, quem Apoſtolicæ ſolicitudinis anxium, ſibilantia hydræ hæreticorum ora compeſcuiſſe, & libros Origenis *Periarchon*, horumque interpretem *Rufinum* damnaſſe, ad Principiam, & ad Demetriadem ſcripſit S. Hieronymus? Idem Anaſtaſium in Epiſtola ad Geruntiam ſummopere commendavit. Quanti inſuper Anaſtaſium Pontificem fecerit S. Paulinus, apertum eſt ex hujus litteris ad *Delphinum* in Gallia Epiſcopum. Hinc perſpicuum eſt, Poetas ſibimet *quodlibet audendi*, ut Venuſinus ajebat, factam ſibi exiſtimare poteſtatem.

(2) Ægyptii Seculo IV. magna ex parte Manichæis adhæſere. *Hieracitas* hos Manetis gregarios legimus fuiſſe appellatos. Horum unus fuiſſe creditur *Marcus* ſeductor Priſcilliani, & Memphi ortus.

Perpetuam Deiparæ virginitatem denegarunt *Helvidius*, & *Jovinianus*; Quorum primus discipulus Auxentii Episcopi Mediolanensis Ariani circa annum 380. vix primis imbutus litteris conscripto libello tradidit Mariam post Domini nativitatem alios filios ex Josepho carnali concubitu peperisse. *Jovinianus* vero Monachus Apostata, & auditor Helvidii docuit ulterius servandam non esse pudicitiam, nuptias solatia esse ad despumandas libidines, atque meritorum & præmiorum sustulit discrepantiam, damnatus sedente Romæ Siricio, anno 390. & lege Honorii anno 412. quo adhuc superstes conventicula agebat, plumbatis cæsus, & in Bubuam Dalmatiæ insulam relegatus.

Hæ quidem fuerunt præcipuæ quarti Seculi hæreses: sed quasdam alias commemorat Epiphanius, videlicet, *Audianorum*, ab Audæo Syro, qui affingentes Deo humani corporis delineamenta, *Anthropomorphitæ* sunt appellati ab *ἄνθρωπος*, *homo*, & *μορφὴ*, *figura*: (1) *Antidicomarianitarum*, asserentium cum Helvidio Virginem post partum copulatam fuisse viro; unde dicti sunt *Mariæ adversarii*; *ἀντιδίκοι* enim, & *adversarius* idem sonant: *Collyridianorum*, qui Deiparæ tanquam numini sacrificabant, nomen sortiti a *κολλυρὶς*, *siliginea placenta*, Virgini ab illorum oblata feminis: *Messalianorum* denique, asserentium omissis omnibus aliis operibus orationi tantummodo esse vacandum, nullumque ex Ecclesiæ Sacramentis, Baptismi etiam, & Eucharistiæ, percipi fructum. Hos *Euchitas* ab *εὐχὴ*, *oratio*, & *Enthusiastas* ab *ἐνθουσιάζω*, *Numine agor*, vel, *insanio*, dixerunt. (2)

(1) Ab Origenistis etiam Catholici *Anthropormophitæ* sunt appellati, quasi rejicientes Origenis allegorias etiam Scripturæ loca, quæ Deo manus, pedes, ceteraque adtribuunt humana membra, sensu duntaxat litterali exponerent. A qua insimulatione neque Sanctissimi viri Epiphanius & Hieronymus, apud Joannem Jerosolymitanum & Rufinum, fuerunt immunes.

(2) In Historia Philostorgii lib. 8. n. 3. describitur hæresis cujusdam Episcopi *Theodosii*, qui, Joviano imperante, ad impia Eunomianorum dogmata addebat, Christum eximio virtutum studio ex natura mutabili immutabilem evasisse, & Deum neque loqui posse, neque audire, quoniam lingua caret & auribus.

CAPUT IV.

De Ecclesiasticis Seculi IV. Scriptoribus.

BREVITATI studentibus locus non est plurimos Seculi hujus distincte recensere Scriptores. Præcipuos itaque, & litteris æque, ac sanctitate celebres laudabimus separatim, tum coacervatim reliquos.

OCCURRIT primo *S. Athanasius* Alexandrinus insectator Arianorum acerrimus. (1) Interfuit anno 325. Nicæno Concilio, & anno proximo suffectus est Alexandro in Episcopatu patriæ suæ. Non semel Arianorum machinationibus coactus est solum vertere, fractusque ærumnis succubuit anno 371. aut sequenti. Exquisitissimis lucubrationibus Arianam hæresim profligavit.

ANTONINUS quoque Ægyptiorum Monachorum parens, claro ortus genere Comæ non procul ab Heraclea an. 252., in solitudinem profectus anno ætatis suæ 18., & mortuus anno 357. ætatis suæ 105. scripsit sermones quosdam, & perutilia ad Monachos documenta. Quod idem præstitere *Macarii* duo, prior Ægyptius & Antonii discipulus, qui obiit nonagenarius anno 391. alter incola Nitriensis eremi, qui centenarius decessit anno 404. necnon *Pachomius* in Thebaide ortus, & auctor monachorum Tabenesium, in quorum uno monasterio 1040. ascetæ simul vixerunt, qui decessisse fertur anno 360. Hos vero propter instituti similitudinem una conjunximus.

SAPIENTIA itidem inclaruerunt *Cyrillus* Jerosolymitanus, *Hilarius* Pictavensis, *Zeno* Veronensis, *Eusebius* Vercellensis, *Ephrem* Syrus, & *Pacianus* Barcinonensis. *Cyrillus* in Ecclesia Jerosolymitana anno 350. successit Maximo, ediditque Catecheses tam ad *Competentes*, quam *Mystagogicas* ad initiatos. *Hilarius* ob eloquentiam comparatus Rhodano rapidissimo Galliarum flumini, circa annum 335. creatus Episcopus Pictavorum in Aquitania, exinde Synodis, scriptisque Arianos plurimum exagitavit. *Zeno* antistes Veronensis, qui fertur martyrium pertulisse circa an. 360. homilias plures conscripsit; sed an illæ, quæ ejus circumferuntur nomine, genuinæ sint, hæsitatur. *Eusebius* Vercellensis in Insubria Episcopus, exilium fidei causa, & ærumnas perpessus imperante Constantio, ad hunc, atque ad Patrophilum Arianum, & ad Ver-

(1) Quod narrant de Athanasio puero alios pueros baptizante, magna laborare suspicione demonstrant in ejus Vita doctissimi PP. S. Mauri

Vercellenses suos conscripsit Epistolas, atque ex Græco vertit Commentarios Eusebii Cæsariensis in Psalmos, necnon Evangelia Matthæi, & Marci: cujus *Versionis* codex ipsius S. Eusebii manu exaratus Vercellis etiamnum asservatur. Obiit autem, & immarcescibilem coronam obtinuit circa annum 370. *Ephrem*, Propheta Syrorum cognominatus, orationes supra mille, hymnosque & carmina scripsit; obiitque circa annum 378. *Pacianus* decessit anno 390. senex admodum, instituitque scriptis Catechumenos, ac Pœnitentes, & refutavit Novatianos.

GENERIS claritudine, parentum confessione, propriisque virtutibus *Magni* cognomentum adeptus fuit *Basilius* Cappadox, monastici Instituti promotor egregius, & Ecclesiæ Cæsariensis Episcopus, Libanium rhetorum hujus sæculi principem eloquentia superavit, hæreticos, præsertim Eunomium perstrinxit, Monachos regulis & sanctionibus imbuit, sacras interpretatus est litteras; atque ad cælestem gloriam evocato circa annum 378. parentatum fuit splendidissimo funere, & lacrymis quoque Judæorum, Gentilium, & advenarum.

ACCEDUNT *Gregorii* duo, *Nyssenus*, & *Nazianzenus*. Ille Basilii Magni frater, iste eidem Basilio amicitia, & consuetudine conjunctus. Primus Nyssæ in Cappadocia Episcopus, refutavit scriptis Apollinarem, Eunomium, & Manichæos, divinos libros exposuit, orationes & epistolas edidit elegantissimas: & obiit an. 395. *Gregorius* alter Episcopus Nazianzi admodum valuit metro, ac soluta oratione, quemadmodum illius scripta cedro digna testantur. Vita functus est Orator, & Theologus præstantissimus anno 389.

HÆRESEON conscripserunt Historiam *Epiphanius*, & *Philastrius*. Ille in *Panario*, hujusque Operis *Anacephaleosi*, sive Epitome: iste in libro, cui titulus *de hæresibus*. Fuit Epiphanius gente Palæstinus, sed Episcopus in Cypro Salaminæ, sive Constantiæ, diemque supremum obiit anno 402. *Philastrius* vero fuit Italus, & Episcopus Brixiensis, obiitque, ut ajunt, anno 387.

SNMMA laude, & admiratione dignus est Episcopus Mediolanensis *Ambrosius*; nam cum secularibus litteris, caussisque actitandis dedisset operam, & Æmiliæ ac Liguriæ gereret præfecturam, inopinato electus Episcopus anno 374. in sacra eruditione adeo profecit, ut libros de Patribus Veteris Testamenti, de Testamenti Novi Mysteriis

& Sa-

& Sacramentis, de Miniſtrorum Officiis, in Evangelium Lucæ, ac plures varii argumenti epiſtolas, & orationes erudite eleganterque exornaverit. Deceſſit anno 397. pridie Nonas Apriles.

CETEROS eloquentia, ſcriptorumque copia & delectu ſuperavit *S. Joannes Chryſoſtomus*, ortus Antiochiæ ad Orontem fluvium circa annum 354., a Flaviano presbyter ordinatus an. 386., locatus in ſede C. P. anno 398., renitente licet Theophilo Alexandrino; multaque hujus, & quorumdam aliorum Antiſtitum, necnon Eudoxiæ Auguſtæ cauſa perpeſſus, depoſuit exuvias mortalitatis in Comana Pontica anno 407. die 14. Septembris. Ut vero ejus ad populum Antiochenum, ceteraſque Homilias, Orationes de Sanctorum virorum laudibus, libros de Sacerdotio, contra Gentiles, contra Vituperatores vitæ Monaſticæ, atque in Evangelium Matthæi, in Epiſtolas Pauli, & in Vetus Teſtamentum lucubrationes laudaremus ampliſſimas, illa orationis facundia opus foret, quæ ipſi peperit *Chryſoſtomi* appellationem.

DE HIERONYMO, Auguſtino, & Paulino Nolano, in quinti Seculi Synopſi agemus.

JAM VERO eos, qui ſapientia, non ſanctitate floruerunt, carptim attingimus. Initio ſeculi adverſus Gentes libros 7. florenti dictione ſcripſit *Arnobius* Afer, non omnino expers errorum. Gentilium pariter Theologiam in libris *Inſtitutionum* impugnavit *Lactantius* Firmianus, (1) cui & librum de Mortibus perſecutorum, alioſque adſcribunt; claruit autem ſub Conſtantino. Verſatus eſt in eodem argumento *Julius Firmicus Maternus*, qui edidit librum *de errore profanarum religionum*. (2) De Eccleſiaſtica hiſtoria optime meritus eſt *Euſebius* Epiſcopus Cæſareæ in Palæſtina, ſed de Arianiſmo ſuſpectus: eique debemus etiam, miſſis aliis, de Præparatione, & de Demonſtratione Evangelica libros eruditiſſimos. Adverſus hæreticos certarunt, & in divinos libros Commen-

(1) *Lactantius* videtur eruditis compluribus Afer, non Italus, utpote Arnobii auditor *Siccæ*. Fuit Criſpi Cæſaris Præceptor. *Inſtitutiones* ſcripſit circa annum 320. exorta perſecutione Licinii. Erravit cum Millenariis: & negaſſe Spiritus Sancti *Subſtantiam*, inquit ad Pammachium S. Hieronymus. Obiiſſe dicitur Treviris ſenectute extrema. At locus & annus mortis, incerti.

(2) *Julius Firmicus Maternus* natione Siculus ex gentili Chriſtianus ſcripſit ad Conſtantium & Conſtantem Impp. circa annum 339.

mentaria ediderunt, *Titus Boſtrenſis* in Arabia Epiſcopus, qui obiit anno 363. *Didymus* Alexandrinus Hieronymi, & Rufini præceptor, qui anno 392. excefferat ætatis ſuæ annum 83. *Victorinus* Afer, qui naturæ conceſſit circa annum 370. Evangelicam Hiſtoriam quatuor Carminum libris circa annum 330. complexus eſt *Juvencus* Presbyter genere Hiſpanus.

PRÆTERMITTO *Baſilium* Ancyranum, & *Tichonium* Afrum, Semiarianum unum; alterum Donatiſtam.

CAPUT V.

QUARTI SECULI IMPERATORES, ET MARTYRES.

INEUNTE Seculo IV. *Diocletianum*, & *Maximianum Herculium* imperaſſe dictum eſt ſupra. Cœpit Diocletianus anno 301. *Coſſ. Poſthumio*, & *Nepotiano* ſævire in milites, anno 303. in VIII. ſuo Conſulatu adverſus Chriſtianos. Hæc eſt Eccleſiæ perſecutio X. omnium crudeliſſima, incœpta Nicomediæ, ubi Eccleſia everſa eſt VII. Cal. Martias. Omnem fere orbem *ſacro Martyrum cruore infectum* ſcribit Severus Sulpitius: interfecta uno die XVII. fidelium millia, & in ſola Ægypto trucidata CXLIV. millia, unde Copti novam Aeram ſubducunt. (1)

DIOCLETIANUS, & Maximianus Herculius purpuram exuerunt anno 305. juxta Balutium, præcedenti anno juxta alios, & nuncuparunt Auguſtos, Maximianus Herculius *Maximianum Galerium* cognomento *Armentarium*, quod olim in Dacia paſtoritiam exercuiſſet artem; Diocletianus vero *Conſtantium Chlorum*. Uterque anno 293. ab Herculio & Diocletiano adoptati fuerant, & Cæſares dicti; nam *Chlorus* uxorem duxerat privignam Herculii Theodoram, repudiata Helena, ex qua genuerat Conſtantinum; Galerio autem Maximiano nupſerat Galeria Valeria filia Diocletiani. (2) Eadem die, qua Con-

(1) Perſecutionis incentores fuerunt Gentiles Philoſophi: præ textus incendium regii Nicomedienſis palatii Chriſtianis falſo adtributum, ut imperante Nerone Urbis conflagratio. Fraude Galerii nondum Auguſti occultis miniſtris ignis palatio fuit ſubjectus. Quare Diocletianus juſſit omnes ſuos excarnificari & igne torqueri. Lege Lact. de Mort. Perſec. num. 14. Ibidem num 16. laudatur *Donatus* novies ſub tribus Judicibus tortus. Fuerunt hi Bithyniæ præſides, Flaccinus, Hierocles, & Priſcillianus,

(2) Priuſquam Diocletianus & Maximianus Herculius exuerent pur-

Constantius, & Maximianus declarati fuerunt Augusti, Cæsares creati sunt *Severus*, & *Maximinus Daza*: & uterque erat nepos *Armentarii* ex sorore.

NON diu *Constantius Chlorus* regnavit; sed extinctus est Eboraci (1) anno 306. eique *Constantinus* Magnus successit suprema patris voluntate, militumque consensu. Interea Cæsareæ *Maximinus* persecutionem instauravit compellens omnes sacrificare. (2) Romæ autem imperium invasit *Maxentius* Maximiani Herculii filius, qui patrem in Campania commorantem ad imperium rursus evexit. Severo item, qui contra Maxentium ducebat exercitum, apud tres Tabernas occiso, Maximianus Galerius Augustum nominavit anno 308. *Valerium Licinianum Licinium*, & hunc persecutorem crudelissimum Christianorum. Inierunt tum concordiam cum Maxentio Maximianus Herculius, & Galerius Maximianus: at illum Constantinus anno 312. ad pontem *Milvium* superavit, (3) insigni illa victoria, quam Crucis mirabilis apparitio præsignaverat. Habemus persecutionem sævissimam, incœptam sub Diocletiano, & usque ad annum 312. subsecutam. (4)

SINGULOS recensere in hac persecutione peremptos non vacat; oporteret enim omnia deflorare Martyrologia. Quosdam enumerabimus tamen. Nondum lata erant persecutionis edicta, & Namnetis in Britannia lancea confossi obierunt *Rogatianus* & *Donatianus* germani fratres.

ROMÆ *Sebastianus* Mediolanensis transfixus sagittis, & *Felix* cum *Adaucto* securi percussus. Nicomediæ *Pantaleo* nobilis medicus equuleo tortus, gladioque necatus. Tarsi abscissum caput *Bonifacio*, qui cum Aglae matrona

puram, regia illius sedes fuit Nicomedia Bithyniæ metropolis, Herculii Mediolanum, Constantii Chlori sedes fuit Augusta Trevirorum in Gallia, Maximiani autem Galerii Sirmium in Pannonia. Galerius pro Christianis, ne diutius vexarentur, edictum Nicomediæ edidit anno 311. pridie Kal. Majas. Horrenda tabe consumptum legitur in libro de Mort. Persec. n. 35. Rufinus lib. 8. cap. 15. & Orosius lib. 7. cap. 28. ajunt agitatum furiis vim sibimet intulisse. Obiit Idibus Maji prædicto anno 311. Nullum ex Valeria filium suscepit. Candidianum ex concubina procreatum Licinius occidit anno 313.

(1) In Anglia.

(2) *Maximinus* Valeriam Galerii viduam, ejus nuptias recusantem, relegavit cum Prisca matre & uxore Diocletiani in desertas Syriæ solitudines.

(3) *Mulvium* Victor, Prudentius contra Symmachum, Paulus Diaconus, aliique dixere.

(4) In Persecutione Diocletiani uno mense coronatos martyrio XVII. mille Christianorum, inter quos *Marcellinus* Papa una cum *Claudio*, *Cyrino*, & *Antonino*. Vide Martyr. Rom. VI. Kal. Maji.

trona Romana ſtupri habuerat conſuetudinem. Puteolis martyrio cum ſociis coronatus *Januarius* Beneventanus Epiſcopus. Coronatos in eadem perſecutione complures memorat Euſebius lib. 8. H. E. & in ſubjecto libro *de Martyribus Palæſtinæ*. Ait Nicomediæ vario mortis genere affectos *Dorotheum*, alioſque pueros Imperatoris cubicularios, *Gorgonio* eliſas laqueo fauces, *Anthimum* Epiſcopum truncatum capite, innumeros projectos in mare. In Armenia, in Palæſtina, in Thebaide, ceteriſque provinciis tanta ſacrorum miniſtrorum comprehenſa eſt multitudo, & capitis damnata, ut carceres, quibus continerentur, deeſſent. Illuſtre fuit martyrium *Philæ* Epiſcopi Thmuitarum, *Adaucti* Romana dignitate conſpicui, Quatuor Coronatorum, aliorumque, de quibus Faſti Sanctorum VI. Idus Novembris, *Luciani* presbyteri Antiocheni, *Petri* Alexandrini, *Felicis* Carthaginenſis, *Theodori* Ancyrani una cum ſeptem Virginibus, *Romuli* cum Infante, cujus martyrium deſcribit Prudentius. Inter Martyres Palæſtinos celebrantur *Procopius*, *Alpheus*, *Zacchæus*, *Timotheus*, *Timolaus*, *Dionyſius*, &c. Paſſi itidem in Cilicia *Coſma* & *Damianus*, *ἀνάργυροι* nuncupati, quoniam gratis medebantur ægrotis: Gallicæ prope Nicomediam *Juſtina*, *Cyprianus*, & *Theoctiſtus*: in Africa *Saturninus*, *Criſpina*, aliique complures: Alexandriæ *Didymus* & *Theodora*: Chalcedone *Euphemia*: Tyri in Tuſcia *Chriſtina*: ad Aquas Gradatas *Chryſogonus*: Hadrianopoli *Philippus* Heracleenſis: Valentiæ in Hiſpania *Vincentius*: Emeritæ *Eulalia*: Auguſtæ Vindelicorum *Afra* antea meretrix: Amaſeæ *Theodorus*: Nicomediæ *Barbara*: Syracuſis *Lucia*: in Achaja *Arcadius*: Romæ *Suſanna* & *Agnes*, *Cyriacus*, *Largus*, *Samaragdus*, alii. Foro Cornelii, ſeu Imolæ *Caſſianus*: Bononiæ *Vitalis* & *Agricola* (1): Cæſarauguſtæ ſub Maximiano Martyres XVIII. Sebaſtæ in Armenia *Blaſius*, & XL. Martyres ſub Licinio, &c.

SUPERATO devictoque Maxentio, *Conſtantinus M.* primum cum Licinio, deinde ſolus imperavit ad annum uſque 337. quo Achirone prope Nicomediam obiit XI. Cal. Junias, *Coſſ. Titiano & Feliciano*: eodemq. anno V. Idus Sept. renuntiantur Auguſti tres illius filii, *Con-*

---

(1) Floruit ibidem circa hæc tempora, & Seculo tertio ad finem vergente, *S. Euſebius* Epiſcopus, Ambroſio Mediolanenſi amicitia conjunctus, & *S. Simplicianus* ejuſdem Ambroſii ſucceſſor.

Constantinus, *Constantius*, & *Constans* (1). Diuturnior fuit principatus Constantii, quam fratrum: nam *Constantinus*, occisus fuit prope Aquilejam *Coss. Acindino & Proculo*, anno 340. die 6. Aprilis: *Constans* a Magnentio in Galliis interfectus fuit sub initia anni 350. Consulatum *Sergio, & Nigriniano* gerentibus; *Constantius* vero obiit *Coss. Florentio*, & *Tauro*, idest anno 361. tertio Nonas Octobris. Arripuit tunc imperium *Flavius Claudius Julianus* filius Constantii (2) & Basilinæ, qui a Christi fide ad cultum idolorum descivit, *Apostata* idcirco denominatus. Sæviit & is in Christianos anno 362. cum conflagrasset templum Apollinis in Daphne. (3) Sed Apostata scelestissimus ictu cælitus immisso miserrime interiit die 27. Junii anno 363. ipsomet *Juliano IV. & Promoto Coss.*

In persecutione Juliani martyrio coronati fuerunt Antiochiæ *Artemius*, Alexandriæ *Gallicanus*, Cæsareæ in Cappadocia *Eupsychius*, Aretii *Donatus* Episcopus, & *Hilarinus* monachus, Romæ *Gordianus* & *Epimachus*, *Joannes & Paulus*, *Bibiana* virgo, &c.

Extincto Juliano, imperator a militibus renunciatus est *Flavius Jovianus*, aliis *Jovinianus*, e Pannonia; & Joviano mortuo anno proximo 364. die 17. Februarii (4) successit *Flavius Valentinianus*, ejusque frater *Fl. Valens* Orienti præfectus. *Gratianus* quoque filius Valentiniani & Severæ a patre appellatus est Augustus anno 367.

IX.

---

(1) Magni Constantini avi fuerunt *Eutropius*, *& Claudia*: parentes *Constantius Chlorus*, *& Helena*; noverca *Theodora*: fratres a Theodora geniti *Hanniballius* pater Dalmatii, *Constantius* pater Galli, & Juliani Apostatæ: sorores *Constantia* Licinii conjux, & *Anastasia* uxor Bassiani: uxores *Minervina*, ex qua genuit Crispum, quam Sex. Aurelius Victor ait fuisse *concubinam*, & *Maximiana Fausta* filia Max. Herculii, ex qua suscepit *Constantinum*, *Constantium*, *Constantem*, *Constantiam*, & *Helenam*.

(2) *Constantius* pater Juliani fuit Constantini Magni frater, non filius. Idem Constantius non ex Helena, sed ex Flavia Maximiana Theodora genitus fuerat, ac frater fuit Hanniballii. Apud Suidam Julianus dicitur *Parabata*. Uxorem habuit Flaviam Maximianam Helenam filiam Constantini Magni.

(3) Eodem anno 362. Julianus ad Hebræos scripsit Epistolam 25. reædificationem Jerusalem Templique suadens: quod illi opus proximo anno 363 aggressi sunt, sed frustra.

(4) Id quidem juxta Socratem, aliosque afferentes diem Joviani emortualem fuisse XIII. Kal. Martias: sed in Cod. Theod. lib. 9. tit. 25. extat ejusdem Joviani lex contra raptores biduo post latam, nempe XI. Kal. Martii, & die 19. Februarii. Obiit Dadasthanæ inter Galatiam & Bithyniam. Post Joviani obitum designatus Imperator *Sallustius P. P.* dignitatem renunciavit senectutem causatus; concurrentibus in ejus filium studiis, ait hunc vero nimium esse juvenem.

IX. Cal. Septembris. Decessit *Valentinianus* anno 375. die 17. Novembris, eique suffectus est *Valentinianus Junior*, illius & Justinæ filius, & ex patre frater Honorii. *Valens* occubuit anno 378. die 9. Augusti, *Gratianus* anno 383. die 25. Augusti. *Valentinianus* Junior occisus est ab Eugenio anno 392. die 15. Maji. Imperarunt tum *Theodosius*, & *Arcadius*; quorum ille filius Honorii & Thermantiæ (1) a patre Augustus dictus fuerat an. 379. *Arcadius* vero filius Theodosii & Flaccillæ a patre consors imperii declaratus est cum Honorio filio itidem Theodosii. Obiit Theodosius anno 395. die 17. Januarii: atque hinc subducitur Arcadii, & Honorii principatus: quorum anno 6. *Coss. Aureliano* & *Stilicone* desiit quartum Ecclesiæ Seculum.

IMPERANTE Honorio, aut Gratiano ab Hunnis martyrio affectæ sunt *Ursula*, & aliæ Virgines: (2) quarum numerus fidem superat, & forte in Actis, pro *Undemilia*, undecim mille irrepsere. Floruerunt etiam hoc Seculo eximia sanctitate, præter enumeratos præcedenti capite inter Scriptores, *Hilarion* & *Paphnutius* monachorum patres, *Jacobus* Nisibi in Mesopotamia, *Eustathius* Antiochenus, *Nicolaus* Mirensis, *Dionysius* Mediolanensis, *Martinus* Turonensis, *Zenobius* Florentinus Antistes; ac matronæ sanctissimæ, *Helena* mater Constantini, *Monica* Augustini parens (3), *Marcellina soror Ambrosii*, & *Paula* Romana.

CAPUT VI.

QUÆ SECULO IV. DOCTRINA, ET DISCIPLINA VIGUERINT.

DEI VERBUM esse Patri *Consubstantiale*, & unum ὀσίᾳ quomodo traditur in Evangelio, confirmatum est perfidiæ Arianicæ confutatione. Retinendum didicimus ὁμοούσιον, & ὁμοιούσιον caute usurpandum, atque in sensu

(1) *Honorius*, & *Thermantia* parentes Theodosii Magni confundendi non sunt cum Honorio filio ipsius Theodosii & Flaccillæ, & Arcadii fratre, & cum Æmilia Materna Thermantia filia Stiliconis, & Honorii secunda uxore.

(2) Harum quidam putant mentionem fieri in *Philopatre* Luciani, ideoque inficetum libellum huic abjudicant: sed locus ambiguus est.

(3) Marcellina inter Virgines colitur.

ſenſu Semiarianorum rejiciendum. Divinam in Chriſto humanamque naturam, & in iſta rationalem animam mentemque ineſſe, ut divinæ diſpenſationis poſtulat ordo, declaratum eſt luculentius. Spiritus Sancti propugnata eſt contra Macedonianos divinitas. Perpetua Deiparæ Virginitas vindicata. Deum carere corporeis membris, prout naturalis etiam ratio ſuadet, liberum arbitrium non conſtringi fatali neceſſitate, ex hujus ſeculi expulſis erroribus evidentius dignoſcitur.

EUCHARISTIA nomine *Fermenti* ad fidelium unionem ſervandam hoc ſeculo dirigebatur ad *Titulos*. Chriſma a ſolis Epiſcopis conficiebatur; quamvis eo presbyteri linirent verticem baptizati. Epiſcopus Oſtienſis in conſecratione Romani Pontificis pallio utebatur. Siricii conſtituto Sacerdotes, & Diaconi, nonniſi cœlibes eligebantur, & clericorum officiis aggregari cœperunt Monachi, quos morum gravitas commendabat. (1)

POST-

(1) Dirutis hoc ſeculo fanis & ſimulacris idolorum, plurima erecta ſunt Chriſtiani cultus templa. Nam in ſolo libro III. Vitæ Conſtantini ab Euſebio deſcriptæ numerantur templum ad Sepulcrum Domini cap. 33. Bethlehemiticum ab Helena illius matre conſtructum cap. 43. magnificentiſſimum in honorem Salvatoris Nicomediæ cap. 50. in loco, qui vocabatur Mambre, cap. 51. apud Heliopolim cap. 58 &c. De Eccleſiis autem imperante, & adjuvante Conſtantino Romæ, Albani, Neapoli, Conſtantiæ in Numidia, & in regia præſertim urbe Conſtantinopolis, legendum Opus Joannis Ciampini de Sacris Ædificiis a Conſtantino Magno conſtructis. Complura quoque Theodoſius Magnus, ejuſque filii Arcadius & Honorius conſtruxerunt. Dirutum inter alia *Conſule Manlio*, nempe anno 399. Carthagine ſimulacrum *Cæleſtis*. Hinc S. P. Auguſtinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 54. demonſtrat quam falſum ſit jactatum a Gentilibus oraculum, per annos ſolummodo 365. Chriſti nomen fuiſſe colendum, poſtea vero religionem noſtram penitus fuiſſe delendam. Lege & Proſperum lib. 3. de prædict. capite 38. Ubi *Cæleſtis*, ſeu Junonis, erat templum, conſecrata eſt ab Aurelio Carthaginienſi Antiſtite ampliſſima Eccleſia. Condita Conſtantinopoli a S. Gregorio Nazianzeno Sacra ædes, quam *ἀναςασίαν* nominavit, quod illic fides langueſcens videretur revixiſſe. Vide ejuſdem Gregorii orationem 32. Diſtinguenda hæc eſt ab *Anaſtaſia* Eccleſia Novatianorum memorata a Socrate lib. 2. cap. 38. Idem Hiſtoricus lib. 6. cap. 6. laudat templum S. Euphemiæ Chalcedone, ubi inter Gainam & Arcadium Imp. inita concorda fuit. Meminit quoque eo loci Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Gothorum, & alterius Joanni Apoſtolo dicatæ, quæ ab urbe diſtabat ſeptem millibus paſſuum. De *Serapio* Paganorum templo in Eccleſiam Alexandriæ commutato legendus Sozomenus lib. 7. cap. 15. Circa annum 330. *Frumentius* Abyſſinos ad Chriſti fidem convertit.

De Monachis in Thebaide degentibus, eorumque inſtitutis & diſciplina, item de Scetienſibus, de Nitrienſibus, & monaſteriorum Celliæ, de Palæſtinis, Syris, & Edeſſenis, vide Sozomenum lib. 6. Palladium in Hiſt. Lauſiaca, &c.

Postquam enim in Thebaide Eremiticæ vitæ tyrocinia posuerat *Paulus* vita functus anno 343. ætatis suæ 113. cœperunt Monachorum propagari instituta, *S. Antonius* Abbas iis vivendi leges præbuit anno 310. Paullo post *Pachomius* auctor fuit Tabennesium. *Basilius* regulas Monachis tradidit circa annum 363. Instituit etiam Congregationem & monasterium erexit an. 380. *S. Ambrosius*. Institutum monasticum in Italiam a S. Athanasio allatum, invexit in Africam *Augustinus*, & prope Tagastem cum *Eremitis* exercere cœpit anno 387. Idem creatus Hipponensis Episcopus communem vivendi formam anno 395. præscripsit clericis; unde *Canonicorum Regularium* Augustinensium manavit Ordo. Maronitæ in Syria a *Marone* monacho ac presbytero religiosissimam vitam agente ad Orontem non procul ab Apamea, hoc exeunte seculo originem nomenque traxerunt.

A P P E N D I X

De rebus externis memorabilibus.

Bella Cæsarum, aliorumque, eventus quosdam memoria dignos, Scriptoresque celebres breviter recensebimus. Constantinus Magnus (1) post cædem Maxentii, anno 313. in Gallias concesserat, rebus cum Licinio compositis; sed bellum inter illos anno 315. exortum est, mortuo etiam Maximino: qui anno 313. a Licinio in Illyrico devictus fugit in Asiam, & Tarsi in Cilicia toto corpore exeso, & desilientibus e capite oculis miserrime periit. (2) Bellum tamen Augustorum aliquandiu cessavit, inito rursus fœdere. Sarmatas anno 316. Constantinus expugnavit, occiso illorum rege Rosimundo. Gallicanus dux eodem anno Scythas compressit. Exortum

(1) Superatus Maxentius an. 312. VI. Kal. Novem. De cælesti signo, quod Constantino M. apparuit, vide Euseb. lib. 9. Hist. E. cap. 9. & lib 1 de Vita Const. cap. 40. ubi etiam inscriptio posita ad basim statuæ suæ dextera vexillum crucis gestantis: quam statuam illam esse puto, quæ servatur in atrio Basilicæ Lateranensis a Clemente XII. exornatæ. Vide & librum de Mortib. Perf. c. 40. notasque Stephani Baluzii, & Gisb. Cuperi.

(2) *Maximinus* bellaturus cum Licinio Jovi votum vovit, ut si victoriam retulisset, Christianorum nomen extingueret, funditusque deleret. Licinius autem ab angelo præmonitus cum toto exercitu preces obtulit summo Deo. Pugnatum pridie Calendas Majas.

iterum anno 323. bellum inter Licinium & Constantinum: at Licinius tribus præliis a Constantino victus sese imperio abdicavit, per uxorem Constantiam Constantini sororem impetrata salute. Verum idem Licinius anno 325. Thessalonicæ novas res molitus fracto gutture occiditur, illata etiam morte Martiniano, quem Cæsarem nominaverat. (1) In Gothos anno 332. Constantinus victrices manus convertit, eosque apud Sarmatas debellavit. Quando prope Nicomediam anno 337. decessit, parabat adversus Persas expeditionem. Constantinus Junior anno 340. intulit bellum Constanti, & latrocinii specie in illius fines irrupit; sed interfectus, & in Alsam fluvium (2) profectus fuit. Domuitque anno 341. Constans Francos. Contra Magnentium, qui anno 350. apud Augustam arripuit imperium, & Constantem occidit, anno proximo 351. castra movit Constantius. Pugnatum apud Mursam in Pannonia; ac primum vires Romani imperii fuerunt attritæ: victus tamen Magnentius, qui desperatis rebus anno 353. apud Lugdunum seipsum interemit quemadmodum apud Senones laqueo sibi mortem intulit Decentius, quem ille Cæsarem appellaverat. Julianus anno 357. ingentes Germanorum copias apud Argentoratum fudit, capto Chonodomaro rege. Gerebat anno 363. bellum contra Persas, dum miserabili, ut supra dictum est, periit fato. (3) Valentinianus anno 370. Saxones ejecit e Galliis: 371. in fugam

(1) Divisit Constantinus anno 330. Romanum Imperium in duas partes, Orientis unam, Occidentis alteram; unde Aquila Imperii stemma pingitur biceps: quo pertinet versus,

Picta biceps Aquila hinc Occasum, hinc adspicit Ortum.

(2) Non procul ab Aquileja.

(3) Quidam a S. Mercurio Martyre Julianum lancea transfixum scripsere. Moriens vero cruorem e vulnere manantem manu haustum projecit in aerem, dicens, *Vicisti, Galilæe, vicisti* Obiit 2. imperii anno, ætatis suæ 31 Exustum anno 368. igne ad preces S. Babylæ M e cælis emisso templum Apollinis in Daphne scribit S Joannes Chrysostomus orat. in Babylam, & contra Gentes, necnon Sozomenus lib. 5. H. E. cap 20. Fuerat primum Julianus in Ecclesiæ Lector, basilicam in honorem Martyrum construxerat, revocaverat ab exilio pulsos a Constantio Episcopos, Meletium Antiochenum, Athanasium Alexandrinum, Eusebium Vercellensem, Luciferum Calaritanum, &c. Factus autem apostata *Apollinem Pythium* apud Daphnem consuluit, sacra vasa in publicum ærarium jussit inferri; templorum fores obstruxit, sacram mensam fertur perminxisse. Christianis, quos *Galilæos* aut filios *Galilæorum* appellabat, inhibuit studia, eosque expelli mandavit a militia, in urbe Paneade subversa statua, quam erexerat mulier a profluvio sanguinis a Christo liberata, propriam locavit, igne e cælis elapso statim discissam

ſugam vertit Germanos. Gothi, qui anno 376. ab Hunnis expulſi, permiſſu Valentis in Thracia ſedem fixerant, fame compulſi propter avaritiam Maximi ducis, anno 377. rebellarunt a Romanis; & ipſo ac ſequenti anno Romanorum legiones in Thracia internecione pene deletæ ſunt. At anno 380. Theodoſius multis præliis Gothos vexavit, eoſque expulit e Thracia. Idem Theodoſius anno 386. delevit Gurtungos Iſtrum tranſgreſſos. Superavit quoque anno 388. tertio ab Aquileja lapide Maximum, qui imperium per ſeditionem uſurpaverat. Tanta demum ſorte anno 394. proſtravit ingentem Gallorum & Francorum exercitum ab Eugenio tyranno collectum, ut vento vehementer flante hoſtium tela in ipſos retorquerentur. Hinc Claudianus ita adloquitur Theodoſium,

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad claſſica venti.

DIXIMUS de præliis: eventus modo attingamus alios. Anno 326. Criſpus Conſtantini filius occiſus eſt, quaſi de ſtupro Fauſtam novercam interpellaſſet. Interfectus eſt etiam Licinius Junior filius Licinii A. & Conſtantiæ, juvenis innocens & egregius. Helena ad levandum dolorem Jeroſolymam profecta, illic Crucem Domini humi defoſſam invenit. Encænia novæ urbis Conſtantinopolis anno 330. celebrata fuere, cunctis idolorum templis everſis. Interfectus anno 354. in Iſtria juſſu Conſtantii patruelis ſui Gallus Cæſar ob affectati Imperii ſuſpicionem. Terræmotu anno 365. adeo totus orbis concuſſus eſt, ut mare litore egrederetur, & populi innumerabiles opprimerentur. Prodierunt anno 379. ex peninſula Scandia (1) Langobardi, regionemque Vandalorum occupavere. Anno 390. ignea columna viſa eſt per dies triginta ex aere pendere cum magno omnium terrore: ejecta ab Arcadio privigno Galla Placidia; & patrata a Theodoſio cædes

I 2 Theſſa-

Judæis indulſit, ut rurſus Jeroſolymitanum templum erigerent, quod terræmotu lapides diruente, flammiſque e fundamento erumpentibus perterriti, diſperſi, conſumpti fruſtra tentarunt. Eodem momento, quo contigit, ſceleſtiſſimi principis cædes revelata divinitus fuit *Juliano* Sanctiſſimo anachoretæ. Hæc ex Socrate lib. 3. Sozomeno libro 5. Theodoreto libro 3. Eccl. H. & ex Marcellino, aliiſque Hiſtoricis deprompta ſunt.

(1) Scandia inter mare Svevicum ad auſtrum, & Septentrionale ad Arctos, ſive inter Norvegiam & Sveciam *Vagina* dicitur a Jornande, quod inde Gothi, Vandali, & Langobardi prodierint ad aliorum perniciem.

Theſſalonicenſium, quod interfeciſſent Boterichum præfectum militum in Illyrico. Poſtremo hujus ſeculi anno Alaricus Gothorum ductor e Pannonia (1) in Noricum, hinc vero in Italiam per ſaltus Tridentinos irrupit.

CONSCRIPSERUNT hoc ſeculo hiſtorias *Aſclepiodotus* a Vopiſco laudatus: *Trebellius Pollio*, qui Volumen hiſtoricum inſcripſit *de XXX. Tyrannis*, inter quos Valentem falſo connumerat: *Julius Capitolinus*, in quo Sigonius reprehendit nimiam verboſitatem: *Ælius Lampridius*, dictus *pedeſter & humilis*: *Flavius Vopiſcus*, qui trigam edidit imperatorum, *Cari*, *Numeriani*, *& Carini*, & vitam Aureliani: *Ælius Spartianus*, cujus pauca extant excerpta: *Aurelius Victor*, cui tamen ſupponitur libellus inſcriptus, *Origo Gentis Romanæ*: *Eutropius* Sophiſta, & *Sextus Rufus* vir Conſularis, qui Epitomes, ſeu Breviaria ediderunt: *Ammianus Marcellinus*, cujus libri primi XIII. perierunt, veritatis ſtudioſiſſimus ſcriptor: *Eunapius*, cujus extat *de Vitis Sophiſtarum* Opus elegans & venuſtum. Vario autem ſcientiarum genere claruerunt *Chalcidius* Timæi Platonis commentator: *Jamblicus* Porphyrii diſcipulus, qui erudite ſcripſit *de Chaldæorum*, *Ægyptiorumque myſteriis*: *Themiſtius* philoſophus, doctiſſimus Ariſtotelis Paraphraſtes: *Julianus* A. hiſtoricus & rhetor, (2) Deo ſimul & hominibus exoſum animal: *Macrobius* reconditæ ſcientiæ auctor, omnigena in *Saturnalibus* argumenta pertractans: (3) Poetica inſuper arte excelluerunt *Aurelius Prudentius*, quem Card. Bona appellabat *Pindarum Chriſtianum*: *Auſonius* Burdigalenſis, in quo multiplex eruditio, ingenium peracutum, ſed duriuſculus ſtylus: & *Claudianus* Latine, & Græce doctus, ut in eum diceretur anima Virgilii, & Homeri transfuſa. (4) Denique adverſus Chriſtianam religio-

(1) Pannonia Europæ regio inter Danubium & Savum, atque inter Noricum & Myſiam Noricum complectitur Auſtriam, Stiriam, Carniolam, Carinthiam, partem Bavariæ, necnon loca quædam Comitatus Tyrolenſis Boream verſus.

(2) *Juliani* libris adverſus religionem Catholicam refutatis a S. Cyrillo Alexandrino, & reliquis a Petavio illuſtratis, vide Caveum in Seculo Ariano. De libro, quem inſcripſit, Μισοπώγωνα, Sozom. lib. 5 cap 19

(3) *Pappus* Alexandrinus Philoſophus a Suida laudatus, & *Rufus Feſtus Avienus* illuſtris poeta, qui floruerunt poſtremis Theodoſii Magni temporibus.

(4) Quidam Florentinum faciunt, cum tamen fuerit Alexandrinus.

ligionem scripserunt *Hierocles* Philosophus, & Alexandrinæ Urbis Præfectus, quem refutavit Eusebius: *Libanius* Antiochenus Sophista, cujus auditor fuit S. Jo. Chrysostomus adolescentulus. (1) *Aur. Symmachus* urbis Senator, quem strenue confutavit S. Ambrosius; & *Maximus* Madaurensis irrisor Martyrum, cujus ludicram ineptamque nugacitatem S. P. Augustinus perstrinxit.

QUINTUM ECCLESIÆ SECULUM.

CAPUT I.

ENUMERANTUR PONTIFICES MAXIMI.

PASTORES Romanæ Ecclesiæ quinti Seculi sunt, *Innocentius I. Zosimus*, *Bonifacius I. Cælestinus I. Sixtus III. Leo* Magnus, *Hilarus*, *Simplicius*, *Felix III. Gelasius I. Anastasius II.* & *Symmachus*, omnes albo Sanctorum adscripti.

XLII. INNOCENTIUS I. Albanensis inauguratus anno 402. (2) causæ S. Joannis Chrysostomi contra Theophilum Alexandrinum patrocinatus, pulsis ex Urbe Novatianis, & Pelagianis, ut verbis utamur Prosperi, Apostolico mucrone percussis, post annos Pontificatus 15. *Coss. Honorio A. XI. & Fl. Constantio II. anno* 417. cessit e vita.

XLIII. SUBROGATUS est *Zosimus* Græcus genere, qui cum Cælestio aliquando lenius se gessit, sed ejus fraude detecta, ipsum, ceterosque Pelagianos damnavit; obiitque post annum Episcopatus in *XII. Consulatu Honorii A.* anno 418.

---

(1) Huic Libanio petenti a ludimagistro Christi cultore quid ageret filius fabri, responsum fuit: *Conditor universi, quem tu per ludibrium fabri filium appellas, ligneum feretrum domino suo Juliano fabricatur*. Id contigit paulo ante Juliani obitum. Conferantur verba Sozomeni libro 6 H. E. cap. 2. cum iis, quæ leguntur apud Theodoritum lib 3. cap. 23.

(2) Qui Pagii sequuntur Chronologiam Innocentium creatum Pontificem tradunt anno 401. *Celestinum* anno 422. *Simplicium* an. 468 In ceteris vero nulla est discrepantia.

XLIV. Ecclesiæ deinde præfuit *S. Bonifacius* Rom. quamquam perpauci favore Symmachi P. V. Pontificem nominarent Eulalium Archidiaconum; quem Honorius principio favore prosecutus, ut ex urbe pelleretur mandavit, Bonifacio munus suum obeunte ad annum usque 423. quo e vita migravit *Consule Mariniano*.

XLV. Post hunc sedit ultra annos 8. *S. Cœlestinus I.* qui Novatianos ejecit, Nestorianos damnavit, Semipelagianos compescuit, & concessit naturæ VIII. Id. Apriles *Coss. Valerio, & Aetio*, anno scilicet 432.

XLVI. Inauguratus tum Pontifex *Sixtus III.* Juliani Eclanensis, aliorumque Pelagianorum insectator acerrimus. Qui administrato annis fere 8. Pontificatu, obiit V. Cal. Apriles anno 440. (1) *Coss. Valentiniano A. V. & Fl. Anatolio*.

XLVII. *S. Leo I.* hæreticorum omnium, præsertim Eutychianorum oppugnator, sanctitate, sapientia, facundia, qua Attilam, & Gensericum linivit, ac deterruit, vere Magnus, & jure, meritoque a Benedicto XIV. declaratus Ecclesiæ Doctor, successit Sixto, & supra annos 20. rexit Ecclesiam, mortuus *Coss. Dagalaipho & Severino*, an. 461.

XLVIII. Suffectus Leoni M. *Hilarus* natione Sardus. (2) Is Eutychem, Nestorium, & Macedonium rursus damnavit: obiitque IV. Idus Septembris anno 467. *Coss. Pusco & Joanne*.

XLIX. Decessorum exempla secutus S. Simplicius Tiburtinus irritos reddidit Eutychianorum, iisque faventium Zenonis Augusti, & Acacii conatus, præfuitque Ecclesiæ ultra annos 15. vita functus *Consule Anicio Fausto*, nimirum anno 483.

L. Pontificatum deinde auspicatus est Felix III. qui rejecit Zenonis *Henoticum*, (3) & anathemate percussit Acacium C. P., Petrum Moggum, & Fullonem, obiitque

(1) Id confirmatur auctoritate S. Prosperi. Supra 40. dies Romanam Ecclesiam fuisse sine Antistite, mirabili pace ac patientia expectando adventum Leonis Diaconi, scribit idem Prosper.

(2) *Hilarius* vulgo dictus. Defunctum expletis sex Sacerdotii sui annis tradit etiam Idatius in Chronico. *Hilarus* dicendus: nam extant ad Lateranum Inscriptiones; *Hilarus Episcopus plebi Dei. In honorem Joannis Baptistæ Hilarus Episcopus Dei famulus offert. Liberatori suo Joanni Evangelistæ Hilarus Episcopus famulus Christi*.

(3) Decretum *Unitivum*, seu *Conciliatorium*, latum in favorem Eutychianorum, ut in communionem reciperentur a Catholicis.

que novo Pontificatus anno, V. Æ. 492. *Anastasio A.* & *Rufo Coss.*

LI. Sedit post Felicem S. *Gelasius* Afer, corporeis vinculis solutus anno Episcopatus sui quinto, *Post consulatum Viatoris*, idest, an. 196. post expunctum e diptychis Acacii nomen, ejectos Manichæos, recisa germina Pelagianorum, Canonicos ab apocryphis libris distinctos, sublataque Lupercalia.

LII. Tenuit postea Episcopatum *Anastasius II.* Romanus, pro Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ unione, quam epistolis, legatis, probatisque ordinationibus Acacii a communione segregati, curavit quammaxime, mirum in modum solicitus: defunctus 2. Pontificatus anno, Æ. Com. 498. *Consule Decio Paulino.*

LIII. Deinde evectus est ad supremum Ecclesiæ regimen *Symmachus* e Sardinia, Pontificatu functus summa animi constantia adversus schisma *Laurentii* ultra annos 15. Fuit enim illi extrema dies XIV. Cal. Augusti an. 514. *Consule* absque collega *M. Aur. Cassiodoro Senatore.*

PATRIARCHARUM NOMINA.

ALEXANDRINÆ Ecclesiæ præfuerunt post Theophilum *Cyrillus*, *Proterius*, *Timotheus Solophaciolus*, *Joannes Talaia*, Eutychianis prætermissis: Antiochenæ post Flavianum *Porphyrius*, *Alexander*, *Theodorus*, *Joannes*, *Domnus*, *Maximus*, *Basilius*, *Martyrius*, *Julianus*, *Joannes*, *Stephanus*, *Stephanus* alter martyr, *Calendio*, *Palladius*: Jerosolymitanæ post Joannem *Praylius*, *Juvenalis*, *Anastasius*, *Martyrius*, *Salustius*, & *Elias.*

CAPUT II.

SECULI ECCLESIÆ V. CONCILIA.

IN TRES classes plura Seculi V. Concilia dividimus quæ adversus hæreticos, quæ pro variis disciplinæ capitibus, & quæ rejicienda sunt, secernentes.

ADVERSUS Donatistas, Pelagianos, Nestorianos, & Eutychianos celeberrimi habiti sunt sacrorum Antistitum conventus: & primo contra Donatistas in Catholicos armis irruentes anno 404. congregati *Carthagine* Episcopi Afri ediderunt *Commonitorium Synodicum* ad Honorium

Augustum. Duobus proximis annis 405. & 406. *in eadem Urbe* Episcopi congregati de ipsorum Donatistarum, & paganorum molitionibus certiorem reddiderunt Imperatorem, & contra illos Honorii obtinuerunt Rescripta. Synodos eamdem ob rem coegerunt anno 408. & 410. & impetrarunt a principe, ne palam convenirent, ritusque suos exercerent, proscriptionis ac mortis pœna proposita. Habita anno 411. celebris *Collatio Carthaginensis* coram Marcellino Tribuno, triplici absoluta congressu. Convicia, & mendacia in Collationem illam a Donatistis conficta, refutata fuerunt in Concilio *Cirtensi*, habito in Numidia anno 412.

CELEBRATAS in causa Pelagianorum 24. Synodos, Augustino superstite, enumerat Garnerius; sed celebriores tantummodo recensebo. Primo Pelagius & Cælestius damnati fuerunt in Synodo *Carthaginensi* sub Aurelio anno 412. In *Jerosolymitana* sub Joanne an. 415. In *Diospolitana*, ubi tamen Pelagius callide fidem suam occultavit, anno ipso 415. sub Eulogio. In *Milevitana* sub Primate Numidiæ Silvano, anno 416. In *Romana* sub Innocentio I. anno 417. & in altera eodem anno sub Zosimo. In *Constantinopolitana* sub Attico, & in *Antiochena* sub Theodoto, eodem pariter anno. In plenaria *Carthaginiensi* ex omnibus Provinciis Africæ anno 418. ab Aurelio collecta. *Anazarbi* in secunda Cilicia sub Maximiano anno 422. *In Africana* Universali, & in *Romana* sub Cælestino, anno 425. In *Arelatensi* sub Honorato anno 427. Post Augustini autem obitum damnati fuerunt Pelagiani in Concilio *Ephesino*, de quo infra.

ADVERSUS Nestorianos indixere Synodos *Romæ* Cælestinus anno 430. & seq. quo tempore etiam *Alexandriæ* Concilium coegit S. Cyrillus. Anno autem 431. Pontificis nutu, ac Theodosii Divali habita est Synodus *Ephesina*, inter Œcumenicas III. S. Cælestinus vices suas commisit Cyrillo. Interfuerunt Episcopi 274. Damnatus Nestorius, & rursus Pelagius: una in Christo propugnata persona, atque intra utramque naturam unitio, quam Theologi appellant *Hypostaticam*. Virgo Maria declarata est Θεοτόκος. Nestoriani *Simoniani* dicti fuerunt, eorumque libri proscripti anno 435. in Concilio *Armenorum*.

HÆRESIM Eutychianam Nestorianæ oppositam, & unam asserentem Verbi Incarnati naturam, proscripsit anno 448. Synodus *Constantinopolitana* sub Flaviano, & alia

alia ibidem celebrata anno 450. Proximo anno 451. Marciano Imperante celebratum est Concilium *Chalcedonense*, quod est Œcumenicum IV. convenientibus 690. ut fertur, Episcopis. Damnati sunt Eutyches & Dioscorus: approbata Leonis Magni *Epistola ad Flavianum*, atque actitata est causa Theodoreti, & Ibæ Edesseni. Synodis istis contra hæreses celebratis adde Romanum anni 444. sedente Leone Magno contra Manichæos, & plenariam *Hispanicam* anni 447. adversus Priscillianistas, de cujus loco non constat.

FIRMATA Ecclesiæ disciplina anno 401. circa parvulos ab hæreticis baptizatos in Concilio *Africano*: de causis Episcoporum synodali judicio finiendis anno 402. in Concilio *Numidiæ*: de reconciliandis Donatistis anno 403. in Concilio III. *Carthaginensi*: de irritis ordinationibus anno 405. in Synodo *Toletana*: de Andronico Libyæ Præfecto anathemate a subditorum vexatione cohibendo, anno 411. in Synodo *Ptolemaidis*: de electione Heraclii, ut Augustino in Episcopatu succederet, anno 426. in Synodo *Hipponensi*: de purgatione criminum, quorum insimulabatur Sixtus, anno 433. in Concilio *Romano*: de rebus multis ad jus Ecclesiasticum pertinentibus anno 441. *in Arausicano*: de diversis Ecclesiasticis legibus an. 452. in Synodo *Arelatensi*; & de retinendis, rejiciendisve libris in *Romana* Gelasii anno 494.

REPROBATUR Synodus *ad Quercum* prope Chalcedonem anni 403. sub Theophilo Alexandrino contra S. Joannem Chrysostomum: *Latrocinalis Ephesina* pro Eutychete anno 449. sub Dioscoro, cujus acta statim Leo Magnus abolevit. *Constantinopolitana* Eutychianæ factionis anni 496. qua approbatum fuit Zenonis *Henoticum*; & *Constantinopolitana* celebrata Anno 499. jussu Anastasii Imp. in qua Epistola S. Leonis Papæ, Concilium Chalcedonense, omnesque confitentes duas in Christo naturas impio damnati sunt anathemate.

CAPUT III.

EXORTÆ QUINTO SECULO HÆRESES.

CONSTAT ex dictis, tres erupisse quinto seculo hæreses præcipuas, Pelagianam, Nestorianam, & Eutychianam. Priori nomen dedit *Pelagius* Britannus, ex eo Monachorum genere, qui sui juris adinstar philosopho-

ſophorum vivebant. Fuit Romæ ſedente Anaſtaſio, atque inde diſceſſit circa annum 409. Ibi audivit Rufinum, ſcripſitque librum *Eulogiarum*. In Siciliam cum Cæleſtio, hinc in Africam, mox in Palæſtinam tranſmiſit. Vivebat adhuc anno 420. Poſt hæc tempora altum de illo ſilentium. Negavit originale peccatum tranſfundi in poſteros Adæ, & a gratia præveniri liberum voluntatis arbitrium affirmans eamdem gratiam dari ſecundum merita noſtra. Pelagii hæreſis etiam *Cæleſtiana* dicta eſt a Pelagii diſcipulo *Cæleſtio*, quem alii Scotum faciunt, alii Campanum. Affinis Pelagianæ hæreſi fuit error *Semipelagianorum*, qui licet Chriſti gratiam neceſſariam aſſererent ad faciendam perficiendamque juſtitiam, illam tamen non requirebant ad initium fidei, & ad primum bonæ voluntatis affectum. (1)

CONJUNCTI neceſſitudine quadam erroris Pelagianis fuerunt *Neſtoriani*; nam hi dogmatizabant Chriſtum *purum* hominem natum ex Virgine, ſuiſque meritis, & liberi arbitrii viribus ad talem gratiam perveniſſe, ut Filius Dei diceretur. Hauſit hoc venenum a Theodoro Mopſueſteno *Neſtorius* Syrus, qui anno 428. Siſinio ſucceſſit in Epiſcopatu C. P., & duas in Chriſto dogmatizans perſonas, ſeu Deum hominemque, non ὑποςάσει, ſed morali tantum unione conjunctos, contendebat Virginem hominem peperiſſe, non Deum, ac proinde χριςοτόκον, non Θεοτόκον eſſe vocandam. Damnatus a Patribus Epheſinis, & in exilium pulſus, poſt multos errores periit circa an. 440. Oaſi in Libya terræ alliſus, eique eroſa vermibus lingua. (2)

EUTYCHIANIS nomen dedit *Eutyches* C. P. Archimandrita.

(1) Inter propugnatores hæreſis Pelagianæ, poſt eos, qui ejuſdem hæreſis ſparſerunt ſemina, *Origenem*, *Theodorum*, *Rufinum*, & *Annianum* Diaconum Celedenſem, principem locum deberi *Juliano* Eclanenſi Epiſcopo, cui cum Auguſtino diuturnum fuit acerrimumque certamen, nemo unus ignorat.

(2) Præluſerat Neſtorio *Theodorus Mopſueſtenus*, qui plurimum laudatur a Theodoreto lib. 5 Eccl. H cap. 40. & ab aliis citatis eo loci a Valeſio. Hujus rei cauſa Hiſtoria illa rejicitur a Gregorio Magno epiſt. 31. libri 6. De Theodoro plura Noriſius in diſſert. de 5. Synodo, & Garnerius de primis auctoribus hæreſis Pelagianæ. Fuit Theodorus patria Antiochenus, acceptumque a Paulo venenum in Pelagianos, Neſtorianoſque transfudit. Ad Neſtorium quod attinet, non defuerunt qui hunc defendere, & S. Cyrillum ejus oppugnatorem vellicare, poſtremis quoque temporibus, ſtuduerunt: ſed quam longe a veritate, & a fide Neſtorius aberraverit, demonſtrant Scripta collecta Tomo III. Biblioth. Orient. Clement. Vatic. p. 2. a viro Cl. Joſ. Sim. Aſſemano. Neſtorium a Leporio monacho ſeductum ait Caſſianus.

drita. Is jam senex circa an. 448. cœpit asserere unam esse in Christo naturam, ex divina atque humana permixtam. Magna nactus est patrocinia; eique adhæserunt *Dioscorus* Alexandrinus, & qui ejusdem factionis subsecuti sunt, *Timotheus Ælurus*, *Petrus Moggus*, *Athanasius*, *Joannes Hemula*, necnon *Petrus* Fullo, qui anno 471. Sedem invasit Antiochenam, quique *Trisagio*, ut Divinam naturam passam assererent, additamentum illud apposuere, *Qui crucifixus es pro nobis*, ab aliis tamen Catholico acceptum sensu, relatumque ad secundam Trinitatis personam, non ad divinitatis substantiam. His quoque accessere, qui pugnantes pro Zenonis *Henotico* communionem cum Eutychianis servabant. (1)

PRÆTERMITTENDA non est hæresis *Vigilantii*, quem joco S. Hieronymus vocabat *Dormitantium*, improbantis cultum Martyrum Reliquiis exhibitum, cereosque in illorum Memoriis accensos: *Acephalorum*, qui duce Severo, a quo & *Severiani* dicti sunt, neque Catholicis, neque hæreticis copulabantur; neque cum suo conveniebant Episcopo, *Acephali* idcirco appellati, scilicet, sine capite: *Abelianorum* denique, qui ab Abele sese denominantes continentiam profitebantur, & quamvis nuptias contraherent, numquam tamen fas esse putabant dare operam gignendis liberis; atque ne destituerentur heredibus, filios inopum finitimorum adoptabant. Prope Hipponem regium habitasse, sed ad mentem saniorem revocatos, asserit Augustinus. (2)

CA-

(1) *Synesius Cyrenensis* philosophus præstantissimus, & ex gentili Christianus, atque Episcopus Ptolemaidis haud recte sensit de corporum resurrectione, saltem autem Episcopatum, ut scribit Evagrius lib. 1.c. 15. Exponebat enim eamdem resurrectionem juxta Platonicorum, Origenisque sententiam. Ejus ad Evoptium Epistolam 105. in qua agit de resurrectione, & de uxore retinenda, haud serio fuisse scriptam censet ad annum 410. Ven Baronius. At aliud est Petavii, Valesii, & Holstenii judicium. Cum Synesius dicatur, admonente Theophilo, veram sententiam amplexus, nolumus illi injuriam irrogare ipsum inter hæreticos recensendo.

(2) Commemorant nonnulli hæresim *Prædestinatianorum* exortam, ut ajunt, in Africano monasterio Adrumeti: sed nos arbitramur esse fictitiam. E Chronico Edessæ edito in Bibliotheca Orientali ab Assemanio habemus anno 428. emersisse hæresim asserentium *peccatum naturæ insitum*, Illustris Editor legendum putat, *nequaquam naturæ insitum*. Si id probes, nova non est hæresis, sed Pelagianorum, negantium originale peccatum, & adstruentium *impeccantiam*: at si priori lectioni adhæreas, hæc hæresis Manichaismi est germen, vel surculus. Præter Fortuna-

CAPUT IV.

DE SCRIPTORIBUS QUINTI SECULI PRÆSTANTISSIMIS.

ANNUS 420. ſupremus fuit *Hieronymo* Stridone in Dalmatia nato, & in Latino, Græco, Hebræoque ſermone, cunctiſque diſciplinis doctiſſimo. Natus dicitur anno 329. & vita functus ætatis ſuæ 91. in ſeceſſu Betlehemitico, Donatum in Grammatica, Victorinum in Rhetorica, Didymum in Græcorum doctrina, Bar-haninan in Hebraicis litteris habuit inſtitutores, & a Paulino Antiocheno presbyter fuit ordinatus (1). Quantum in ſacris litteris enituerit, divina ejus Bibliotheca demonſtrat, ſacros ſcilicet complectens Hebræorum, Græcorumque Codices, quos latinitate donavit. Illuſtravit eoſdem libros exquiſitiſſimis Commentariis, eloquenti ſtylo inſtruxit matronas, virgines, monachos, & cujuſque generis viros: acriori Helvidium, Jovinianum, Vigilantium, necnon Rufinum, cunctoſque ſibi adverſantes pupugit.

QUID dicendum eſt de *Auguſtino*? Natalis ei annus 355. emortualis 430. Mirum ejus ingenium oſtendit, quod adoleſcentulus in patria Tagaſte Grammaticam, & Carthagine Rhetoricam docuerit artem, & ſuperiores diſciplinas nullo tradente didicerit. Paganos aureo *de Civitate Dei* Opere confutavit. Donatiſtas, Manichæos, Pelagianos, ceteroſque ævi ſui hæreticos, exagitavit libris numero, doctrina, ac pondere argumentorum magno pretio æſtimandis. Conciones quoque, & epiſtolas con-

---

tum, Adimantum, Felicem, Secundinum, Fauſtum, alioſque Manichæos refutatos a S. P. Auguſtino, mulier etiam quædam, *Julia* nomine, Manichæa multos apud Gazam Palæſtinæ urbem ſeduxit, ſed cum S. Porphyrio Epiſcopo auſa inire diſputationem infelici morte perempta eſt, ut legitur apud Surium ad diem 26. Februarii.

(1) Cum S. Hieronymus fuerit presbyter Antiochenæ Eccleſiæ, & non Romanæ, ut ipſe teſtatur ep. ad Pammachium, negant complures, inter quos lib. 1. de Cler. cap. 16. Ven. Bellarminus, connumerandum illum eſſe inter S. R. E. Cardinales; quamvis id ſingulari Opuſculo demonſtrare conatus fuerit Alphonſus Ciacconius. *Rufinus* adverſarius Hieronymi plura conſcripſit, & Euſebii Hiſtoriam latinitate donavit, uti & Joſephi libros, multumque pro Origene adlaboravit. Num ab iſto, vel a *Rufino* alio Syro Cæleſtius acceperit non dari traducem originalis peccati, non eadem eſt recentiorum Criticorum opinio.

conscripsit plurimas, & in sacris explanandis libris egregiam navavit operam. Nihil eo humilius, nihil humanius, nihil indefessum magis, & in Ecclesiasticis & civilibus negotiis pertractandis magis assiduum. Ecclesiæ fulgidissimum Lumen, Scholasticorum Theologorum Ducem, & Gratiæ & Caritatis Magistrum universi appellant, atque suspiciunt.

Condigna ulterius habenda est mentio *S. Cyrilli*, qui fuit in Episcopatu Alexandrino successor Theophili vita functi anno 412., & Nestorianæ hæresis invictissimus oppugnator; quamvis in eo redargutus a Theodoreto aliisque, quod Verbi Incarnati dixerit *μίαν φύσιν*. *Unam Naturam*. At certum est φύσεως vocabulum loco ὑποςάσεως usurpasse ad unam significandam Christi personam. Præter quinque contra Nestorium libros, ac de Trinitate, de Incarnatione, de recta Fide, & suimet apologias, & homilias, epistolasque permultas, decem libros edidit contra Julianum, atque in Pentateuchum, in Prophetas, & in Evangelium Joannis locupletissima Commentaria. Obiit autem Fidei athleta anno Æ. Chr. 444.

Ut contra Nestorianos Cyrillum, ita contra Eutychem Deus defensores Ecclesiæ suæ suscitavit: inter quos *Leonem I.* Romanum Pontificem, & *S. Petrum Chrysologum* Ravennatem Antistitem. Is natus apud Forum Cornelii a Sixto III. præmonstrantibus Petro Apostolo, & Apollinare Martyre, consecratus est Episcopus Ravennæ, atque ex hac vita migravit circa annum 450. Præter Sermones tali conscriptos facundia, ut inde illi accesserit *Chrysologi* cognomentum, hortante prælaudato Leone Magno scripsit ad Chalcedonense Concilium contra hæresim Eutychetis, necnon ad Eutychem ipsum, ut hæresiarcham revocaret ad frugem.

Quamquam vero hactenus laudati quinto Ecclesiæ Seculo lucem attulerint splendidissimam; non defuerunt tamen præclarissimi Scriptores alii, qui vel eruditionis ornatu, vel rerum gestarum narratione, vel sacra etiam poesi locum in hac Epitome sibi vindicant. Refero ad priorem classem *S. Chromatium* Aquilejensem, quem Hieronymus vocat sui temporis Episcopum *doctissimum*, *&* *sanctissimum*, vita functum anno 413. *Polychronium* Syrum, quem summa cum laude memorat Theodoretus, solutum corporis nexu circa annum 427. *Isidorum* a Monasterio Pelusii prope Nilum, denominatum *Pelusiotam*,

qui

qui vivebat adhuc anno 430. & decem millia Epiſtolarum ſcripſit, ſi fidem promereatur Nicephorus: *Marium Mercatorem* ſtudioſiſſimum Auguſtini, Fideique Catholicæ adverſus Pelagianos, & Neſtorianos Vindicem ſtrenuum, ex hac ereptum vita circa ann. 450. *Joannem Caſſianum* Scytham, Chryſoſtomi diſcipulum, qui deceſſit Maſſiliæ, ubi monaſterium ædificaverat, anno 448. *Salvianum* ejuſdem civitatis presbyterum: *Nilum Nitrienſem*, & *Honoratum*, *Maximum*, *Hilarium*, *Vincentium* & *Eucherium* Lirinenſes Monachos doctrina, & ſanctitate percelebres: Sanctum *Remigium* Francorum Apoſtolum, *Julianum Pomerium*, &c. (1)

NARRARUNT vero res in Eccleſia geſtas *Sev. Sulpicius*, & *Palladius*, Seculo quinto ineunte: quorum primus natione Gallus *Hiſtoriam Sacram* uſque ad annum 400. ſtylo facili, & ſupra genium Seculi terſo, alter Galata Hiſtoriam *Lauſiacam* Vitas SS. Patrum narrantem, ita nuncupatam, quoniam ad *Lauſum* præfectum Cubiculi inſcripta fuit, de rebus a Chryſoſtomo geſtis, & de Gentibus Indiæ, ac Bracmanibus, ſedulo diligenterque conſcripſit. Subſecuti ſunt Sancti viri, & diſcipuli Auguſtini, *Paulus Oroſius*, & *Poſſidius*. Ille Hiſpanus genere, & presbyter Tarraconenſis Hiſtoriarum libros 7. contra Paganos, eodem monente Auguſtino, circa annum 417. complevit: iſte autem Calamenſis in Africa Epiſcopus, anno 430. S. Patri morienti adfuit, & res ab eo geſtas libroſque recenſuit. *Paulinus* Mediolanenſis Vitam Ambroſii, cujus Diaconus fuerat, & de Benedictionibus Patriarcharum ſcripta exaravit. Præter Opera alia complura, Eccleſiaſticam Hiſtoriam ab anno 322. ad annum 427. deduxit *Philotheus* continentem Aſcetarum elogia, & Hæreticorum deſcripſit Fabulas *Theodoretus* genere Antiochenus, & Cyrenſis Epiſcopus; qui obiit ſeptuagenario major circa annum 457. Vir magnus, quamvis aliquando patrocinatus Neſtorianis. Vixit, floruitque circa eadem tempora *Gelaſius* patria Cyzicenus, & Epiſcopus Cæſareæ in Palæſtina, qui Nicænæ Synodi ſcripſit Hiſtoriam. Accinxit ſe ad Eccleſiæ Hiſto-

(1) Ex his *Caſſianum*, *Hilarium*, *Vincentium*, necnon *Fauſtum Rejenſem* & *Gennadium* fuiſſe Semipelagianos cenſent viri clariſſimi: quod illorum fidei, atque ſanctitati non officit; cum error Semipelagianorum nondum fuerit ab Eccleſia proſcriptus.

Historiam scribendam anno 440. *Socrates* C. P. appellatus *Scholasticus*. Hunc Novatianum plurimi vocant, sed nititur vindicare Valesius. Superatur elegantia ab *Hermia Sozomeno Palæstino*, qui per eadem tempora libros novem H. E. edidit, & nuncupavit *Theodosio*. Accesserunt *S. Prosper* Aquitanus Augustinianæ doctrinæ Vindex, cui Chronicum adscribunt deductum usque ad annum 455. (1) *Victorius* itidem Aquitanus, (2) a quo in calculis mathematicis admodum exercitato scriptus est anno 457. *Canon Paschalis*; & *Victor* Vitensis Episcopus in *Byzacena* Provincia, a quo apud Constantinopolim exule litteris tradita est anno 487. Historia Persecutionis Vandalicæ. Postremo *Gennadius* Massiliensis anno 405. absolvit *Catalogum* Virorum illustrium, una cum libro de *Ecclesiasticis Dogmatibus* ad R. P. Gelasium.

At Quinam stylum in sacra exercuerunt poesi? Initio *S. Paulinus* Nolanus Episcopus patricio genere ortus Burdigalæ, & vita functus anno 431. non solum epistolas 50. soluta oratione, verum *Natales X.* S. Felicis M. aliaque plura eleganti metro composuit. Tum *Aurelius Prudentius* Hispanus, *Psychomachiam*, *Cathemerinon*, *περὶ στεφάνων*, *Apotheosim*, *Hamartigeniam*, *contra Symmachum*, idest, de pugna vitiorum & virtutum, hymnos diurnos, de coronis, de divinitate, de peccatorum origine, & contra idolorum cultum, varii & venusti carminis contexuit poemata. *Nonnus* Ægyptius inter cetera scripsit hoc seculo adolescente Græco turgidoque carmine *Paraphrasim* Evangelii S. Joannis. *Anicia Falconia Proba*, quæ post captam Romam ab Alarico, anno 410. cum filia Juliana, & nepte Demetriade confugit in Africam, scripsit de rebus a Christo gestis *Centonem* Virgilianum. *Athenais* quoque Atheniensis, anno 432. desponsata Theodosio Imp. & vocata postmodum *Eudocia Augusta*, absolvit *Centones* Homericos, condiditque heroico carmine *Metaphrases*, Historiam SS. MM. Cypriani & Justinæ, & Poema de Victoria a Theodosio viro suo e Persis reportata. Etiam prælaudatus *S. Hila-*

(1) Adde Cyclum Paschalem, de quo S. Isidorus Hispalensis lib. VI. Originum cap. 17. & Vossius de Historicis Latinis, &c.

(2) *Victorinus* dicitur a Gennadio in Catalogo cap. 38. Hunc Canonem edidit, & Commentario illustravit anno 1633 typis Plantinianis Ægidius Bucherius S. J. De Periodo Victoriana annorum 532. dixi cap. 7. Chronologiæ.

Hilarius Arelatensis, qui in Episcopatu successit S. Honorato an. 429., præter decessoris sui vitam, Carmen Heroicum condidit Historiæ Geneseos. Adde *Cælium Sedulium* natione Scotum, qui conscripsit Carmen *Paschale* de miraculis Christi, distributum in libros quinque, Collationem utriusque Testamenti versibus Elegiacis, & Jambis *Pæan* inscriptum, Carmen de rebus a Domino gestis: & C. *Sollium Apollinarem Sidonium* Arvernorum Episcopum, generis claritudine, & multorum librorum soluta, numerisque adstricta oratione conscriptorum illustrem, laudandum rursus in Notis ad proximum caput sextum. Demum *Claudianus Mamertus* presbyter Viennensis, qui florebat circa annum 462. carmine *vanos Poetas* perstrinxit, Hymnosque Ecclesiæ, cui erat addictus, concinne digessit.

CAPUT V.

De Augustis Principibus, Virisque Sanctitatis Eximiæ.

SUPRA dictum est, defuncto Theodosio M. anno Æ. V. 395. incœpisse *Honorii*, & *Arcadii* principatum. Iste in Oriente, ille in Occidente imperabat: atque exinde duo distinguuntur Imperatores, vel potius unius Imperii Collegæ; nam leges, & rescripta utriusque nomine signabantur. (1)

IN OCCIDENTE itaque sublato e vivis Honorio Romæ ex aqua intercuti, *Coss. Asclepiodoto* & *Mariniano*, id. anno 423. die 25. Augusti, & imperii sui a morte patris 28., tyrannidem Ravennæ arripuit primicerius Notariorum *Joannes*: quem Theodosius Asparem in Italiam mittens oppressit, & ad imperii consortium evexit *Valentinianum III.* filium Constantii Cæsaris, & Gallæ Placidiæ, anno 425. in consulatu ejusdem *Theodosii* XI. Octobri mense labente. Idem *Valentinianus*, cum manu sua interfecisset Aetium, cujus summam apud milites suspectam

(1) Imperante Honorio *Marcellinus*, qui anno 411. præfuit Collationi Carthaginensi, opera Donatistarum martyr occubuit. Sanctiones multas adversus prædictos Donatistas, Pelagianos, ceterosque hæreticos Honorius & Theodosius Junior promulgarunt. Extant in Cod. Theodosiano cit. de Hæreticis. Latæ vero contra Pelagianos apud Vossium quoque, Garnerium, Norisium, &c.

ctam habebat auctoritatem, occisus est, *Maximo* instigante, ab Aetii militibus Trasila, & Optila, anno 455., se Consule VIII. cum *Anthemio*, 17. die Martii. (1)

Post hæc mutata in Occidente Imperii facies. Extincto enim Valentiniano, ejus imperium, viduamque Eudoxiam (2) rapuit *Petronius Maximus*, qui capta a Genserico urbe fugam capessens, impetitus est a concitato populo lapidum imbre, membratim dilaniatus, & projectus in Tiberim. Sed & imperium ipsum laceratum est, ac discerptum, Africam Vandalis, Hispaniam Gothis, Gallias Francis, Italiam permixtis Barbaris occupantibus.

Trucidato tamen Maximo, electus est anno 455. *Fl. Mæcilius Avitus*, qui legatione fungebatur apud Gothorum regem Theodoricum. Sed & Avitus coactus est a Ricimere Barbarorum duce abdicare se principatu; & Placentiæ creatus Episcopus mœrore animi dicitur obiisse. Avito autem anno 457. suffectus est *Flavius Julius Majoranus*, & ipse inchoato anno imperii quinto a Ricimere occisus prope Dertonam. Majorano anno 461. successit *Vibius Severus*, cui Ricimeres ipse fertur abstulisse vitam propinato veneno. Idem fatum *Anthemio*, qui ducta in matrimonium Ricimeris filia, soceri opera anno 467. obtinuit Imperium; sed ab eodem socero per insidias captus, & occisus est Romæ, vix sexto imperii anno inchoato. Commissum tum Imperii regimen *Fl. Anicio Olybrio* Placidiæ filiæ Valentiniani III. marito, post paucos menses, ipso inaugurationis suæ anno 472., vita privato. Post Olybrium anno 473. electus est *Glycerius* Romanæ Urbis Senator, e solio proximo anno dejectus a *Julio Nepote* filio Nepotiani, pulsus in Dalmatiam, & consecratus, ut fertur, Episcopus Salonensis. Pari sorte *Julius Nepos* exauctoratus est ab Oreste Gotho, cui ille demandaverat exercitus præfecturam; & subrogatus Julio *Flavius Romulus Augustus* filius Orestis, *Augustulus*

(1) Valentinianus III. anno 437. nuptias celebravit Thessalonicæ cum Eudoxia filia Theodosii Junioris, quæ illi bimula anno 424. fuerat desponsata. Filias ex ea suscepit duas, Placidiam II. & Eudoxiam III. quæ una cum matre captivæ abductæ fuerunt a Vandalorum rege Genserico. Augustus a Theodosio declaratus est anno 425. Maximi, qui in ejus mortem conspiravit, illata vi uxorem vitiaverat. Hanc Procopius lib. 1. de Bello Vandalico, ut formosissimam, ita castissimam vocat.

(2) *Eudoxiam* filiam Theodosii Junioris & Eudociæ, vel Athenaidis: quæ ad ulciscendum mariti mortem accersivit ex Africa Gensericum Vandalorum regem.

nuncupatus, anno 475. Non explevit *Augustulus* annum imperii primum; nam a factione Julii Nepotis in Italiam vocatus *Odoacer* rex Herulorum ingentibus Brabarorum copiis Ticini Orestem obsedit, superavit, occidit; ejusque filium *Augustulum* cedere imperio coactum relegavit in Lucullanum parvam Campaniæ insulam, Megarim olim dictam, prope Neapolim. Ita Romanum Imperium, quod incœpit sub *Augusto*, sub *Augustulo* extinctum est.

In oriente autem imperatori Arcadio successit anno 408. *Theodosius* Junior, ei ex Eudoxia natus; pius, & orationi deditus princeps, institutor Academiarum Constantinopolis, & Bononiæ, & Codicis nomine suo inscripti promulgator. (1) Theodosio vita functo anno 450. die 19. Julii, ad imperium, & ad nuptias Pulcheriæ Virginis sororis Theodosii electus est *Fl. Valerius Marcianus*, in Thracia humili loco natus, sed clarus virtutibus, pacator imperii, & defensor Ecclesiæ, extinctus, ut creditur, veneno, Asparis Patritii machinatione, anno 457. die 26. Januarii. Proclamatus inde Imperator *Leo I.* Thracius, favore Asparis, pietate, & clementia, atque erga Deiparam devotione commendandus: qui non semel Gensericum fudit, e Sicilia barbaros expulit, atque ipsum Asparem Arianum, ac proditorem obtruncavit, e mortali vita sublatus anno 474. Huic successit nepos *Leo II.* filius Zenonis Isaurici, qui eumdem parentem suum declaravit Augustum, eodem-

(1) Codicem Theodosianum promulgatum Gothofredus demonstrat anno 438., non, ut putabatur, anno 435. Publicas vero Scholas C. P. anno 425. Theodosius aperuit. Athenaidem filiam Heracliti philosophi, Eudociam in baptismo appellatam, litterisque excultam anno 421. duxit uxorem. De hac præcedenti cap. 4. Theodosius Junior idolorum templa funditus everti jussit; adeo, ut nullum pristinæ superstitionis remaneret vestigium. In eum castra movens Roila Scytharum regulus immissis cælitus igneis turbinibus extinctus fuit. Illum quoque aggressos Persas vehementissimo imbre, & ingenti grandine, Deus compulit ut retrocederent. Hæc ex lib. 5. Hist. Eccl. Theodoriti cap. 37. Templum antea dicatum Dæmoniis, appellatumque Tychæum, a Theodosio consecratum Ignatio Martyri, locatis ibidem hujus reliquiis translatis in urbem ex cęmeterio, quod erat extra portam Daphniticam, refert lib. 1. cap. 16. Evagrius Scholasticus. S. Joannis Chrysostomi anno 430. reliquias Constantinopolim Theodosius magnificentissima pompa deferri curavit, parentibus suis veniam humillime deprecatus. Obiisse Theodosium Juniorem extractum e fluvio Leuco, in quem prolapsus ex equo fuit inter venandum, & lectica semivivum ad regiam urbem revectum, scribunt auctor Chronici Alexandrini, Theodorus Lector, Nicephorus Callistus, alii.

eodemque anno mense Novembri decessit. *Zeno* itaque post filium susceptum ex Ariadna filia Leonis I., turpis facie, sed moribus turpior, imperium tenuit ab anno 474. usque ad annum 491. quamvis ei principatum subripere tentaverit anno 476. *Basiliscus*, hortatu Æliæ Verinæ sororis suæ, quæ fuerat uxor Leonis I. Mortuo Zenone præcitato anno 491. die 6. Aprilis, opera Ariadnæ viduæ ab ipso Zenone relictæ, e scriba factus est imperator *Fl. Valerius Anastasius*, a diversitate coloris in oculorum pupillis *Dicorus* denominatus, & ortus in urbe Macedoniæ Dyrrachio. Anastasius prælaudatam Ariadnam duxit uxorem; imperavitque annis 27. labe infectus Eutychiana; unde percussus fulmine interiit anno 518. die octava Julii.

His Cæsarum, Regumque temporibus, floruisse complures singulari præditos sanctitate, ex primo, & quarto capite conjicitur. (1) At collustrarunt universum Fidelium cœtum alii quamplurimi. Venerando Episcoporum ordini maximum contulerunt ornamentum *Cæsarius* Episcopus Arelatensis in Gallia Narbonensi, *Alipius* Tagastensis in Numidia Africæ, *Turibius* Asturicensis in Hispania Tarraconensi, *Patritius* Hibernorum Apostolus, *Epiphanius* Ticinensis in Insubria, *Eucherius* Lugdunensis, *Honoratus* & *Hilarius* Arelatenses, *Lupus* Trecensis, *Severinus* Noricorum Apostolus, *Germanus* Antisiodorensis in Galliis, *Petronius* Bononiensis, *Exuperius* Tolosanus, *Flavianus* Antiochenus, *Marutha* in Mesopotamia, *Mamertus* Viennensis in provincia Narbonensi, *Gaudentius* Brixianus in Cenomanis. (2) Martyrii palmam retulerunt in Persia sub Isdegerde cum aliis innumeris *Jacobus* intercisus; (3) Pamiæ, seu Appamiis in Occitania *Antoninus* regia ortus stirpe, Alexandriæ *Proterius*, Constantinopoli *Flavianus*, in Corsica *Julia* virgo, in Africa sub Genserico *Martinianus* & *Saturianus* cum aliis 270. Virginem pariter coronatarum sub Hunnerico multiplex chorus. Quanta

(1) Imperantibus Arcadio & Honorio hujus Seculi initio vixit *S. Alexius* Romanus. Quidam Alexium cum *Joanne Calybita* confundunt.

(2) Adde *Crescentium* presbyterum, & *Eugenium* diaconum, Florentinos.

(3) Persecutionem Isdegerdis Baronius aliique referunt ad annum 420. Ante quinquennium exortam demonstrat Antonius Pagius.

vero pudicitiæ laus in *Maxima* ipsarum Africanarum Virginum matre, in *Pulcheria* Theodosii A. sorore, in *Eustochio* ad Præsepe Domini cum aliis Virginibus enutrita, in *Genovefa* immortali gloria Parisiensium ? Matronarum item decus fuit *Melania* Junior, &c. Suos quoque proceres connumerant monachi & anachoritæ, ut *Sabbam* Palæstinorum Ascetarum jubar, *Maronem*, a quo Maronitæ denominantur, *Arsenium* Scetis Ægyptii montis incolam, *Alexandrum* Accœmetarum, idest, insomnium, vigilumque parentem, *Joannem* Palæstinum *Silentiarium*, duosque Stylitas (quis enim universos commemoret?) *Simeonem*, & *Danielem*. (1).

CAPUT VI.

Quinti Seculi dogmata, et disciplina.

DIDICIMUS ex hujus Seculi historia quod præmonstraverat Apostolus, omnes in Adam peccasse, ejusque prævaricatione peccatum, & per peccatum intrasse mortem in mundum: gratiam non dari secundum merita nostra, neque ex præscientia futurorum operum naturalium: necessariam illam esse ad singulos actus, nec fieri, aut cogitari absque ea aliquid posse, quod ad æternam salutem conferat. Prædestinationis nostræ exemplar est Christus, ad maximam omnium gratiarum divino beneplacito electus, ad unionem scilicet hypostaticam. Qua divinam humanamque naturam in una conjunctas esse persona, permanente proprietate utriusque, commonstrant contorta in Nestorium & Eutychem anathemata, definitiones Ecclesiæ, scriptaque Patrum Orthodoxorum. Unum de Trinitate crucifixum ita Fides Catholica tradidit, ut nullatenus passio in divinam referatur naturam. Beatam Virginem appellandam esse Θεοτόκον, utpote quæ genuit Deum hominem, definitum fuit, & Sanctis, horumque Reliquiis religiosum cultum esse præstandum. (2) Veram esse

(1) Supra columnam Symeonis sæpe visam, etiam a seipso, rutilantem Stellam, tradit lib. 1. cap. 14. Evagrius.

(2) Quantum attinet ad *Reliquias* Sanctorum, Arcadius Imperator anno 406. e Silo Palæstinæ oppido Constantinopolim magna pompa adsportari curavit exuvias Samuelis Prophetæ. Id religiosæ pietatis exemplum vocat adversus Vigilantium Hieronymus. In eamdem regiam urbem anno

esse religionem seclusa cum Episcopis Catholicis communione, est deliramentum Acephalorum.

PACIS osculum post consecrationem, & Missa Præsanctificatorum in Parasceve Paschatis quinto seculo obtinuerunt. Utebantur diaconi ad lævam pallis linostimis, scilicet, ex lino & lana contextis. Sanctimonialibus contingere sacratam pallam, & in Ecclesia thus adolere inhibitum fuit. Alternatim psalmi canebantur Davidici, repetitis antiphonis. Decantatus itidem Dominicis diebus, & in Natalitiis Sanctorum hymnus Angelicus. Suspecti erant erroris Manichæorum, qui à sacri Calicis abstinebant mysterio. *Lirinenses* monachi, *Sabbaitæ*, atque sub Joanne Patriarcha Jerosolymitano *Carmelitæ* fuerunt, prout plerique opinati sunt, instituti. (1)

TANTA fuit Monachorum in Capraria, & Lirino, seu Lerina, insulis multitudo & celebritas, ut illustrium quoque Poetarum hujus ævi describantur carminibus. (2)

K 3 AP-

---

409. advecti cineres Sanctorum *Joseph* filii patriarchæ Jacob, & *Zachariæ* patris Præcursoris. Revelatione divinitus facta Luciano presbytero anno 415. inventa, & decenti loco fuerunt condita Corpora *Stephani* Protomartyris, *Gamalielis*, & *Abibonis*. S. Jo. *Chrysostomi* Corpus anno 438. e Ponto Constantinopolim solemni pompa translatum. *Catenæ* S. Petri Jerosolymis ab Eudocia missæ, C. P. una, altera Romam ad filiam Eudoxiam. Inventum anno 453. Emesæ in Syria Caput *S. Joannis Baptistæ*.

(1) Ab Eudocia Augusta bis Jerosolymam profecta, nempe anno 438. & post cædem Paulini ejus causa interfecti anno 440., ædificata fuerunt monasteria, quæ *Lauras* vocavit. Laura à cœnobio differt, quod istud uno clauditur muro; Laura vero habet cellulas longe disjunctas. In Laura Anachoretæ, in cœnobio degebant monachi. Vide adnotationes in librum 1. Evagrii cap. 21. Narrat ibidem Historicus, *Lauras* incolentium alios nihil proprii habere, nec aurum, nec vestem, nec esculentum; pallio, vel tunica, quibus hodie unus induitur, uti postea alium; diu noctuque preces ad Deum fundere, ac per biduum etiam, vel triduum servare jejunium. Alios vero solos includi domiciliis, alios in ignotis terræ latibulis, alios in solitudine a sole perusta. Tam ergo eremitis, quam religiosis aliis severioris, rigidiorisque instituti, antiqua proposita fuerunt exempla. In excerptis Theodori Lectoris legimus Eudociam misisse Jerosolymis ad Pulcheriam Imaginem Deiparæ, ἣν ὁ Ἀπόστολος Λουκᾶς καθιστόρησεν, *Quam Apostolus Lucas depinxerat*. Florebat Theodorus Seculo 6. ineunte. Non est ergo de pingendi arte Evangelistæ opinio commentum sero excogitatum. Imaginem illam Pulcheria collocavit in Basilica a se ædificata in *Hodegis*, ubi cæci lumen recipiebant. De Basilicis autem ab eadem Pulcheria erectis pertractant ipse Theodorus lib. 1. num. 5. & Nicephorus libro 14. cap. 2. Vide adno. Valesii ad Theodorum.

(2) Referta erat hoc seculo sanctissimis Monachis *Capraria* Insula maris Tyrrheni inter Gothicam oramque Thusciæ. De hac enim insula legitur apud Rutilium Numatianum, qui floruit Honorio Augusto im-

APPENDIX.

EXTERNÆ RES ATTINGUNTUR.

QUONIAM diximus cap. 5. plura regna hoc ſeculo exorta; illorum præcipua commemorabimus. *Augu-ſtulum*

---

perante, ſcripſitque terſo ſtylo & ubere vena ingenii duos *Itinerarii* libro ad Venerium Rufum,

Proceſſu pelagi jam ſe Capraria tollit,
Squallet lucifugis inſula plena viris.
Ipſi ſe monachos Grajo cognomine dicunt,
Quod ſoli nullo vivere teſte volunt.

Verum tamen eſt Rutilium Chriſtianæ religionis hoſtem acerrimum illorum monachorum vitam adeo inſectari, ut hæc præmiſſis verbis ſubjiciat,

Munera fortunæ metuunt, dum damnaverentur.
Quiſquam ſponte miſer, ne miſer eſſe queat.
Quænam perverſi rabies tam ſtulta cerebri,
Dum mala formides, nec bona poſſe pati?
Sive ſuas repetunt ex fato ergaſtula pœnas,
Triſtia ſeu nigro viſcera felle tument.
Sic nimiæ bilis morbum aſſignavit Homerus
Bellerophonteis ſollicitudinibus.

Bellerophontem, cum poſt varia vitæ diſcrimina cælum petere conaretur, inde a Jove excuſſum equo decidiſſe in Alejum Lyciæ campum, ubi cæcus erravit, donec periret, fabulæ narrant poetarum.

De Lirinenſi autem Cœnobio, cujus aliquos incolas doctrina ſimul & ſanctimonia conſpicuos laudavimus ſuperiori capite quarto, hæc ſcripſit *C. Sollius Apollinaris Sidonius* vita functus anno 482. cujus Opera ſtudioſe collegerunt Joannes Savaron, & Jacobus Sirmondus, in carmine Euchariſtico ad Fauſtum:

Seu te Lirinus priſcum complexa parentem eſt,
Qua tu jam fractus permagna ſæpe quiete
Diſcipulis ſervire venis, vixque otia ſomni,
Vix coctos captare cibos, abſtemius ævum
Ducis, & inſertis pingis jejunia pſalmis,
Fratribus inſinuans, quantos illa inſula plana
Miſerit in cælum montes, quæ ſancta Capraſi
Vita ſenis, juveniſque Lupi: quæ gratia patrem
Manſit Honoratum, fuerit quis Maximus ille,
Urbem tu cujus monachuſque, antiſtes & abbas
Bis ſucceſſor agis, celebrans quoque laudibus illis
Eucherii venientis iter, redeuntis Hilari.

Commendantur itaque hoc Carmine a Sidonio Lirinenſis monaſterii cultores percelebres, expreſſoque nomine Capraſius, Lupus, Honoratus, Maximus, Eucherius, & Hilarius. Ab Honorato, priſtino *Lirini* abjecto nomine, *Inſulam S. Honorati* appellant modo.

Illuſtrarunt quoque Monaſticam vitam hoc Seculo *Pinianus* eamdem amplexus anno 419. quo tempore in cellulam ad montem Oliveti ſeſe incluſit *Melania* Junior. Conſecrata etiam Deo *Margareta* Antiochena, ex turpiſſima vita a Nonno Epiſcopo Edeſſeno anno 431. ad frugem revocata, & appellata deinde *Pelagia*. Sabbaitæ a Sanctiſſimo viro *Sabba* cognominantur, ſub cujus diſciplina Joannes Silentiarius, aliique plurimi hoc Seculo floruerunt.

stulum anno 475. ad Imperium fuisse evectum, dejectumque ab *Odoacre* rege Turcilingorum & Herulorum, qui e Pannonia & Norico irruperunt in Italiam, narratum est supra. Ab anno itaque 476. Coss. *Basilisco*, & *Armato*, Odoacer iste Italiæ regnum obtinuit. Hunc anno 493. interfecit *Theodoricus* rex Gothorum, quem superioribus annis Zeno Imperator rogaverat, ut ad Italiam liberandam copias conduceret. Quare ab anno 493. atque a *Theodorico* supputatur regnum Gothorum Italicum.

IN GALLIIS Burgundiones e Mæotide egressi palude, duce *Marcomiro* in Franconiam concedentes, regem crearunt anno 420. ipsius Marcomiri filium *Faramundum*: huic an. 431. successit *Clodio* Comatus, sive Crinitus. Consecuti deinceps regnum anno 449. *Meroveus*: anno 459. *Childericus*: anno 495. *Clodoveus*, qui anno 499. baptizatus est a Remigio sanctissimo Remensium Antistite.

REGNUM Vandalorum, qui anno 427. in Mauritaniam trajecerant, cœpit in Africa anno 439. quo anno *Gensericus* occupavit Carthaginem. Mortuo autem Genserico anno 477. (1) regnavit *Hunnericus*; & huic vita functo anno 484. successit *Guntabundus*, e vivis sublatus anno 496. Post Guntabundum ad annum usque 505. regnum Vandalicum administravit *Trasamundus*.

GOTHORUM regnum in Hispania initium habuit ab *Athaulpho*, qui anno 411. successit Alarico, & anno 414. pulsus e Galliis irruit in Hispanias, sed anno proximo jugulatus est Barcinone. Regnavit deinde anno 415. *Singericus*, eodem anno interemptus. Huic suffectus *Wallia*, qui obiit anno 428. Adeptus tunc regnum *Theodoricus*, qui fatis cessit anno 451. *Thorismundus* deinde potitus regno, proximo anno 452. jugulatur. *Theodoricus* secundus fratricida & ipse ab Eurico (2) trucidatus est anno 466. Ab hoc anno usque ad an. 485. idem *Euricus* moderatus est regnum. Regnavit postmodum annis 23. idest, usque ad annum 507. filius Eurici *Alaricus*. Fuerunt hi omnes contagione Arianæ hæreseos infecti.

PROSEQUAR modo quædam notatu digna, ac primo cædem *Stiliconis*, jussu Honorii Generi sui anno 408. cum filio *Eucherio* interfecti, quasi affectassent imperium, jugulata etiam

(1) Gensericum a capta Carthagine imperasse Vandalis annos 39. tradit lib. 1. de Bello Vandalico Procopius Cæsareensis.

(2) *Evaricum* vulgo appellant.

conjuge Stiliconis *Severa*. (1) Obsessa ac direpta fuit Roma anno 409., aut sequenti, (2) a Gothis duce *Alarico*, captaque Placidia soror Honorii A., quæ nuptui tradita Athaulpho fratri Alarici, viri in Romanos animum mitigavit, multumque profuit Imperio. Anhelante Alarico in Urbis excidium citato anno 409. in Hispanias Alani, Vandali, & Svevi irruerunt, quas subinde domitas partiti sunt invicem. Hunni item Italiam vexarunt sub *Attila*, quem Honoria Valentiniani soror ab Eugenio stuprata, & expulsa, atque ad Theodosium transmissa anno 434. adversus Occidentale imperium, suis oblatis nuptiis, improbo concitavit consilio. *Attila* vero post multos excursus anno 452. Aquilegiam, Ticinum, Mediolanum, urbesque finitimas devastavit. Tunc a plerisque confugientibus ad æstuaria maritimasque paludes condita fertur civitas, & respublica Venetorum. Miserrimo exitu anno

(1) Confugerat *Stilico* ad asylum Ecclesiæ, quod ipse temere violaverat, idque etiam exeunte præcedenti Seculo, idest anno 399. Eutropio contigit. Ante urbis excidium, detenta ab Herculiano annona Africana, in Urbe tam dira fames grassata est, ut humanæ carnes laniarentur, matresque comederent parvulos. Legantur Zosimus lib. 5. & Hieronymus in Epistola ad Principiam. Enituit tunc *Lætæ*, ejusque matris *Passimenæ*, *Probæ*, & *Flaviæ Constantiæ* in pauperes liberalitas. De Herculiani autem tyrannide, militari apparatu, & interitu vide libro 7. cap. 42. Paulum Orosium.

(2) Dixi Romam ab Alarico obsidione vallatam, direptamque fuisse *anno 409., aut sequenti*. Quidam enim cum illustri Pagio referendum id putant in annum 409., & in octavum *Honorii* Consulatum; quidam vero in Consulatum *Fl Vararis*, & in annum 410. quæ est sententia communior. At sententia Pagii comprobatur Fastis Idatii, in quibus legitur. *Honorio Aug. VIII. & Theodosio Aug. III. Coss. Alaricus rex Gothorum Romam ingressus*. In Chronico etiam Ivonis Carnotensis habetur: *Tempore Innocentii capta est a Gothis Roma anno* D. 409. *indict.* 9. Hæc tamen facile ad concordiam revocantur; nam Alaricus anno 409. Romam profectus, Imperatorem nominavit Attalum Præf. Urbis, & vi armisque Senatum commovit adversus Honorium, ut Zosimus lib. 6. Orosius lib. 7. & Sozomenus libro 9 litteris tradiderunt. Verum Consule *Varare*, & anno 410. Alaricus Romam cum exercitu rediens occupavit illam, delevitque; & dies excidii hujus fuit, ut inquit Auctor Historiæ Miscellæ, IX. *Kalendas Septembris*, non, ut ait Calvisius, *Kalendarum Aprilium*. S. Hieronymus cladem urbis commemorans repetebat Maronis verba 2. Æn.

Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet, aut possit lacrymis æquare dolorem?
Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos.
Plurima perque vias sparguntur inertia passim
Corpora, perque domos, & plurima mortis imago.

In maxima nihilominus calamitate hoc Religioni Christianæ decorum accidit, quod miseris Basilicæ Sanctorum, ac præsertim Apostolorum Petri, & Pauli præbuerunt Asylum: quod in libro I. de Civitate Dei explicat ornatissime S. P. Augustinus.

no 453. juxta Cassiodorum, aut anno 454. juxta alios, memoratus Attila impurissimam efflavit animam. *Alteram* cladem Romæ attulit an. 455. exercitus Vandalorum sub *Genserico*, qui præda onustus Eudoxiam Valentiniani viduam una cum filiabus abduxit in Africam. Cum barbarorum armis elementa quoque pugnarunt. Etenim anno 447. vehementi terræ concussione corruerunt cum turribus 57. muri Constantinopolis, diraque subsecuta est ex aeris infectione contagio. Romæ anno 467. dum *Lupercalia* celebrarentur, pestis ingens irrupit. Vesuvium an. 472. tantam emisit copiam flammarum, ut maxima pars Europæ obscurata fuerit caligine, hujusque incendii in urbe Constantinopolitana quotannis innovaretur memoria. In ipsa Constantinopolis civitate anno 476. consumpta est igne Bibliotheca cum centum viginti millibus librorum, inter quos erant Homeri Opera aureis scripta litteris in membranaceo intestino serpentis pedum geometricorum 120., narrante Zonara.

Chronologicum Opus exararunt quinto seculo *Panodorus*, & *Annianus* Monachi Ægyptii, de quibus Georgius Syncellus, & Scaliger in Animadversionibus Eusebianis, prætermissi superiori cap. 4. (1) *Philostorgius* hæreticus Eunomianus elucubravit historiam, qua Arianos extollit, & conviciis proscindit Catholicos, *caput Deo invisum*, ut appellat Nicephorus (2). A. Suida

(1) In pretio fuerunt sub Arcadio Theodosii M. filio. Seculo nimirum V. ineunte.

(2) In Historia *Philostorgii*, a Photio in compendium redacta, innumera occurrunt mendacia. Ait enim lib. 1. n. 3. Arium suffragia, quæ in eum protendebant, ut eligeretur Patriarcha Alexandrinus, sponte in Alexandrum transtulisse. Lib. 2. Constantinum litteris quaquaversum missis reprobasse vocem *Consubstantialis*, & fidem *dissimilis substantiæ* confirmasse: eumdem Constantinum in poenam cædis illatæ Crispo a fratribus veneno fuisse necatum: Indos ab Apostolo Bartholomæo imbutos Christi fide profiteri dissimilem Filii substantiam: Agapeto ejusdem hæresis sectatori maxima adscribit miracula: ait Christianos imagini Constantini supra porphyreticam columnam positæ sacrificia obtulisse. Libro III. Aetium hæreticum impense laudat, & num. 15. jactat ei divinitus datum, ut in disputationibus a nemine vinceretur: addit infantissimos demonstrasse Basilium Ancyranum, & Eustachium Sebastiæ episcopum differentes *de Consubstantiali*. Num. 22. Constantem a Magnentio tyranno fuisse occisum ob studium erga Athanasium. Ait libro 4. num. 10. Synodum Nicomediensem terræmotu dissipatam, concussa Ecclesia, in qua congregati Patres Nicænam fidem confirmare putabant. Sequenti num. 11. Basilium Magnum, quasi hominem ignavum, timidum, animique pusilli deridet. Mentitur lib. 7. n. 3. Georgium pseudoepiscopum

da laudatur *Timotheus Gazæus* Grammaticus, ab Evagrio sæpenumero *Joannes* Rhetor Historicus, quem Vossius confundit cum Joanne Epiphaniensi, qui floruit imperante Justino Seniore proximo seculo. *Claudius Rutilius Numatianus* carmine eleganti scripsit *Itinerarium*, odium spirans religionis Judaicæ, & Christianæ: cædem pariter Stiliconis, ac Romam captam ab Alarico, metro descripsit. Vossius, & Scaliger eruditum quidem, sed barbarum vocant *Martianum Capellam* Carthaginensem, (1) qui versibus simul & prosa scripsit septem libros *de nuptiis Philologiæ* (2). Historiarum libros 22. *Sylvæ* titulo ad Theodosium Juniorem scripsit *Olympiodorus* Thebanus, & sex pariter libros *Zosimus* Comes, Latine versos a Leunclavio, uterque addictus superstitioni Gentilium, & Christianorum Principum sugillator. Desinente hoc seculo celebris erat fama *Procli* Lycii Philosophi, & Scholiastis dialogorum Platonis (3), necnon *Hesychii* Alexandrini Grammatici, quem licet Julius Scaliger dixerit ineptum ac futilem, Salmasius tamen, Tanaquillus Faber, & alii jure vocant *Glossographorum* facile principem.

SEX-

Alexandrinum, eosque, qui cum Aetio sentiebant, a gentilibus fuisse peremptos consilio Athanasii, permoti aviditate illius sedis recuperandæ. Studet ubique adornare Eunomii, & sectatorum ejus vindicias. Atque ex iis, quæ ex multis selegimus, constat quam fidem promereatur historicus ille, *Consubstantialis* hostis infensissimus, & mendacissimus.

(1) Ita quidem multi. At *Madaurensem* fuisse puto.

(2) Sedente in Cathedra Alexandrina S. Cyrillo miserrime obtruncata fuit *Hypatia* filia Theonis, Scholæ Platonicæ moderatrix, quæ plura scripsit commemorata a Suida, habuitque discipulos plurimos, inter quos Synesius Cyrenæus. Videsis Socratem lib. 7. cap. 15. Nicephorum Callistum lib. 14. cap. 16. & Ægidium Menagium in Hist. Mulierum Philosopharum.

(3) *Proclus Lycius* post Porphyrium scripsit adversus Christianos. Fuit discipulus, & in Schola Atheniensi successor Syriani, obiitque Athenis anno Chr. 485. Vide Procli Vitam editam a Joanne Alberto Fabricio.

SEXTUM ECCLESIÆ SECULUM.

CAPUT I.

ROMANORUM PONTIFICUM SERIES PRODUCITUR.

POST SYMMACHUM, quem rebus exemptum humanis anno 514. diximus paullo supra, Romanam gubernarunt Ecclesiam sexto Seculo *Hormisdas*, *Joannes I*, *Felix IV*, *Bonifacius II*, *Joannes II*, *Agapetus I*, *Silverius*, *Vigilius*, *Pelagius I*, *Joannes III*, *Benedictus I*, *Pelagius II*, & *Gregorius Magnus*.

LIV. UBI e vivis excessit Symmachus, *Magno Cassiodoro Consule*, anno 514. inauguratus est Pontifex *Hormisdas*, Campanus genere, patria Frusinone. Sublatum ejus opera Acacii schisma: controversiam *de uno e Trinitate in carne passo*, a Monachis Scythis excitatam (1) ob novitatem doctrinæ, & ne ab Eutychianis in malam partem traheretur, studuit compescere: atque adversus Faustum Rejensem confirmavit quæ de Gratia, & libero arbitrio tradiderat Augustinus. Novem expleverat Pontificatus sui annos quum decessit cum sanctitatis odore *Coss. Anicio Maximo*, idest, anno 523. VIII. Idus Augusti. (2)

LV. DEMANDATUM post Hormisdam Ecclesiæ Romanæ regimen *S. Joanni I.* natione Etrusco. (3) Is a Theodorico Rege legatus Constantinopolim ad Imperatorem Justinum, novo, & illustri exemplo eundem corona, & Augustalibus insignibus decoravit; ac multis patratis miraculis in Italiam redux carceri a Theodorico, quoniam nil egerat in gratiam Arianorum, mancipatus, illic gloriosa

(1) Plura de Monachis Scythis Norisius noster lib. 2. H. P. cap. 18. in Dissert. *de Uno ex Trinitate in carne passo*, atque in *Apologia* pro iisdem Monachis scripta.

(2) Chronologia Pagii nostræ in hoc sexto Seculo non adversatur.

(3) Multi Senensem appellant. Vide pag. 137. Sandinum. Joannis ad Justinum Imp. legatio consignatur in Chronico Marcellini *Coss. Philoxeno & Anicio Probo Juniore*, idest, ann. 525. Decessit Ravennæ. Vid. de Gregorium Magnum lib. 3. Dialogorum.

riosa morte obiit die XVIII., aut XXVII. Maji, anno 526. *Cos. Anicio Olybrio Juniore*.

LVI. TRADITUR tum Pontificatus *S. Felici IV.* Samniti sive Aprutino: qui ædificata Romæ SS. MM. Cosmæ & Damiani Basilica, & in egenos munificentissimus & maxima præditus simplicitate, mortalem deposuit sarcinam die 18. Septembris anno 530. *Lampridio & Oreste Coss.* (1)

LVII. ELECTUS deinde *Bonifacius II.* Romanus : ac simul a Cleri factione *Dioscorus*, quo tamen paucis post diebus extincto, cessavit & schisma. Sed & brevis fuit Bonifacii legitimus Episcopatus: nam proximo anno 531. *P. C. Lampadii & Orestis*, seu potius anno 532. *Iterum P. C.* obiit XVII. Calendas Novembris. (2)

LVIII. SUFFECTUS Bonifacio *Joannes II.* e regione Cœlii montis, qui naturæ concessit anno 535. *Cos. Belisario*, die autem 6. ante Cal. Julias. Is illam positionem, *Unus de Trinitate crucifixus est carne*, quam Hormisdas sensu Eutychiano reprobaverat, catholico, & Nestorianis opposito ratam habuit, inflicto monachis *Acœmetis* illam impugnantibus anathemate. (3)

LIX. Brevior quoque fuit Pontificatus S. *Agapiti*; nam ex Archidiacono R. E. post Joannem II. creatus Pontifex Maximus, coactus a Theodoto Gothorum rege adire Constantinopolim, illic deposito Anthimo Trapezuntino Eutychiano, (4) rebusque Ecclesiæ compositis, e vita migravit V. Calendas Majas anno 536. *P. C. Belisarii*, primo Pontificatus anno nondum exacto.

LX. AUDITA Agapiti morte, electus est Papa Hormisdæ filius *Silverius*: a Vigilio diacono Agapiti, qui Theodoræ Augustæ Eutychianæ, & Belisarii favore sperabat consequi honorem Sacerdotii supremum, accusatus quasi

(1) Ignoro cur *Felicem IV* omiserit lib. 2. Papirius Massonus.

(2) Hunc Bonifacium in Epistola ad Joannem II. ejus successorem appellavit *Sanctissimum Papam* Athalaricus rex Gothicus, cujus litteræ extant apud Cassiodorum lib. 8.

(3) Ἀκοίμητοι, *Acœmeti*, dicti sunt quasi *Insomnes*, quod in eorum Cœnobiis nulla hora cessaretur a Dei laudibus. Agunt de his Theodorus Lector, Evagrius, Theophanes, Cedrenus. Achimitenses vocat Liberatus Diaconus in Breviario cap. 18. Vide Glossarium Caroli Du Fresne.

(4) Loco *Anthimi* Constantinopolitanum Antistitem ordinavit *Mennam*, repugnante licet Theodora Justiniani conjuge. Mennam sedisse post Epiphanium falso scribit Evagrius lib. 4. cap. 36. Quanto studio humaniores litteras Agapitus prosequeretur, præfatione ad libros divinarum Institutionum tradit Cassiodorus.

quasi Gothis spopondisset traditurum se urbem, primum in Pataram Lyciæ, deinde in insulam Palmariam fuit relegatus, jura interim summi Sacerdotii invadente *Vigilio*. Ea in Insula S. Silverius inedia consumptus est, ut inquit Liberatus, vel potius ferro necatus ab Eugenio famulo Antoninæ uxoris Belisarii, ut tradit Procopius Cæsariensis. Coronatus est autem martyrio XII. Cal. Julias anno 540. *Justino Juniore Cos.*, sive *P. C. Paulini VI.*

LXI. Tunc ergo Romanus Clerus ductus pacis studio, & formidans Belisarii potentiam consensit in electionem *Vigilii:* atque is saniore consilio obstitit Theodoræ, anathema in Eutychianos, & in Acephalos innovavit, Chalcedonensem confirmavit Synodum, & Romam rediens e Constantinopoli, *tribus Capitulis* damnatis, & approbata Synodo Quinta, qua in re diu animo fluctuaverat, in Sicilia interiit ex calculorum dolore, anno Æ. V. 555. & legitimi Pontificatus 16. IV. Idus Januarias, *P. C. Basilii XIV.*

LXII. Pelagius Romanæ Ecclesiæ Diaconus post Vigilium tenuit Pontificatum annis fere quinque. Ob *trium Capitulorum* controversiam nondum sopitam, & quoniam credebatur auctor malorum, quæ Vigilius Constantinopoli fuerat perpessus, adeo invisus initio fuit, ut in tota Italia tres Episcopi, qui ejus consecrationi adessent, minime invenirentur. Adlaborandum itaque illi fuit, pro Quintæ Synodi auctoritate, & proscriptione prædictorum *Capitulorum*: quod præstitit invicte, prudenterque. Supremus illi dies *P. C. Basilii XX.* scilicet, anno 560. VI. Nonas Martias.

LXIII. Rexit deinde Romanam Ecclesiam annis fere 13. *Joannes III.* cognomine *Catelinus*, (1) de mortali vita sublatus, cum fuisset Synodi V. acerrimus propugnator, anno 573. III. Idus Julii. Fasti Coss. desinunt anno 566. *P. C. Basilii* XXV.

LXIV. Christianæ Reipublicæ post Joannem præfuit *Benedictus I.* appellatus quoque *Bonosus*, sed electus anno 574. III. Nonas Junias. Interpontificium ortum est ex perturbata irruptionibus Langobardorum Italia. Benedictus vestigiis decessorum insistens confirmavit Synodum V. obiit-

(1) Evagrius lib. 4. cap. 39. errat, scribens Joannem successisse Vigilio: cui successit Pelagius.

V. obiitque post quatuor regiminis annos, III. Calendas Augusti anno 578. (1)

LXV. Inauguratus deinde Pontifex *Pelagius II.* qui sedit ultra annos 11. extinctus inguinum morbo, anno 590. VI. Idus Februarias, postquam adversantes Synodo Quintæ represserat, & acta Joannis C. P. se audacter *Episcopum Universalem* nominantis cassaverat.

LXVI. GREGORIUS *Magnus* Senatorio genere ortus Pelagio subrogatur invitus, Monachus juxta Baronium S. Equitii, nulli addictus regulæ juxta Thomassinum, instituti autem S. Benedicti juxta Mabillonium, & alios. Claruisse Gregorium cunctorum meritorum perfectione, S. Idelphonsus testatur. Sanctitatem Antonii, Cypriani eloquentiam, & sapientiam Augustini dicitur consecutus. Ipsius in divinæ Scripturæ libros amplissima Commentaria, Dialogorum libri 35. Moralium 4. & Epistolarum 12. doctrinam, pietatem, & Ecclesiasticæ disciplinæ studium undique spirant. Liturgiam, ritusque Ecclesiasticos explicavit atq. direxit: contra jactantiam Episcopi C. P. se, ut diximus, appellantis *Universalem*, sive *Œcumenicum*, usurpavit omnium primus humilem titulum *Servi Servorum Dei*. Ultra annos 13. gubernavit Ecclesiam, perpetuæ gloriæ assecutus hereditatem IV. Idus Martias anno communis Æræ 604.

PATRIARCHARUM NOMINA.

SEDERUNT Alexandriæ post Joannem Talajam *Paulus*, *Zoilus*, *S. Apollinaris*, *Joannes*, *S. Eulogius*: Antiochiæ post Palladium *Flavianus*, *Severus*, *Paulus*, *Euphrasius*, *Euphremius*, *Domnus*, *Anastasius*, *Gregorius*: Jerosolymis post Eliam *Joannes III.* *Petrus*, *Macarius II.* *Eustochius*, *Joannes IV.* & *Amos*. (2)

CA-

(1) Anno 578. inauguratum fuisse Pontificem Maximum Pelagium II. demonstrat Norisius in differt. *de Synodo V.* cap. 9. §. 4. Baronius id referendum putavit ad annum 577. Panvinius vero, Sigonius, & Holstenius ad annum 579.

(2) *Macarius* Jerosolymorum Episcopus, & Petri successor e propria Sede, imperante Justiniano, dejectus est, anno 548. quamvis Theophanes id referat ad principatum Justini Junioris. Vide notas Valesii, & adjectas Adnotationes *Variorum* in Evagrii caput tricesimum septimum libri quarti Ecclesiasticæ Historiæ. Exturbatus est Macarius, *propterea quod Origenis dogmata asserere dicebatur*, inquit ibidem Evagrius. Ordi-

C A P U T II.

De Conciliis sexto Seculo celebratis.

Ad Ecclesiasticas causas definiendas, ad extirpandas hæreses, & ad reformandam disciplinam, plura hoc sæculo congregata fuerunt Concilia. Ad primam pertinent classem quatuor *Romana* an. 501. & seqq. in quibus Symmachus a Factione Laurentii adulterii, aliorumque criminum accusatus seipsum purgavit: in postremo autem anni 504. anathemati subjecti fuere cuncti bonorum Ecclesiæ invasores. In *Constantinopolitano* anni 518. nomina S. Leonis Magni, & Euphemii ac Macedonii Episcoporum ejusdem Urbis, fuerunt sacris diptychis restituta.

---

natus in ejus locum *Eustochius*, qui post Synodum Quintam, cum expellere niteretur Origenistas, adversarium autem haberet *Theodorum* Cappadocem acceptum imperatori Justiniano (a quo Theodoro intentatam *de Tribus Capitulis* controversiam præmoneo in not. ad cap. 2.) etiam ipse e propria Sede exturbatus est. *Joannes* surrogatus fuit Eustochio, sed post restitutum in sedem suam *Macarium*, quod juxta Victorem Turonensem in Chronico contigit imperante Justino Juniore, juxta Theophanem vero extremis Justiniani temporibus. Venerabilis Baronius, qui *Macarium* in pristinam Sedem restitutum ait ante Quintam Synodum Constantinopolitanam, aperte adversatur Evagrio libro 4. capite 39.

Anastasius, quem inter Patriarchas Antiochenos laudavimus, tum in divinis humanisque litteris eruditus, tum vivendi ratione moribusque conspicuus, valide impugnans hæresim *Aphthardocitarum*, autumantium scilicet Corpus Domini, etiam ante resurrectionem, fuisse incorruptibile, non vero capacem naturalium & inculpabilium affectionum, subiit indignationem Justiniani, qui per vim cogere instituit Episcopos universos, ut hæresim illam, in quam ipse fuerat prolapsus, amplecterentur. Sed contra evenit. Omnes enim Antistites adhæserunt *Anastasio*, qui imperterrito animo contradixit Imperatori, misso ad illum scripto demonstrans Corpus Domini, antequam revixisset, fuisse obnoxium naturalibus perpessionibus, quæ in reprehensionem non cadunt. Idem Anastasius docuit in *Oratione* ad Antiochenos, necnon in Epistola ad Monachos degentes in Syria. Migrasse Justinianum ex hac vita, invisibili percussum plaga, dum adversus Anastasium, aliosque Sacerdotes huic assentientes, dictaret deportationis sententiam, refert postremo capite libri quarti prælaudatus Evagrius Scholasticus. Expulit quoque Imperator e Sede regiæ urbis C. P. *Eutychium* ejusdem hæresis *Aphthardocitarum* strenuum impugnatorem. Id contigit juxta Baronium anno 564. quem Valesius in notis ad Evagrium ait fuisse ultimum annum Imperii Justiniani. Hunc autem obiisse anno 565. die 14. Novembris, præeuntibus viris doctissimis, nullus dubito. Eutychii vitam eleganti stylo conscripsit illius discipulus *Eustathius*. Fuit Eutychius successor in Episcopatu Constantinopolitano *Menna*, qui ejecto Anthimo antistes creatus est anno 536. & migravit ad superos anno 552. Colitur autem ejus memoria in Menologio Græcorum, & in Martyrologio Romano die vigesima quinta Augusti.

tura. (1) Romanæ, & Constantinopolitanæ Ecclesiæ concordia sancita fuit in *Romano* Hormisdæ ejusdem anni 518. In altero Concilio C. P. amotus est ab omni Ecclesiastico ministerio Stephanus Episcopus Larissæ, & metropolita Thessaliæ, eo quod sibi Pontificium jus vindicasset, non expectato Episcopi C. P. consensu. Verum Stephani causa eodem anno, qui fuit Æ. V. 531, discussa iterum est in Concilio *Romano*, cum Ecclesiæ Illyrici ad jura spectarent Apostolicæ Sedis. *In Parisiensi* anno 551, depositus est Saffaracus Episcopus ejusdem urbis, gravissimi convictus criminis, illique suffectus Eusebius. Emerius item contra canones ordinatus Episcopus *Santonensis*, anno 563. amotus fuit decreto Concilii in Gallia Aquitanica congregati. Depositi item in *Parisiensi* anno 573. Promotus Carnotensis, sede Pappolo adjudicata: & anno 579. in *Cabilonensi* Salonius Sagittarius Antistes Provinciæ Narbonensis, ob crimen læsæ majestatis. Contra absoluti fuerunt anno 587. in Synodo C. P. Gregorius Episcopus Antiochenus falsò accusatus incestus; atque in *Romana* anni 595. Joannes presbyter Chalcedonensis infamatus de hæresi: atque hæc tantum de Conciliis, in quibus causæ Ecclesiasticorum virorum fuerunt discussæ.

NAM DE Synodis ad hæreses eliminandas coactis agendum est modo. *Illyrici* itaque & Græciæ Antistites anno 515. synodali congressu, a Thessalonicensi, suo licet Metropolitano, communicante cum Timotheo C. P., disce-

(1) Diptycha, Δίπτυχα, *plicatiles, sive duplicata tabella*, in quibus Sanctorum Præsulum nomina descripta inter Missarum solemnia ad illorum laudem, & aliorum exemplum palam recitabantur. Eburneæ interdum tabellæ ipsæ erant; unde lib. 10. Poem. de S. Martino ait Venantius Fortunatus:

Nomina vestra legat Patriarchis, atque Prophetis,
Cui hodie in templo diptychus ebur edit.

Tria fuerunt *Diptychorum* Ecclesiasticorum genera, nempe, Episcoporum, viventium fidelium, & mortuorum in Ecclesiæ communione. Pertractant de his Card. Bona lib. 2. cap. 12. aliique agentes de Ritibus Ecclesiasticis. Ac fuerunt quoque *Diptycha* Consulum, Quæstorum, aliorumque majori aliquo magistratu fungentium: de quibus Codex Theodosianus, Themistius, Symmachus, alii. Tabellæ item, quibus proci suos describebant amores, dictæ a Juvenali Sat. 9. *blanda*, *assidue*, *densaque*, diptychæ a veteribus vocabantur, quoniam duobus constabant operimentis.

discedentes Eutychianam damnarunt hæresim, & cum Romana Ecclesia se penitus consentire professi sunt. Africani PP. qui anno 507. in Synodo *Byzacena* Provinciæ Proconsularis contra Trasamundi Ariani regis edicta statuerant Episcopos viduis Ecclesiis præficere, exules in *Sardinia* anno 521. aliam Synodum celebrarunt, Pelagiana dogmata circa Gratiam & liberum arbitrium refutantes. Semipelagiani vero in Synodo *Arausicana*, sedente Romæ Felice IV. anno 529. expressius, quam antea, fuerunt proscripti. Confirmata Arausicani Concilii decreta anno proximo in Synodo Galliæ Viennensis *Valentina*. Hæreses omnes, ac præsertim Priscillianistarum confixit anno 563. Concilium *Bracarense* in Hispania Tarraconensi.

PUGNATUM vero vehementius pro auctoritate Synodi Chalcedonensis, & Eutychetis, atque Nestorii damnatis hæresibus eradicandis. Confirmata prædicta Synodus anno 518. in Concilio C. P., Severo, aliisque adversantibus communione privatis. Rursus eodem anno in Synodo *Tyria* Synodus Chalcedonensis fuit approbata. *Romæ* autem anno 532. Synodo Joannis II. *Acœmetæ* monachi damnati fuerunt, *Unum de Trinitate passum* sensu Nestoriano negantes. Anthimus, Severus, aliique Acephali nova excitantes dissidia rursus Synodo *C. P.* anno 536. fuere compressi. Disceptatum de *tribus Capitulis*, idest scriptis Theodori Mopsuesteni, Theodoreti contra Cyrillum, & Ibæ Edesseni epistola ad Marim Persam, in Concilio *C. P.* anno 547. De Theodoro pertractatum est singillatim in Synodo *Mopsuestena* anno 550. Damnata demum *tria Capitula* in *Constantinopolitana II.* & Œcumenica Synodo *Quinta* communiter appellata, in qua & Origenis proscripti fuerunt errores, & iterum confirmatum Concilium Chalcedonense. Huic Synodo V. anno 552. congregatæ ab Imp. Justiniano, Episcopi 155. interfuerunt. Et quamvis Vigilius Papa, veritus ne *trium Capitulorum* damnatione, (1) quam urgebant Eu-

(1) Acerrima *de tribus Capitulis* controversia exagitari cœpit circa annum 545. Eam primum excitavit *Theodorus* Episcopus Cæsareæ in Cappadocia, ut errores Origenistarum repullulantes in Palæstina eximeret a damnatione, accusando *Theodoretum*, quod patrocinatus Nestorio lacessisset scriptis S. Cyrillum Alexandrinum, *Theodorum* Mopsuestenum, quoniam hæresi Nestorianæ viam aperuerat, & *Ibam* Edessenum, quia

tychiani, & Acephali, ut elevarent prælaudatum Chalcedonense Concilium, a quo Causam Nestorii non recte dijudicatam fuisse autumabant, quoniam Theodoretum & Ibam in communionem receperat; quamvis Vigilius inquam veritus ne *trium Capitulorum* damnatione Eutychiana hæresis extolleretur, initio ipsi *Quintæ Synodi* obsisteret; re tamen discussa illam *Constituto* suo confirmavit; quemadmodum fecerunt subsecuti Pontifices, de quibus cap. præcedenti. Quare modo de auctoritate *Quintæ Synodi* nefas est hæsitare.

COMMEMORANDUM nunc esset Concilium *Aquilejense* eodem anno 553. post Synodum V. coactum, in quo eadem Synodus V. fuit reprobata, quod videretur Episcopis Occidentalibus compluribus, ob rationem, quam nuper attigimus, contrar a Chalcedonensi: unde Episcopi Veneti, Istriæ, & Liguriæ se ab Apostolicæ Sedis communione diuturno schismate segregarunt. Sed hujus Concilii, quemadmodum, & in Illyrico antea celebrati anno 550. pro defensione *trium Capitulorum*, constat nullam habendam esse rationem. Hujus est generis Synodus Episcoporum, qui Romanæ Sedi in damnatione trium Capitulorum, ut nuper dicebam, refragabantur, coacta apud Gradum anno 579. a qua Synodo Metropolitana Sedes Aquileja Gradum translata fuit: unde Patriarchæ *Aquilejenses*, & *Gradenses* deinceps sunt appellati. (1) Multo mi-

---

in sua ad Marim Persam epistola eumdem Theodorum Mopsuestenum cum laude commemorasset. Hinc fraudem Theodori Cappadocis Justinianus Imperator non suspicatus, omnium primus cum Origenistis in proscriptionem trium illorum *Capitulorum* intendit animum. Quamobrem Vigilius Romanus pontifex diu ea in causa hæsitans, Fideique Christianæ pericula metuens, non levis animi inconstantia peccavit, ut quidam scripsere, sed caute prudenterque se gessit. Ipsius Vigilii *Constitutum*, quo tandem approbavit Synodum V. eruit e tenebris eruditissimus Balutius. Extat etiam de hac re Vigilii epistola Græco Latina apud Cl. Petrum *de Marca*. Plura in dissertatione Historica *de V. Synodo* Henricus Cardinalis Norisius.

(1) Patriarchatum *Gradensem* Venetias transtulit Summus Pontifex *Nicolaus V.* anno 1447. non autem, ut legitur apud Baronium, *Leo IX.* anno 1050. Fuit vero primus Venetorum Patriarcha S. Laurentius Justinianus. E Patriarchatu autem Aquilejensi a Benedicto XIV duo constituti sunt Archiepiscopatus, unus in civitate *Utini* provinciæ Fori-Julii metropoli, & post eversam Aquilejam Sede Patriarchatus: Alter *Goritiæ* inter alpes, sinumque Tergestinum, in Dominio Austriaco, quatuor ab Aquileja leucis. Præclusus est hac divisione facta anno 1752., aditus dissidiis, non semel inter Austriacos Venetosque subortis, vel ob inaugurationem, vel ob visitationem Patriarcharum. Condecorarunt vero Episcopatum Aquilejensem olim Sanctissimi Antistites, *Hermagoras*,

minus laudanda est Synodus 80. Episcoporum Eutychianorum habita contra Concilium Chalcedonense anno 512. *in Palæstina:* quam Synodum Marcellinus in Chronico vocat *infamem & irridendam*. Reliqua itaque Concilia breviter sunt recensenda.

Pro disciplina itaque Ecclesiastica indictæ Synodi istæ fuerunt: *Agathensis* anno 506. *Aurelianensis* anno 511. *Tarraconensis* anno 516. *Gerundensis* anno 517. *Ilerdensis* anno 524. *Toletana* anno 527. *Vasensis* anno 529. *Aurelianensis* anno 533. & anno 538. *Barcinonensis* anno 540. *Turonensis* anno 567. *Bracarensis* anno 572. *Matisconensis* anno 581. *Narbonensis* 589. *Cæsaraugustana* 592. & *Barcinonensis* altera anno 599. Aliquas, si forte omisimus, supervacaneum est numerare.

CAPUT III.

Hæreses Sexti Seculi enumerantur.

Paucis caput istud absolvitur; nam exortæ hoc seculo hæreses germina fuerunt Eutychianæ, si errorem excipias Monachorum Accœmetarum, qui negantes unam de Trinitate personam affixam Cruci adhærebant Nestorio. Contra quos Monachi Scythæ asserentes revera *Unum de Trinitate passum*, quamvis de iis initio oriretur suspicio, an vocabulorum novitate dogma Eutychianum inveherent, & ab Accœmetis tanquam Eutychiani traducerentur; Catholici tamen declarati sunt a Joanne II. ut dictum est primo capite.

Itaque orta inter Eutychianos & Acephalos quæstione, an in unam coeuntibus divina, & humana Christi natura, ejus corpus, perinde ac nostrum, corporalibus affectibus esset obnoxium; quidam tale fuisse, nec libere, sed necessitate, asserebant: alii negabant, in antiquam hæresim declinantes, qua Dominum specietenus passum, & mortuum Gnostici, & Marcionitæ tradiderant. Primi *Severiani* a Severo Antiocheno ipsorum duce: secundi, quo-

Hilarius, *Quirinus*, *Cromatius*, *Niceas*: & posteaquam Sedes illa obtinuit jura Patriarchatus, quod contigit anno 605, Gradensi, & Aquilejensi Sede in unam coeuntibus, & singillatim Aquilejensi anno 719. sedente in Petri cathedra Gregorio III., sanctitate ibidem claruerunt *Fridericus*, & *Beltrandus*, aliique descripti in *Sacris Monumentis* provinciæ Fori-Julii ab erudito Patritio Utinensi.

quorum antesignanus fuit Julianus Halicarnassensis, *ἀφθαρτοδοκῖται*, ab *ἄφθαρτος*, *incorruptibilis*, sunt vocati. Nostrates Theologi *Corrupticolas*, & *Incorrupticolas* appellaverunt. (1)

DUM quæstio hæc de Christi corpore Alexandriæ agitaretur, subiit in mentem *Themistio* diacono uni Acephalorum, sicuti passionem in corpus, ita ignorantiam in mentem Domini irrepere potuisse, & minime assecutus quod legitur Marci 13. 32. (2) Illi adtribuit diei extremi judicii ignorantiam. Qui in hanc impietatem abierunt, ab auctore *Themistiani*, a dogmate *ἀγνοῆται*, *Agnoetæ* dicuntur.

HIS ACCESSIT *Joannes Philoponus*, Grammaticus Alexandrinus, qui cum Eutychianis unam in Christo asserebat naturam, rejecta Synodo Chalcedonensi; at ne inde cogeretur fateri divinam naturam in tribus personis existentem fuisse crucifixam & passam, uti asserebant *θεοπασχῖται*, *Theopaschitæ*, necessaria connexione dogmatis Eutychiani, commentus est in Deo sicuti tres hypostases, ita tres adinveniri naturas, quarum una ab aliis distincta in Redemptore subsisterit. Hujus sectatores *τριθεΐται*, *Tritheitæ* sunt appellati. (3)

CA-

(1) *Acephali* in isto, & in superiori capite memorati, ita appellati sunt, quasi *Sine capite*. Nullum enim hæresis suæ agnoscebant auctorem; nam neque Eutychis doctrinam profitebantur, neque sequebantur fidem Catholicæ Ecclesiæ in synodo Chalcedonensi confirmatam. Haud male dixeris cum Facundo Hermianensi lib. 1. pro defensione trium Capit. cap. 5. *Semieutychianos*. Fuerunt enim revera *Monophysitæ*, ut eo loci notat Cl. Sirmondus, nimirum, unam in Christo statuebant naturam, & rejiciebant prælaudatam Chalcedonensem Synodum. Agunt de his Leontius, Nicephorus, Liberatus, Ado Viennensis, Isidorus, pluraque Concilia commemorata a Du Cangio V. *Acephali*.

(2) *De die autem illo, vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater*. Similia Matthæus 24 36

(3) *Joannes Philoponus* non solum *Tritheitarum* fuit antesignanus & auctor, (nisi mavis cum Assemano tom. 2. Biblioth. Orientalis originem hujus hæresis potius referre ad Joannem alterum cognomento *Ascusnagum*,) sed erravit quoque circa mortuorum resurrectionem, dogmatizans hæc corpora penitus interire, aliaque a Deo iis fore substituenda. At Philoponi Opus *de Resurrectione*, de quo Photius cod. 21. deperditum est. Scripsisse contra Synodum Chalcedonensem, & contra Joannem Archiepiscopum C. P. SS. Trinitatis assertorem, tradit idem Photius codd. 55. & 75. Verum oppugnavit Procli sententiam de Mundi æternitate, sive de mundo ingenito, & incorruptibili, vel 18 ipsius Procli adversus Christianos Ἐπιχειρήματα. Fuit Philoponus discipulus *Ammonii* Alexandrini, is vero auditor Procli, inquit *Caveus* initio Seculi *Monothelitici*, idest, VII.

CAPUT IV.

ECCLESIASTICI SECULI VI. SCRIPTORES.

NULLA sacræ eruditionis pars est, quam scriptis hoc seculo Viri percelebres non exornaverint. Divinos enim libros præter Magnum Gregorium, de quo supra, Commentariis explanarunt *Procopius Gazæus*, qui floruit imperante Justino, a Gaza Palæstinæ urbe; in qua fertur Cambyses condidisse thesauros, nomenclaturam sortitus: *Victor Capuanus* Græce & Latine doctissimus, cujus fama medio seculo percrebuit, interpres Harmoniæ Evangelicæ Ammonii, & Auctor *Catenæ* in IV. Evangelia e Veterum scriptis collectæ: *Bellator* presbyter amicus Cassiodori, qui circa idem tempus notus erat nominis celebritate, atque in S. Scripturam libros edidit 36. temporis injuria deperditos; ac *Primasius* Adrumeti, seu Justinianopolis in Africa Episcopus, qui pariter claruit sedente Romæ Vigilio, Epistolarum Apostolicarum, & Apocalypseos Explanator.

FIDEI vero Orthodoxa dogmata propugnarunt *Paschasius* diaconus R. E. factionis tamen Laurentianæ, duobus luculentis contra Macedonium libris, vita functus an. 512. *S. Fulgentius* Afer Senatorio ortus genere, ex Monacho Ruspensis Episcopus, & unus eorum, quos in Sardiniam relegavit Trasamundus rex Vandalorum, Prædestinationis & Gratiæ vindex acerrimus, Dominicæ Œconomiæ, nimirum *Incarnationis*, Propugnator clarissimus, & Arianorum profligator invictus, doctrinæ suæ fideique nostræ scripto traditis munimentis, revocatus ab Hilderico e Sardinia, ad superos abiit anno 533. (1) *Joannes Maxentius* Archimandrita monachorum Scytharum, qui Pontifice Hormisda *Unum de Trinitate* passum prædicabant, suam de Christo Catholicam professionem exposuit, pugnavit adversus Acephalos, & contra Nestorianos elucubravit Anathematismos, duosque libros dialogorum. Adde *Ephræmium* Antiochenum, qui floruit sub Imp. Justi-

(1) Quidam Fulgentii obitum consignant in anno 529. Norisius in anno 534. nonnulli in anno sequenti.

Justiniano, scriptisque pugnavit pro Synodo Chalcedonensi, & pro Cyrilli Alexandrini doctrina, refutavitque Acephalos, atque Theopaschitas: *Justinianum* ipsum Augustum, a quo præter Corpus Juris Civilis laudandum proximo capite, epistolis suis *tria Capitula* perstrinxit, pro Chalcedonensi, & pro V. Synodo decertavit, necnon contra errores Origenis promulgavit Edicta: *Fulgentium Ferrandum*, S. Fulgentii, de quo paullo supra, discipulum, qui non semel commemoratam controversiam *de uno ex Trinitate passo* circa annum 540., exploso Eutychiano, & Nestoriano sensu, explanavit: *Facundum* Hermianensem in Africa Episcopum, quem, etsi in defensionem *trium Capitulorum* prægrande volumen elaboravit, Cassiodorus tamen appellavit *hæreticorum penetrabili subtilitate destructorem*: *Leandrum* S. Isidori Hispalensis fratrem, & Gothorum Apostolum, vita functum anno 595. auctorem duorum librorum adversus hæreticorum dogmata, & Opusculi contra Arianorum instituta: *Leontium* Byzantinum desinente seculo clarum, a quo hæreticorum sectis descriptis, refutati sunt tribus libris Nestoriani & Eutychiani, duobus aliis Apollinaristæ, necnon solutæ objectiones Severi; & *Heraclianum* Episcopum Chalcedonensem, cujus tamen ætas ambigua est, qui libris 20. subvertit omnem impietatem, cunctaque dogmata Manichæorum.

AD HÆC permulti de Historia fuerunt optime meriti. Etenim ineunte Seculo *Basilius Cilix* presbyter Antiochenus, præter libros 16. contra Joannem Scythopolitanum, exaravit Historiæ Ecclesiasticæ libros tres. *Epiphanius* Scholasticus, Italus, in Græcis Latinisque litteris eruditus, hortante Cassiodoro, circa annum 510. historias Socratis, Sozomeni, & Theodoreti latinas fecit, & in unum corpus contexuit. Idem *Cassiodorus*, præter opera alia pretio æstimanda, collectam ab Epiphanio Historiam in compendium redegit, ediditque libros 12. de rebus Gestis Gothorum; ut mittam Chronicum ab Adam usque ad annum 519. incuria nimia contextum. Libros illos de rebus Geticis, sive Gothorum, summatim comprehendit, emendavitque anno 552. *Jornandes* Gothicæ gentis apud Ravennam Episcopus, qui & scripsit librum de Regnorum & Temporum successione, ex Historia Flori excerptum. Ecclesiasticam Historiam conscripsit *Theodorus*, qui anno 518. Lector erat Ecclesiæ Constantinopolita-

litanæ. De bello Persico, de Vandalico, & de Gothico, & Historiam Arcanam absolutam anno 562. scripsit *Procopius* Cæsariensis, ad senatoriam dignitatem evectus, & Belisario acceptissimus. Annales Francorum, S. Martini virtutes & miracula, Gloriam Confessorum & Martyrum, consignavit litteris *S. Gregorius* Arvernus, & Turonensis Episcopus, cujus beata mors contigit anno 595. Ad hæc usque tempora deduxit libros sex H. E. *Evagrius* Syrus, cognomento Scholasticus, a synodo nempe Ephesina usque ad annum 12. Mauricii. Accessere Chronicorum scriptores, *S. Dacius* Archiepiscopus Mediolanensis, qui claruit sub Justino seniore (1): *Marcellinus* Comes, Cancellarius Imperatoris Justiniani: *Victor* Episcopus Tunonensis in Africa, *ob tria Capitula* exilio, carceribusque, ubi circa annum 556. occubuit, sub Justiniano afflictus. Alii quoque historica Commentaria elucubrarunt, scilicet, *Liberatus* Diaconus Carthaginiensis Breviarium, historiam Nestorianam & Eutychianam complectens: *Cyrillus* Monachus Palæstinus vitas SS. Joannis Silentiarii, Euthymii, & Sabbæ Abbatum: *Theophanes* Byzantinus res gestas Romanos inter & Persas: *Gildas* natione Britannus Britanniæ res, excidium, & Sanctorum virorum res gestas; & *Eutychianus* Cilix Pœnitentiam, & Conversationem S. Theophili.

INSUDARUNT præterea in colligendo Canones, & Patrum decreta, *Dionysius Exiguus* Monachus Scytha, & Abbas Romanus, cui & debemus Cyclum annorum 97. inchoandum ab anno 527. (2) *Martinus* Episcopus

(1) Chronicon istud annorum sexcentorum asservatur MS. in Bibliotheca Ambrosiana, non una descriptum manu. At istud videtur Dacio suppositum, tum quia titulus recentior apparet, tum quia progreditur usque ad annum 1067. cum S. Dacius obierit circa annum 555. Periit itaque Chronicum Dacii, & Auctor MS. Mediolanensis fuit Landulphus, sub cujus nomine illud edidit Ludovicus Antonius Muratori tom. IV. Script. Rerum Italicarum.

(2) Cyclum illum Dionysius condidit superiori anno 526. ut diximus in *Rudim. Chronol.* cap. 7. Progreditur tamen ab anno 527. Vide Petavium lib. 13. de Doctr. Temp. ad annum P. Jul. 5236. Christi 526. Adscivit, reformavitque majorem cyclum Victorianum, seu periodum annorum 532., quamquam hujus in suis epistolis Dionysius non meminit. Immo prælaudatus Petavius lib. 12. cap. 3. censet a Dionysio adhibitum duntaxat Cyclum annorum 95. sub *Cyrilli* nomine laudatum. Nos Cyclum *annorum* 97. diximus, præeunte Mariano Scoto ad annum 527. Sed legenda *Historia* Cycli Dionysiani in lucem edita

Bracarensis in Hispania Tarraconensi, vel potius in Lusitania; & *S. Augustinus* Gregorii Magni discipulus, atque Anglorum Apostolus, qui fertur circa Seculi VI. finem Cantuariensis, quam regebat, Ecclesiæ ex Patrum regulis collegisse statuta.

Ad formandos quoque mores, & religiosorum virorum dirigenda instituta, intenderunt animum bene multi. *S. Cæsarius* e Lirinensi monasterio anno 502. ad Sedem Arelatensem, hinc vero anno 542. evectus ad beatorum regnum, in virginibus & adolescentibus dirigendis, in tradenda Monachis, & Sanctimonialibus Regula, & fidelibus omnibus edocendis totus incubuit. *S. Simeon* Stylites Junior, qui exactis supra columnam non procul ab Antiochia annis 68. ad cælestem patriam migravit anno 595. formulas tradidit Dominum, ac Deiparam exorandi. Tum regula, tum libro de Ordine Monasterii, sententiisque pluribus iter ad perfectionem complanavit *S. Benedictus* Monachorum Occidentis Patriarcha, vetusta Aniciorum familia ortus, ad eremum Sublaci profectus, inde in Cassinum, ubi anno 543. spiritum cælo reddidit. Sermones Asceticos 87. edidit circa idem tempus *Isaac* natione Syrus, factus ex Episcopo urbis Ninives anachorita. *Scalam* Paradisi designavit scriptis *Joannes*, ab eremo quem coluit Sinaita, & ab Opere edito *Climacus* nuncupatus; Græcis enim scala, seu gradus dicitur κλίμαξ: & S. *Columbanus* ex Hibernia in Burgundiam, hinc in Italiam profectus, Bobiense condidit monasterium, cui regulam, Institutiones spirituales, & Pœnitentiale præscripsit.

Denique & poesi stylum exercuere præstantes viri: nam inter Opera *Severini Boethii* in arcto Ticinensi carcere decollati anno 526. (1) habentur libri 5. de Consola-

---

Wittembergæ anno 1718. Quod certum est, Dionysius, abjecta Æra Diocletiani, cycli sui annos computare cœpit *a Domini Incarnatione*, ut diximus capite 12. Chronologiæ. Cœperunt vero anni supputari *a Christi Nativitate* anno Incarnationis sexcentesimo primo, imperante Mauritio, quemadmodum in Vita Romani Pontificis *Deusdedit* demonstrat ex Epistolis Gregorii Magni Papirius Massonus.

(1) Severino Boethio Patritio, & Exconsuli fuit lectissima conjux Elpis, cujus Romæ in porticu Vaticano positum Epitaphium:

Elpis dicta fui Siculæ regionis alumna,
Quam procul a patria Conjugis egit amor:

ſolatione Philoſophiæ compoſiti ſimul metro, & ſoluta oratione. Inter ſcripta *S. Ennodii* Ticinenſis Epiſcopi vita functi anno 512. extant Poemata & Epigrammata plura. *Arator* Ligur anno 544. Heroico Carmine Apoſtolicam deſcripſit Hiſtoriam, & *Venantius Fortunatus* Italus non procul a Tarviſio natus, vergente ad exitum ſeculo, Poematum libros undecim, quibus varia ſubjiciuntur carmina Gregorio Turonenſi dicavit. Omni itaque eruditionis genere pæfulſit ſeculum Eccleſiæ ſextum.

CAPUT V.

Augusti Principes, sanctorumque permulti.

Miserando exitu extincto Anaſtaſio anno 518. Imperium commiſſum *Flavio Anicio Juſtino* e Thracia, ſuario jam & ſubulco: qui cum foret comes excubitorum, collata ſibi ab Amantio ſpadone magna pecuniæ vi, per quam conciliato exercitu acclamaretur Theocritianus, illam ad comparandam ſibi dignitatem adhibuit. Qua adauctus Theocritiano contis tranſfixo, & projecto in gurgitem, uxorem ſuam Lupicinam, nominatam deinde Euphemiam, declaravit Auguſtam, reſque Catholicorum juvit quam maxime. Ejus enim opera Occidentalem inter & Orientalem Eccleſiam, poſt diuturnam ſeparationem, cœptam a temporibus Acacii a Felice III. communione privati, concordia inita eſt: Arianorum Eccleſias juſſit ritu Catholico conſecrari capitiſque damnavit hæreticos, maxime Manichæos. Vita functus eſt anno ætatis ſuæ 77. imperii 9. Æ. V. 527. *Conſule Mavortio* Cal. Auguſti. (1)

Su-

Quo ſine mæſta dies, nox anxia, flebilis hora,
Nec ſolum caro, ſed ſpiritus unus erat.
Lux mea non clauſa eſt tali remanente marito,
Majorique animi parte ſuperſtes ero.
Porticibus ſacris jam nunc peregina quieſco,
Judicis æterni teſtificata thronum.
Nequa manus buſtum violet, niſi forte jugalis
Hæc iterum cupiat jungere membra ſuis.
Ut thalami tumulique comes nec morte revellar
Et ſocios vitæ nectat uterque cinis.

(1) Juſtinum imperiali diademate coronatum C. P. a Romano Pontifice Joanne I. tradunt cum auctore Libri Pontificalis complures Hiſtorici. Corippus Poeta Africanus lib. 2. inquit:

Poſtquam cuncta videt ritu perfecta priorum

SUPERSTITE Anaſtaſio Eutychiano, pro fide Chalcedonenſis Synodi trucidati fuere anno 512. Monachi Maronitæ CCCL. & anno 517. *Severus* Acephalorum Caput alios pluſquam CCC. eamdem ob cauſam mactavit in Syria. *Du Navvas* Judæus Homeritarum in Arabia regulus, expugnata anno 522. urbe Nagran, hujus præſidem *Aretham* cum aliis 340. affecit martyrio, inter quos puerulus annorum quinque cum matre injectus fuit in ignem. *Cabades* item Saracenorum Perſarumque rex (1) morti tradidit Chriſtianorum ingentem numerum: imperante Juſtino e vita quoque migrarunt anno 520. *S. Avitus* Epiſcopus Viennenſis, anno 521. *S. Brigida* monialis in Scotia, & anno 524. Sanctus Burgundiæ rex *Sigiſmundus*.

ADOPTAVERAT Juſtinus filium ſororis ſuæ *Flavium Juſtinianum*; qui ſuccedens avunculo imperium tenuit annis fere 39. exunctus ætatis ſuæ anno 83. Chr. 565. die 14. Novembris. Uxor illi fuit Theodora Cyprides, inſolens femina, & Eutychianis addicta. Triboniani, aliorumque ICC. opera perfecit Corpus Juris Civilis, comprehendens Inſtitutionum libros 4. Pandectarum, ſeu Digeſtorum 50. & Codicis 12. Addidit poſtea Novellas 168. Authen-

Pontificum ſummus, plenaque ætate venuſtus,
Adſtantem benedixit eum, cælique potentem
Exorans dominum, ſacro diademate juſſit
Auguſtum ſancire caput.

Verum ad Joannem III. & ad Juſtinum Juniorem Papirius Maſſonus hæc refert lib. 2. pag. 103. Juſtinus Senior, de quo nunc agitur, priorem conjugem *Lupicinam* renunciatus imperator appellavit *Euphemiam*. Hac e vivis ſublata, anno 523. aliam duxit *Theodoram* nomine. Urbes terræmotu dirutas reſtauravit, Corinthum & Dyrrachium anno 521. Anazarbum vero Ciliciæ ſecundæ metropolim, dictam poſtea *Juſtinopolim*, anno 524. In exilium expulit Epiſcopos Arianos. Neſtorianos, & Eutychianos. Juſtino *Velius* Epitaphium iſtud concinnavit;

Accipit imperium Thrax, armentarius ante
Juſtinus, frugi Cæſar, obitque pius.

(1) In perſecutione Cabadis regis Perſarum complures Chriſti fideles, quibus evulſa, aut præciſa fuerat lingua, expedite nihilominus & clare loquebantur, Dei nomen magnificantes. Quod in perſecutione pariter Vandalica, ſive Africana Arianorum, contigiſſe *Reparato* tradit lib. 3. Victor Vitenſis. Poſſunt tam mirabili eventui aptari ea verba Prudentii Hymno 14. περὶ στεφ.

Chriſtum loquentis lingua nunquam defuit.
Ne verba quæras quo regantur organo,
Cum prædicatur ipſe verborum dator.

Rex item Homeritarum in Arabia factus e Chriſtiano Hebræus, permultos fideles, inter quos enituit *S. Arethas*, immaniſſime trucidavit. Rex ille *Du-Navvas* appellabatur: de quo plura in Hiſtoria Arabum *Pocockius*, & in vita Mahumetis *Prideaux*. Contigit Homeritarum perſecutio circa annum 70. ante Pſeudoprophetam.

thenticas *ἀπὸ αὐθεντίας* nuncupatas. Promulgatus Codex anno 529. Novellæ Conſtitutiones anno 535. Civile bellum, quod paraverant nepotes Anaſtaſii Hypatius, Pompejus & Probus affectantes tyrannidem, ſuſtulit horum cervicibus amputatis. Per duces Beliſarium, Alexandrum, & Narſetem Gothos domuit, Perſas devicit, Romanoque imperio reſtituit Africam occupatam a Vandalis. Seſe controverſiis Eccleſiaſticis, plus forte, quam decebat Imperatorem, immiſcuit, quandoque inſtigante conjuge Eutychiana a recta deflectens (1).

IMPERIUM adminiſtrante Juſtiniano, a Manucha pirata prope Meſſanam anno 541. necati fuerunt *Placidus* monachus, S. Benedicti diſcipulus, cum *Flavia* ſorore, duobus fratribus, aliiſque monachis 30. (2) anno autem 546. ſub Totila rege Gothorum abſciſſum caput *Herculano* Epiſcopo Peruſino. Obierunt, eodem Imperatore, ſanctiſſimi Epiſcopi *Remigius* Remenſis, *Aurelianus* Arelatenſis, *Lupus* Lugdunenſis, *Medardus* Tornatenſis, & *Germanus* Capuanus. Incidit in hæc tempora mors prælaudati *Benedicti*, ejuſque ſororis *Scholaſticæ*, *Severiani* Abbatis Agaunenſis, *Clotildis* Francorum reginæ, necnon anachoreticam vitam agentium, in Palæſtina *Cyriaci*, & in Umbria *Iſaaci*, & *Florentii*.

IMPERARUNT poſt Juſtinianum (3) *Juſtinus Junior* illius

---

(1) In hæreſim *ἀφθαρτοδοκιτῶν* prolapſus.

(2) In Breviario Romano conſignatur horum martyrium anno 539. III. Nonas Octobris.

(3) *Flavius Anicius Juſtinus* parentem habuit Vigilantiam ſororem Juſtiniani, uxorem vero Sophiam, adeo procacem, & imperioſam mulierem, ut Narſeti, qui Italiam regebat, probroſe objecerit, idoneum eſſe duntaxat ad penſa cum puellis trahenda in gynæceo. Narſes reſpondiſſe fertur, orditurum ſe telam, quam neque ipſa Sophia, nec maritus poſſent extricare; quod fecit vocando in Italiam *Langobardos*. Hos quidam dictos putant a duobus linguæ illorum vocabulis, *Lang*, longa, & *baert*, barba; unde Guntherus apud Du-Cange in Gloſſario,

Dicitur a longis ea Longobardia barbis:

quidam ita appellatos volunt a propria urbe in ora maris Balthici ſita, quam dixerunt Bardum, *Bart*: nonnulli a genere, quo utebantur, armorum, haſtis bipennibus ſimilium: aliqui demum, quod ccaluerint ex *Lingonibus & Bardiis*; ſed hi ad Gallias attinent. Juſtinum, ut ad illum revertamur, *Curopalatem* vocarunt, quia fuerat Prætorii Præfectus. Fuit mollis, diſſolutus, & deliciis, fœdiſque deditus voluptatibus. Pelagiana quoque hæreſi infectum ajunt. Ex faſtu ac tumore incidit in dementiam. Nuncupavit Imperatorem Comitem Excubitorum, ſuadente Sophia, ſcilicet, Tiberium Conſtantinum, cujus illa ardebat amore. Obiit podagra. De Juſtino Mycillus, quaſi *Epitaphium* condens:

Ingenio, & pietate Minor, *non tempore tantum*
Hic fuit: aſt ingens cultor avaritiæ.

lius nepos, *Tiberius Constantinus* a Justino adoptatus, & *Mauritius* Cappadox adoptatus a Tiberio Constantino. Decessit Justinus anno 578. mense Octobri, duodecimo imperii sui anno: Tib. Constantinus cum imperasset annis 4. placide obiit Constantinopoli anno 582. Mauritius vero creatus Cæsar hoc anno die 5. Augusti, & die 13. Imperator acclamatus, cum imperium tenuisset annis 20. interfectus fuit cum omnibus filiis, & propinquis suis a Phoca anno 602., exeunte Novembri. Justinus *Curopalates* dictus, infectus fuit hæresi Pelagianorum, duxitque uxorem *Sophiam*, mulierem adeo truculentam, & ambitiosam, ut ejus causa Narsetes in Italiam accersiverit Langobardos. Ceterum princeps fuit justitiæ studiosus, publicæ tranquillitatis amator. Tiberius Constantinus fuit liberalis ac strenuus, fuditque duobus præliis Per-

---

Regna sub hoc Longi *ceperunt Itala* Bardi:
Ipse pedum morbo, mentis egenus obit.
De Tiberio autem idem Mycillus,
Ast hic divitias regni elargitur egenis,
Erga alios facilis, nec pravis ipse sibi.
Devicit Persas, & Successore creato,
Ipse domi placida morte quietus obit.

Successor Tiberii fuit *Mauritius*, cui Tiberii quoque accessit cognomentum. Cappadox fuit, sed Arabisso oriundus. Parentes habuit Paulum & Joannam ex vetusta, & olim Romana familia. Uxor illi Constantina filia Tiberii. Ex hac suscepit Theodosium, aliosque liberos jussu Phocæ necatos filiasque Anastasiam, Theoctistam, & Cleopatram, detrusas antea in Monasterium, deinde simul cum matre peremptas. Trucidatus est Chalcedone anno ætatis suæ 63. Constantinæ, natarumque cadavera ad mœnia urbis C. P. sepulta fuerunt in templo *S. Mamantis*, cum Epitaphio edito a Pharasmane cubiculario Justiniani, qui in campo jacentium corporum sepulturam curavit. Est autem Epitaphium illud, quod sequitur:

Hic sita quæ Regum (dolor heu) miseranda duorum
Uxor Mauritii, filia Tiberii.
Quæ, partu monstrante meo, fœcunda probavi
Multorum esse etiam posse bonum Imperium.
Militis huc furor, & populi levis ira Mariti,
Me, sobolemque meam sanguinolenta tulit.
Heu mihi! Quid gemitis Niobem? Ego mortua spiro,
Aspera continuis saxa rigo lacrymis.
Cladibus haud Hecuba certent, Jocastaque nostris,
Nam levior dolor est; cæsus uterque parens.
Sæve, quid infantes perimis vitiique dolique
Ignaros? Ætas quid dedit illa mali?
Non tibi Roma meis jam præbeo frondibus umbras,
Turbine Threicio stirpitus interii.

Si Epitaphium istud tumulo Constantinæ, & filiarum ejus revera insculptum fuit, ut in *Mauritio* refert Zonaras, actum id crediderim extincto Phoca.

Persarum copias. At Mauritius, quamquam belli, & pacis artem calleret, enormi tamen avaritia & iracundia adeo in se tumultuantes milites concitavit, ut inde Phocas illum opprimendi arripuerit occasionem.

HAC ETIAM Seculi VI. postrema parte in Christifideles impiorum sævit immanitas. Etenim anno 580. Visigothorum rex Leowigildus Arianus in illos insiliit, ægre ferens filium suum *Hermenegildum* ad Catholicos accessisse. Ipsum vero Hermenegildum anno 589. interfici jussit, quoniam noluit ab Ariano antistite recipere communionem. Trucidatus hoc ipso anno orans in templo *Prætextatus* Episcopus Rothomagensis jussu Fredegundis Francicæ Jezabelis, Augustoritii, seu Pictavii anno 587. ad Agni nuptias evolavit *Radegundes* regina. Exitum Seculi Sanctissimorum Episcoporum pretiosa mors decoravit, ut *Theodori* Massiliensis anno 594. *Anastasii* Antiocheni, qui a monte Sinai, ubi antea monasticam egerat, *Sinaita* vocatur, anno 599. (1), & *Syagrii* Augustodunensis anno 600. Eodem anno 600. martyrio affectus *Cechardus* Lunensis Episcopus, cujus sacrum corpus colitur Carrariæ in Etruria Mediterranea.

CAPUT VI.

DOCTRINA, ET DISCIPLINA SEXTI CHRISTIANI SECULI.

MYSTERIA, quæ objecta sunt fidei nostræ, fuerunt luculentius exposita. Nam ex controversiis hoc sæculo exortis didicimus ambiguas evitare sententias, ut *Unum de Trinitate passum* asserere, non attenta divinitatis substantia, sed assumpta natura hypostatice unita divinæ. Per hanc vero unionem, non sublata utriusque naturæ proprietate, sed humana ad jura divini Verbi translata, ita idem Verbum dici natum & mortuum secundum carnem, ut in hanc voluntate ejus liberrima impetus passionis, vulnerumque ictus irruerint. Ex intima illa, & substantiali unitione in Dei hominis animam, cum plenitudine gratiarum, constat plenissimam scientiam fuisse transfusam. Arausicana II. Synodo finita est omnis quæstio de Gratia, & Semipelagianorum error proscriptus. Sa-

(1) Referunt Annales Eccles. ad annum 585. martyrium *S. Alexandri* Episcopi Fesulani.

SACRAMENTALIA, librique Liturgici Missarum ostendunt celebratam solemnitatem (1). Episcopi in Anglia, & signanter Metropolitæ Londinensis, & Eboracensis instituti fuerunt Romani Pontificis auctoritate. Judicia Episcoporum in Synodis provinciarum fuerunt discussa: Iidem Episcopi, qui a Clero eligebantur approbante populo, interdum promoti sunt Principum auctoritate. Imposita etiam Subdiaconis lex cœlibatus (2), Diaconi 25. ætatis anno, presbyteri 30. ordinabantur. Ecclesiasticis cunctis congruens præscripta est disciplina.

MONASTICUM ordinem propagarunt viri sanctissimi, *Cæsarius*, *Aurelianus*, *Fructuosus*, *Columbanus*, & alii, sed nemo felicius *S. Benedicto;* cujus Ordinis initia referuntur ad annum 529. vel potius 524. (3). Illius statuta confirmavit anno 595. S. Gregorius Magnus.

AD CHRISTIANAM religionem perduxit hoc Seculo Britannos & Anglosaxones *S. Augustinus*, laudatus cap. 4. Bojos, seu Bavaros, Bohemosque *S. Rupertus* Episcopus Wormatiæ, Pictos Scotosque *S. Columbus* Monachus Hibernus (4)

AP-

(1) Institutæ a S. Gregorio Magno initio Pontificatus sui Litaniæ Majores, ut scribit cap. 57. Micrologus. Factum id ad avertendam inguinalem luem, Romanum populum post inundationem aquarum insolita cæde vexantem. Intellige Litanias, quæ celebrantur VII. Kal. Majas; nam quæ habentur in tribus feriis ante Ascensionem Domini, auctorem habuerunt Sec. VIII. Leonem III. ad universam Ecclesiam extendentem Rogationes, quas pro Ecclesia sua instituerat Mamertus Episcopus Viennensis.

(2) Indictam a Pelagio II. Subdiaconis Siciliæ continentiæ legem scribit ad annum 588. Baronius. Idem constat ex Epistolis S. Gregorii Magni ad Petrum Subdiaconum & ad Leonem Episcopum Catanensem. Ab ea lege, quæ tamen in Romana Ecclesia vetusto more servabatur, Subdiaconatus cœpit inter majores Ordines recenseri, non tamen ubique. Vide Lupum p. 4. in Synodos differt. 1. procemiali cap. 3.

(3) S. Benedictum natum anno Chr. 480. Zenonis Imp. 7. & Odoacris regis 5. mortuum vero anno 543. ætatis suæ 63. Leo Ostiensis, aliique testantur. Propagavit in Galliis Monasticum S. Benedicti Institutum S. *Maurus* ejus Discipulus. Ab isto cognomen sumpsit celeberrima ejusdem Ordinis Congregatio de litterarum restauratione & incremento maximopere sollicita, atque optime merita. Migravit autem S. Maurus Abbas ad Superos anno 565.

(4) Fidem quoque Justiniano imperante amplexi sunt *Eruli*, nomen sortiti a paludibus stagnantibus, quas olim juxta Mœotidem incolebant, de quibus Procopius lib. 1. de Goth. Teophanes in Chronico, & Evagrius lib. 4. capite 20. Conversos item ad Christum *Abasgos*, sive *Abasgos*, populos Colchidis habitantes in ora litorali Ponti Euxini, apud quos Justinianus in honorem Deiparæ sacram construxit Ædem, necnon barbaros incolentes Tanaim, scribit idem Evagrius citato lib. 4. cap. 2. & sequenti.

APPENDIX

Externarum rerum delectus.

Quaedam regna exorta superiori seculo, & illorum Principes, commemoravimus. In Italia post Odoacrem regnasse diximus *Theodoricum*. Regnaverunt postea anno 526. *Athalaricus:* (1)anno 534. *Theodatus:* anno 536. *Vitiges*: anno 540. *Theodobaldus*: anno 541. *Alaricus:* anno ipso Totila: anno 553. *Tejas*, Gothorum regum postremus. *Langobardi* vero anno 568. regnum suum in Italia condiderunt, ac primus regnavit *Alboinus*, qui a Narsete invitatus cum armatorum 200000. e Germania, & Vandalia erupit, regnique sedem collocavit Ticini. Ex quo tempore Ravenna regum Visigothorum regia in Exarchatum pertransiit. Alboino autem anno 574. successit *Clephis:* huic post decem annorum interregnum anno 585. *Autharis*, & huic anno 590. *Agilulphus*.

Francorum regnum post Clodovaeum anno 515. consecutus est *Childebertus*: anno 560. *Clotarius*: anno 565. *Cherebertus*: anno 574. *Chilpericus*: anno 588. *Clotarius II.* vita functus seculo VII.

Post Trasamundum regnum Vandalorum in Africa auspicatus est anno 523. piissimus *Hildericus*, qui statim Episcopos exules revocavit. Huic *Gilimerius* vitam regnumque abstulit, sed & ipse a Belisario victus, & Constantinopolim adductus est anno 533. Ita regnum Vandalicum ab occupata Carthagine a Genserico, scilicet ab anno 439. stetit solummodo annis 95.

Regnavit in Hispania post Alaricum ab anno 506. *Gesaleycus*: deinde ab anno 526. *Amalaricus:* ab anno 531. *Theudas*: ab anno 548. *Taudegesillus*: ab anno 549. *Agila:* ab anno 554. *Athanagildus*: ab anno 567. *Liuba:* (2) ab anno 568. *Leovvigildus*. Ariani omnes. Tum ab

(1) Sunt qui inter Athalaricum, & Theodatum biennio regnasse tradunt *Amalasuntham*, Regnumque *Theodati* definiunt anno 537 *Vitigis* 541. *Theobaldi*, & *Alarici* 542. *Totila* 553 *Teja* item eodem anno. Coepit anno 559. apud Anglos E'πταρχία, septem nempe Principatuum partitio, qui in unum redacti sunt anno 828. regnante *Egberto*.

(2) *Liubam* extinctum quidam ajunt anno 572. *Leovvigildum* autem anno 585.

ab anno 586. *Recaredus*, primus regum Gothorum, qui fidem Catholicam amplexi sunt, frater sancti martyris Hermenegildi.

INTER hujus seculi bella prætermittenda non sunt Gothicum, & Langobardicum. Illud exortum est anno 535. *Cos. Belisario*, & Gothorum rege Theodato. At Belisarius Siciliam recuperavit, debellavitque Neapolim. *Vitiges* interfecti Theodati heres anno 537. Romanam Urbem tali cinxit obsidione, ut matres, fame etiam per Italiam grassante, filiorum carnibus vescerentur. Strenuissimus tamen Belisarius Romam ab internecione redemit; quin anno 539. expugnavit Ravennam, captumque Vitigem cum Gothorum Optimatibus, & ingenti divitiarum copia captivum adduxit ad Justinianum Constantinopolim. Interea temporis *Langobardi* quoque irruerunt in arma, atque excisum illorum impetu Mediolanum. *Totila* Gothorum rex castra rursus movit ad Romanæ Urbis excidium, eamque occupavit anno 546. incenso Capitolio, ac diruta magna murorum parte. *Narses* Romam liberavit a Gothorum tyrannide, occiso Totila anno 552. Paullo post *Theya* superato atque extincto, Italia Gothorum jugum excussit. At Langobardi anno 581. occuparunt Neapolim, & 589. solo æquarunt amplissimum monasterium Cassinense.

CUJUSMODI sit humanæ felicitatis ludibrium, facilis ex his intelligitur. Illud ulterius patefacit, cum *Vitalianus* anno 520. dum consulatum gerebat, Justino imperante, interfectus, tum *Symmachus* Senator, socer Severini Boethii, anno 525. necatus Ravennæ jussu Theodorici. Quid *Belisarius* tantorum gloria bellorum? Ob suspicionem conjurationis in Justinianum anno 561. omni expoliatus honore despectissimam vitam transegit: nec desunt, qui asserant excæcatum eo pervenisse miseriæ, ut obulum peteret in eleemosynam.

INFORTUNIA alia complura testantur vitæ hujus calamitatem. Sævissimam famem Italiæ paullo superius commemoravi. Pestilentia autem anno 558. tum dire vexavit Constantinopolim, *ut sepeliendis mortuis*, inquit Theophanes, *non sufficerent vivi*. Terræmotu anno 524. concidit Anazarbus Ciliciæ metropolis. Eodem concussa anno 526. & ferme diruta, sæpe per totum annum repetito motu, Antiochia, addito ad terrorem incendio, adeo, ut imperator Justinus depositis diademate, & pur-

pura

pura saccum induerit. Rursus eadem in urbe anno 528. ingenti terræmotu corruerunt cuncta fere ædificia, & cessavit tandem flagellum, inscriptis domorum januæ, aut parieti iis verbis, χριςὸς μεθ᾽ ἡμῶν ςῆτε. Ipsa civitas anno 587. vehementi quassata est iterum motu terræ. Constantinopolim pariter anno 557. quo S. Sophiæ templum mirabilis structuræ perfectum est, terræmotus concussit, pertimescentibus civibus advenisse finem, & interitum mundi. Incendio insuper anno 525. igne mirabiliter e summis tegulis descendente, in prædicta Antiochena urbe plurimi perierunt. Aqua item, exundante extra alveum Scirto fluviol, vastata fuit Edessa civitas Syriæ, Justinopolis quoque appellata.

De litteris, ac disciplinis bene plurimi meruerunt. In arte enim *Grammatica* ceteris præstitit *Priscianus* Cæsariensis, omnium sui generis princeps. Eloquentia excelluit *Petrus Patricius* Thessalonicensis, qui mira facundia quælibet barbara demulcebat ingenia. Poeticam excoluit *Corippus*, a quo scripti fuerunt libri 4. de laudibus Justini Junioris heroico Carmine. Præclara de Philosophia conscripsit Volumina *Proclus Lycius*, Platonicorum sectator dogmatum; at addidit adversus Christianos 18. ἐπιχειρήματα. Sequutus Procli impietatem *Damascius* Damascenus illius auditor, & in Schola Atheniensi successor. Veritatis studiosus dicitur a Photio Cod. 69. *Hesychius* Milesius, qui Historiam scripsit annorum 1190. eamque appellavit *Romanam*, & *Omnigenam*. Sui ævi historiam tradiderunt litteris *Hermolaus* Byzantinus, & *Agathias*, memorati a Joanne Curopolata, & Cedreno. *Beulanum* Anglum, ejusque Opus de Genealogiis Gentium novimus tantum ex Balæo. *Hunibaldus*, qui scripsit de rebus gestis Francorum, dicitur a Vossio *Scriptor* tressis, minimi scilicet pretii. (1) Accesserunt Seculi hujus

(1) Quidam *Proclum* hoc Seculo VI. vixisse autumant, sed vide Not. Seculi præcedentis. *Diadocum* dictum, ait Caveus in Sec. VI. sive Eutychiano. Addendus *Simplicius* egregius Philosophus, Platonicus & Peripateticus, ortus in Phrygia, & familiaris Damascii. Clarebit anno Christi 508. Æræ Diocletianæ 224. Qui ergo tradunt Simplicium floruisse tertio Seculo, Æram Martyrum pro Dionysiana accepere. Idem Simplicius in Explanationibus Aristotelicis carpit, mordetque Christianæ religionis dogmata. A quibus fuerunt quoque alieni *Agathias* Smyrnensis, nobilis alioquin Historicus, *Candidius* Philosophus, & *Alexander* Lycopolitanus, quamvis is confutaverit Manichæos

Scriptoribus alii complures. Etenim inter JCC. præter illos, qui in Codice Justinianeo perficiendo plurimum insudarunt, floruit circa eadem tempora *Thalelæus*, qui in Græcum Pandectas accuratissime vertit, appellatus a Cujacio doctissimus Græcorum, atque ab aliis Græcis Interpretibus est τῆς νομικῆς ὀφθαλμός, idest, *Oculus Jurisprudentiæ*. Boethius, cujus supra meminimus, etiam in Philosophicis litteris excelluit: nam in Porphyrium, in libros Aristotelis Analyticos, necnon de Geometria, de Musica, & de Arithmetica pertractavit. *Alaricus* Visigothorum rex, quem Clodovæus superavit, Theodosianum Codicem emendavit, & quibusdam additis, quibusdam autem abrasis promulgavit Tolosæ, anno regni sui 22. & Æræ Christianæ 506. Circa idem tempus Rab. *Asec* fertur collegisse *Talmud* Judæorum, quod *Babylonicum vocant*.

SE-

ut constat ex tomo 2. *Auctarii* Bibl. PP. editi a Combefisio. Videntur item nulli religioni addicti *Procopius* Palæstinus & domo Cæsareensis, quem commemoravimus superiori capit. 4. emunctarum narium historicus, rhetor nobilis, & ad Senatorium ordinem aliasque dignitates a Justino evectus, necnon *Tribonianus*, cujus meminimus cap. 5. appellatus *Conditor Juris Civilis*, natus in Pamphilia, a Justiniano Quæstor, Assessor, & Consul creatus. Sane Tribonianus male audiit apud Suidam, Hoctomannum, Moshemium, alios. Exornavit autem illius vindicias Janus Vincentius Gravina in libro de Ortu & progressu Juris Civ. num. 137. Eumdem Tribonianum commendat plurimum Imperator Justinianus, *de Conceptione, & de Confirmat. Digestorum*. Ceteri, qui in componendo Justinianeo Codice adlaboraverunt, C. tit. *de Vet.* Jure *enucleando*. L. 2., & alibi laudantur.

SEPTIMUM ECCLESIÆ SECULUM.

CAPUT I.

Successio Pontificum Romanorum.

POst Gregorium Magnum Catholicæ præfuerunt Ecclesiæ, *Sabinianus*, *Bonifacius III.* *Bonifacius IV.* *S. Deusdedit*, *Bonifacius V.* *Honorius I.* *Severinus*, *Joannes IV.* *Theodorus I.* *S. Martinus I.* *S. Eugenius I.* *S. Vitalianus*, *Adeodatus*, *Donus I.* *S. Agatho*, *S. Leo II.* *S. Benedictus II.* *Joannes V.* *Conon*, *S. Sergius I.*

LXVII. Sabinianus Volaterris ortus est, fuitque primum Gregorii Magni diaconus, postea successor. Usum æris Campani dicitur invenisse, quem alii tribuunt S. Paulino Nolano, unde Campanam dici *Nolam* opinantur: at usus hoc nomine ad significandum tintinnabulum lib. 8. cap. 6. Quinctilianus, qui floruit imperante Domitiano, ac I. Seculo. Tradunt Sabinianum obiisse a Gregorii spiritu percussus propter avaritiam in capite: sed pace Sigeberti, somnium id est, & fabella. Supremus illi dies 22. Febr. anno 606. nondum expleto Pontificatus biennio.

LXVIII. Brevior fuit Pontificatus *Bonifacii III.* Romani. Is enim electus anno 607. XI. Calend. Martias, efficiens, ut etiam a Phoca Imp. Romana Ecclesia declararetur omnium aliarum caput & mater, ecclesiam rexit mensibus 8., extinctus IV. Idus Novembris an. 607.

LXIX. Huic suffectus *S. Bonifacius IV.* e Valeria apud Marsos: qui *Pantheon* olim a M. Agrippa ædificatum, & adhuc post tot urbis clades superstes, annuente Phoca, Virgini reginæ Martyrum consecravit, & vita decessit labente anno Episcopatus sui nono, & V. Æ. 615. septima die Maji.

LXX. Ab eo anno 615. usque ad an. 618. quo obiit V. Idus Nov. sedit in Romana Cathedra vir eximiæ sanctitatis *Deusdedit*, filius Stephani civis Romani, electus, quod nondum contigerat, adhuc subdiaconus, si fides habenda sit Anastasio & Liberato, cui & Ven. Baronius subscripsit.

LXXI. Tenuit deinde Pontificatum annis fere 6. *Bonifacius V.* mortuus anno 625. die 22. Octob. immerito reprehensus, quod asseruerit Christum nos redemisse a solo originali peccato; quum eo sensu locutus sit, quo Joannes cap. 1. 29. Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, quod nempe solum originale peccatum mundum infecerit universum.

LXXII. Electus postea *Honorius I.* Campanus. Audiit immerito tamquam Monothelita, propterea quod ad schisma vitandum noluerit mentionem fieri, unius, duplicis in Christo operationis, aut voluntatis. Ecclesiam rexit annis 13. atque e vita migravit anno 638. die 12. Octobris.

LXXIII. Occepit inde Pontificatum, post diuturnum Interpontificium, *Severinus* Romanus, qui Heraclii Imperatoris improbavit *Ecthesim*, nempe expositionem fidei Monotheliticam; ac ideo, Imperatoris jussu thesauros Ecclesiæ Lateranensis Isacio Exarcho diripiente, ex animi ægritudine interiit anno 640. Calendis Augusti, mense vix expleto a sui inauguratione secundo.

LXXIV. Non implevit duos Episcopatus annos Severini successor *Joannes IV.* sublatus e vivis an. 642. die 11. Octobris, quum prædictam *Ecthesim* proscripsisset, & Honorii Epistolas, quibus abutebantur Monothelitæ, Catholico sensu explicasset.

LXXV. Post Joannem rexit Ecclesiam *Theodorus I.* Is Monothelitis anathemate inustis, & improbato *Typo* Constantis, e vivis excessit, dum ageret septimum Pontificatus annum, die 5. Maji, anno Æræ Communis 649.

LXXVI. Evectus post Theodorum *S. Martinus I.* ad Sacerdotii fastigium, damnatis in Lateranensi synodo una cum *Ecthesi*, & *Typo* Monothelitis, omnem Constantis injuriam, carceres, contumelias, & omne calamitatis genus animo invicto sustinuit, obiitque relegatus in Chersonesum Thraciæ, & ærumnis confectus, inchoato Pontificatus anno septimo, die 21. Septembris, anno Domini 655.

LXXVII. Dignus fuit, qui Martini sedem occuparet *S. Eugenius I.*, illo exule Ecclesiæ regimini intentus, & a puero in Romanum Clerum adscitus. Verum a S. Martini obitu non explevit in Episcopatu biennium, ad nobiliorem æternamque sedem translatus anno 657. die 4. Junii.

LXXVIII. Diuturnior fuit Pontificatus *S. Vitaliani*, cujus patria Signia Campaniæ civitas. Sedit enim ultra annos

14. &

14. & fato cessit an. 672. VI. Cal. Februarias. Hujus sanctitatem etiam Constans A. ejusque filius Constantinus *Pogonatus* venerati sunt; eique Constans dono misit pervetustum Evangeliorum Codicem, auro gemmisque exornatum.

LXXIX. Agebat quintum Pontificatus annum successor Vitaliani *Adeodatus* Romanus, & monastici instituti sectator, quando viam universæ carnis ingressus est; anno 676. die Junii 26.

LXXX. Adeodato suffectus est *Donus* I. patria item Romanus, cui Reparatus Archiepiscopus restituit antiqua Jura supra Ecclesiam Ravennatensem, quam decessor Maurus violaverat, fretus potentia Exarcharum. Sedit anno I. cum dimidio, mortuus an. 678. III. Idus Apriles.

LXXXI. S. Agatho monachus Siculus post Donum Pontifex constituitur. Hoc Pontifice, & Constantino Pogonato indicta Œcumenica Synodo concidit hæresis Monothelitarum, quæ diu Orientalem vexavit Ecclesiam. Virtutibus meritisque clarus IV. Idus Januarias anno 682. terram reliquit.

LXXXII. Agathoni successit *S. Leo II.* & ipse Siculus, Græce & Latine doctissimus, quem undecimo mense, anno scilicet 683. V. nonas Julias terris rapuit cælestis Jerusalem.

LXXXIII. Inviderunt pariter militanti Ecclesiæ rectorem beatissimum *S. Benedictum II.* Romanum Incolæ supernæ Patriæ, ad se illum invitantes, exacto decimo Pontificatus mense, anno 685. septima die Maji.

LXXXIV. Nec diuturnus fuit Pontificatus *Joannis V.* patria Antiocheni: quem mors abstulit proximo anno 686. Augusto mense ineunte.

LXXXV. Quandiu autem sedit *Conon*, Thrax genere, ætate, moribus, eruditione percelebris? Adeptus Pontificatum prædicto an. 686. XII. Calendas Novembris, ea se levavit sarcina anno insequente 687. XI. Cal. Octobris.

LXXXVI. Ab eo demum tempore usque ad annum 701. quo mortem oppetiit die 7. Sept. sanctissime gubernavit Ecclesiam *Sergius* I. ortus Antiochiæ. Sopitum est S. Sergii inauguratione dissidium, & contentio de supremo Pontificatu exorta anno superiori 686. inter Petrum, ac Theodorum presbyteros, & rursus excitata anno 687. inter Theodorum, & Paschalem Archidiaconum, quibus antea populus in factiones distractus summum conferebat honorem.

PATRIARCHARUM NOMINA.

Patriarchæ Alexandrini post S. Eulogium fuerunt Eutychiani, seu *Jacobitæ*, quo etiam nomine Eutychiani dicti sunt a Jacobo Syro, monacho, & Severi discipulo. Excipiendus tamen S. *Joannes* Eleemosynarius vita functus an. *616.* ejusque successor *Georgius*; post quem sedit *Cyrus* Monotheleta. Antiochiæ vero post Gregorium sederunt *S. Anastasius II.* & alii, quorum nomina usque ad ann. 1098., cum fuerint fere omnes hæretici, atque Antiochia sub tyrannide barbarorum, obscura sunt, & incerta. At Jerosolymis præfuerunt Ecclesiæ post Amos, *Isychius*, *Zacharias*, *Modestus*, & *Sophronius*: quo Ecclesiam Jerosolymitanam gubernante, anno *637.* venit S. Civitas in potestatem Saracenorum. Ab hoc itaque anno usque ad finem Seculi XI. Jerosolymorum ignorantur Episcopi. Constantinopolitanos autem Patriarchas prætermisimus, quoniam, ut alibi monuimus, jura Patriarchalia violato Nicæno canone usurparunt, consecuti sunt vero, Romana Ecclesia consentiente, anno duntaxat 1215. Cunctorum enim Episcoporum nomina recensere neque hujus est loci, neque instituti.

CAPUT II.

Concilia celebrata septimo Ecclesiæ Seculo.

Inter Seculi hujus Concilia, ea maxime sunt recensenda, quæ ad hæresim spectant Monotheliticam paulio post describendam. Cetera enim attinent ad Ecclesiasticam disciplinam. Ubi ergo anno *633.* Cyrus Patriarcha Alexandrinus coacta *Synodo* sub specioso unionis prætextu hæresim Monothelitarum studuit comprobare, eodem anno Sophronius *Jerosolymitanus* altero indicto Concilio statuit duas esse in Christo operationes & voluntates. Approbata insuper anno *639.* a Sergio Constantinopolitano, altero Monothelitarum coryphæo, Synodali conventu, *Ecthesi* imperatoris Heraclii; insequente anno *640.* eamdem *Ecthesim* & Monothelitas damnavit *Romanum* Severini Concilium. Quod & præstitit anno *645.* Salvius Episcopus in Synodo Aurelianensi; & anno *646.* summus Pontifex Theodorus, qui convocato *Concilio* in Pyrrhum, cete-

ceterosque Monothelitas scripsit anathematis sententiam, non solo atramento, sed vivifico sanguine instillato divini calicis, ut litteris tradiderunt auctor Historiæ Miscellæ, ac Theophanes. Proscripsere rursus Monothelitas eodem anno 646. Synodi tres Africanæ *Carthaginensis*, & *Provinciæ Byzacenæ*, ac *Numidiæ*.

Duo autem celebriora Concilia adversus Monothelitas congregata fuerunt, *Romanum* nempe anno 649. & *Constantinopolitanum* Œcumenicum VI. anno 680., ut duo mittam anni 679. Anglicanum, nimirum, & Mediolanense. Concilium *Romanum* celebratum est jussu S. Martini I. in Æde Lateranensi: in quam convenerunt ex regionibus suburbicariis, & diœcesi Italica, & Urbica Episcopi 105. Cuncti Monothelitas, eorumque dogma, atque *Ecthesim* Heraclii, & *Typum* Constantis diris devoverunt, & subjecere anathemati. Ad Synodum vero Œcumenicam, indictam a piissimo imperatore Constantino Pogonato, communicatis cum S. Agathone Pp. consiliis, & congregatam in *Trullo* (nomen istud imperiali Palatio trullissato, & in rotundam tectorum concamerationem constructo) convenisse Episcopos ducentos undenonaginta tradunt Annalia Græcorum; sed 166. præter Legatos Apostolicos exhibent solummodo subscriptiones. Id, quod in *Lateranensi*, plenaria hac Synodo definitum est: damnata hæresis Monothelitica: inusti anathemate, etiam expresso nomine, præcipui illius hæresis propugnatores; atque *Ecthesis*, *Typusque* proscripta.

Sunt ex Novatoribus, qui pariter Œcumenicam esse contendunt Synodum *Trullanam*, seu *Quinisextam*, coactam an. 692. Dicitur *Trullana* a palatio, vel secretario Imperiali, cui nomen *Trullus*, ut nuper scripsimus; *Quinisexta* autem, quasi fuerit quintæ, & sextæ synodi *appendix*, & *supplementum*. Interfuerunt huic synodo juxta Balsamonem & Zonaram Episcopi 217., & in exemplaribus inveniuntur subscripti num. 211. Canones in illa editi 102. Rejicitur tamen ab Orthodoxis, eamque reprobarunt Romani Pontifices Sergius I. & Joannes VII. Sunt enim nonnulli istorum canonum absurdi, ut quibus concutitur sacrorum ministrorum cœlibatus, & jejunium sabbati servatum olim in Ecclesia Romana, atque sub gravissimis pœnis prohibetur Clericis laicisque abstinentia a sanguine, & suffocato. Permulti tamen canonum Trullanorum Ecclesiasticis regulis non adversantur, eosque, non

omnes, approbarunt octavo seculo Constantinus, & Hadrianus I. Romani Pontifices.

Ex CONCILIIS pro disciplina Ecclesiastica celebratis commemoranda præsertim sunt XV. Toletana, complura habita inter annum 610. & 694. in quibus Metropolitani jura Toletano Antistiti confirmata fuere, subjecti Ecclesiasticis censuris lapsi in crimen fornicationis, & quæ ad fidem moresque pertinent constituta, Catholica interdum contra Monothelitas confessione præmissa, & ambiguis quorumdam locutionibus explanatis. (1) His accedunt *Romanum* sub Bonifacio IV. de regimine Ecclesiæ Anglicanæ indictum anno 610. Parisiense anni 615. de causis Episcoporum ad Metropolitanum deferendis: Trajectense anni 697. de sanctis viris mittendis ad prædicandum exteris Gentibus Evangelium; aliaque id genus plura. A quarum Synodorum numero expungimus *Aquilejensem* anni 698. in qua ob trium Capitulorum condemnationem quinta quoque Synodus rejecta fuit.

CAPUT III.

HÆRESES SECULI SEPTIMI.

GRASSATA est Seculo VII. in Ecclesia Orientali hæresis *Monothelitarum*, surculus, & appendix Eutychianæ; nam quemadmodum Eutychiani unam asserebant in Christo naturam, ita Monothelitæ dogmatizabant unam in Christo voluntatem, & ἐνεργίαν, sive actionem. Quare μονοθελῆται dicti sunt a μόνος, unus, & θέλημα, *voluntas*. Monente Athanasio Jacobitarum Antistite Eutychiano, imperator Heraclius anno 629. petiit a Sergio C. P., & a Cyro tunc Phasidis, postea Alexandriæ Episcopo, num in Christo admittenda foret una, an duplex voluntas, & operatio. Illi vero unicam, statuerunt, quam appellarunt θεανδρικὰν, idest, *Dei-Virilem*, nomine derivato a θεὸς, *Deus*, & ἀνὴρ, *homo*, cujus genitivus est ἀνδρὸς. Movit Sergius Heraclium, ut ederet Ecthesim, quam anno 639. synodo confirmavit. Est autem ἔκθεσις idem, ac *expositio*, a verbo ἐκτίθημι, *expono*. In illa una in

(1) In Toletana altera Synodo anno 693. depositus fuit & in exilium pulsus Sisbertus Archiepiscopus Toletanus, quod in Egicani regis necem conspirasset.

in Christo voluntas, & una tantum actio enuntiabatur, Adhæsit eidem luto Pyrrhus Sergii successor, & Paulus, qui Pyrrho ob exulceratum Imperatoris animum in Africam secedenti substitutus fuit anno 642. Is anno 648. a Constante Imp. extorsit edictum ne diceretur una, nec duplex Christi voluntas; damnatus idcirco eodem anno a Theodoro Pontifice, & anno proximo 649. a S. Martino I. Ipsi Paulo imputandum est, quod Martinus accersitus sit Constantinopolim, relegatus, gravissimisque malis afflictus. Dicitur tamen Paulus ante mortem egisse erroris, scelerisque sui pœnitentiam. Edictum illud Constantis *Typus* vocatur: quamvis enim τύπος idem sit, ac forma notaque impressa, a Verbo τύπτω, *percutio*; illo tamen vocabulo non semel in Novellis Justinianeis constitutio, & lex designatur. At Cyrus ex Episcopo Phasidis in Colchide renunciatus anno 630. Patriarcha Alexandrinus prætextu conciliandi Severianos, seu Acephalos cum Catholicis, unam Christi operationem θεανδρικὴν cœpit majori audacia dogmatizare, & anno 633. coacta synodo stabilire. Firmavit & ipse propria subscriptione anno 639. ἔκθεσιν Heraclii, & e vivis sublatus est anno proximo 640. Atque his cum Monotheletarum dogma, tum quæ superiori capite diximus, obviam habent explicationem.

Eruperunt eodem Seculo VII. nonnullæ aliæ hæreses, vix nomine notæ. Prima est *Christolytarum*, χριστολύτων, asserentium Dominum relicto deorsum corpore ad cælos cum sola divinitate adscendisse: horum nomen est a χριστὸς, *Christus*, & λύω, *solvo*. *II. Gnosimachorum*, γνωσιμάχων, qui scientiam omnem, divinæ etiam scripturæ, Christianis contrariam, vanam, & inutilem reputabant, nomen sortiti a γνῶσις, *cognitio*, & μάχομαι, *pugno*. III. Ἐθνοφρόνων, appellationem habentium ab ἔθνος, *gens*, & φρονέω, *sapio*, quoniam Gentilium sectabantur superstitionem, divinationes, auguria, & incantamenta, simulque Christianorum, & paganorum festa servabant. IV. παρερμηνευτῶν, ad libitum, ingeniumque duntaxat suum, sacram Scripturam interpretantium: quorum nomenclatura derivata est a verbo παρερμηνεύω, *prave interpretor*. Hæ nobis hæreses innotuerunt ex libris S. Joannis Damasceni.

His accedunt Armeni, qui a septimo usque ad quintumdecimum seculum erroribus implicati a Romana Ecclesia fuerunt avulsi. Impliciti fuerunt hæresi Euty-

Eutychiana, negarunt sacramentum Confirmationis, & in sacra oblatione vinum nulla admixtum aqua adhibebant. In celebrandis quoque festivitatibus, ritibusque diffidebant a Latinorum, & Græcorum Ecclesiis: sed hoc postremum fieri potuit absque hæresis impietate.

CAPUT IV.

SECULI SEPTIMI SCRIPTORES ECCLESIASTICI.

QUAMQUAM Seculi VII. Scriptores numero & celebritate iis, qui duobus præcedentibus Seculis floruerunt, nequeunt æquiparari; nec pauci sunt tamen, nec proletarii. In Historia enim ineunte Seculo versati sunt *Joannes* Antiochenus cognomento *Malala*, qui ab orbe condito usque ad ætatem Justiniani Senioris libris 18 perduxit Historiam Chronicam; necnon *Isychius* Patriarcha Jerosolymitanus, a quo præter Commentaria in Scripturam divinam, selectasque Orationes, edita fuit Ecclesiastica Historia, quæ tamen deperiit edacis temporis injuria. Accesserunt adolescente Seculo *Theophylactus* Ægyptius, Scriptor rerum a Mauricio Augusto gestarum: *Marcus*, & *Sisebutus* Monachi, qui aliquas Sanctorum Vitas scripsere, & *Joannes* itidem monachus in investigandis calculis festi Paschalis assiduus: quorum ætas florebat circa annum 620. Editum ab *Anonymo* Chronicum Alexandrinum, quod & *Fasti Siculi* inscribitur, a mundi origine usque ad annum 628. unde infertur ætas Scriptoris. *Joannes Moschus* vitæ cultor monasticæ, cognomento *Eviratus*, rudi ac simplici stylo, ut inquit Photius Cod. 199. conscripsit de gestis Patrum Opus Historicum, inscriptum *Pratum Spirituale*, seu *Viridarium*, & *Nennius* Britannus, & ipse monasticam vitam professus, pertractavit de rebus Britonum, sive de Britannorum historia. Uterque autem circa annum 630. mortalem vitam agebat.

VERUM peculiari titulo commemorandi sunt *Antiochus* monachus Palæstinus, *S. Sophronius* Patriarcha Jerosolymitanus, *S. Maximus* C. P. *S. Isidorus* Hispalensis, *S. Idelphonsus* Toletanus antistes, & *Anastasius* monachus Sinaita. Enimvero *Antiochus* monasterii S. Sabbæ alumnus, & sanctitatis laude percelebris, superstes erat anno 629. comprehenditque homiliis 130. totius reli-

religionis Christianæ, divinarumque Scripturarum doctrinam, inscripto huic Operi *Pandectarum* nomine. Sunt autem πάνδεκται nihil non continentia volumina, a πᾶν, *omne*, & δέχομαι, *capio*: unde, pariter libri omne jus comprehendentes πάνδεκται vocantur. Scripsit etiam Antiochus Exomologesim ad Deum, librumque de vitiosis cogitationibus. *S. Sophronius* ortus Damasci, monachus, electus anno 629. Patriarcha Jerosolymitanus. Cyrum Monothelitam palam redarguit, ejusque libellum Satisfactionis præscriptum Severianis, refellere, & ab Honorio Papa cassari curavit, mortuus anno 639., post captam Jerosolymam ab Haumare duce Saracenorum. *S. Maximus* patria C. P. natus anno 580. & in exilio defunctus anno 662. non solum Pyrrhum Monothelitam confutavit publicis disputationibus, ac intrepide restitit Constanti Imp. fidei causa carceres, ærumnas, ac deportationem parvipendens; verum etiam Monotheliticæ hæresi perpetuum bellum indixit, præter scripta alia ascetica, & Theologica, de duabus in Christo voluntatibus, de duabus operationibus, de Actis cum Pyrrho, de hypostasi & natura, aliosque Tractatus hujus generis præstantissimos exarando. *S. Isidorus* Episcopus Hispalensis, cujus beata mors contigit anno 636. libros scripsit Etymologiarum, de Ecclesiasticis Officiis, aliosque a S. Leone Papa IV. plurimum commendatos (1). De perpetua Deiparæ virginitate, partu, gestisque præcipuis, necnon de Scriptoribus Ecclesiasticis, de rebus liturgicis, & epigrammata varia, pie docteque scripsit *S. Idelphonsus* ad Episcopatum Toletanum anno 657., ad regnum vero beatorum evectus anno 667. Demum *Anastasius* Sinaita, ab altero Anastasio item Sinaita, Patriarcha Antiocheno, de quo superiori seculo, secernendus, litteris tradidit notitiam omnium hæresum ab initio religionis Christianæ, & Conciliorum, quibus damnatæ fuerunt, usque ad VI. Œcumenicum celebratum, ut diximus supra. Pon-

(1) Nonnulli, qui Commentaria Scriptorum Ecclesiasticorum ediderunt, ut Guillelmus Caveus, ajunt S. Isidorum conscripsisse *Chronicum* ab exordio mundi usque ad annum 626. Verum in fine ejusdem Chronici legitur: *Fiunt igitur ab exordio mundi usque ad præsentem æram 654. hoc est anno quinto Imperatoris Heraclii, & quarto Principis Sisebuti anni* 5813. Ita in Vaticanis editisque Codicibus, teste *Schelstrateno*. Aera Hispanica 654. concurrit cum anno Christi 616. & quarto Sisebuti regis Hispaniarum, sed cum Heraclii anno sexto.

Pontifice Max. Agathone, & Imp. Constantino *Pogonato*, anno 680.

His vero, quorum peculiaris habenda erat memoria, accedunt *Dorotheus* Palæstinus Archimandrita, qui scripsit de vita pie instituenda : *Paterius* Gregorii M. discipulus, qui explanavit difficiliora Scripturæ loca : *Conon* discipulus olim Joannis Philoponi Tritheitæ, (1) postea ejus adversarius, qui in ipsum condidit Invectivas . Apologiam edidit pro S. Theophobio *Themistius* : *Nicias* Monachus Philoponi deliramenta oppugnavit : aliquas SS. Vitas conscripsit *Jonas* Hibernus : Cosmopoieam carmine Jambico exposuit *Georgius* Nicomediensis : de Dagoberto Rege disseruit *Audeonus* Suessionensis : Pœnitentiale, Opus omnibus pœnitentiæ casibus accommodatum, elucubravit *Theodorus* Tarsensis Monachus : de adventu Christi, de origine mortis, de animarum receptaculis, extremoque Judicio pertractavit *Julianus Pomerius* Toletanus ; & Concordiam canonum exeunte Seculo concinnavit *Cresconius* Episcopus Africanus.

CAPUT V.

SECULI VII. AUGUSTI PRINCIPES, ATQUE VIRI QUIDAM SANCTISSIMI.

MAURICIO interfecto anno 602. die 23. Novembris, imperium arripuit *Phocas* in Thracia obscuro genere ortus. A quo nil memoria dignum patratum est, nisi quod Romanæ Ecclesiæ agnovit, firmavitque Primatum. Tantæ enim ignaviæ, & libidini se dedit, ut Cosrhoes rex Persarum in illum irruens, quasi Mauricii mortem vindicaturus, facile expugnaverit Chalcedonem, sitam e regione Constantinopolis. Reges quoque alii ob Imperatoris desidiam laceraruut imperium. Quare ipsi Constantinopolitani cives captum Phocam adduxerunt ad *Heraclium* urbem eam obsidentem : atque omni affectus ignominia, in ipsa, qua Heraclius vehebatur,

(1) Ipse Joannes *Philoponus* Alexandrinus, & arte Grammaticus scripsit in Hexameron, & de Paschate, pluraque Philosophica, quibus navabat operam, ut idem inquit lib. 4. Phys. Διοκλητιανῆ ἐπ τλγ. Diocletiani anno 333. Concurrit cum anno Æ. Chr. 617. De ipso tamen *Philopono* vide *Not.* 3. ad caput tertium præcedentis Seculi 6.

tur, navicula, truncatus est capite, anno 610. sui principatus 8. (1)

Phoca imperante, Antiochiæ Syriæ metropolis seditione commota, Judæi mactarunt ingentem Fidelium numerum, excarnificato etiam sanctissimo Patriarcha *Anastasio*. Sub Cosrhoe Persarum rege martyrium subiit *Anastasius* alter monachus, laudatus in Actis Concilii II. Nicæni, in fluenta demersis monachis aliis LXX. Ciennæ item in Galliis jubente Theodorico lapidibus obrutus est *Desiderius* Episcopus, quoniam prolata sententia illa Apostolica 1. ad Corinth. 7. *Melius est nubere, quam uri*, id ægre tulerat regis concubina Brunechildes.

Post Phocam imperium tenuit *Heraclius* annis 31. ex hydrope extinctus anno 641. undecima die Martii. Filius fuit Heracleonæ Præfecti Africæ, & addictus Monothelitis: de ejus enim *Ecthesi* dictum est supra (2). Heraclius Cosrhoem multis elatum victoriis (debellaverat enim anno 614. Jerosolymam, sublata inde cum omni Ecclesiastica supellectili Dominica Cruce, ac postea Ægyptum, Alexandriam & Libyam diripuerat) anno

(1) *Phocæ* nomen recte huic Cæsari convenit ob genus obscurum, ob immanitatem, ob vitæ turpitudinem. Phocæ enim marina sunt monstra, de quibus in tertio Georgicorum Virgilius:

Litore in extremo, ceu naufraga corpora fluctus,
Proluit, insolitæ fugiunt in flumina phocæ.

Et libro quarto.

Quippe ita Neptuno visum est, immania cujus
Armenta, & turpes pascit sub gurgite phocas.

In nummis tamen hujus Imperatoris nomen invenitur absque inspiratione, Focas. Uxorem habuit *Leontiam* nomine; ex qua suscepit filiam *Domnentiam*, connubio junctam Prisco patritio Constantinopolitano. Narsetem Persis formidolosum jussit vivum cremari: Prætorianos milites convicia in illum jactantes, partim obtruncavit, partim demersit in mare, partim carceri inclusit. Antequam jubente Heraclio caput illi amputaretur, ob multorum conjuges adulterio pollutas, exsecta ei fuerunt virilia. Lege Cedrenum, & Zonaram.

Seditio Judæorum, qui Antiochiæ permultos Christianorum interfecerunt, contigit paullo ante obitum Phocæ anno 610. At misso Antiochiam exercitu, Judæi seditionis, & crudelitatis suæ, vel perempti, vel mutilati, vel ejecti condignas pœnas tulerunt.

(2) *Heraclio* duæ fuerunt uxores, *Fabia*, quam mutato nomine appellavit *Eudociam*, ex qua suscepit Epiphaniam, & Heraclium Juniorem, quem nominavit Augustum, eique indidit nomen *Constantini*: & Fabia defuncta, uxorem duxit *Martinam* filiam fratris sui, insignis pulcritudinis feminam, quæ illi plures peperit liberos. Verum propter incestas has nuptias, ut scribunt Nicephorus & Egnatius, creditum est hanc ei pœnam fuisse illatam, ut priapismo laborans sursum mingeret, faciemque suam proprio lotio perlueret.

anno 623. insigni victoria prostravit, coegitque e Gaza discedere. A proprio filio Syroe Cosrhoes deturbatus est solio, tetroque carceri anno 628. inclusus, & spiculis toto corpore lancinatus. Inita inter Syroem & Heraclium pace, Crux salvifica recuperata est, & anno 629. in priori loco recondita. Eodem anno Heraclius jussit, ut Judæi omnes Jerosolymis ejicerentur, nec auderent illuc ad tria accedere milliaria; & Ecclesias insuper a Cosrhoe traditas in Syria Nestorianis, ut redderentur Catholicis imperavit: his utique nominibus magnopere commendandus.

OCCUPATA a Persis Palæstina, & expugnatis anno 614. Jerosolymis, martyrio affecti clerici omnes, monachi, & virgines. Reliqui fideles captivi ducti: quorum Judæi nonaginta millia necarunt. Floruerunt interea temporis sanctitate *Eustasius*, *Deicola*, aliique discipuli S. Columbani: e cujus monasterio Luxoviensi in Gallia Belgica quinque sanctissimi Episcopi hoc eodem tempore prodierunt.

TRIUM, qui subsecuti sunt, Augustorum infelix imperium. Nam *Constantinus* III. Heraclii filius, qui anno 641. successit patri, quarto imperii mense veneno sublatus est a Martina noverca, ut imperaret hujus filius *Heracleonas*. At is quoque, nondum sexto mense transacto, ineptus ad rempublicam administrandam, dejectus est, illi naribus Senatus consulto recisis, ac matri lingua amputata. *Heraclius Constans* II. filius Constantini III. & Gregoriæ imperavit quidem ultra annos 26. sed Monothelitis adhæsit, cum Saracenis in Oriente, & cum Langobardis in Italia adverso fato pugnavit, atque iracundus, suisque exosus Syracusis in balneo, situla ipsius capiti impacta, occisus fuit anno 668. die Julii 15. (1) Quemadmodum moribus ac pietate, ita bellorum eventu felicior fuit

---

(1) Martinam, ut *Constantino* privigno suo propinaret venenum, impulerunt libido regnandi cum filio Heracleona, & improba Pyrrhi Constantinopolitani, aliorumque Monothelitarum consilia. *Heracleonas* itaque eodem anno 641. ad thronum fraude, ac violentia conscendit: Matri lingua præcisa, ne oratione aliquem ad commiserationem flecteret, filioque naribus mutilato, ut cunctis esset horrori, in Cappadociam relegati ambo fuerunt. Præcitato anno 641. & Heracleonæ imperante, a Saracenis, qui post diuturnam obsidionem expugnarunt Cæsaream Palæstinæ urbem, obtruncata fuisse septem millia Christianorum tradunt Zonaras, Cedrenus, Paulus Diaconus, alii. *Constans II.* sive *Heraclius Constans* successor Heracleonæ matrem habuit filiam viri celeberrimi Nicetæ. Gregoriam cum plurimis diximus. Quidam Anastasiam appellant. Constans, cum non ferret fratrem Theodosium consortem imperii, pri-

fuit Constante filius *Constantinus IV.* cognomento *Pogonatus:* quod illi nomen accessit, quoniam Constantinopoli in Siciliam profectus ætate primæ lanuginis, redierat barbatus: *barba* enim Græce dicitur πώγων. Mizizium tyrannum, cujus insidiis Syracusis percussus genitor fuerat, e medio sustulit, Saracenos, qui fere septem annis obsederant Constantinopolim ingenti ac formidabili classe, invicte repulit, iniitque cum Bulgaris pacem, concessa eis Mysia Asiæ regione, appellata posthac *Bulgaria*. Major tamen gloria Constantini, quod indicto anno 680. Generali Concilio, pacem Ecclesiæ, damnatis Monothelitis, restituit. Naturali autem fato extinctus est anno Imperii 17. Aer. vulg. 685. mense Septembris.

HORUM annorum decursu fama sanctitatis inclaruerunt *Paulinus* Episcopus Eboracensis in Anglia, qui obiit anno 644. *Emmeramus* Ratisponensis martyrio coronatus anno 653. quo anno quidam tradunt corpus S. Benedicti ab Aigulpho monacho translatum fuisse Floriacum: *S. Eugenius* Toletanus vita functus anno 657. *Eligius* Episcopus Noviomi, qui obiit anno 658. regina *Bathildes*, quæ obiit anno 680. (1)

POST

mum jussit, ut initiaretur diaconatu, deinde illum occidit. Theodosius infrequenter in habitu diaconi apparens per quietem fratricidæ, calicem ferens plenum sanguine, ac dicens, *Bibe frater*, eum adeo perterrefecit, ut non posset diu in eadem urbe persistere. Non solum S. Martinum Romanum Pontificem, verum etiam *S. Maximum* cum duobus discipulis, manu & lingua truncatum, quoniam adversabatur Monotheletis, relegavit Chersonam. Obiit S. Maximus apud Alanos an. 662. die 13. Augusti, hora transitus sui prænuntiata. Vide cap. 4. Constantini *Pogonati* filii Constantis quo nomine appellata sit mater, hactenus ignoratur.

(1) Alii permulti sanctitate clarissimi Seculo VII. ad cælestem patriam migrarunt. Nam Nivigillæ in Brabantia obiit anno 664. XVI. Kal. Aprilis *Gertrudes* virgo, clarissimo genere orta, & relata in Sanctorum classem decreto Honorii Papæ III. Baronius refert in not. ad Martyrologium Romanum III. Nonas Septembris circa annum 660. martyrium *Aigulphi*, aliorumque monachorum Lirinensium, qui præcisis linguis, oculisque effossis obtruncati sunt gladio. Sigebertus illos passos fuisse ait anno 651. Kalendis Decembris colitur memoria *S. Eligii* Episcopi Noviomi in Belgio, cujus vitam descripsit S. Audoenus Antistes Rothomagensis. Idem *Audoenus* decessit anno 696. juxta Chronicum Adonis, juxta Sigebertum vero an. 690. Colitur in Martyrologiis Nono Kal. Septembris. *Kilianus* monachus Hibernus, & Francorum Apostolus, cujus vitam describit Surius, a Geila, aut Geila uxore Gosberti Franconiæ Ducis, an. 689. cum duobus Sociis Herbipoli, vulgo *Wurtzburg*, cæsus est. Sedente Sergio Romano Pontifice, ad eum invisendum *Cedualam* regem Occidentalium Saxonum, & sacro ablutum baptismate mox sancto fine quievisse, anno præcitato ab incarnatione Domini sexcen-

Post Constantium *Pogonatum* renunciatus est Imperator illius filius *Justinianus II.* patri dissimilis. Is prælio a Saracenis devictus, a *Leontio* Isauro dejectus, naso mutilatus, & in Chersonesum relegatus fuit, dictus propterea est, ῥινότμητος, a ῥινός, *nasus*, & τέμνω, *seco*. Eidem *Leontio*, qui anno 695. Justiniano imperium eripuit, nasus pariter a *Tiberio Absimaro* recisus fuit anno Imperii ejus tertio, Æ. Com. 698. Leontio ablegato in Dalmatiam, occupavit imperium *Absimarus:* qui anno imperii septimo, Ch. 705. a Justiniano Rhinotmeto captus, & occisus est, ipso *Justiniano* imperium a Leontio sibi ablatum repetente.

Decoravit autem hanc postremam Seculi partem pretiosa mors plurimorum Sanctorum, ut an. 679. *Amandi* Episcopi Trajectini, & regis ac martyris *Dagoberti* : an. 680. *Agilberti* Parisiensis Antistitis*:* an. 682. *Joannis* Episcopi, ac martyris Bergomensis: anno 688. *Lamberti* Lugdunensis*:* anno 690. *Juliani* Toletani ; & an. 698. *Theodori* Episcopi Cantuariensis.

CAPUT VI.

Seculi VII. Doctrina, et Disciplina.

Quomodo duas in Christo naturas contra Eutychianos, ita duas voluntates, duasque operationes adversus Monotheletas, definiente Ecclesia, fateamur oportet: persistente enim in eadem hypostasi duplici natura impermixta, permaneant utriusque proprietates necessum est. Sacramentaria autem, libri liturgici, & canones Pœnitentiales avitam de Eucharistia, de Sacrificio Missæ, de Pœnitentiæ Sacramento, fidem nostram corroborarunt. In ea quam adsumpserat, humana natura Dominum a mortuis surrexisse, & adscendisse in cælum, nefas est hæsitare: licere autem unicuique scripturam divinam pro libito interpretari, ut autumant Novatores jactantes privati spiritus energiam, soli ajebant Seculo septimo *Paraemineutæ*.

Propagatum Institutum Monasticum, & Sanctimonialium erecta cœnobia, Sanctorum Virorum Amandi, Galli, aliorumque studio. Vetitum Clericis habitum deferre laicorum, & Episcopis non urgente necessitate de una ad sedem aliam transire. Immunitas Ecclesiis & monasteriis a Galliarum regibus confirmata. *Melchitæ* in Oriente

tesimo octuagesimo nono, narrat libro 5. Historiæ Anglorum Venerabilis Beda.

te sunt appellati Catholici Eutychianis, & Monotheletis oppositi: in Hispania vere qui degebant sub Arabum dominatu, *Mosarabes*. Alii a *Muza* Arabum duce, alii a *Musa*, quo vocabulo Arabes Christianum significant, prædictum nomen arcessunt. *Mixtarabes* quoque dicuntur. Horum divinum Officium *Mosarabicum* nuncupatur, dispositum a S. Isidoro Hispalensi; obtinuitque in Hispania usque ad tempora Alphonsi VI. & S. Gregorii VII. ad annum nempe Æ. Hispanicæ 1109. immo diutius in sex Toletanæ civitatis Parœciis, & Salmanticæ item servatum fuit, posteaquam Hispaniarum Ecclesiæ ritus receperunt Romanos.

Sedente in Petri Cathedra Honorio I. & Heraclio in Oriente imperante, Saxones Occidentales a cultu idolorum ad Christianam religionem conversi sunt a *Berino*, quem ad illis Evangelium prædicandum misit idem Honorius. Baptismum susceperunt una cum rege suo *Cunegildo*. Rex quoque Anglorum *Eduinus* baptizatus est cum subditis suis plurimis a sancto Episcopo *Paulino*, anno Christi 627. Legatur Ven. Beda lib. 2. Hist. Angl. cap. 14. & 16. Opera *S. Columbani*, hujusque discipulorum delatum fuit Christi nomen ad Svevos, Francos, Helvetos, Batavos, Frisios, Westphalos. Enituit in hoc opere pietas, ac doctrina Sanctissimorum virorum, *Galli*, de quo Walafridus Strabo, & Joannes Mabillonius: *Villibrordi*, de quo idem Mabillon, & Alcuinus: *Kiliani*, de quo Henricus Canisius, & Jo. Petrus de Ludewix. Caute de his legendus Moshemius parte I. hujus Seculi cap. 1. t. 4.

A P P E N D I X

De Externis rebus.

Langobardicum in Italia ita continuatum est regnum. Post Agilulphum principatum anno 616. *Ardowaldus* cum matre *Theodelinda* cœpit administrare: anno 626. maritus Gundebergæ *Ariovaldus*: anno 638. *Rotharis* Arianus: an. 654. *Rodoaldus* eadem hæresi infectus: an. 659. pius & Catholicus *Aribertus*: an. 661. *Gundebertus*: an. 663. *Grimoaldus*: 673. *Garibaldus*, ac post tres menses *Bertaridus*; atque anno 691. *Cunibertus*.

Regnum in Galliis post Clotarium II. indepti sunt, an. 632. *Dagobertus*: 646. *Clodoveus II.* 663. *Clotarius III.* 668. *Childericus II.* 680. *Theodoricus*: 694. *Clodoveus III.* & an. 698. *Childebertus II.*

In Hispania post Recaredum auſpicati ſunt regnum anno 601. *Liuba II.* 603. *Wittericus*: 610. *Gundemarus*: 612. *Siſebutus*: 621. *Recaredus II.* & poſt paucos menſes *Svinthila*: 631. *Siſenandus*: 636. *Chintilla*. 640. *Tulca* (1): 642. *Chindaſuintus*: 646. *Reciſvindus*. 672. *Wamba*: 680. *Ervigius*: 687. *Egicanes*, aut *Egica*.

His regibus recenſitis, ad Saracenos Chriſtianorum infenſiſſimos hoſtes, invita licet Minerva, ſtylum convertens, aliqua minus notanda prætereo, ut peſtilentiam graſſatam Romæ initio ſeculi, & Gregorio Magno ſuperſtite, Saxones cruento bello anno 630. ſuperatos a Francis, extenſam ſub Rothare anno 646. & ſequentibus a Luna Thuſciæ urbe uſque ad Francorum fines Langobardici regni amplitudinem, & cæſos ab eodem rege Romanos, & Ravennates. Quid ergo de Saracenis? Horum, qui nomen trahunt a civitate Arabiæ *Saraca*, ducem ſe conſtituit *Mahomet*, ſeu *Mahumedes*, Pſeudo-propheta anno 623., poſteaquam ſuperiori anno 622. ex urbe Mecha, antiquis Marraba, fuerat ejectus: a quo tempore ſubducitur *Hegira*, Epocha nempe Turcarum, ita a Mahometis *fuga* appellata. Prædo ille, ac ſeductor in lucem editus anno 568. (2) patre *Abdal-*

(1) Sive *Tulgos*. Wamba, ſeu *Bamba*, inauguratus rex poſt Reciſvindum, vel, ut quidam ſcribunt, *Receſvinthum*, anno 672. die prima Septembris, monaſticum vitæ genus amplexus eſt, eique ſucceſſit *Ervigius* anno 680. die Octobris decimaquarta.

(2) Alibi legimus ortum *Mahometem* anno 570. die 5. Maji: Ita etiam *Voltaire* tom. 11. pag. 36. Initio Hiſtoriæ Saracenorum Simonis Ockey, natus dicitur *l'an cinq cent ſoixante-et-douze de J. C. la quarante deuxieme année de Coſroes, ſournommé* Anouſchirvan, *& la quatrieme de l'Empire de Juſtin le jeune*. At annus quartus Juſtini, qui ad imperium evectus eſt anno 565. Æræ Chriſti, incidit in annum 568.

Mahometis pater *Abdalla* a pleriſque Ethnicus, mater *Emina* Judæa dicitur. Pueritiam ejus, defuncto patre, *Abutaleb* patruus curavit. Ortum Scriptores Arabes ajunt ex Tribu, quam ipſi appellant Coreiſchitarum. Cur natum dixerim anno 568., nuper rationem protuli. At Treherus anno 560., Pfeiffer anno 577., Herpenius anno 580., Reiskius anno 572. die 22. menſis Niſan. Mulierem Aſſyriam, *Chadijaah* nomine, cujus camelorum ductor erat, ſui captam amore Mahometes duxit uxorem. Vidua hæc erat prædivitis mercatoris Iſmaelitæ *Abdimonephi*. Abſurdiſſima ſunt, quæ nonnulli tradunt de Mahumete apud *Thomam Ittigium* de Hæreſibus Ævi Apoſtolici, fuiſſe illum Nicolaum diaconum, a quo denominati fuerunt hæretici *Nicolaitæ*, aut fuiſſe S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalem: quam opinionem Ittigius tribuit Benvenuto Imolenſi in ſuis ad Comœdiam Danthis commentariis. Danthes Mahometem commemorat in *Inferno* cantu 28. Neque apud Poetam, neque apud Landinum & Vellutellum tanta legitur impoſtura. Miror id effutiiſſe Imolenſem, ſi effutiit tamen. Tolerabilior eſt, licet falſa, opinio illorum, qui tenent Mahometem eſſe *Antichriſtum*. Quam-

Abdalla cœpit anno 608. seipsum venditare prophetam Domini, uxori, quam viduam divitem duxerat, epilepsiæ, qua laborabat, convulsiones suadens esse motus afflante numine concitatos. Ita *Mohammed*, quod Arabum lingua ajunt denotari hominum *desiderium*, ex Mosaica, & Evangelica lege, quæ Judæis, & Christianis arrideret, commentus est religionem, retenta precum, pietatisque specie, quam boni non improbarent, & propositis, quibus improbi allicerentur, carnalibus voluptatibus. Librum postea Impostoris scita comprehendentem, & opera Sergii monachi, & quorumdam Judæorum conscriptum Arabes patria lingua appellavere *Alcoranum*. (1)

quam enim hoc illi nomen conveniat ampliori illa significatione, qua Antichristos multos esse ait Joannes epistola 1. cap. 2. 18., non est tamen seductor ille, *homo peccati*, & *filius perditionis*, sese extollens super omne, *quod dicitur Deus*, & venturus ante diem Domini, prænuntiatus, & descriptus in 2. Pauli ad Thessalonicenses epistola, capite 2. 3. Longe deterior, futilis, & execrabilis est assertio quorumdam Saracenorum, quos non pudet asserere Mahometem esse Paracletum a Christo promissum in Evangelio Joannis capite 14. 16. & capite 15. 26., ibique ab Evangelista expressum fuisse nomen *Mahometis*, sed exemplaria omnia, præter unum, vel alterum, Christianorum dolo fuisse corrupta. Cujus mendacii, apertissimi quidem (nam & multi ante Mahometis tempora Evangelium Joannis exscripserunt, & explanarunt, quorum nullus Mahometem istum commemoravit, & fieri non potuit ut Christianorum fraude & conspiratione tot, ac tanta sacrosancti Evangelii corrumperentur ubique gentium volumina) unum producunt ignotum prorsus, obscurissimum testem, nescio quem *Al-Selencium*. Id narrat in Specimine Hist. Arabum Pocockius, atque in Dictionario Historico & Critico V. *Mahomet* Petrus Bayle. De Mahumete libro 25. descript. Eccles. Petrus Ciossius:

Rex Mahometus Arabs quædam spurcissima legum
Ac fæcem reprobi sensus exponit, apertis
Pervertens populos verbis, armisque tuendam
Decernit per regna luem, ut discussio rerum
Absit iniquarum, nulli tentata virorum.
Tandem obit, indigna Mecha tumulatus in urbe.
Quippe superbifico luxu constructa steterunt
Templa sibi, fulvoque auro, gemmaque nitenti.
In mediis corpus templis sublime pependit
Vi tractum occulta apposita magnetis, & arte
Inclusum ferro, sic ut mirabile quiddam
Visa rudi, ac supero non indignissima cultu.

(1) *Alcoranus* vocabulum Arabicum idem significat, ac *liber lectionis*. Editus Arabice, & in Persicam lingbam translatus. In Latinam vertit Petrus Mauricius Abbas Cluniacensis, in Gallicam vir nobilis Du Ryer: Lehmanus laudat versionem quoque Italam, & Hispanicam. Confutarunt Mahumetis fabulas Euthymius, Joannes Cantacuzenus, Richardus, Cardinalis Cusanus, Lodovicus Marraccius; pluraque de iis Eduardus Pocokius, Georgevitius, & Clericus in Notis ab lib. 6. Grotii de Verit. Relig. Christianæ.

Mahomet igitur anno 623. Saracenorum turba collecta suscepit illorum regimen, administravitque usque ad annum 632. quo decessit. Præfuit illo extincto Saracenis *Ebubezer*, quem vocant Arabes *Aboubecre* (1). Is *Calipha* dici voluit; quam vocem interpretantur *Vices gerentem*. Ebubezere duce undique Saraceni grassabantur; sed illo post biennium mortuo, succedente *Haumare*, vel, ut ajunt, Omar, cœperunt majori furore bacchari. Anno 634. irruentes in Syriam, coegerunt Heraclium amisso exercitu provinciam deserere. Occuparunt proximo anno Damascum. Anno 635. Jerosolymas cinxerunt obsidione, & anno 637. expugnarunt. Potiti sunt an. 638. Antiochiæ; & insequente anno subegerunt Mesopotamiam. Devicto insuper anno 640. Hormisda *Jezdegird* rege Persarum, regnum illud universum Saraceni occupaverunt: unde ab hoc anno supputari solet magnum eorumdem Saracenorum Imperium (2). Nec stetit his limitibus circumscriptum. Etenim Haumare, qui anno 643. maximis sumptibus templum Jerosolymitanum extruxerat, Crucis signo ubique deleto, a femina occiso, (3) invadentes Africam ad persolvenda sibi vectigalia compulerunt. Contigit id anno 647. Othmen, qui post Haumarem tenuit imperium, anno 648. mille septingentis ratibus totam Cypri insulam circumdedit, & in suam redegit potestatem. Irruit anno proximo Saracenorum classis in Siciliam. Ex Africa anno 668. innumeros abduxere captivos, atque e Syracusis LXXX. M. Ve-

(1) Mahomet hæredes constituerat filiam suam *Fatimam*, hujusque virum *Aly*, sed procerum ambitio voluntatem quoque Pseudoprophetæ parvipendit.

(2) Sublata cum regno Persarum religio *Magorum*. Eodem anno 640. Hegira 20. subacta Alexandria, principe Saracenorum Haumare, consumpta fuit igne amplissima Bibliotheca Alexandrina, in qua tanta erat librorum copia, ut iis quatuor mille balneorum aqua calefieret, & ulterius ad sex menses perseveraret combustionis materia. Maluit autem Haumar incendi, quam Joanni Grammatico Jacobitæ concedi. Universa tunc Ægyptus venit in Saracenorum potestatem.

(3) Legi in *Historia Saracenorum*, Haumarem occisum anno Ch. 644. Hegira 23. a mago quodam captivo Persa, cui nomen *Firouz*, non a femina. Vide & Pocockium *Hist. terræ Sanctæ*. Regnavit itaque Haumar annis 10. Vossius occisum ait anno 647. a Margarita Persa. Quidam tantam in Saracenis armorum fortunam inde repetunt, quod victos ad Mahometanam religionem indiscriminatim admitterent, eaque fere cum omnibus gentibus aliquid habeat commune: id tamen hominum corruptelæ, ac Numinis animadversioni existimo attribuendum.

M. Vexarunt anno *671.* Ciliciam, & Lyciam. Anno *685.* capta ab iisdem Saracenis, & eversa Carthago. Tota Africa anno *690.*, culpa Justiniani II. qui violato fœdere antea cum Saracenis inito, istos provocavit ad bellum, & renunciavit pactis induciis, ad hostium transiit ditionem.

CONTRARIO tamen exitu Saraceni aliquando pugnarunt, enimvero anno *651.* invadentes Italiam a Grunoaldo Præfecto Samnitum ad internecionem deleti sunt. Pulsi item anno *657.* ab Olympio Exarcho e Sicilia; atque anno *699.* Christianorum Exercitus sub Absimaro, & Joanne Patricio Samosatam usque profectus occidit Saracenorum IV. M. Frustra imperante Constantino *Pogonato* obsedisse C. P. dictum supra. Intestinis etiam ob mortem Othmenis laboraverunt discordiis. Successio autem principum Saracenorum est: Cœpit *Mahomet* imperare anno *623.* *Ebubezer* illorum Arviras eligitur anno *632.* *Houmar* regnavit ab anno *634.* Huic anno *644.* aut *643.* desinente successit *Othmen*, sive *Hotman*. Calipham anno *660.* sublatis æmulis se nominavit *Muchavia*. (1) Arviras deinde an. *682.* ejus frater *Gizith.* Principatum huic anno *685.* subripuit *Habdallas* tyrannus; sed electus Arviras *Maruan*. Huic anno *686.* suffectus est filius *Hedimelech*. Habdallæ anno *689.* Persis & Armenia subjiciuntur, divisoque imperio intestina bella cessarunt. (2)

SARACENIS Syriam vastantibus, *Maronitæ*, ne illorum subderentur dominatui, sibi in Monte Libano, & Phœnicia principem constituerunt, inscio Imperatore Constantino IV. *Mardaitæ* idcirco, idest, *rebelles*, nuncupabantur. Contigit id anno Christi *676.*

SCRIPTORIBUS cap. 4. enumeratis addendi sunt aliqui, qui licet Christiani, seculares tamen litteras excoluerunt. Hujusmodi sunt *Julianus Patricius*, qui edidit Chronicum, dictum a Suida *σύντομον πάνυ θαύμασιον*, *breve, valde admirabile*. *Secundus*, ut creditur, Tridentinus, qui scripsit de rebus gestis Langobardorum: *Samuel Beulanus* Scotus, cujus

N 3 lauda-

(1) Narrat Cedrenus incensam ad Cyzicum in Mysia classem Saracenorum a *Callinico* Heliopolitano, invento maritimo igne, quem *Græcum* vocant, hieme anni *664* De Callinico autem *Heilbronner* in Historia Matheseos.

(2) Hanc Chronologiam Caliphanum exscripsimus ex Epitome Vossii. Si ab hac aliquando discessimus, certa nos impulerunt munimenta.

laudatur Historia Itineraria. Poetis accensendus, præter *Drepanium Florum*, cujus multa extant sacra Poematia, *Aldhelmus* in Saxonia Abbas, & Episcopus, de quo illud pervulgatum, *Aldhelmus cecinit millenis versibus Odas*. Omnia Gentilium testimonia, quibus Christiana Religio confirmari queat, improbo labore collegit *Anonymus* quidam Thebanus, a Photio Cod. 170. atque ab omnibus celebratus, a quibus Scriptorum census contexitur.

OCTAVUM ECCLESIÆ SECULUM.

CAPUT I.

De Episcopis Romanæ, et Catholicæ Ecclesiæ.

PONTIFICES Maximi Seculi VIII. *Joannes VI. Joannes VII. Sisinnius, Constantinus, S. Gregorius II. S. Gregorius III. S. Zacharias, Stephanus II. S. Paulus I. Stephanus III. Hadrianus I.* & *Leo III.*

LXXXVII. VITA itaque functo Sergio I. Apostolicæ Ecclesiæ suscepit administrationem anno 701. ad finem vergente *Joannes VI.* natione Græcus. Is Theophylactum Exarchum a Tib. Absimaro contra ipsum Pontificem ignota de causa missum, a militum & civium furore bona pro malis reddens exemit, & captivos, quos Romanorum ditiones invadens abduxerat princeps Beneventanus Gisulphus, liberali redemit munificentia. Restituit S. Andreæ in Vaticano Basilicam, templumque S. Marci, post triennium facilem vitæ exitum sortitus anno 705. nona die Januarii.

LXXXVIII. CONSECRATUS est Pontifex eodem anno *Joannes VII.* & ipse Græcus origine. Rogatus a Justiniano II. confirmare noluit canones Synodi Quinisextæ, a nonnullis reprehensus quod illegitimos non dispunxit a veris. Eo sedente Aribertus II. Rex Langobardorum reddidit Romanæ Ecclesiæ Alpes Cottias proximas Pedemontio, a decessoribus suis usurpatas. Nondum exacto Pontifica-

tificatus triennio, deceffit anno 707. XVI. Calendas Novembris. (1)

LXXXIX. At brevior fuit Epifcopatus *Sifinnii*, qui ad Apoftolicum perveniens thronum ex disjunctiffima Syriæ regione, tam dira excruciabatur arthritide, ut 20. ab electione die, qui fuit feptimus Februarii, an. 708. conficeretur.

XC. Constantinus in Syria pariter ortus Sifinnio fuffectus; illius *Trullanos* canones, qui rectæ fidei non opponuntur, confirmavit; tali honore a Juftiniano II. a quo C. P. fuerat accerfitus, Nicomediæ exceptus, ut Imperator capite coronam geftans illi ofculatus fit pedes. Philippico conanti pfeudofynodo reftituere hærefim Monotheliticam invicto reftitit animo; obiitque die 8. Apr. an. 715.

XCI. Summum deinde Sacerdotium obtinuit *S. Gregorius II.* ultra 15. annos, e terris difcedens Idibus Februariis anno 731. Ad laudum ejus cumulum accedit, quod ftrenue pro cultu Sanctarum Imaginum pugnavit contra Leonem Ifaurum, extinxit Anglicanum fchifma annorum 150. exortum inter Britones & Scotos innovata de die Pafchatis controverfia, & a Luitprando rege Langobardorum obtinuit confirmationem donationis Alpium Cottiarum.

XCII. Sanctitate item præclarus fuit *Gregorius III.* qui ab anno 731. ufque ad an. 741. fumma fapientiâ, & vigilantia gubernavit Ecclefiam, fcriptifque & factis, in templis Chrifti, Deiparæ, Sanctorumque

N 4 Ima-

(1) Lego patrem Joannis VII. appellatum fuiffe *Platonem*, cognomine fcilicet præftantiffimi illius Philofophi, quem Apollodorus apud Diogenem Laertium natum ait Olympiade 88. & mortuum fcribit Hermippus anno 1. Olympiadis 188. Quamquam Plato pater Joannis VI. litterarum infcius non fuerit; nulla tamen ratione comparandus fuit Platoni, cujus cognomentum habuit, Ariftonis filio, & Philofopho, ut nuper dictum eft, præftantiffimo: de quo *Timon* verfibus Latine redditis.

Hos inter dux ille Plato celfiffimus ibat,
Cujus ab ore melos manabat, quale Hecademi
Arbuftis lepida modulantur voce cicadæ.

Ven. Baronius ad annum 705. refert, Juftinianum II. Imperatorem a Joanne VIII. poftulaffe, ut canones Synodi *Quinifextæ* congregato in urbe Roma Concilio ad examen revocaret, & quos inveniffet difciplinæ Ecclefiafticæ confentientes, ceteris refutatis, confirmaret. At Joannes prædictos canones nec ex parte approbare voluit, nec condemnare. Hæc eft caufa, ob quam ab Anaftafio, & ab Auctore Libelli Synodi reprehenditur. Videatur Chriftiani Lupi differtatio de Synodi Trullanæ caufa, tempore, loco, Epifcopis, & auctoritate: ad quam differtationem mittunt inquirentem Acta Pontificum Romanorum Francifcus Pagius in *Breviario* num. 2. in *Joanne VII.* & Antonius Sandinus in *Vitis Pontif. Rom.* adnotatione 2. ad vitam ejufdem Pontificis.

Imaginibus collocatis, acerrime pugnavit contra Iconomachos. Suprema fuit Sanctissimo Pontifici dies IV. ante Cal. Decembris.

XCIII. Post Gregorium inauguratus Pontifex *Zacharias*. Avertit is a Romana provincia Langobardorum exercitum, sibique Luithprandi animum maxima prudentia devinxit. Illius auctoritate, aut certe consilio, (1) exauctorato Childerico ad regnum inepto, substitutus est Francigenis rex pater Caroli Magni Pipinus. Evolavit S. Zacharias ad Superos, annis decem transactis, anno 752. pridie Idus Martias. (2)

XCIV. In Stephani II. (3) Pontificatu amplior evasit

---

(1) Cum anno 744. Sacerdos quidam ignorantia Latinæ linguæ in administratione Sacramenti Baptismatis ita præscriptam *formam* verborum protulisset, *Baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spiritu Sancta*, S. Zacharias Romanus Pontifex ratum, validumque baptismum esse declaravit, propterea quod *non errorem introducens, aut heresim, sed pro sola ignorantia Romanæ locut onis infringendo linguam*, Sacerdos baptizans ad illum modum fuerit locutus: Vide Zachariæ Epistolam 6. ad Bonifacium Episcopum tom. 6. Conciliorum, & can. *Retulerant nuntii tui*, apud Gratianum de Consecr. dist. 4. num. 86. Retulerant id Zachariæ Virgilius & Sidonius; qui cum revera S. Bonifacii non fuerint nuntii; videntur duæ illæ voces, *Nuntii sui*, additæ a Gratiano. Consimilem *formæ* mutationem ex ignorantia profectam, non officere Baptismatis validitati, asseruit anno 754. ut fertur, Stephanus II., quem libro 31. de Theologicis discipl. cap. 10. III. diximus, ob subjectam paullo inferius adnotationem.

Negavit S. Zacharias dari *Antipodas*, vulgarem sententiam secutus, absque ullo prorsus reprehendendo errore, quippe *Antipodas* esse postremis temporibus ex Italorum navigationibus evidenter compertum est. Hinc doctissimus Norisius occasionem arripuit in Augustinianis Vindiciis cap. 4. § 8. refellendi *Adamum*, affirmantem dixisse Augustinum, *Terram non esse rotundam, nullosque dari Antipodas*. Quorum primum esse inane *Adami* objectum demonstrat eo loci Norisius, quoniam S. Pater nullibi negat terræ rotunditatem: alterum vero retundit, quoniam si Augustinus existere *Antipodas* ignoravit, id ignotum erat, priusquam *Columbus* Ligur Argonauta novum Orbem adinvenisset. Prætereo autem quæ de Terræ figura, rotunda sit, necne, disseruerunt ætate nostra Philosophi.

Childerico substitutum regem Pipinum a Zacharia contendit Ven. Bellarminus *lib 2. de Rom. Pontif. cap.* 17. & consultationi Francorum Zachariam tantum respondisse demonstrare nititur Jo. Launojus lib 7. cap. 9. *ad Lud. Maresium*.

(2) Post obitum S. Zachariæ quidam electus est a populo *Stephanus*, & immissus in Patriarchium Lateranense, sed quoniam post triduum non ordinatus excessit e vivis, ut sectione 227. narrat Anastasius, non solet inter Pontifices connumerari.

(3) Nonnullis III. ob præcedentem Notam. In Gallias ad Papinum adiit anno 754. ibique regi coronam imposuit. Extat Ravennæ vetus inscriptio: *Pepinus pius, primus amplificandæ Ecclesiæ viam aperuit, & Exarchatum Ravennæ cum amplissimis*. . . . deleta sunt reliqua.

evasit principatus Romanæ Ecclesiæ. Cum enim armis Bistulphi Langobardorum regis undique premeretur, confugiens ad Pipini auxilia, hunc movit, ut cum exercitu ingressus Italiam cogeret Aistulphum ad restituendum Exarchatum, quem occupaverat. Pipinus vero eumdem Exarchatum, & quidquid in Italia armis recuperavit, largitus est Apostolicæ Sedi. Exegerat Stephanus quinque summi Sacerdotii annos, quando VIII. Cal. majas anno 757. cessit e vita.

XCV. PRÆFUIT deinde Ecclesiæ annis decem *S. Paulus I.* Romanus, qui ab impietate revocare studuit Constantinum *Copronymum*, Theophylactum Archidiaconum, quem nonnulli e populo Pontificem acclamaverant, redegit in ordinem, pluraque Sanctorum corpora transtulit a cœmeteriis in Urbem. Agebat adhuc animam die 28. Junii an. 767. cum Constantinus violentia fratris ducis Nepesini audacter Pontificatum invasit.

XCVI. CONSTANTINO Pseudopontifice, & qui huic præter jus fasque subrogatus fuit, Philippo *Monacho* extrusis, canonice anno 768. electus est *Stephanus III.* (1) Damnatum ab eo est Constantinopolitanum Concilium, in quo reprobatus fuerat sacrarum cultus Imaginum: contulit rursus sacrorum Ordinum insignia iis, quos initiaverat Constantinus; non tamen, ut visum quibusdam, iteravit ordinationem: septem constituit Cardinales Episcopos, & excessit e vivis Cal. Februarii, anno 772.

XCVII. SEDIT postea *Hadrianus I.* eruditione, & pietate præclarus. Hoc Pontifice extinctum est in Italia regnum Langobardorum, celebratum contra Iconomachos Generale Concilium VII. confirmata donatio Pipini facta Romanæ Ecclesiæ a gloriosissimo ejus filio Carolo Magno. Hadrianus agebat annum Pontificatus 24., cum naturæ concessit VIII. Cal. Januarias an. 795. (2)

XCVIII.

---

(1) Quibusdam IV. sed in hujus Synodo in lucem edita, & illustrata a Cajetano Cennio legitur sub initium, *Præsidente ter beatissimo, & coangelico Stephano Summo Pontifice, hujus Romanæ Urbis Ecclesiæ, & universaliter tercio Papa, &c.*

(2) Producunt quidam hæretici Caroli Magni epistolam maledictis conviciisque plenam adversus *Hadrianum I.*, quasi Carolus ægre ferret approbari ab Hadriano Synodum Septimam, cultumque Sacrarum Imaginum. Verum Carolus Magnus semper hunc Pontificem honore magno

XCVIII. Leo III. presbyter R. E. ſedit poſt Hadrianum, uſque ad annum 816. diemque obitus ſui undecimam Junii. Carolum Magnum de Eccleſia optime meritum decoravit corona, ſacro inunxit oleo, & appellavit *Auguſtum*. Litanias, ſeu *Rogationes* ſancivit, inſtitutas antea a Mamerto Epiſcopo Viennenſi, ut habetur in Martyrologio Romano V. idus Maji. (1)

CA-

---

proſecutus eſt. Etenim eo hortante, non ſemel in Italiam cum exercitu advenit, & contra *Deſiderium* regem Langobardorum, & contra Ducem Beneventanum *Aragiſum*, adverſus Eccleſiaſticam ditionem bella parantes. Carolus item Hadriano, ejuſque Succeſſoribus conceſſit territorium Sabinenſe. Provolutus etiam ad pedes Pontificis, prius illos *oſculo contigit*, *quam ſe* Pontifex *complectendum ei daret*, ut in libro 2. de rebus geſtis Francorum ſcribit Paulus Æmilius Veronenſis. Vita autem functo Hadriano, Carolus ei carmen concinnavit, in quo hæc leguntur:

Poſt Patrem Carolus lacrymans hæc carmina ſcripſi,
Tu mihi dulcis amor, te modo plango, Pater.
Tu memor eſto mei: ſequitur te mens mea ſemper,
Cum Chriſto teneas regna beata Poli.

Et infra.

Tum memor eſto tui nati, Pater optime, poſco,
Cum patre, dic, natus pergat & iſte meus.
O, pete regna, Pater felix, cæleſtia Chriſti,
Inde tuo precibus auxiliare gregi.

Vide Alani Copi Dialogum V. cap. 4.

(1) Dum *Leo III.* Litanias Majores Romæ celebraret anno 799. nefarii homines in itinere illum aggreſſi, inermi fugato populo, injuriis, plagiſque affecerunt, erutiſque illi oculis, atque lingua præciſa, in media via reliquerunt ſemivivum, & paulo poſt detruſerunt in carcerem. Fuerunt immaniſſimi ſceleris auctores *Paſchalis* Primicerius, & *Campulus* Sacellarius Romanæ Eccleſiæ. At Leo divino beneficio ſanatus, ambonem conſcendens ab objectis criminibus coram univerſo populo ſeipſum purgavit. Rem geſtam ab Anaſtaſio enarratam referunt ex Græcis Zonaras, Cedrenus, Manaſſe Conſtantinus, ex Latinis Hermannus Contractus, Flodoardus, Sigebertus, Theodolphus, Alcuinus. Illos Papirius laudat, Pagius iſtos. Calviſium addere poſſum, Brietium, ceteroſque complures. Ajunt oculos Leoni fuiſſe redditos ab Apoſtolorum Principe Petro: neque obſcure id Theodulphus innuit Carmine ſexto libri III. ubi ait:

Quem furibunda manus ſpoliavit lumine, lingua,
Veſtibus & ſacris ordinibuſque piis.
Reddidit hec Petrus, que Judas abſtulit alter.
Hic qui Confeſſor, proditor ille Dei eſt.

Lego tamen apud Papirium pag. 132. 2. *Hadriani defuncti neceſſarii, populo contra illum concitato, ei læſerunt oculos, non tamen ademerunt. Nam ii, quibus mandata erat excæcatio, pepercerunt homini, ejuſque miſerti extrinſecus oculos læſerunt, ſed lumine non privarunt.* De lingua item præciſa illic nec verbum quidem. Sed quod narravimus, teſtimonio comprobatur multorum. Sane Leo dimiſſus per murum, profectus eſt in Galliam ad Carolum Magnum. Alcuinus in Carmine *de Leonis profectione ad Carolum*, refert Pontificem illatas ſibi commemoraſſe con-

CAPUT II.

INDICTA SECULO VIII. CONCILIA.

AD HÆRESES eliminandas, ac restituendam, firmandamque collabentem Ecclesiæ disciplinam plures habiti sunt Episcoporum conventus. Enimvero bello, quod sacris Imaginibus intulerunt tres Orientis Imperatores, *Leo Isaurus*, *Constantinus Copronymus*, & *Leo IV*, occurrendum erat sedulo diligenterque. Atque factum id in Romana Synodo S. Gregorii II. anno 726. & in duabus S. Gregorii III. an. 731. & 732. Iconomachi tamen anno 754. celebrarunt C. P. numerosissimam Synodum, 338. Episcoporum, divali Constantini Copronymi, & Leonis Augusti convocatam, absolutamque in Basilica S. Mariæ in (1) *Blachernis*, VI. Idus Augusti. Qua in Synodo adversus Sacras Imagines conclamatum est, ac illæ undique conquisitæ, abrasæ, & incensæ, traditis quoque igni Catholicorum libris, Sanctorumque Reliquiis. Hanc propterea Pseudosynodum hæretici appellitant VII. *Œcumenicam*.

ETSI vero de Sacrarum Imaginum cultu frequens Episcoporum Galliæ Concilium, cui interfuerunt etiam Legati S. Pauli I. Rom. P., anno 767. statuerit in Gentiliaco agro Parisiensi, eumdemque cultum confirmaverit an. 769. Romana Synodus Lateranensis Stephani III. comprobatus tamen fuit anno 787. Generali concilio, congregato impe-

tumelias, & vulnera, regemque magna fuisse permotum admiratione. Ita enim loquitur Alcuinus:

Verbera commemorans, extinctum lumine vultum
Narrat, & abscissam liquido de gutture linguam:
Nunc medicante Deo sanatum, &c.

De Carolo autem Alcuinus hæc subjicit:

Exquirit Carolus casus, audisque laborum
Diversos, sceleris populi impia facta stupescit,
Miratur geminas jamdudum luce fenestras
Extinctas, & nunc reparatum lumine vultum,
Truncatamque loqui miratur forcipe linguam.
Alter in alterius configunt lumina vultus.

Carolus Leonem propriæ Sedi restituit, atque in sceleris auctores pronunciavit sententiam capitis. Sed ut relegarentur solummudo, petiit, obtinuitque clementissimus Pontifex.

(1) Βλαχέρναι Civitatis Constantinopolitanæ suburbium. Incœpta Synodus in *Hieria* Palatio. Appellatur ab Heterodoxis immerito *Septima Synodus Oecumenica*.

imperantibus Constantino *Porphyrogenito* cum matre Irene, instigante Hadriano I., & suadente quoque Patriarcha C. P. Tarasio. Inceptum est in C. P. SS. Apostolorum æde, sed translatum postea Nicæam, & inchoatum VIII. Cal. Octobris, completumque X. Cal. Novembris. Est ergo hæc Synodus, cui præter ingentem SS. Monachorum numerum, adfuerunt cum Apostolicæ Sedis Legatis Episcopi 350. Constantinopolitana, seu Nicæna II., *Œcumenica VII.* Confirmatum fuit quidquid Synodus ista decreverat anno 794. in Synodo *Francfordiensi* 300. Episcoporum, habita adstantibus coram Carolo Magno prælaudati Hadriani Legatis. (1)

DAMNATA fuit in eadem Synodo Francfordiensi hæresis *Felicis*, & *Elipandi*, jam ab anno 788. proscripta in Concilio Narbonensi, & rursus anno 792. in Ratisponensi, postea vero in Aquisgranensi an. 799. Sedente insuper Zacharia Pontifice, atque, ut fertur, anno 745. (2) damnati fuerunt *Aldobertus*, & *Clemens* hæretici, & quidem Synodali sententia. Hæc autem adversus hæreses.

SPECTANT ad disciplinam quæ sequuntur. In Synodo Cloveshoviensi in Anglia anno 742. actum de Ecclesiarum immunitate: in Vermeriensi diœcesis Suessionensis anno 752. de cohibendis fornicatione, adulterio, & incestu: in Compendiensi ejusdem diœcesis anno 756. de iisdem criminibus, & de gradibus consanguinitatis: (3) In Lippiensi apud Germanos anno 780. erectæ, & con-

(1) Qui negant cultum religiosum sacris Imaginibus exhibendum, hunc non approbatum a Synodo Francofordiensi, sed damnatum potius fuisse affirmant: quod item asserunt de Libris *Carolinis*. At præstantissimi Theologi demonstrant tam in secundo illius Concilii canone, quam in hisce libris denegari Sanctorum Imaginibus cultum *latriæ*, Deo tantummodo juxta primum præceptum Decalogi, offerendum, inflicto anathemate iis, qui sacris imaginibus eamdem, ac *Deificæ Trinitati*, venerationem impendunt. Quod Oecumenicæ Synodo VII. omnino cohærens est, non repugnans. Sunt tamen & de sensu præcitati secundi canonis, & de libris *Carolinis*, immo & de librorum istorum auctore, diversæ Theologorum, Criticorumque sententiæ: quas expendunt fere omnes recentiores, qui *de Cultu Sacrarum Imaginum* pertractant post Bellarminum, Vasquesium, Petavium, *Gaspar Juenin*, *Carolus Witasse*, *Nicolaus L' Herminier*, *Honoratus Tournely*, & alii, post Tractatum *De Incarnatione*.

(2) Sancti *Zachariæ* duo laudantur Concilia, unum an. 743 alterum 745.

(3) Sedente Stephano III. anno 769. celebrata est Synodus Lateranensis, quam anno 1735. V. Cl. Gajetanus Cenni in lucem protulit, addita erudita Dissertatione.

constitutæ in Saxonia Sedes Episcopales: in Narbonensi an. 691. illius Ecclesiæ limites definiti: in Aquisgranensi an. 797. approbatum Caroli M. Capitulare; atque in Romana an. 800. Leo III. se purgavit a quibusdam criminibus sibimet objectis.

CAPUT III.

HÆRESES VIII. SECULI.

QUÆNAM sint exortæ octavo Seculo hæreses, constat ex capite præcedenti. Prima est Iconoclastarum: altera Elipandi & Felicis: tertia Aldeberti, & Clementis. Ac prior explicato nomine statim dignoscitur. Iconoclasta enim, sive Iconomachus idem sonat, ac *Imaginum Impugnator*, ab *εἰκὼν imago*, & *μάχομαι, pugno*. Horum duces Leo Isauricus, Bardanes, Joannes, Anastasius, Constantinus Copronymus, Leo Armenus. Omnium tamen primus sacris Imaginibus bellum intulisse fertur *Exidus* rex Arabum, instigante Judæo, nomine *Sarantapehis*: at nulla solet haberi ratio obscuræ hujus Iconoclastarum originis. Ad horum castra accesserunt quotquot ad hæc usque tempora in Sanctorum Imagines, & Reliquias sacrilege conflixerunt. Ἁγιόμαχοι item, ac Θεόμαχοι vocitantur, quoniam contra Sanctos, & contra Deum summa impietate decertant, sacra monumenta, arasque evertentes. (1)

CHRISTUM esse Filium adoptivum Dei Patris dogmatizarunt *Elipandus* Episcopus Toletanus, & *Felix* Urgellitanus in Hispania Tarraconensi. Fuit horum error surculus hæresis Nestorianæ, & præmonstratus a Theodoro Mopsuesteno. Cum enim adoptio sit assumptio in Filium personæ extraneæ, qui Christum filium Dei adoptivum vocant, in eo hominis profitentur personam adsumptam ad consortium divinæ. Attamen, an Christus cum illo addito, *Secundum humanitatem*, appellari queat adoptivus Dei Filius, disputatur in Scholis. Elipandum & Felicem, seu potius illorum errorem proscripsit an. 793. Paulinus

(1) Adversus Sacras Imagines nefaria promulgarunt decreta *Leo Isaurus* anno 726. & 730. atque *Constantinus* Copronymus anno 754. coacta Pseudosynodo, de qua supra.

linus Aquilejensis; postmodum damnarunt Synodi prælaudatæ. (1)

Aidebertus & *Clemens*, Zacharia Pontifice, degradati addiderunt Ecclesiasticis precibus ignota spirituum nomina, invocando angelos *Uriel*, *Raguel*, *Tubuel*, *Inias*, *Tubuas*, *Sabaoth*, & *Simiel*.

CAPUT IV.

Ecclesiastici Scriptores VIII. Seculi.

Initium ducendum a *Ven. Beda*, (2) nato in districtu Dunelmi Angliæ Septemtrionalis anno 672. & vita functo, ut fert propabilior opinio, anno 735. Sanctimonia, pietate atque omnigena excelluit eruditione. Nam de ratione temporum, de mundi ætatibus, de computo, & Arithmeticis numeris, de situ locorum sanctorum libri exhibent insignem Chronologum, Geographum, & Mathematicum. Ejus vero in Theologia, sacrisque litteris peritiam amplissima Commentaria, Tractatus egregii, & Homiliæ complures demonstrant. Quid in historia valuerit, Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum, Martyrologium, & Sanctorum Vitæ testantur. Si ignarum existimes Astronomiæ; perlege quæ scripsit de argumentis lunæ, de Embolismis, de Cyclis, de Astrolabio de Planetis, de Sphæra. Etiam de Arte metrica, de partibus Orationis, de Elementis, de Linguis, & de Oraculis pertractavit; eumque novimus Grammaticum, Poetam, Philosophum, Polygraphum.

Consignatur anno 740. mors *S. Germani* Patriarchæ C. P. qui Leoni Isaurico, ceterisque Iconoclastis invicte restitit. Scripsit de sex Synodis Œcumenicis, Apologiam S. Gregorii Nysseni, & rerum Ecclesiasticarum Theoriam. In illum acuunt stylum Iconomachi: at colunt inter Sanctos IV. Idus Majas Martyrologium Romanum, & Menologia Græcorum.

Ac-

(1) Præter Alcuinum, de quo infra, pertractarunt de hac Secta Scriptores enumerati a Jo. Alberto Fabricio tom. 2. Biblioth. Latinæ medii ævi.

(2) Dictum *Venerabilem* ajunt, quod ejus discipulus leonino versu ita Epitaphium meditatus, *Hac sunt in fossa Bede presbyteri ossa*, torquense ob syllabarum quantitatem, in somnis admonitus fuerit, ut ita versum emendaret, *Hac sunt in fossa* BEDÆ VENERABILIS OSSA. At aliam causam ad annum 799. profert *Godeau*.

ACCEDIT *S. Joannes* monachus, ac presbyter Damascenus, ob eloquentiam vocatus *χρυσοῤῥόας*, a *χρύσος*, *aurum*, & *ῥέω*, *fluo*. Quamvis interdum nimis fuisse credulus videatur, docte tamen eleganterque conscripsit de Fide Orthodoxa, de Hæresibus, necnon contra Acephalos, seu Monophysitas, Nestorianos, & Manichæos, Orationesque sacras stylo perpolito, & exculto. Scribendo circa annum 730. applicuit animum, obiitque anno circiter 750. qui enim mortuum affirmarunt sub Theodosio Juniore, enormi 300. annorum peccarunt anachronismo.

SEQUITUR *Paulus* Diaconus Aquilegiensis, postea Cassinensis monachus, qui cum foret Cancellarius Desiderii regis Langobardorum, eo devicto, venerat in captivitatem Caroli Magni, atque propter nimiam erga Desiderium fidem relegatus fuerat in insulas maris Adriatici Diomedeas. Præter Historiæ Langobardorum libros sex, & quatuor alios de vita S. Gregorii M. Homilias, & opuscula alia, adscribuntur Paulo Diacono libri 24. Historiæ Miscellæ: sed hæc non unum habet parentem. Lusit etiam versibus in laudem S. Scholasticæ, eique tribuitur sonorus Hymnus S. Joannis Baptistæ, *Ut queant laxis*, *&c.* Floruit circa annum 776. (1)

VIXIT eadem ætate *Paulinus* Forojuliensis, ad Patriarchatum Aquilejensem evectus a Carolo M. anno nuper citato 776. Edidit anno 793. contra Elipandum librum inscriptum *Sacrosyllabum*. Prædicatione Carinthiæ, finitimosque populos perduxit ad Christi fidem; atque in cælum migravit anno 804. die 11. Januarii, qua die colitur ipsius memoria in Fastis Sanctorum Foro-Juliensium.

OBIIT eodem anno 804. XIV. Cal. Junias *Flaccus Alcuinus* Anglus, discipulus Ven. Bedæ, & Diaconus Eboracensis. A Carolo M. Palatinæ scholæ Præfectus, principem in Galliam, & ad Synodum Francofordiensem secutus, tandem recepit sese in Turonense S. Martini cœnobium. Strinxit calamum adversus Felicem Urgelitanum, & Elipandum: pertractavit de divinis Officiis, ritibusque sacrorum mysteriorum, plura interpretatus est divinæ Scripturæ loca, Epistolas edidit plurimas, epigrammata, poematia 272. & carmen Heroicum de Pontificibus, & Sanctis Eboracensis Ecclesiæ. (2)

PER-

(1) Paulum Diaconum decessisse ajunt anno 801.
(2) Ipsum quoque *Carolum Magnum* Scriptoribus Ecclesiasticis hujus

Percurram breviter reliquos. Conscriptus ab *Anonymo* ætate Gregorii II. *Liber diurnus* Romanorum Pontificum, & circa eadem tempora *Ordo Romanus* pertractans de divinis Officiis, ac ministeriis. *Fredegarius* Scholasticus perduxit ad annum 739. Chronicum de gestis Francorum, & *Isidorus* Episcopus Pacensis in Lusitania ad annum 754. Chronicum Hispaniarum sub Arabum principatu. *Florus* monachus in diœcesi Laodicensi circa annum 760. collegit Acta SS. Martyrum, fortasse permixta in Bedæ Martyrologio. *Elias* Cretensis, qui anno 787. interfuit secundæ Nicænæ Synodo, edidit commentaria in Orationes S. Gregorii Nazianzeni. *Theodulpus* Episcopus Aurelianensis circa finem VIII. Seculi elucubravit libros 6. Carminum, & Poemata 10. notis a Mabillonio illustrata. Condita pariter exeunte Seculo Annalia Francorum *Anonymi*, atque a *Turpino* Archiepiscopo Remensi Historia Caroli Magni, & Rolandi. (1)

CAPUT V.

Rectores Imperii, Martyrum aliorumque Sanctorum permulti.

Tiberio Apsimaro occiso anno 705. *Justinianus* ῥινότμητος recuperavit Imperium, regnavitque usque ad annum 711. quo anno interfectus & ipse fuit a *Phileppico* (aliis *Philippicus Bardanes* nuncupatur) Pergamensi, Bardanis filio, eodemmet Phileppico Bardane a militibus Chersonensibus acclamato. Tiberius quoque filius Justiniani e tem-

Seculi ad annum 768. adnumerat Guilelmus Cave. Recenset Caroli Epistolas, & capitula de re Ecclesiastica, Libellum ad Alcuinum de Sacrificio Missæ, & ratione rituum Ecclesiæ, Capitularia, &c. Nititur eo loci Caveus auctori suo vindicare libros, qui *Carolini* dicuntur, affirmans spurios dici a Catholicis plurimis, *ut istorum librorum ictum declinent*; nempe quia in his damnatur Synodus VII. & improbatur cultus Sanctorum; tamen non idem judicium est omnium Communionis nostræ Theologorum: sed præfatos libros jubente Carolo conscriptos esse fatentur. Nec tamen horum librorum auctoritate labefactari putant fidem Catholicæ Ecclesiæ circa Imaginum Sacrarum cultum, quoniam iisdem libris non cultus *duliæ*, sed cultus *latriæ* Sanctis, horumque Imaginibus denegatur. Vide *Not.* ad præcedens caput secundum.

Præter libros a Caveo adscriptos Carolo Magno, Grammaticam ipse condidit patriæ linguæ, scilicet Teutonicæ, leges plures & constitutiones edidit, lib. 4. Annalium recensitas ab Aventino, collegitque, & promulgavit Mutinæ anno 801. edicta legesque Langobardorum.

(1) Obiit Turpinus anno 800. *Tilpinum* rectius dixeris.

templo in *Blachernis*, quo confugerat, & ex ara, cujus cornua tenebat, vi extractus eodem Phileppico jubente immaniter jugulatur. Idem vero tyrannus hæreticus Monotheleta, sextæ Synodi oppugnator, & Orthodoxorum implacabilis hostis, irruente in eum Patriciorum virorum factione, excæcatus, & in carcerem detrusus est, anno 713. in vigilia Pentecostes. (1) Imperante autem Justiniano coronatus est martyrio *Lambertus* Trajectensis Antistes a nocentibus, quorum flagitia increpaverat; atque perennem consecuti sunt gloriam sanctissimi Episcopi Arvernis *Bonitus*, *Alvelmus* Schireburgi, Eboraci in Anglia *Walfridus*, *Tetricus* Antissiodori, singuli juxta Fleurium anno 709.

PHILIPPICUS successorem habuit *Arthemium*, sive *Anastasium II.* qui anno 715. imperium cedens Theodosio III. ab Exercitu acclamato, coactus est habitum induere monasticum, regiaque discedere ex Urbe. At *Theodosius*, Adramyttenus vocatus a patria Adramyttio civitate Mysiæ, seu Troadis, ut invitus susceperat, ita sponte dimisit imperium, convolans anno 717. ad institutum monachorum, una cum filio: in quo vivendi genere dicitur Ephesi vita functus, clarus virtutibus, signisque, inscripta quo conditus fuit tumulo Græca dictione Ὑγιεία, nempe, *Sanitas*. Ita evectus ad imperium anno 717. die 25. Martii *Leo III.* in Isauria obscuro genere ortus, & scelestissimus Iconomachus, extinctus aqua intercute anno 741. dum ageret principatus sui annum 25.

(1) Narrant Cedrenus, Theophanes, Paulus Diaconus, & alij *Philippicum* a militibus imperatorem fuisse salutatum, quoniam illos ad rebellionem intolerabili sævitia Justinianus compulerat. Nam cum Absimaro, de quo cap. 5. præcedentis Seculi, *Leontium* per forum atque theatrum circumductum spectaculo exhibuit in Ludis Circensibus, pedibus conculcavit, & capite abscisso interfecit. Fratrem Absimari *Heraclium*, multosque illi adhærentes, circa urbis C. P. mœnia jussit suspendi: plurimos in mare demergi mandavit, atque prædictæ civitatis Antistitem *Gallinicum*, qui fuerat a partibus Leontii, deposuit e Sede, erutisque oculis relegavit. Quoties vero truncatas emungebat nares, aut gutta aliqua inde fluebat, unum ex Leontii amicis rapi jubebat ad extremum teterrimumque supplicium. Chersonensibus autem devictis anno 710. præcepit, ut omnes necarentur, nulli parcens, nec mulieribus, nec infantibus. Præstantes viri infixi verubus ligneis ad ignem fuerunt assati. *Philippico* imperium prænuntiasse fertur *Joannes* monachus Monotheleta: quem propterea ad Patriarchatum evexit, dejecto *Cyro*, Monothelitarum licet antesignano; nam hunc Justinianus elegerat expulso Gallinico. Idem Joannes cum Philippico reprobans sextam Synodum anathemate percussus est a *Constantino* Romano Pontifice.

Sub initia imperii Leonis Christianorum plurimi in Syria necati fuerunt a Saracenis: permulti etiam in Hispania, quam occupaverant an. 714. In regnum quippe illud ex Africa transmiserant Arabes, Hegyræ an. 93. Ær. Chr. 712. atque anno sequente 713. Mousa, vel *Muza*, Toletum usque victor pervenit, ubique fidelium cæde cruentus. (1) Recruduit Arabum persecutio, ubi agnoverunt Christianos anno 718. in montibus Asturiæ Regem sibi constituisse Pelagium. *Rigobertus* Episcopus Remensis, *Rupertus* Sallsburgensis, *Meneleus* Abbas Arvernensis, prope Argentoratum, beato fine quieverunt. Ubi vero Leo Imperator ineunte anno 730. promulgavit edictum, ut omnes abjicerent, ac damnarent cultum sacrarum Imaginum; nolens ei subscribere S. Patriarcha *Germanus* exuit se pallio, & in monasterium secessit. *Julianus*, *Marcianus*, & alii octo subierunt martyrium, quoniam ægre tulerant dejectam jussu principis Iconomachi Imaginem SS. Crucifixi, nomine Ἀντιφωνήτην. De his Roman. Martyrologium V. Idus Augusti. Addenda iis ex Vita Stephani Junioris multiplex sanctarum Mulierum Corona.

Stephanus, quem laudavi nuperrime, Constantinopolim e Palæstina venerat hortante Germano. Pro sacrarum Imaginum veneratione cum *Basilio*, *Petro*, *Andrea*, & sodalibus aliis monachis 339. sub Constantino *Copronymo*, subiit martyrium. Adite Fastos Sanctorum, & Menologia ad diem 28. Novembris. *Constantinus*, quem ex Marina conjuge suscepit Leo, dictus est κοπρόνυμος a κόπρος *stercus*, & ὄνομα; *nomen*, quoniam dum ablueretur regenerationis lavacro, sacrum fontem fœdavit alvi excrementis. Præstigiis addictissimus, humanarum divinarumque legum contemptor, & vix non atheus, naturæ debitum solvit 35. imperii anno, Vulg. Æ. 775. (2). Excepit *Copronymum* filius, quem genuerat ex Irene Atheniensi,

Leo

(1) Migrasse ad Superos anno 717. S. *Suibertum* Saxonum & Frisiorum Apostolum, refert quoque in sua Chronologia Calvisius pag. 695.

(2) Constantinus *Copronymus*, Caballinus quoque vocatus, quoniam stercoris equini delectabatur fœtore, Monachos pro cultu sacrarum Imaginum decertantes Vatiniano insectatus est odio. Inter ceteros anno 765. in quo coegit subditos, ut jurejurando promitterent execraturos se eumdem Imaginum cultum, affecit martyrio *Antonium* clarissimi inter monachos nominis. Decreto anno 762. inhibuit ne quis amplecteretur monasticæ vitæ institutum; atque anno 770. monachos omnes ac moniales Ephesum adire jussit, & ni jungerentur connubio, orbatos oculis deportari in Cyprum, & Saracenorum injuriis exponi. Hæc ex Theophane

Leo IV. nisi deterior, certe parenti impietate simillimus. Nam Irenem despectam habuit, atque exosam hoc tantum nomine, quod in ejus cubiculis nonnullas Sanctorum imagines offendisset. Ea de causa cædi flagris, & in monasterium detrudi mandavit Aulæ proceres, *Jacobum*, *Theophanem*, *Leonem*, ac *Thomam*; quorum *Theophanes* loris perculsus occubuit martyr. Excessit autem Leo, postea quam imperaverat quinquennio, die 8. Sept. an. 780.

Inter ceteros pro cultu sacrarum Imaginum trucidatos, imperante Copronymo, an. 761. obiit verberibus, & altero pede amputato *S. Andreas* monachus Cretensis, nuncupatus καλυβύτης, a καλύβη, *tugurium*. Machliniæ an. 775. martyrio coronatus est *Rumoldus*, regio ortus genere, & Episcopus Dublini in Hibernia. Necatus anno 755. a furentibus Gentilibus cum *Eobano*, aliisque, Episcopus Moguntinus, & Germanorum Apostolus *Bonifacius*.

Leoni IV. successit in Imperio *Constantinus VI.* annos natus 12. sub tutela matris *Irenis*. Hunc appellant πορφυρογέννητον, vel quod statim in lucem editus obvolutus sit purpura; vel quod genitus in Palatio ædificato pro Augustis puerperis. Purpura enim, & palatium illum, πορφύρα Græce vocantur. Anno 789. Irenem omni exspoliavit auctoritate, & cœpit pessime administrare rempublicam. Revocata anno 792. matre ad imperii consortium, odium universorum non declinavit. *Irenes* autem, ut sola imperaret, anno 797. jussit, ut filio oculi eruerentur: at post quintum annum deposita est a Græcis; propterea quod adspiraret ad nuptias Caroli Magni; quem anno 800. Leo III. redimitum corona declaraverat *Augustum*, in solemni die Nativitatis Dominicæ. (1): Contigit Irenis obitus anno 803. V. Idus Aug.

Leo IV. imperii, & impietatis *Copronymi* heres, dictus quoque *Chazarus*, matrem habuit *Helenam* cujusdam Scytharum principis filiam, feminamque religiosissimam: qua defuncta, duas alias sibi copulavit uxores, *Mariam Armeniam* unam, *Eudoxiam* alteram. Uxor Leonis IV. *Irenes* fuit mulier Attica, corporisque decore venustissima. Leonem extinctum ajunt Zonaras, Fuscius, Blondus, aliique, enato illi carbunculo in capite. Ei idcirco quidam consequens epigramma, quasi epitaphium, concinnavit:

Æmulus hic patris, rapto diademate sacro
Exornasse comas dicitur ipse suas.
Ergo & sacrilegam mox percutit ultio frontem
Ustus obiit, facto tuberis igne, caput.

(1) *Carolus Magnus*, de quo etiam Seculo proximo, natus est an.

Non defuere octavo labente seculo gloriosi martyres, aliique viri sanctitate percelebres. Etenim Frisii anno 755. trucidarunt Bonifacium Germanorum Apostolum. Saraceni anno 796. trucidarunt in Palæstina monachos S. Sabbæ *Joannem*, *Sergium*, *Patricium*, ceterosque. Decesserunt item anno 774. *Comerus* austerus in Brabantia cultor eremi; anno 784. juxta Baronium, sive potius 776. *Gregorius* Episcopus Trajectensis: anno 780. *Virgilius* Antistes Salisburgi; & anno 785. electus primus Episcopus Verdensis Apostolus Saxonum *Suitbertus*.

CAPUT VI.

Dogmata viii. Seculo confirmata, et quæ vigebat tunc disciplina.

Sacrarum Imaginum cultus, & Sanctis, horumque Reliquiis religiosus honor exhibitus habet, ut liquet ex dictis, Conciliorum definitionibus, scriptis Patrum, & Martyrum sanguine firmitudinem. Unam in Christo Personam, unum Dei filium, & hunc naturalem & proprium,

---

747. prope Moguntiam. Quidam anno 742. natum ajunt. An in arce *Carlsburg*, an in pago *Ingelheim*, incertum est. Patrem habuit Pipinum, cognomento *Brevem*, matrem *Bertham*, sive *Bertradam*. Idem significat *Carolus*, ac *Andreas*, nimirum, Virum fortem. Est enim apud Germanos *Karl*, fortis, robustus. Præceptorem habuit in Grammaticis Petrum Pisanum, in disciplinis ceteris Alcuinum, quem laudavi superiori capite quarto. A rerum gestarum magnitudine, & gloria cognominatus est *Magnus*. Langobardos, Saxones, Bohemos, Saracenos in Hispania, Hunnos, regemque Daniæ Godefridum bello devicit. Plures erexit Episcopatus, auxitque reditibus. Parisiis, Bononiæ, Ticini publicas Scholas instituit. Pluribus Sacrorum Antistitum interfuit Synodis. Monasteria construxit amplissima. Ædificavit Dresdam ad Albim, munivit Hamburgum, arcesque alias erexit. Pontem supra Rhenum strui curavit passuum, ut ajunt, quingentorum: sed idem pons mirabili opere, magnisque sumptibus erectus spatio annorum decem, anno ante Caroli obitum penitus tribus horis consumptus est flamma. De illius eruditione vide *Not.* præcedentis capitis 4 Inducitur a Poeta Anonymo ita loquens de semetipso:

Data quidem pro te, Germania, viribus almis
Per mare, per terras, varia per climata terræ
Cum duris dure populis, & maxima bella
Confeci: hinc proprio regnum mihi sanguine partum est.
Arma virosque graves per vincula tetra ligatos
Ducens, ad patrios redii sine vulnere lares.
Cæsareum nomen tribuit mihi maxima Virtus,

prium, non adoptivum, ut adversus Nestorium definierat Ecclesia, ita fide nunquam variata tradidit contra Felicem, & Elipandum. Et Patrem & Filium esse unum principium Spiritus Sancti, ideoque eumdem Spiritum ab utroque procedere, docuit quovis Ecclesiæ Seculo Theologia, & Majorum traditio: sedente tamen Leone III. cœpit a Gallis, & Hispanis Episcopis addi Symbolo Constantinopolitano particula *Filioque*. Ut moneremur magno in pretio habenda esse statuta Majorum, nec unius voculæ additamento, dummodo rectæ fidei cohæreat, subverti Ecclesiæ doctrinam; prælaudatus Pontifex Maximus Symbolum, prout editum fuerat Constantinopoli a 150. Patribus, inscriptum Græcis, Latinisque litteris in duabus tabulis argenteis condidit in Vaticana Principis Apostolorum æde.

Habemus formam degradationis illi parum absimilem, quæ describitur 3. p. *Pontificalis* Romani, in Constantino C. P. degradato anno 767. in templo S. Sophiæ a Niceta, quemadmodum *restitutionis* ad sacrorum Ordinum ministeria, Basilii Ancyrani, Theodori Myrensis, atque Theodosii Amoriensis in Phrygia, qui anno 787. Iconomachorum abjurantes errorem a Patriarcha C. P. Tarasio, cum magna Catholicorum lætitia, palam petierunt, & solemni cæremonia consecuti sunt reconciliationem, & Episcopatus insignia. Innovati ea occasione fuerunt canones de recipiendis hæreticis: quam pariter formam tradit præcitata parte 3. *Pontificale*. Abstrusa, & ignota Angelorum nomina non esse precibus addenda declaravit S. Pontifex Zacharias. Baptismum vino a nonnullis collatum reprobat cum Evangelio Augustinus tract. 15. in Joannem, & Stephani II. pro eodem baptismo Rescriptum censetur supposititium, ac spurium. Detestabili abusu cœperunt in Galliis monasteria deputari VIII. Seculo in patrimonium feminarum. Ferunt a Leone III. circa annum 800. celebratam fuisse primam solemnem Canonizationem Sanctorum, eamque fuisse *S. Suitberti* Episcopi, de quo Surius ad diem 2. Martii; sed Cardinalis Lambertini, postea *Benedictus XIV.* lib. 1. cap. 7. & cap. 8. demonstrat primam Canonizationem solemniter factam fuisse *S. Uldarici* Episcopi Augustani, peractam a *Joanne XV.* Fidem Christianam Seculo VIII. susceperunt Hircani, & veteres Scythæ, quos modo Tartaros vocant: at hæresi imbutos a Timotheo Nestoriano. *Bonifacius*

Anglus, quem alii Winfridum vocant, Frisios, Thuringos, Hassos, aliorum Germanorum plures convertit ad Christum, Archiepiscopus exinde Moguntinus, & Coloniensis creatus, atque, ut diximus, coronatus martyrio. Ætate Caroli M. Christianæ religioni nomen dedere *Charas* Sarmata: *Cusidus*, & *Cuba* filii *Chundi* regis Hunnorum, Saxones, & Pannoniam, terrasque Svecorum, Gothorumque incolentes. *Telericus* quoque rex Bulgarorum initiatus est Christianæ religionis mysteriis (1).

APPENDIX

SIVE EXTERNARUM RERUM MANTISSA.

CUNIBERTUS Langobardorum rex decessit anno 703. regnumque obtinuit *Luitpertus* puer sub Asprandi tutela, extinctus post menses VIII. Successit anno 704. *Raimbertus* filius Gundiberti, immatura morte post tres menses sublatus. Regnaverunt itaque ab anno 704. *Aribertus II.* (2) ab an. 712. *Asprandus*: ab an. 713. *Luithprandus*, a quo anno 724. Corpus S. P. Augustini ingenti pretio a Saracenis redemptum e Sardinia Ticinum translatum fuit. Obiit *Luithprandus* an. 744. Regnarunt deinde *Hildebrandus*, *Rachis*, *Aistulphus*, & *Desiderius*. *Rachis* regio paludamento prætulit Cassinensium monacho-

(1) Plures hoc Seculo factæ sunt sacrarum Reliquiarum translationes. Anno quippe 762. Corpus *S. Vincentii* Martyris ex urbe Valentia, quam occuparunt Saraceni, translatum fuit in promontorium, *S. Vincentii* exinde appellatum. Sancti Patris *Augustini* Exuviæ, ut proxima dicendum est Appendice, Ticinum fuere translatæ. *S. Huberti* Leodiensis Episcopi in ampliorem Ecclesiam opera Carolomanni anno 771. adsportatæ fuerunt.

Non solum hoc Seculo amplissima ædificata sunt monasteria, ut Verdense anno 708. Romanum Græcorum anno 760. & Fuldense anno 747. verum etiam abjecta corona prætulerunt regio paludamento monasticum sagum reges Anglorum *Edilredus* anno 705. & *Coelulphus* anno 737. atque ad Cassini Asceterium se conferens *Carolomanus* anno 747.

(2) *Aribertus* Rom. Pontifici, ut refert Paulus Diaconus, donationem Alpium *Cottiarum* confirmavit. Id innuimus capite 1. Alpes illas denominatas ajunt a Rege *Cottio*, qui vixit Cæsare Augusto Octaviano imperante. Sunt qui Alpes *Cottias*, & Apenninos unam dicunt esse provinciam: quos refellit lib. 2. cap. 18. Paullus Diaconus. Incipere ab Hebriduno oppido Delphinatus, tradit apud Pagium *Itinerarium* Burdigalense. A Segusio urbe Pedemontii ducit illarum initium Marcellinus libro 15. A Segusio itidem, vulgo *Susa*, casdem Alpes protrabi usque

chorum cucullam anno 750. *Aistulphus* anno 752. occupavit Exarchatum Ravennæ, qui postea ad R. Ecclesiæ ditionem accessit. Anno 755. Romam cinxit trium mensium obsidione: sed implorante Stephano II. Pipini Francorum regis auxilia, coacte pacem inivit. *Desiderius* regnum auspicatus anno 756. immemor initi pacti, & armis impetens Hadrianum: hujus nutu *Carolus Magnus* in Italiam adveniens, anno 674. *Desiderium* bello devicit, & captum abduxit in Gallias. (1) Ita post annos 206. regnum Langobardicum extinctum est apud Italos. Inceperat enim anno 568.

Finem habuit & regnum Gothicum in Hispania: ubi post *Egicanem* anno 701. regnavit *Vitiza:* deinde 711. *Rodericus*. Quo moderante regnum, Saraceni Arabes anno Hegyræ 93. Christi 712. ex Africa in Hispanias migrarunt; & magna urbium, ac populorum clade, occiso Roderico, Gothisque fugatis, Cordubæ in provincia Boetica principem locarunt sedem. Cum vero Gothi in Hispanias appulerint duce *Ataulpho* anno 411. permansit regnum illud Gothicum annis tricentenis. Attamen Christianorum penitus deletus non est principatus. Astures enim an. 718. regem crearunt *Pelagium;* atque hæc est series successorum. Post Pelagium anno 736. regnum indeptus est *Pavila:* an. 738. *Alphonsus I.* anno 756. *Froyla*: 768. *Aurelius:* 775. *Silo:* 783. *Mauregatus* tyrannus: 789. *Veremundus*: & anno 791. *Alphonsus II.* cognomento *Castus*. Mauregatus cum Saracenis feriit turpissimam, scelestissimamque pactionem solvendi quotannis tributum centum puellarum virginum, quam abrogavit Alphonsus.

In Galliarum regno *Childeberto* successit anno 711. *Dagobertus II.* nominatus a Sigeberto *Clodovæus:* anno 715. *Chilpericus I.* 721. *Theodoricus II.* filius Dagoberti II. an. 742. *Childericus III.* cognomine *Stupidus*: (2)

 752.

ad mare Ligusticum, scribit Cluverius lib. 2. Geograph cap. 32. Comprehendere Genuam, & ora ejus maritima, usque ad fines Galliæ, ait Thomassinus p. 3. lib. 1. cap 27. &c.

(1) Desiderius Romanæ Sedi abstulit Faventiam & Comaclum de Exarchatu Ravennæ. Vide Anastasium in *Hadriano I.* Quæ in Marmore Viterbiensi de rege Desiderio leguntur, putantur esse commentitia, & ab Annio conficta.

(2) *Childericus* agebat annum ætatis suæ 17., ineptus regno in monasterium detrusus fuit: uno tantum anno superstes fuit abdicationi. Electus anno 742. dejectus anno 750. Desiit in illo series Regum *Merovingiæ* Gentis, quæ regnaverat a Clodoveo hucusque annis 270. ab ejus baptismo computatis.

752. *Pipinus* Brevis filius Caroli Martelli, Francorum principis, qui e vivis excessit anno 741. XI. Cal. Nov. tribus relictis filiis; quorum *Carolomannus* Austrasiæ, *Pipinus* Franciæ præfecturam obtinuit, & *Ægidius* electus est Archiepiscopus Rotomagensis. *Carolomannus* vero anno 747. fortunis omnibus abjectis, primum in monte Soracte, deinde in Cassino vitam exercuit Monasticam. Obiit rex *Pipinus* (1) Parisiis an. 768., duobus filiis regibus relictis, *Carolo Magno* Suessionibus, & *Carolomanno* altero Novioduni. Hoc tamen anno 771. e vivis sublato, rerum potitus est Carolus Magnus. Natus is erat anno 747., aliis 742. Susceperat expeditionem adversus Arabes dominantes Hispanis, & Pompejopolim (2) in suam redegerat potestatem; quum anno 788. Vascones incolæ regionis Navarræ, inter montes Pirenæos, & flumen Iberum, Caroli exercitum ex insidiis aggressi magnum fortissimorum Virorum, inter quos Rollandus Caroli e sorore nepos, numerum memoranda clade deleverunt. (3) Paulo post Saxones Carolus Magnus bello superavit, & ad Christianam religionem perduxit. Opera Alcuini, & Claudii Clementis instituit anno 791. Scholam Parisiensem. Quoniam, ut supra diximus, anno 800. in Christi natali a Leone III. diadema, & *Augusti* nomen accepit; agendum de illo rursus in proximi Seculi Imperatoribus.

Quid autem de Saracenis, quos diximus irrupisse in Hispanias? Anno 718. duce *Mazalina* Constantinopoli, quam navibus 1800. obsederant, attrita igne ac tempestatibus illorum classe, coacti sunt re infecta discedere. Anno 725. evocante Eudone Aquitano in Galliam exundantes, cæsi proximo anno fuerunt a Carolo Martello in Gallia Celtica. Rediere tamen an. 749. cum liberis & uxoribus in Galliam Narbonensem, inde rursus anno 731. a Carolo Martello expulsi. Ma-

salmas

(1) Anno 754 Pipinus Exarchatum Ravennæ Romano Pontifici dono dedit. Vid. Pagium ad an. 796. num. 11. & ad an. 755. num. 6. & supra cap. 1. in *Stephano II.*

(2) Vulgo *Pamplona*.

(3) In *Roncisvalle*.

Rollando autem, seu Rulando nepoti suo Carolus M. hoc posuit Epitaphium:

Tu patriam repetis, tristi nos orbe relinquis:
Te tenet aula nitens, nos lacrymosa dies.
Sed qui lustra geris octo, & binos super annos,
Ereptus terris, justus ad astra redis.

ſalmas item Saraceni ductor exercitus, aggreſſus Turcas incolentes tunc Sarmatiam Aſiaticam, atque ab iiſdem fugatus, rurſus contra illos progreſſus eſt uſque ad Portas Caſpias, ſitas in Media, finibuſque Parthorum, iterum ad fugiendum coactus. Inter ſe diſſidentibus Saracenis anno 745. feliciter Conſtantinus Copronymus intulit bellum, atque innumeros occidit in Syria. Turcæ rurſus Portis Caſpiis effuſi anno 767. cum Saracenis pugnarunt. Horum Arviras eligitur anno 777. *Mady*, ſeu *Muhammed*. Is anno 783. in Aſiam irrumpens, ad pacem petendam, atque ſolvendum tributum coegit Irenem. Poſt Muhammedem anno 798. Saraceni Cappadociam, & Thraciam vaſtarunt, coacta rurſus Irene pacem ſuppliciter flagitare. Electus autem exſpirante Seculo Saracenorum Arviras *Aaron Rachid*.

Mutationi regnorum, barbarorumque excurſionibus quædam alia accedant commemoranda. Hujuſmodi ſunt illatæ a Chriſtianis clades Saracenorum phalangibus. Enimvero præter ea, quæ diximus de Carolo Martello, & Conſtantino Copronymo, Alphonſus I. rex Auſtriæ illos expulit an. 750. e Gallæciæ finibus: Pipinus anno 752. e Septumanis, ſive Occitania: e Gallia Narbonenſi anno 756. vel juxta Pagium 755. Tunc vero ultra Pyrenæos, quibus Gallia dividitur ab Hiſpania, compulſi ſunt remeare. In memorata Mazalinæ, vel Maſalmæ obſidione, peſtilentia & fame perierunt Conſtantinopoli hominum trecenta millia. Mauritani in Africa circa hæc tempora, ſpreto Evangelio, receperunt Alcoranum; quod ſcelus admiſere nonnulli in Hiſpania, poſtquam Arabes interfecerant Rodericum, duo etiam Archiepiſcopi, ejuſdem regis affines, Oppa, & Tauriſius. Conſtantinopoli anno 740. demolientibus Iconomachis ſimulacra Sanctorum, repetitis concuſſionibus Auguſtorum ſtatuas, ædes, & palatia terræmotus confregit. Supra mœnia Romanæ Urbis anno 791. excreverunt Tibridis undæ. (1)

Præ-

(1) Non omnia hujus Seculi VIII. infortunia narravimus. Anaſtaſius enim refert inundationem Tiberis, quo excreſcente ſupra muros Urbis in humilioribus locis anno 717. domos evertit, vaſtavit agros, ac ſegetes perdidit. Cedrenus refert hiemem ejuſdem anni vehementiſſimam atque aſperrimam, qua per Aſiam terra adeo nivibus obducta fuit, ut animantia pleraque, ac feræ ſilveſtres perirent. Ex binis anno 729. apparentibus cometis, quorum alter orientem ſolem præcedebat, alter vero ſequebatur occidentem, futuram ingentem cladem vaticinatus eſt Beda. Evenerunt anno 746. in Syria terræmotus, quibus corruerunt tem-

PRÆTER recensitos cap. 4. Ecclesiasticos Scriptores, floruerunt circa finem VIII. Seculi Historici duo, *Georgius Syncellus*, & *Georgius Theophanes*. *Σύγκελλος*, nomen erat dignitatis in Græcorum Ecclesiis, & Syncelli assistebant secretioribus Episcoporum obsequiis. Talis erat Georgii monachi, de quo loquimur, munus, sedente in Cathedra C.P. Tarasio. Scripsit autem *Chronicum* ab initio mundi usque ad tempora Impp. Maximiani, & Maximini. *Theophanes* vero, *Confessor* dictus, quoniam nulla ratione adduci potuit a Leone Armenio ad εἰκονοδουλίαν reprobandam, ab anno 1. Diocletiani 284. usque ad primum ejusdem Leonis nimirum 813. edidit conciso stylo *Chronographiam*; quam mutila, & pro vitio seculi rudi interpretatione apposuit Historiæ Ecclesiasticæ Anastasius Bibliothecarius. *Eginarthus*, sive *Eginhardus*, Caroli Magni Cancellarius ejusdem Principis Vitam conscripsit (1). Lusit demum Car-

pla, monasteria, & domus, multaque hominum milla extincta sunt, ut Historici tradunt: pestilentia, quæ primum invasit Siciliam, deinde ceteras maris insulas, tum Græciam universam, postremo Constantinopolim, ubi lue per triennium grassante, quemadmodum Theophanes refert, cuncta cœmeteria, lacunæ, cisternæ, Vineæ etiam & horti, repleta sunt cadaveribus. Syriam rursus, ac Mesopotamiam, ut inquit idem Historicus, anno 749. adeo excussit, ut aliquæ urbes e propriis sedibus moverentur. Ex dirupta terra prodiisse animal humana voce loquens, tradit idem Theophanes. Sunt qui id referunt ad annum proximum 750. Sæviente iterum anno 756. in urbe Constantinopolis pestilentia, tanta civium copia deperiit, ut necessum fuerit undique novos colonos traducere, ne vacua incolis desereretur. Inclementia hiemis anno 763. constrictus est Pontus Euxinus glacie triginta cubitis alta, atque proximo vere ann. 764. per Bosphorum in Propontidem perpulit pontus tam ingentia glaciei fragmina, ut his insisterent plusquam triginta homines, ac tuto veherentur per maris undas. Magdeburgum ad Albim situm, omnesque vicinias anno 789 *Slavi*, Vandalorum genus, devastarunt, omniaque loca in ditionem suam redegerunt usque ad Vistulam, finesque Sarmatiæ. Pestis, quam diximus sæviisse anno 746. & duobus sequentibus Constantinopoli, occidione tam dira, ut cadaveribus tumulandis deesset humus, & quæ e Calabria & Sicilia fertur erupisse, ea erat, quam vulgo a signo epidemico appellant *Bubonis*. Bubo autem *Βουβὼν*, est glandula inter femur & coxendicem ad latera pubis, aut in aliis quibusvis partibus corporis nascens.

(1) De *Eginartho* Jacobus Curjo, & Christianus Mathiæ narrant, captum amore *Immæ* filiæ Caroli Magni & Hildegardis, noctu ad illam accessisse, relictis in nive pedum suorum vestigiis, atque ab eadem compressa *Imma* in suos sublatum humeros, ne detegeretur flagitium, ad locum hospitio proximum fuisse adsportatum, elegantissimamque juvenculam per eadem vestigia caute observata ad proprium rediisse cubiculum; re tamen comperta ex impressa in nive Eginarthi pedum forma, Imperatorem consulentem honori filiæ, ac timori *Eginarthi*, quem Senatus plenis suffragiis ad acerbissima supplicia damnaverat, huic *Immæ* nuptias, admirantibus omnibus, conciliasse.

Carmine tolerabilis pro Seculi barbarie versificator *Ethelvolphus* Berenicius in Anglia: cujus nomen illustris Vossius interpretatur *nobilem Lupum*.

NONUM ECCLESIÆ SECULUM:

CAPUT I.

Continuatio, seriesque Pontificum.

In Apostolica Petri cathedra sederunt post Leonem III. *Stephanus IV. S. Paschalis I. Eugenius II. Valentinus, Gregorius IV. Sergius II. S. Leo IV. Benedictus III. S. Nicolaus I. Hadrianus II. Joannes VIII. Marinus I. Hadrianus III. Stephanus V. Formosus, Bonifacius VI. Stephanus VI. Romanus, Theodorus II. Joannes IX. & Benedictus IV.*

XCIX. Stephanus IV. a X. Cal. Jul. an. 816. usque ad 9. Cal. Februarias anni 817. Pontificis functus est munere, In tam exiguo 7. mensium spatio nominis sui consuluit immortalitati. In Gallias enim proficiscenti occurrit, omnesque detulit honores Ludovicus Pius F. Caroli M. qui ab eodem Pontifice Remis cum regina Irmingarda sacram inunctionem, aureum diadema, dignitatemque consecutus est Augustalem.

C. Cum eodem Ludovico pristina sancivit fœdera, ad Pontificiam ditionem, & Exarchatum ab hostium aggressionibus defendendum, *S. Paschalis I.* qui electus postridie Stephani mortem, post annos 7. videlicet, anno 824. die Febr. 10. immortalitatem est assecutus; posteaquam Lothario F. Ludovici, misso Romam a Patre, Langobardici Regni coronam, nomenque Augusti contulerat.

CI.

(1) *S. Paschalis I.* Lothario coronam imposuit anno 823. die quinta mensis Augusti. Inter cetera pietatis opera, vetustissimam S. Praxedis Ecclesiam collabentem proximo in loco erexit, ornavitque magnifice. Illic construxit Oratorium S. Zenonis Martyris, collocato ibidem sacro ejusdem Corpore, monachos Græcos constituit, qui die ac nocte divinas laudes persolverent: Ciborium argenteum octingentarum

CI. Duos post S. Paschalem contentione insanientis populi fuisse electos, Eugenium, & Zinzinum, tradunt Historici. *Eugenius* tamen canonice, & a majori parte summum sacerdotium indeptus, eo potitus est ad annum usque 827. quo anno, post regiminis sui tertium, sextili mense decessit. (1)

CII. Vix eugenio suffectus fuerat *Valentinus* Archidiaconus Romanæ Ecclesiæ, cum eodem anno 827. die ab inauguratione sua quadragesimo abiit ad plures; unde Virgilianum illud usurpat Papirius:

Hunc tantum terris ostendent fata, nec ultra
Esse sinent.

CIII. Reluctantem præ humilitate, Romanus clerus ac populus elegit post Valentinum *Gregorium IV.* Ab illo Ostiensis Civitas, ne pareret incursionibus Saracenorum, cincta fuit novis mœnibus. Ut filios Ludovici Pii, Lotharium, Pipinum, & Ludovicum Patri conciliaret, contendit in Galliam. Quoniam rediit re infecta, hunc reditum nonnulli cum Hincmaro in litteris ad Hadrianum II. haud multum commendant. Obiit an. 844. die 29. Januarii.

CIV. Ecclesiam deinde gubernavit *Sergius II.* Romanus, post triennium nondum expletum, sublatus e vivis, an. 847. VI. Cal. Februarias. Extinctum ajunt concepto dolore ob direptionem Urbis factam a Saracenis: Eo sedente 28. scalarum gradus, ætate Constantini M. e prætorio Pilati Romam, ut inquiunt, advecti, ante Basilicam Lateranensem fuerunt constructo ædificio dispositi: quos postea Cælestinus III. ante Patriarchium juxta porticum, & Sixtus V. ante *Capellam*, quæ dicitur *Sancta Sanctorum*, collocarunt. Quod fabulantur aliqui Sergium, eo quod antea vocaretur *Os Porci*, primum omnium Pontificum sibi nomen immutasse, abest procul a vero; nam primus, qui voluit alio nomine appellari, fuit Joannes XII. inauguratus an. 956. & nominatus ante Pontificatum Octavianus.

CV.

---

decemque librarum, argenteas item laminas Propitiatorium undique tegentes, auri, lapillorumque ornatus ab Anastasio descriptos, splendidissima liberalitate eo loci opposuit. Extat S. Paschalis Sarcophagum in eadem Ecclesia cum inscriptione, *Hic jacet S. Paschalis PP. I.* ac fallitur Platina scribens fuisse sepultum in Vaticana S. Petri Basilica.

(1) Ven. Baronius ad an. 824. num. 11. ait præcellentem fuisse simplicitate, humilitate, doctrina, & eloquentia. Cognominabatur quoque *Pater pauperum*.

CV. SEDIT post Sergium *S. Leo IV.* ultra annos 8. ad beatam evocatus æternitatem anno 855. die Julii 17. Hujus sanctitas pluribus argumentis enituit, maxime cum signo crucis flagrantissimum extinxit incendium, exterminavitque serpentem teterrimum permultos pestifero halitu corripientem. (1)

CVI. LEONE VI. vita functo, habitis statim Comitiis electus est *Benedictus III.* ad summum sacerdotium, paucis deferentibus, & illegitime simul evecto Anastasio presbytero Cardinale, quem *S. Leo IV.* e gradu dejecerat, propterea quod a parœcia sua integro quinquennio abfuisset. Verum Anastasio detruso, Benedictus gessit Pontificatum usque ad annum 858. quo anno concessit naturæ VI. Idus Apriles.

FUERUNT, qui inter Leonem VI. & Benedictum III. locarunt meretriculam *Joannam Papissam*, Martini Poloni, Mariani Scoti, aliorumque producentes testimonia. At cusam fabulam post annum 1278. quo obiit Martinus Polonus, consentiunt cordati omnes auctores. Profecto illam refellit præmissa, & communiter recepta chronologia, quæ inter Leonem, & Benedictum, nullum relinquit locum Papissæ. Nec de patria, aut nomine audacis mulierculæ consentiunt architecti fabellæ. Græcis etiam non semel redargutis, quoniam Patriarchalibus insignibus, interdum decorassent Eunuchum, nunquam vel a Photio, vel ab aliis vicissim Romanæ Cathedræ dedecus, probrumque istud fuit objectum. In vetustiori Martini Poloni Codice regiæ Parisiensis Bibliothecæ, insertam hanc fabulam, assuta aliena manu lacinia, vidit David Blondellus, qui idcirco commentitiam hanc historiolam refutavit. Deesse idem commentum in antiquioribus Exemplaribus Mariani Scoti testatur Mireus. De Vaticanis Codicibus Anastasii idem tradit oculatus inspector Onuphrius Panvinius, & de Chronicis Mss. Sigeberti Ala-

(1) Inter cetera, quæ S. Leonis IV. comprobant virtutem ac sanctitatem, narratur in ejus vita ab Anastasio Bibliothecario, illum signo crucis extinxisse maximum in Urbe incendium, atque precibus ad Deum fusis exterminasse teterrimum anguem, homines absumentem halitu pestilentissimo. Ferunt fuisse ex illorum genere, qui sibilo serpentes reliquos fugant, peracuta capita, oculosque rubeos, & candidam ad instar diadematis maculam gerentes: unde a Græcis *βασιλίσκοι*, *Reguli* a Latinis vocantur.

CVIII. Nicolai thronum consecutus, & virtutem imitatus est *Hadrianus II.* Nicolaitanus propterea a Schismaticis nuncupatus. Nam & Romæ proscripsit Photium, & hujus contra Nicolaum scripta addixit igni, & Generale Concilium VIII. paullo supralaudatum coegit, & confirmavit. Ecclesiæ autem gubernacula, quæ susceperat decimo mense anni 867., simul cum corpore dimisit eodem, aut præcedenti mense, anni 872.

CIX. Substitutus in Hadriani locum *Joannes VIII.* Is necessitati cedens, rogante Basilio Imperatore, annuit ut Photius Ignatio vita functo sedem C. P. reciperet. Quare Photins aliam synodum contra VIII. coegit, eamdem VIII. synodum cum particula *Filioque* proscripsit, & cum Joanne firmavit communionem. Post decem annos, nimirum anno 882. XVIII. Cal. Januarias contigit mors Joannis.

CX. Suffectus Joanni *Marinus* Etruscus, quem aliqui appellaverunt Martinum: qui e vita exiit anno 884. Qua die, & quo mense, ignoratur (1).

CXI. Renunciatus tum Pontifex *Hadrianus II.* Romanus, qui altero Pontificatus anno 885. tendens in Galliam, vix transmisso Pado, in morbum incidit, & extinctus tumulo reconditus est in cœnobio Nonantulæ.

CXII. Post Hadrianum ad summum Sacerdotium adscendit *Stephanus V.* Romanus (2). Ratam is habuit S. Nicolai, & Hadriani II. & III. sententiam, qua Photium interdixerant communione: excusavit Marinum, quo sedente ipse Photius fuit restitutus; atque effecit, ut Leo Sapiens Imp. Græcorum illum detruderet in monasterium. Obiit VI. Pontificatus sui anno, Chr. Ær. 891. exeunte Septembri.

CXIII. Post Stephanum V. electus est *Formosus* Episco-

Etenim præcitato anno 869. postquam lætabundus Roma discesserat, Placentiæ die 8. Augusti morte inopinata decessit.

(1) Marianus Scotus & Sigebertus inter Marinum & Hadrianum III. intrudunt Pontificem *Agapitum*. Commentitius est: & error inde ortus creditur, quod antea Hadrianus *Agapitus* vocaretur.

(2) Baronius appellandum censet *Stephanum Sextum*, & corrigendum existimat illius Epitaphium productum a Manlio. Cur in enumerandis Pontificibus, qui vocati fuerunt nomine *Stephani*, varietas occurrat, diximus in Adnot. ad *Stephanum II.* Epitaphium illud est:

Hic tumulus Quinti sacratos continet artus
Præsulis eximii Pontificis Stephani,
Bis ternis annis populum qui rexit & Urbem.

piſcopus Portuenſis. Varia de illo circumferuntur judicia, tum propter ea, quæ ei primum contigerant, tum propter ea, qnæ poſthac evenerunt. Formoſum enim e gradu dejecerat, & in Gallias relegaverat Joannes P. VIII. devinctum juramento ſe nunquam Romam, neque ad Eccleſiam ſuam reverſurum. At ſedi reſtituerat ſuæ, & a juramenti vinculo ſolverat ſucceſſor Joannis Marinus. Ita potuit ſummus Pontifex renunciari, licet dicatur primus, qui ab alia Sede translatus ſit ad Romanam. Virtutibus, ac ſapientia plurimum commendatur. Tumultuariam fuiſſe electionem Formoſi, elevante ſe contra eum Sergio diacono, tradunt aliqui ex Luithprando: ideoque recenſent hoc in loco Schiſma 13. conſignandum inferius. Cum a Vidone Imperatore res turbarentur Italiæ, Formoſus evocavit e Germania Arnulphum regem, a quo capta eſt Roma, expulſi hoſtes, & impetratum Auguſtum diadema. Id contigit anno 896. quo anno Formoſus obiit pridie Nonas Aprilis. (1)

CXIV. Electus poſt Formoſum *Bonifacius VI.* qui ſedit tantum diebus 15. atque a nonnullis exiſtimatur violenter intruſus, atque ex Pontificum catalogo delendus. (2)

CXV. Stephanus VI. Pontifex conſtitutus potentia Adelberti Marchionis Tuſciæ, Formoſum e ſepulcro extrahi juſſit, eumque ac ſi vivens fuiſſet, degradavit, exuit Pontificalibus indumentis, digitiſque tribus abſciſſis in Tiberim jactari præcepit. Cunctos, quos Formoſus ordinaverat, gradu proprio depoſitos, iterum ordinavit. Verum & ipſe

(1) De Formoſo ita *Flodoardus* apud Mabillon Sec. 3. Benedict. p 3.
Præſul hic egregius Formoſus laudibus altis
Evehitur, caſtus, parcus ſibi, largus egenis,
Bulgaricæ Genti fidei qui ſemina ſparſit,
Delubra deſtruxit, populum cæleſtibus armis
Inſtruxit, tolerans diſcrimina plurima: promptus
Exemplum tribuens ut ſint adverſa ferenda,
Et bene viventi metuenda incommoda nulla:
Invento a piſcatoribus Formoſi cadavere, atque ad Vaticanam Baſilicam deportato, fertur ſacras Imagines in loculo Pontificem poſitum venerabiliter ſalutaſſe. Quod utique, ſi verum eſt, ejus pietatis, ac religionis, necnon legitimi Pontificatus argumentum eſt maximum. Erraſſe puto Calviſium, qui Formoſum obiiſſe ait *die* 14. *Decembris*. Defunctum *in die ſancto Paſchatis*, ſcribunt Contractus, aliique apud Pagium.

(2) Sceleſtum hominem, Apoſtolicæ Sedis invaſorem, a ſacris Ordinibus degradatum, ſcribit Ven. Baronius ad annum 897. §. I. Idem Baronius ad an. 904. § 6. tradit hunc Bonifacium damnatum fuiſſe a Joanne IX. Intruſus fuiſſe dicitur factione *Sergii*, de quo paullo ſupra in *Formoſo*. Fuit genere Etruſcus, obiitque arthritico morbo.

& ipse Stephanus post annum ac mensem Episcopatus, anno 897, in carcerem conjectus fuit, & strangulatus. (1)

CXVI. Abrogavit Stephani contra Formosum acta *Romanus*, electus eodem anno 897. & post 4. menses extinctus sub initia an. 898.

CXVII. Viginti duntaxat diebus sedit postmodum *Theodorus II.* qui Formosi cadaver in Apostolicam tumbam reduci jussit.

CXVIII. Tumultuaria deinde electione in locum Theodori quidam substituere conati sunt Sergium diaconum; sed canonice renunciatus est, & solemni ritu consecratus *Joannes IX.* Tiburtinus, Sergio dejecto. Cassavit & Joannes acta Stephani VI. adversus Formosum, hujusque ratas habuit Ordinationes. Vita functus est ineunte mense Augusti, anno 900., eique successit *Benedictus IV.*

CAPUT II.

Noni Seculi recensentur Concilia.

Quæ de Formoso paulo supra narravimus, coactis Synodis mandata fuerunt executioni. Exhumatum ejus cadaver, & projectum in Tiberim a Stephano VI. præhabita an. 897. *Romana*, & rursus honorifice sepulcro reconditum anno 898. alia *Romana* Synodo a Joanne IX. congregata. Fuerunt Romæ aliorum Sacerdotum in Synodis caussæ discussæ. Etenim anno 853. sub Leone IV. Synodali judicio 63. Episcoporum depositus & damnatus est Anastasius, de quo supra. Depositus item Joannes Ravennatum Episcopus

(1) De Stephano VI. ait Flodoardus:

Durus qui nostris, propriis ac durior instat.
Sæva quidem legat vivis, truciora sepultis;
Folconemque minis, Formosum concutit actis.

Fuit *Folco*, seu *Fulco*, Archiepiscopus Remensis, cui R. Pontifex Marinus, aut *Martinus II.* miserat Pallium, Formosus vero amplissima contulerat privilegia, ab eodem Flodoardo descripta. De morte ipsius Stephani hæc prælaudatus Flodoardus.

Visus ab hinc meritis dignam incurrisse ruinam,
Captus & ipse, sacraque abjectus Sede, tenebris
Carceris injicitur, vinclisque innectitur atris,
Et suffocatum crudo premit ultio letho.

Stephanum tamen habuisse probabilem causam aliquam sæviendi in Formosum vita functum, neque hunc fuisse criminis prorsus expertem, affirmant aliqui cum Joanne Morino p. 2. de Sacris Ordinationibus.

in *Romano* Concilio an. 861. sub Nicolao Magno, eodemque Pontifice an. 864. ejectus e gradu Rodoaldus Portuensis, qui Apostolicæ Sedis Legatus anno præcedente 863. interfuerat Concilio *Metensi*, & pecunia a Lothario corruptus approbaverat ejus a Teutberga divortium, postea ab eodem Nicolao I. una cum antesignanis præfatæ Metensis synodi Episcopis condemnatum. Vide capite præcedenti *Adnot.* ad Nicolaum. Synodus item *Romana* an. 881. sub Joanne VIII. communione privavit Athanasium Episcopum & Principem Neapolitanum ob fœdus initum cum Saracenis, junctaque cum eis adversus Italos arma. Alia id genus extra Urbem celebrata fuerunt Concilia. *Altinense* an. 802. in provincia Aquilejensi contra Joannem Ducem Venetorum ob cædem ab eo patratam Joan. Patriarchæ Gradensis: *Constantinopolitanum* an. 806. pro restituendo sacris ministeriis Josepho, quem sacerdotio interdixerat Patriarcha Tarasius: *Stramiacense* apud Lugdunum an. 836. ad ventilandam causam Agobardi Lugdunensis Episcopi, & Bernardi Viennensis, qui conjurationis in regem Ludovicum fuerant insimulati.

At quænam in causa S. Ignatii C. P. & Photii Sedis ejus invasoris, habita fuere Concilia? Principio S. Ignatio ad Patriarchalem sedem evecto, in *Synodo C. P.* anno 854. perculsus anathemate, & depositus fuit Gregorius Syracusanus, qui electioni ejusdem Ignatii totis lacertis obstiterat. Anno autem 861. jussu Michaelis Imp. indicta Synodo 318. Episcoporum, in locum Ignatii paulo antea depositi opera Bardæ Cæsaris, quem interdixerat ab Ecclesiæ ingressu, suffectus est Photius, non repugnantibus legatis Apostolicæ Sedis, Zacharia Ananiæ, & Rodoaldo Episcopo Portuensi. Qui e Constantinopoli reduces an. 863. Romana in Synodo præside Nicolao I. ob male gestam legationem damnati fuerunt, lata etiam sententia adversus Photium, & Ignatii definita restitutione. Rursus anno 868. *Romana* in Synodo sub Hadriano II. ter dictum est anathema Photio: & proximo anno 869. celebratum est *Constantinopolitanum* Concilium IV. & Œcumenicum VIII. Huic subscripsere Episcopi 109. neque enim admissi fuere qui stabant a partibus Photii; in quem pronuntiatum anathema subscriptione Præsulum firmatum fuit calamis in sacro Calice intinctis. Defuncto nihilominus Ignatio, restitutus est Photius; depra-

pravato a Basilio Imp. animo Joannis VIII. & a Photio rursus intruso coactum est anno 879. Concilium aliud *C. P.* oppositum præcedenti. Istud tanquam Œcumenicum jactant Græci Schismatici, & ei interfuisse ajunt Episcopos 383. Adfuere & Legati Joannis, Photio munera Pontificalium ornamentorum deferentes. Rejecta in eo Concilio particula *Filioque*. Leo Allatius, aliique illud refutarunt.

AD EXTIRPANDAS hæreses habiti fuerunt alii Episcoporum conventus. Etenim Iconomachi rursus damnati fuerunt an. 814. in Concilio *C. P.* 270. Episcoporum sub patriarcha Nicephoro: quamquam eodem anno Iconoclastæ, Nicephoro deposito, & substituto Theodoto, pseudosynodo decreverint Imagines esse abrogandas. Verum harum cultus restitutus est sub Methodio, altero *Concilio* anno 842. Repullulans Theopaschitarum hæresis damnata rursus est anno 862. in Concilio *Romano*, sub Nicolao I. Prædestinatianorum hæresis una cum Gothescalcho monacho, & presbytero proscripta est an. 848. in Synodo *Moguntina*, & an. 849. in *Carisiaca*. (1)

Plura demum Concilia pro disciplina Ecclesiastica fuerunt congregata, ut sub Carolo Magno *Aquisgrani* anno 802. *Arelate* anno 813. eodemque anno *Remis*, *Turonis*, & *Cabilone*; atque sub Ludovico Pio Aquisgrani anno 816., *Parisiis* anno 824. *Aquisgrani* rursus an. 828., &c.

CAPUT III.

DE HÆRESIBUS EXORTIS SECULO IX.

PAUCIS tertium caput expediam. Etenim de repullulantibus hoc Seculo hæresibus Theopaschitarum, & Iconomachorum, necessum non est plura dicere. De errore, & Schismate Græcorum, quod maxime invaluit au-

(1) Hæc tamen hæresis fictitia est. Gothescalchus prædestinationis & gratiæ assertor plures, clarissimosque patronos ac vindices adinvenit, S. Prudentium, S. Remigium, Florum diaconum, Lupum Ferrariensem, Ratramnum monachum Corbejensem, & Synodum Valentinam anni 885. in qua capitula Carisiacæ fuerunt rejecta. Vide Flod. lib. 3. Mabil. An. lib. 30. Fleury H. E. libr. 49. & librum nostrum 6. de Th. discipl. cap. 14. ubi de Gothescalcho plura. Vide infra cap. 4. Adverte duo esse distinguenda concilia Carisiaca, unum anni 849. in quo primum damnatus est Gothescalchus, alterum anni 853. in quo contra illum edita fuerunt quatuor Capitula.

ctore Photio, & de rejecta ab illis particula *Filioque* pertractatum est supra. Memoravimus quoque Thiotam pseudoprophetissam, quæ audebat asserere diem & horam judicii extremi minime a se ignorari, Moguntiæ idcirco affectam verberibus, & in exilium expulsam: sed malo insanam, quam hæreticam appellare. Prædestinatiana autem hæresis eorum est, qui electionis, & reprobationis decreta ita adstruunt, ut necessum sit prædestinatos salvari, & damnari reprobos, sed hanc hæresim tradidisse Gothescalchum, non est, ut vulgo dicitur, exploratum.

CAPUT IV.

De Scriptoribus Ecclesiasticis noni seculi.

PRincipio eos, qui cum multiplici scientiarum genere fuerint exornati, in sacrarum literarum studio præsertim locarunt operam, arbitror esse laudandos. Inter quos recenserem lubenter *Claudium* Hispanum, discipulum Felicis Urgelitani, promotum anno 821. a Ludovico Pio ad Episcopatum Taurinensem, scripsit enim in vetus ac novum Testamentum Commentaria permulta; nisi contra sacras Imagines, & Cruces debacchatus fuisset, suamque impietatem adversus Theodemirum, pium doctumque Abbatem Gallicanum, Apologetico scripto temere vindicare curasset. Claudio itaque omisso, laudandi occurrunt *Haymo Alcuini* discipulus, qui præter Breviarium Historicum, & Tractatum de Corpore & Sanguine Domini, Commentaria edidit in Psalmos, in Isajam, in Epistolas Pauli, in Apocalypsim, atque in Evangelia Homilias; *Paschasius Radbertus*, qui pariter præter singularem librum de Sacramento Corporis, & Sanguinis D. N. J. C. & duos de Partu Virginis libros, Evangelium Matthæi, Psalmum 44. atque Jeremiæ Threnos libris 21. luculenter exposuit. *Rabanus Maurus*, carmine & soluta oratione clarus par divinarum Scripturarum amplitudinem longe lateque diffusus: *Berthariu*s Abbas M. Cassini, ex cujus scriptis superest Opus Qq. in utrumque Testamentum; & *Remigius* Monachus Antissiodorensis, a quo conscripti fuerunt Commentarii in omnes Psalmos Davidicos, in XII. posteriores Prophetas, & in Epistolas Pauli. Quorum *Haymo* obiit anno 853. Paschasius Radbertus an. 851. *Rabanus Maurus* an. 856. *Betharius* a Sarace

racenis mactatus ad aram an. 884. & *Remigius* decessit circa annum 900.

PASCHASIUS vero, Haymo, & Rabanus, quoniam de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini egregie pertractarunt, eorum quoque numero, qui Ecclesiæ illustrarunt dogmata, sunt recensendi. Ad quorum classem accessere *Agobardus* vita functus anno 840. *Theodorus* Palæstinus pro fide Orthodoxa in Bithyniam relegatus anno 883. *Dungalus* monachus S. Dionysii, Parisiensis, cujus mors contigit paullo post annum 830. & *Jonas* Episcopus Aurelianensis, qui obiit an. 843. Horum autem primus hæresim Felicis & Elipandi, Judæorum pervicaciam, & Iconomachorum impietatem scriptis exagitavit: reliqui item pro SS. Imaginum cultu exercuerunt gloriosa certamina, ac duo præsertim postremo loco memorati, qui refutarunt Claudii Taurinensis Apologeticum. Exagitatis hoc Seculo de divina Prædestinatione quæstionibus, de his plura conscripserunt *Lupus* cognomento *Servatus* (1) quem obiisse tradunt paullo post annum 861. *Florus* Diaconus Lugdunensis, qui Ecclesiæ suæ nomine anno 852. edidit librum de Prædestinatione contra Joannem Scotum, cognomine *Erigenam*. Duo item Monachi Corbejenses, *Christianus Druthmarus*, & *Ratramnus*; nec non *Gothescalchus* monachus Orbacensis, qui non ex charismate hanc subiit provinciam, & audiit tanquam Prædestinatianus. Personabat horum trium fama circa ann. 840. Acuere contra Gothescalchum calamos *Amulus* Lugdunensis, (2) & *Hincmarus* Remensis, aliis quoque lucubrationibus præclarissimus. Ambo adversus Gothescalchum scripserunt circa annum 850. Ad partes tamen Gothescalchi accessisse videntur *S. Prudentius* Trecarum in Gallia Episcopus, qui decessit anno 861. & *S. Remigius* Lugdunensium post Amulum Antistes, qui obiit post annum 875. qui acerrime pro veritate divinæ Prædestinationis pugnarunt; Hincmari refutarunt Capitula,

(1) Quidam *Lupum Servatum* a Lupo Abbate Ferrariensi distinguunt. At Baluzius, Sirmondus, Mabillon, aliique tradunt unum eumdemque fuisse.

(2) *Amulus*, seu *Amolon* scripsisse dicitur contra epistolam Gothescalcui, sed hanc suppositam censent Mauguinus, aliique viri eruditi; tum quia S. Remigius successor Amuli, Florus, & Lugdunensis Ecclesia pro Gothescalcho pugnarunt: tum etiam quia fragmenta, quæ e Scriptis Gothescalchi supersunt, doctrinam continent directe oppositam erroribus refutatis ab Amulone.

tula, atque hæresim Prædestinatianam putarunt esse commentum, hoc nomine infamantium S. P. Augustini doctrinam. *Joannes Erigena*, & ipse Gothescalchi oppugnator, cujus mentionem feci superius, anno 883. a discipulis Malmesburii graphiis confixus miserrime interiit.

HISTORICI hujus Seculi adnumerandi sunt, *Anonymus* auctor Annalium Francorum: *Nicephorus* C. P. auctor Breviarii Historici, & Chronologiæ tripartitæ: *Eginhardus* natione Germanus, qui edidit Vitam Caroli Magni, Breviarium Chronologicum, & Annales Pipini regis, Caroli M. & Ludovici Pii: *Andreas Agnellus* Ravennas, a quo conscriptæ fuerunt Vitæ Archiepiscoporum Ravennatensium: *Sergius* elegantissimus auctor Historiæ *Iconomachorum*: *Eulogius* Hispanus scripsit de Martyribus Cordubensibus: *Ernoldus Nigellus* res gestas Ludovici Imp. elegiaco narravit Carmine: *Theognostus* C. P. descripsit Caussam, & illatas S. Ignatio injurias: *Petrus Siculus* litteris tradidit Historiam Manichæorum: *Ado* Viennensis in Gallia Episcopus Martyrologium, & Breviarium Chronicorum de sex ætatibus mundi: *Anastasius* Abbas, & S. R. E. Bibliothecarius septimi, & octavi Generalis Concilii Acta, Historiam Ecclesiasticam tripartitam, librum Pontificalem, seu de Vitis PP. Romanorum, & Collectanea rerum spectantium ad historiam Monothelitarum collegit atque disposuit: & *Usuardus* monachus S. Germani Martyrologium ex aliis hujus generis libris contexuit (1).

MONACHORUM regulas, ritusque Ecclesiæ plures explicaverunt. *S. Benedictus* Abbas Anianæ Codicem Veterum Regul. earumque exposuit Concordiam: *Amalarius Fortunatus* Archiepiscopus Trevirensis scripsit de ratione rituum baptismi (2): *Ama-*

---

(1) Martyrologium *Usuardus* ex Flori, aliorumque scriptis contexuit, dicavitque Carolo Imperatori; & in lucem prodiit anno 1568. cum notis & additionibus Joannis Molani. Ex hac vita migrarunt *Usuardus* anno 806. & *Ado* an. 875.

(2) Obiit *Amalarius* Trevirensis Archiepiscopus anno 814. & *Amalarius* diaconus Metensis anno 837. S. Benedictus anno 821. eodemque anno *Theodulphus* Episcopus Aurelianensis, *Walafridus* anno 849.

Theodulphus, cujus nuper meminimus, dum Gandavi detineretur in carcere, propterea quod Lotharium filium Ludovici Pii adversus patrem excitaverat, in supplicatione, quæ agitur in Dominica Palmarum, modulans canora voce compositum a se carmen illud, *Gloria, laus, & honor, &c.* quod in eadem supplicatione canitur modo in Latinorum Ecclesiis, ita prætereuntis Ludovici, plebisque animum ad pietatem inflexit, ut statim imperator ei reddiderit libertatem.

Amalarius alter Metensis de Ecclesiasticis Officiis, & de Ordine Antiphonarii: *Walafridus Strabo* Germanus edidit inter cetera Opus de exordiis & incrementis rerum Ecclesiasticarum.

His addendi qui de vario pertractarunt argumento, cujusmodi sunt *Ælfridus* regio ortus genere, qui Saxonum lingua Historiam V. Bedæ, Psalmos Davidis, Gregorii M. Dialogos, aliosque libros descripsit: *Agobardus* Lugdunensis Episcopus, cujus extant philosophicæ lucubrationes de grandine & tonitruis: Juridicæ de Jure Sacerdotii, de modo regiminis Ecclesiastici, & de divisione Imperii Francorum: Theologicæ contra dogma Felicis, de Imaginibus, & de Judaicis superstitionibus, nec non Ecclesiasticæ de divina Psalmodia, atque Antiphonis. Nec prætermittendi sunt *Methodius* Homologeta, idest, *Confessor*, Syracusanus, a quo præter sacras aliquas orationes collecti fuerunt canones Pœnitentiales, & decreta de iis, qui post abnegationem ad fidem Catholicam revertuntur: *Auxilius* incerti nominis Auctor, a quo pertractatum fuit de Causa Formosi Papæ, de hujus Ordinationibus, & contra intestinas Romanæ Ecclesiæ discordias; atque *Theodorus Abucara* Cariæ in Asia minori Archiepiscopus, a quo profligati fuerunt eruditis lucubrationibus Acephali, Jacobitæ, Nestoriani, Theopaschitæ, Judæi, & Saraceni; sapienterque idem de Filio ὁμοουσίῳ, de Pane mystico, seu de Corpore Christi, de Verbi Dei Incarnatione, de origine boni & mali, necnon de quæstionibus aliis disseruit. Addendus est *Photius*, non semel duobus prioribus capitulis commemoratus: quem licet S. Ignatio, & Romanæ Ecclesiæ adversarium, & originis Spiritus Sancti a Filio impugnatorem acerrimum, negare tamen non possumus doctissimum sapientissimumque fuisse, prout commonstrant ejus Μυριόβιβλον seu Bibliotheca, Νομοκάνων, scilicet regularum Ecclesiasticarum lex & conciliatio, pluraque ἀνέκδοτα, aut Opera superaddita.

Coronidem apponent tres Augusti Principes: *Carolus Magnus*, cujus habentur complures Epistolæ, Capitularia collecta an. 827. ab Ansegiso Abbate, & libri *Carolini* nuncupati, de non adorandis Imaginibus latriæ cultu, quos tamen permulti Carolo abjudicant: *Basilius* post Michaelem imperator Græcorum, qui scripsit capita Exhortatoria 66. ad Leonem Filium, & librum de Jure, qui periit; deditque operam, ut augeretur, ac perficeretur

Græcorum *Μηνολόγιον*. Denique *Leo Sapiens* prædicti Basilii, & Eudociæ Filius, cujus habentur orationes elegantissimæ, in lucem editæ a Gretsero, aliisque; delectus Legum, Constitutiones; liber de re militari, & Epistola contra Saracenorum impietatem, atque blasphemias. His accedit Homilia de Spiritu Sancto contra Photium, edita in lucem a Viro Cl. Scipione Maffejo, anno 1751.

CAPUT V.

Augustorum Cæsarum, Sanctorumque Recensio.

IMPERIUM Occidentale extinctum Seculo V. in Augustulo, erectum est iterum in *Carolo Magno*, anno 800. in die Nativitatis Domini declarato *Augusto*. Obiit autem invictissimus Princeps anno 814. die 28. Januarii, post administratum Francorum regnum annis 45. & Romanum Imp. annis 13. In Beatorum numero idem Carolus colitur ab Ecclesia (1).

DECORANTUR vero hæc seculi initia Sanctorum Natalitiis. Obierunt enim an. 804. die 11. Januarii *Paulinus Aquilejensis*: an. 806. die 25. Febr. *Tarasius C. P.* anno 809. die 26. Martii *Ludgerus* Monasteriensis, apostolus Saxoniæ: an. 813. die 4. Aprilis *Platonius* monachus: atque per id temporis a Saracenis Christianorum plurimi in Syria necati sunt, plurimi etiam in Cyprum fugerunt.

SUCCESSIT Carolo M. *Ludovicus Pius*, ei natus ex Ildegarde: cui tres filii Pipinus, Lotharius, & Ludovicus suscepti ex uxore Hemingarde, quos reges creaverat, anno 833. conjuratione facta insidias moliti sunt, eumque in cœnobium detruserunt, quoniam ducta secunda conjuge Juditha, ex hac procreaverat *Carolum*, quem ut hæredem constitueret, necessum erat aliorum imminuere ditionem. Verum dissentientibus tribus illis fratribus, in imperium restituitur, & regnavit usque ad annum 840. quo

(1) Inter Sanctos quidem relatus fuit a Paschali III. at is legitimus non fuit Pontifex. Vide Hist. Seculi XII. cap. 1. & 6. *Carolus M.* qui anno 774. in Italiam contra Desiderium venerat, & Hadrianum Pontificem strenue juverat, rediens anno proximo in Gallias confirmavit donationem parentis sui factam Romanæ Ecclesiæ. Addidit ducatum Spoletinum: & insuper anno 781. integrum territorium Sabinense. Rursus anno 787. Capuam, & subjecta oppida. Vide præcedentis Seculi Appendicem.

840. quo decessit XII. Cal. Junias, exacto imperii sui anno 26. (1)

Fastis Sanctorum præ ceteris habentur inscripti, 12. die Martii *Theophanes* monachus, vita functus anno 818. 3. Aprilis *Nicetas* Abbas mortuus an. 842. 12. Novemb. *Theodorus Studita* m. an. 826. 11. Martii *Euthymius* Episcopus Sardicensis m. anno 828. 13. ejusd. mensis *Nicephorus* C. P. ipsomet anno defunctus; aliique permulti, exilia, ærumnasque passi pro sacrarum Imaginum cultu. Trajecti etiam *Fridericus* Episcopus Martyr occubuit an. 838. die 18. Jul. quod regem redarguisset ob introductam pellicem consanguineam.

Ludovico Pio successit in Imperio *Lotharius* filiorum ejus natu maximus (2). A Paschali I. anno 823. vivente patre acceperat Augusti nomen, & Langobardici regni coronam. In divisione paternæ ditionis obtigit ei Austrasiæ regnum, dictum posthac Lotharingia. At fratrum invadens principatum cum his infeliciter gessit bellum; cumque imperasset annis 15. attonsus in monachum in Abbatia ad Prumiam sita, anno 855. nuncium seculo, imperioque remisit. Renunciatus tum Imperator *Ludovicus II.* filius Lotharii, & Hermingardis, litterarum cultor, æquitatis studiosus, & eleemosynarum largitor munificentissimus: qui pulsis ex Italia Saracenis, atque Normannis e Gallia, obiit Mediolani anno 875. imperii autem 20.

Ca-

(1) *Juditha* Ludovici secunda uxor, & mater Caroli Calvi, filia fuit Guelphi Altorfiensis in Servia Comitis, elegantissimæ formæ mulier, & impense a viro adamata. Nihil itaque mirum, si conjugis hujus consilio Ludovicus imperium inter Lotharium, & prædictum Carolum diviserit, aliorumque filiorum imminuta ditione, dissidiis, quæ magnam reipublicæ attulerunt perniciem, occasionem præbuerit, nimium indulgens sagacissimæ feminæ amori.

(2) *Lotharius* Germanorum lingua *Ludherr*, *Ludherus*, quo vocabulo significatur *Populi Dominus*. Lotharius declaratus fuit a patre rex Italiæ, & Imperii collega anno 817. Post plura cum fratribus certamina, cum iis tandem convenit, ut ipse cum titulo imperatoris Austrasiam, Burgundiam, & Italiam teneret: Carolo cederent quæ a mari Britannico usque ad Mosam extenduntur: Ludovico quidquid continetur in Germania ultra Rhenum: Pipino Aquitania. Monasterium, quod an. 855. ingressus est, apud Treviros situm dicitur; at inde duodecim distat leucis. A fluvio, quem incolæ *Prum* vocant, appellatur Prumiense, & oppidum Prumia. Spectat celeberrimum illud monasterium ad Monachos S. Benedicti. Obiit Lotharius anno 855. III. Calendas Octobris; suscepit ex Hermingarde filia Hugonis Comitis, quam uxorem duxerat an. 821. tres filios, Ludovicum, qui ei successit in Imperio, Lotharium regem Lotharingiæ, & Carolum paullo post mortem patris sublatum e vivis.

CAPTA a Saracenis an. 845. Phrygiæ civitate Amorio, Martyrii palmam perceperunt quamplurimi, inter quos 42. laudant Martyrologia pridie nonas Martias: obiitque circa hæc tempora die Novembris 4. *Joannicius* montis Olympi in Bithynia celebris anachoreta. Apud Italos mactarunt plurimos Saraceni ex Hispania, & Africa acciti a Siconulpho, & a Duce Beneventano Radelgiso anno 843. qui ulterius diripuerunt Montis Cassini monasterium, sublatis inde immensis regum Francorum donariis, 130. libris auri purissimi, argenti nongentis, gemmarum, & auri signati copia quammaxima. Septies autem locupletissimas depopulati sunt ædes. Eorumdem Saracenorum anno 852. efferbuit Cordubæ persecutio: in qua *Eulogius* presbyter, *Aurelius* & *Felix*, *Flora* & *Maria* virgines, *Joannes*, *Isaac*, & *Georgius* monachi, aliique plurimi martyres occubuerunt. Quorum colitur in Fastis Sanctorum memoria die 11. Martii, 24. Novemb. 20. Augusti, & 16. Septembris (1). Viennensis in Galliis Ecclesia die 23. Januarii festum agit *Bernardi* Archiepiscopi: *Athanasiæ* viduæ Græci, & Latini die 14. Augusti; & ne catalogum contexam prolixiorem, *Theodoræ* Imperatricis 11. Febr. Menologia Græcorum.

MODO ut ad seriem Augustorum revertar; Ludovico II. absque masculina prole defuncto successit anno 875. *Carolus II.* filius Ludovici Pii ex Juditha, *Calvus* a calvitie capitis cognominatus. Huic autem, nondum expleto biennio, sublato e vivis veneno sibi propinato a medico quodam Judæo, suffectus est in regno Francorum, at non in Imperio, Ludovicus III. appellatus *Balbus* ei natus ex Hermintrude. Imperator enim renunciatus est *Carolus III.* a corporis habitudine *Crassus* denominatus, nepos prædicti Caroli Calvi & Lotharii. Atque is a Joanne VIII. coronatus anno 881., Richarda filia Scotiæ regis inique repudiata, tanquam regni impos depositus est anno imperii sui 7. Chr. Ær. 887. Quarto post Caroli Crassi abdicationem anno, idest 891. *Wido* dux Spoleti, contranitentibus Arnulpho, filio ex Carentina pellice Carolomanni filii Ludovici regis Germaniæ, & Berengario Foro-

(1) Inter MM. Cordubenses recensentur item *Aurea V.* 19. Julii. *Argimirus* Monachus 28. Jun. *Columba* 27. Sept. *Sisenandus* 16. Jul. *Paulus*, & *Theodemirus* 20. ejusdem mensis. Memoria etiam agitur *Emilæ*, & *Hieremiæ* 15. Sept. *Rogelli*, & *Servidei* proximo die 16. *Leovigildi*, & *Christophori* 20. Augusti, &c.

Fórojulienfi, obtinuit imperium, quod abrupta repente vena anno 894. cum vita dimifit. Poft quem habenas fufcepit Widonis filius *Lambertus*, ab Arnulpho fuperius laudato dejectus e folio anno 896. etfi vixerit ufque ad an. 898. quo anno inter venandum ab Ugone filio Manfredi Comitis Mediolanenfis occifus eft, fparfo rumore, ex equo lapfum caput filicibus elififfe. Verum neque Arnulpho, cui Formofus Papa an. 896. impofuerat diadema, diuturnum fuit imperium: deceffit enim anno 899. corpore vermibus & pediculis putrefacto: unde extat de illo Epigramma.

Normannos vicit, fed non animalia tetra,
A quibus, ut quondam Sylla, perefus obit. (1)

Reliquit Arnulphus ex Deyta fecunda uxore *Ludovicum*, patri a Principibus Germaniæ fuffectum, fed revera numquam coronam accepit Imperii: unde non videtur inter Imperatores computandus. Arnulphi itaque fucceffor fuit *Ludovicus III.* filius Bofonis regis Arelatenfium, coronatus a Benedicto IV. anno 900. Hunc *Berengarius* dux Forojulienfis anno 902. Veronæ cepit, & excæcavit, occupavitque totum Langobardicum regnum. Ipfe tamen Berengarius non eft appellatus *Imperator* ante annum 916. ut proximo feculo dicendum eft.

PERPAUCA modo de fanctis viris fubjiciam. Commemoravi enim fuperiori capite *Benedictum* Anianæ Abbatem, & *Bertharium* Caffinenfem: quorum primus ad perennem vitam migravit an. 821. alter martyrio a Saracenis affectus an. 844. Ad hæc Martyrologiis inferta funt nomina die 4. Februarii *Remberti* Bremenfis Epifcopi: 10. Sept. *Theodardi* Epifcopi, & Martyris Leodienfis: 12. Febr. *Antonii C. P.* 23. Octobris *Ignatii* Epifcopi, pariter C. P. Horum primus anno 888. alter anno 889. tertius anno 894. quartus anno 895. e corporis evolarunt ergaftulo.

QUONIAM vero præmiffa Auguftorum feries attinet ad Imperatores Occidentis, fubjiciendus eorum, qui in Oriente imperarunt, indiculus. Ireni itaque anno 802. relegatæ in infulam Lesbum fucceffit *Nicephorus*, Λογοθέτα ideft, qui expenfarum aliarumque rerum tenebat rationem: Nicephoro interfecto a Crummo rege Bulgarorum

(1) De *Cornelio Sylla* fcribit Sex. Aurelius Victor de Viris Illuftr. num. 75. *Republica ordinata, Dictaturam depofuit; unde fperni cœptus Puteolos conceffit: & morbo, qui* Phthiriafis *vocatur, interiit*. Eft autem φθειρίασις morbus pedicularis, a φθείρ *pediculus*, nomen trahens.

rum anno 811. *Michael Curopalates*: huic sponte imperium abdicanti, ut monasticam ageret vitam, anno 813. *Leo V.* Armenus Iconomachus: Leoni vulneribus in sacra æde confosso, an. 820. (contigit hæc cædes in Natalitiis Domini, hora undecima pomeridiana) *Michael II.* cognomine *Balbus*, sacrarum Imaginum, omniumque Catholicorum immanissimus insectator: Michaeli extincto an. 829. *Theophilus*, & ipse Iconomachus: Theophilo extincto an. 842. *Michael III.* Porphyrogenetus una cum matre sua Theodora, religiosissima atque piissima. Trucidato autem Michaele ebrio ac temulento, imperium consecutus est anno 867. *Basilius Macedo*, cultor Imaginum, & Orthodoxus, cui e vivis erepto anno 886. suffectus est *Leo VI.* Sapiens, & Philosophus nuncupatus; qui vixit, & administravit imperium usque ad annum 911.

CAPUT VI.

NONI SECULI DOGMATA, ET DISCIPLINA.

TAM perspicue substantiæ panis, & vini conversionem in corpus, & sanguinem Domini, quam *Transubstantiationem* appellamus, tradiderunt seculi hujus Scriptores, ut Paschasius Radbertus & alii, qui de hoc argumento pertractarunt, perperam dicantur a Novatoribus a majorum fide & dogmate descivisse. Custoditum tam caute Trinitatis dogma, ut Hincmarus in hymno Martyrum, non ea verba, *Te trina Deitas*, sed ista, *Te summa Deitas*, ut modo legitur, enuntiandum esse contenderit, ne quis in una deitate plures gradus suspicaretur: quamvis ea phrasis recte usurpetur in hymno Corporis Christi edito a S. Thoma, ad personarum numerum, non ad naturam divinitatis, voce illa *Trina* relata. Extiterint autem, vel non, Prædestinatiani Seculo IX., proculdubio Fideles omnes execrati sunt istiusmodi enunciationes, *Deus est auctor peccati, prædestinat impios ad malum, creat permultos ut pereant*, & *reprobi necessitate damnantur inevitabili*. Quidquid moliti fuerint Iconomachi, exhibitus est, & scriptis, martyrumque sanguine confirmatus sacrarum cultus Imaginum; divinumque Paracletum esse Patris, Filiique Spiritum, & ab utroque procedere, adversus Græcos refractarios, cuncti professi sunt orthodoxi.

Ad disciplinam vero quod attinet; in Formoso, Ignatio, Photio exempla habemus degradationis. Residentiæ Parochorum debitum ostendit Leo IV. in depositione Anastasii presbyteri Cardinalis. In iteratis a Stephano VI. ordinationibus Formosi, error quidem facti, at non Apostolicæ Sedis intervenit aliqua Constitutio. Chorepiscopi, quoniam sese Episcopis temere æquiparabant, Synodorum definitionibus fuere sublati, atque posita saluberrimis constitutis clericorum, laicorumque licentiæ repagula. Tanta cura immunitas servata fuit bonorum Ecclesiarum, ut ea de causa Fulco Remensium Antistes reprehenderit principes, ac mortem anno 900. subierit, Gratanter Occidentis Imperatores, Carolus Magnus, & posteri a Romanis Pontificibus acceperunt coronam: Aquisgrani argenteam tamquam reges Germaniæ, Modoetiæ, vel Mediolani ferream tanquam reges Langobardorum, & Romæ auream e Pontificis manu, ut imperatores recipere consueverunt. (1) In

(1) Referunt Historici ad annum 816. inventionem corporis *S. Jacobi* Apostoli Compostellæ in Hispania, ibidem Alphonso Casto regnante. Corpus *S. Marci* Evangelistæ, furto sublatum e templo Alexandriæ, Venetias a quibusdam mercatoribus delatum tradunt anno 820. postremo anno Leonis V. Iconomachi: & Corpus *S. Bartholomæi* Apostoli ex insula Lipari translatum est Beneventum, anno 840. juxta Chronicum Sigeberti.

Prædicatum Evangelium in Dania ab *Ebbone* Remensi Episcopo, illuc misso a S. Paschali I. Romano Pontifice anno 823. & sacro regenerationis lavacro tinctus est anno 826. rex Danorum *Heroldus*. Christianæ item religioni nomen dedit anno 878. alter Daniæ rex, *Gitro* nomine. Suevos, Cimbrosque ad Christum convertit *S. Anascharius* Monachus Corbejensis, primus Episcopus Hamburgensis, deinde Bremensis Archiepiscopus consecratus anno 833. sedente Gregorio IV. Daniam antea, comite Ebbone, de quo supra, petierat. *Cyrillus*, ac *Methodius* monachi, hortante Theodora Augusta matre Michaelis III. circa annum 850. ad revocandos ab idololatria Mysos, Bulgaros, aliasque gentes sese applicuerunt.

Leo III., quem ex hac vita discessisse diximus anno 816., pretiosissimum Christi Sanguinem, Mantuæ, ut fama erat, una cum Corpore *S. Longini* Martyris, qui lancea latus Domini pendentis e cruce transfixit, repertum, rogante Carolo Magno, recognovit, & rei veritatem dicitur comprobasse. Historici id referunt ad annum 804. Bollandus ad diem 15. Martii, Honoratus a S. Maria in Animadversionibus Criticis, & Card. Lambertinus, seu Bened. XIV. libro 4. de Canoniz. SS. de hoc Leonis III. judicio pertractant. Proferunt & Baptistæ Mantuani versus ex libro I. *de Sacris diebus*, seu III. Fastorum, ubi de Sancto Longino ait:

Secula post aliquot sua sunt translata per undas
Corpora in Italiam, Christi cum Sanguine Sacro
Ad crucis excelsæ quondam vestigia lecto,
Quæ in vase brevi secum post fata sepulta,

In usu fuit aquæ fervidæ, & ferri candentis experimentum; quo innocentiam comprobavit suam Richarda filia regis Scotorum, & uxor Caroli Crassi a viro propter adulterii suspicionem repudiata, atque ulterius, marito ad concubitum inepto, se virginem patefecit coram Vercellensi Antistite Luiduardo. Mirifice propagatum est, & ubique floruit Monasticum S. Benedicti Institutum.

A P P E N D I X.

EXTERNÆ RES ATTINGUNTUR.

FRANCORUM reges iidem fuere, ac Imperatores cap. 5. descripti, usque ad *Carolum III.* cognomine *Crassum*: cui anno 889. suffectus est *Odo* filius Roberti Andium ducis, a genere Caroli Magni alienus. At anno 898. rediit Regnum ad *Carolum IV.* filium Ludovici Balbi, cognomento *Simplicem*; qui, e throno ejectus fuit anno 923. egitque animam anno 929.

IN HISPANIIS vero post Alphonsum Castum anno 829. consequutus est regnum *Ramirus* I. anno 850. *Ordo-*

Ultima divino sedes tibi Mantua nutu
Hospitiumque fuit, mediis ubi mœnia in undis
Dicitur antiquus quondam posuisse Bianor.

Idem in Aprili, *De Sanctis Leonibus*:

Tertius in regno Primi pervenit ad annos,
Atque diu Romanorum fœdissima passus
Jurgia, damna, minas, iter est ingressus ad alpes,
Ut sibi Gallorum regem sociaret; & illo
Auspice terrorem Romanæ evaderet iræ.
Dum meat, audito Sancti rumore Cruoris
Nuper adinventi, gressum convertit ad urbem,
Nomina cui fecit virgo Cademeja Manto:
Et quæ purpureus sanguis faciebat in horas
Mira opera intuitus, credi debere putavit
Effusum nostra pro libertate Cruorem.

Sinimus pias & inveteratas populorum traditiones in suo robore permanere, penitus omissis difficultatibus, quæ circa hanc Mantuanæ Urbis, & consimilem Sarzanensis, pretiosi Sanguinis Reliquias, possent moveri. Non opus est, ut in hujus generis immoremur controversiis. Longinum Cæsareæ in Cappadocia passum tradunt Martyrologia, & Scriptores laudati a Ven. Baronio in notis ad Romanum Idibus Martii. Viget apud nos traditio vetusta, Corpus S Longini servari apud nostrates, & asservari sub ara maxima in templo S. P. Augustini de Urbe. Porro Ecclesiasticorum Annalium Parens in præcitatis Notis inquit: *Sancti Longini venerandum corpus Romæ asservari percepi in Ecclesia Sancti Augustini.*

Ordonius; & anno 866. *Alphonsus III.* cognomine *Magnus*. (1)

SARACENORUM vero Caliphæ dominatores Orientis fuerunt, *Aaron-Rachid*, a quo anno 801. legati, elephas, & donaria complura ad Carolum Magnum missa fuerunt. Huic extincto Hegyræ anno 193. Christianæ Æræ 809., successit *Mahomet-Alamin:* quem ad rempublicam regendam ineptum anno 813. Hegyræ 198. dejecit frater *Abdalla Almamon*. (2) Obiit Almamon anno 833. Hegyræ 218. eique suffectus est *Mahomet-Almoutasem*; quo anno 838. Amorio urbe Phrygiæ expugnata, incolæ omnes in ore gladii interfecti fuerunt. Fatis cessit Almoutasem anno 842. & Hegyræ 227. suffecto illi filio *Aaron-Alovatec-Aboujafar*. Immodica venere extincto Alovatec anno 846. Hegyræ 231. renunciatus est Calipha *Jafar Aboulfader*, cognominatus *Moutevaquel*. Huic interfecto anno Hegyræ 247. Chr. 861. successit parricida *Mahomet Mostanser*, anno proximo extinctus. Arripuit tum imperium *Ahmed* minimus filius Caliphæ Almoutasem, interfectus anno 865. Hegyræ 251. Regnavit postmodum *Mahomet Molutaz* filius Caliphæ Moutavaquel, qui obiit anno 869. Hegyræ 255. Successit huic *Moutamid* anno 870. Hegyræ 256. voluptatibus deditus, cujus mors contigit anno Hegyræ 279. Æræ communis 892. Defuncto Moutamid regnum occupavit nepos ejus *Ahmed*, ob libidinis excessum extinctus Æræ vulgaris 902. & Hegyræ 289.

DESCRIPTA modo Calipharum Saracenorum serie; memoria repetendum est, illos anno 846. depopulatos Siciliam, horreum Romani populi, insulasque finitimas, Romam usque profectos Vaticanam diripuisse Basilicam, multisque abductis civibus, multis cæsis, per viam Appiam contendisse Fundos, atque ea incensa urbe, consedisse juxta Minturnas in paludibus Marii. Ad Romanæ vero

(1) Regnavit apud Anglos, sublata anno 818. Heptarchia *Egbertus* usque ad annum 837. *Etevulphus* usque ad an. 857. *Etbebaldus* ad an. 860. *Edelbertus* 865. *Edelredus* 872. *Alfridus* usque ad annum 899. Deinde *Eduardus I.* usque ad annum 925.

(2) Calipha *Almamon*, Mathematicus nomine *Benbonain* Geographiam Ptolomæi vertit ex Græca in Arabicam linguam; eodemque Calipha jubente facta est geometrica totius terræ extensionem assequendi regula per lineam & gradus Meridionales; quod post annos supra nongentos, regnante Ludovico XIV. perfecerunt iterum doctissimi Galliarum Astronomi.

vero civitatis præsidium anno 848. Leo IV. addidit, cinxitque mœnibus partem illam, quæ dicitur *civitas Leonina*, ne ulterius excursionibus hostium pateret Ædes Apostolorum. Tentarunt tamen Saraceni nova instructa classe ad Romanum litus appellere; sed maris tempestate, & Neapolitanorum jactati pugna, anno 849. miserrime perierunt. Anno insuper 856. Benevento egressi devastarunt Neapolim: quo anno Romæ Tiberis supra modum exundatio plura attulit incommoda, superveniente maxime pestilentia. Excidium urbi Salernitanæ, & deinde universæ Calabriæ, anno 871. iidem Saraceni attulere. In Africa item anno 893. urbes, templa hominesque igne ferroque vexarunt.

Veruntamen non omnia Saracenorum feritati prospere contigerunt: siquidem an. 848. a Lothario Imperatore Benevento expelluntur. Illos item anno 866. bello lacessivit, & Bario arcta obsidione conclusit Ludovicus II. Salerno rursus illos Ludovicus ejecit anno 874. ibique ipsorum Saracenorum, qui ex Africa advenerant, princeps Abdala, dum niteretur in templo SS. Martyrum Fortunati & Caji comprimere virginem, lapsa e tecto trabe peremptus est, illæsa omnino puella. Extra Italiam pariter Saraceni non semel fuerunt attriti. In Hispania quippe rex Ramirus anno secundo regni sui septuaginta Saracenorum millia trucidavit: atque anno 880. ab imperatore Basilio expugnata, & deleta est illorum classis, qua Orientis oras plurimum infestabant.

In Gallias anno 845. irruperunt *Normanni* e Norvegia, & Svecia profecti, duce illorum rege *Horich*. Germania item ab Hunnis anno 889. miserrime fuit devastata.

Alia, quæ Chronicorum Editores adnotarunt, perfunctorie recenseo, idest, terræmotum, quo Romæ primo hujus Seculi anno corruit S. Pauli Basilica: vastatam anno 807. Rhodum ab Aaron-Rachid: infelicem Pipini contra Venetos expeditionem anni 810. haud feliciorem Bernardi filii Pipini adversus Ludovicum Pium, a quo devictus anno 817. erutis oculis miserabiliter obiit: Forum Julium anno 828. direptum a Bulgaris: Basiliscum Romæ anno 847. pestifero halitu homines interimentem, ut dixi cap. 1. in not. ad S. Leonem IV. alteram, & exitiosissimam Tiberis exundationem anni 856. ab Anastasio commemoratam: occupatas anno 878. a Saracenis, & fere deletas Siracusas: ab iisdem incensum anno 884.

mo-

monasterium Cassinense, atque interfectum Abbatem Bertharium, prælaudatum capite 5. obitum Joannis Scoti viri doctissimi, quem in Anglia anno 883. discipuli graphiis necarunt ; prout innuimus capite 4. nuper citato. Quamquam vero Græcis consilium Imperatricis Irenis transeundi ad nuptias Caroli Magni, de qua re diximus præcedenti Seculo pagina 211. magnopere displiceret; nihilotamenminus *Nicephorus*, qui relegata Irene in Lesbum insulam maris Ægæi, urbemque Mitylenem, Græcorum consecutus est Imperium, passus est duos appellari Imperatores, Orientis unum, & alterum Occidentis; eodemque anno 802. quo ipse ad Imperii *Orientalis* fastigium evectus fuit, Carolum Magnum agnovit tanquam *Occidentalis* Imperii Augustum, atque supremum Dominatorem. Ita duo coaluerunt Imperia, utriusque finibus constitutis. Amplissima autem Venetorum Respublica duos per id temporis creavit Duces: quorum unus cum uno, alter cum altero Imperatore de rebus politicis pertractaret.

Castigati, cultique fuerunt hoc vertente Seculo mores. Instructi exercitus clypeis, arcubus, telis, cassidibus, thoracibus, aliisque armorum, quæ in desuetudinem abierant, generibus. Magistri, seu Tribuni Equitum munus, in Galliis præsertim, cohonestatum est titulo dignitatis, proceribusque collatum. *Salica* lex, eorum Francorum propria, qui a *Sala* flumine *Salii* a Strabone, aliisque Geographis denominantur, decernebat autem filiorum ac posterorum hereditatem, cum ante inviolata perserverasset, cœpit imperante Carolo Magno immutari. Constat hæc immutatio ex ablato Saxonibus ab eodem Carolo jure successionis, quod anno 814. restituit eis Ludovicus Pius; atque ex hujus inter filios divisione facta anno 817. 833. & rursus anno 836. quæ in seipsum, ut narravimus, provocavit eorumdem Filiorum arma. *Christianissimi* Regis titulus collatus fuit *Carolo Calvo* anno 859. in Synodo Saponariæ, vulgo *Savonieres*: quo titulo a Stephano II. cohonestatus fuerat rex Pipinus anno 755. Proprius autem titulus idem evasit Regum omnium Galliarum ab anno 1469. & a regno Ludovici XI. Secernebatur hoc nono Seculo conditio hominum indumentorum diversitate; vetitumque vilioribus in vestibus incedere pretiosis. Ipse Carolus Magnus, ut litteris prodidit Eginarthus, tunica lanea, & hiemali tempore pellibus lutræ, animantis amphibii, induebatur. Obtinuit in judiciis *crucis* experimentum, præ-

præter commemorata capite ſexto ferventis aquæ, ferrique candentis; & pro illo ſententia proferebatur, qui diutius tenuiſſet manus extenſas, atque in crucifixi modum conformatas.

Præter enumeratos cap. 4. perpauci extant ſcriptores hic recenſendi. *Sabbatius*, jubente Leone VI. Σόφω, collectionem legum, quæ fuerat inchoata imperante Baſilio Leonis patre, perfecit, atque ſex voluminibus, quæ inſcribuntur, *Baſilicum*, ſive *Baſilica Jura*, complexus eſt. Regio ortus genere, & ſtylo, moribuſque candidus fuit *Nithardus*, qui ſcripſit de diſſidio filiorum Ludovici Pii. Libri Ptolomæi Aſtronomici, quorum titulus *Almageſtum*, in Arabicam Linguam tranſlati fuerunt anno 827. in urbe Babylone, jubente Saracenorum rege *Almamon*, ſive, ut Scaliger, & alii quidam vocant, *Maimon*. Cum autem iidem libri anno 1230. juſſu Friderici II. Romanorum Imperatoris ex Arabica in Latinam linguam converſi fuerint, ſequitur Ptolemaicam Aſtronomiam Græce primum conſcriptam, apud Latinos obtinuiſſe, antequam lingua Græcorum in Europa eadem Aſtronomia nota foret. Obſcuri admodum, & fortaſſis commentitii, Scriptores duo Genealogiæ regum Friſiæ, *Solco*, & *Sivardus*. *Michael Pſellus* ſummus philoſophus, & præceptor Leonis Byzantini, itidem Philoſophi, diſtinguendus ab altero cognomine, de quo in Seculo XI. Præclaros Poetas, quales extiterunt inter Latinos imperante Auguſto, floruiſſe inter Arabes ſub Calipha *Aaron-Rachid*, cujus ſupra meminimus, tradunt complures. *Photius*, quem commemoravimus ſupra capite quarto, ſcripſit quoque in Ariſtotelis *Categorias*. Anonymus, qui Belga creditur, labente nono Seculo litteris tradidit res geſtas Normannorum. Carmen inſcriptum *de Sobrietate* nuncupavit Carolo Calvo *Gallus Milo:* ſed is inter Scriptores Eccleſiaſticos, ſi omnes & ſinguli forent numerandi, locum haberet, cum Vitam *S. Amandi* exaraverit. Adde *Huggobaldi* Poema de laude *Calvorum*, cujus lepidum illud initium:

Carmina clariſonæ Calvis cantate Camœnæ.

DE-

DECIMUM ECCLESIÆ SECULUM:

CAPUT I.

Summi Romanæ Ecclesiæ Pastores.

VITA functo Benedicto IV. inter Romanos PP. CXIX. quem diximus administrasse post Joannem IX. Ecclesiam, anno 903. Octobris labente mense,

CXX. Necnon Leone V. Ardeatino, sive ex Rutulorum in Latio colonia, statim post Benedicti obitum subrogato, de quo Flodoardus,

Emigrat ante, suum quam luna bis impleat orbem,

CXXI. Atque etiam *Christophoro*, qui eodem anno 903. exeunte Novembri, excelsam occupaverat sedem, hanc coacto deserere, & primo in cœnobium, deinde in carcerem detruso, ac miserrima morte sublato, ut in Historia Cassinensi tradit Leo Marsicanus: his, inquam, extinctis, Ecclesiæ regimen susceperunt Seculo X. *Sergius III. Anastasius III. Landus, Joannes X. Leo VI. Stephanus VII. Joannes XI. Leo VII. Stephanus VIII. Marinus II. Agapetus II. Joannes XII. Benedictus V. Leo VIII. Joannes XIII. Benedictus VI. Donus II. Benedictus VII. Joannes XIV. Joannes XV. Gregorius V. & Silvester II.*

CXXII. Sergius itaque, etsi post Theodorum per vim & illegitime fuerat intrusus, Christophoro tamen canonice suffectus est, tenuitque Episcopatum ultra annos septem, fatis cedens anno 911. desinente Sextili: in eo magnopere vituperandus, quod cum Marozia stupri habuerit consuetudinem, & Formosi cadaver iterum e sepulchro erui mandaverit; laudandus tamen, quod Lateranensem Basilicam instauraverit, atque decoraverit aureis, argenteisque ornamentis.

CXXIII. Dignus erat, ut diutius sederet successor Sergii *Anastasius*, vir probus atque integerrimus, sed

hunc post biennium mors rapuit an. 913. mense Octobri ex Chronico Victoriano.

CXXIV. PUDERET, nisi veritas cogeret, enarrare, non tantum Sergium III., verum etiam *Landum* Sabinum, Pontificum obtinuisse culmen, opera Theodoræ matris Maroziæ; & nutu impurissimi scorti dejectos, intrusosque Pontifices: at Landum quamcitius, nempe anno 914. mense Aprilis, e vivis inevitabile fatum subripuit.

CXXV. EJUSDEM Theodoræ potentia ad summum Pontificatum evexit *Joannem X.* Romanum, cujus illa deperibat amore, atque a Lando prius Bononiæ, deinde Ravennæ Antistitem creari curaverat. At Joannes anno Pontificatus 15. inchoato, idest, anno 928. opera Maroziæ, ejusque viri Vidonis marchionis Thusciæ, mancipatus est custodiæ, & posito super os illius cervicali pessime suffocatus.

CXXVI. LEONIS VI.,

CXXVII. ET STEPHANI VII. nomina tantum scimus, inquit ex Leone Marsicano Papirius. Illum tamen filium cujusdam Christophori Primicerii, & post mensem septimum ineunte Februario an. 929. obiisse tradunt, qui post Panvinium, & Venerabilem Baronium scripsere. Stephanum vero decessisse conjectant mense Martio anno 931. quoniam Scriptor coævus Flodoardus de illo inquit:

Binos præfulget in annos,
Aucto mense super bisseno ac sole jugato.

CXXVIII. ACCESSIT ad Romanæ Ecclesiæ dedecus inauguratio in Pontificem Maximum *Joannis XI.* Hunc enim Sergius III. ex Marozia nefario genuerat concubitu. Cuncta gessit ad nutum incestuosæ parentis, & vitrici Hugonis regis Italiæ, cum quo Marozia mortuo Vidone inierat scelerata connubia. Vido enim, & Hugo uterini erant fratres. Ab anno autem 931. usque ad initia anni 936. sexto fluente anno regiminis Joannes præfuit Ecclesiæ.

CXXIX. DEINDE Episcopatum tenuit usque ad annum nongentesimum tricesimum nonum *Leo VII.* Romanus, appellatus a prælaudato Flodoardo,

Deditus assiduis precibus, speculamine celsus;
Afflatu lætus, sapiens, atque ore serenus.

CXXX. PARI trium annorum, ac mensium aliquot spatio sederunt *Stephanus VIII.*,

CXXXI. ET *Marinus II.* Quorum ille Germanus genere suffectus Leoni, opera Othonis regis Germaniæ, decessit mense Julio an. 942. vulneribus faciei ejus inflictis ab

Al-

Alberico filio Vidonis, & Maroziæ, adeo deformis, ut erubesceret palam prodire, & in aliorum versari conspectu. Marinus vero Romæ natus, & scientia canonum, rerumque gerendarum peritia, pro seculi hujus calamitate, satis excultus, Junio mense, anno 946. mortem oppetiit.

CXXXII. Eodem, quo Marinus decessit mense, substitutus est *Agapetus II.* Romanus, undecimo Pontificatus anno e vivis exemptus, sextilis scilicet die, ut inquiunt, 20. anno 957. *Frolho* rex ab Agapeto Apostolicos viros petiit, qui Daniam divinis legibus erudirent, sed legatorum regis Pontificem fatis suis præcessisse adventum scribit libro 9. Historiæ Danicæ Grammaticus Saxo.

CXXXIII. Post Agapetum, malorum consilio, & conspiratione summum Sacerdotium usurpavit Octavianus filius Alberici, dictus immutato nomine *Joannes XII.* (1) Ad omnem lasciviam, ac malum dicitur fuisse propensus. Cum Othone Germaniæ rege coluit amicitiam; at ab isto postmodum alienatus, ad partes Adelberti deflexit. Quare gravissimis accusatus criminibus Pontificatu exutus est, substituto *Leone VIII.* quem alii inter legitimos Pontifices numerant: unde Leo creatus anno 1049. dicitur hujus nominis *IX.* Sed revera Leo VIII. Pseudopontifex fuit, eoque a Romanis post duos menses expulso, Joannes fuit restitutus. Obiit autem pridie Nonas Majas anno 964. (2). *De* hoc Pontifice *Roswida*, aut *Rhosoita*, monialis Saxona, inter Poetas Latinos laudata a Vossio cap. 6. in Heroico Carmine de gestis Othonum Cæsarum ait:

Summum Pontificem quædam perversa patrantem
Ejus nec monitis dignitatem credere crebris
Sedis Apostolicæ fraudari fecit honore,
Constituens alium rectoris nomine regnum.

CXXXIV. Benedictum V. absque Othonis consensu, contra quam jurejurando promiserat, Joanni populus Romanus suffecit: unde Otho cum exercitu ad urbem accedens, coegit cives, ut rursus Leonem VIII. susciperent, ac Benedictum, in ordinem redactum, secum in Germaniam abduxit. Errant Luithprandus, aliique asserentes Benedictum jure meritoque fuisse exauctoratum.

(1) Natus annorum 18. Et hunc occasionem dedisse fabulæ Joannæ Papissæ quidam tradunt. Sed repugnat ratio temporum, ut constat ex præced. Seculi capite I.

(2) Continuator Luithprandi mortuum Joannem XII. ait ex vulnere inflicto, dum nocte se cum uxore cujusdam viri oblectaret.

Eodem fere tempore, anno *965.* Benedictus, & Leo decessere.

CXXXV. SEDIT postmodum annis quasi septem *Joannes XIII.* ex Episcopatu Narniensi ad Romanum, Othone assentiente, translatus. Romanorum seditione Capuam adire compulsus fuit: sed Othone in Italiam properante, revocatus est Pontifex, & seditionis auctores damnati capite. Ad Polonos nuperrime ad fidem Christi conversos misit Episcopum Tusculanum Ægidium; obiitque anno 972. die 6. Septembris.

CXXXVI. OBSCURUS fuit Pontificatus *Benedicti VI.*

CXXXVII. DONI II.,

CXXXVIII. ATQUE *Benedicti VII.* Etenim Benedictum VI. nequissimus Cardinalis, Franco nomine, jugulavit, ac Pontificatum arripuit, sibi Bonifacii VII. nomen imposuit, ac paulo post Constantinopolim expilata Basilica Vaticana profugit. Frustra itaque Papirius queritur, eumdem Bonifacium a Platina sacrilegii damnari. *Donus* inauguratus an. 974. vita functus est anno proximo. De Benedicto VII. hoc unum memoriæ posterorum traditum est, sedisse usque ad annum 984. Cetera ex incertis profluunt historiis, veluti quod e chronico Ditmari Episcopi Merseburgi colligit libro 4. Papirius, obiisse in exilio: id enim ad Benedictum V. arbitror referi oportere.

CXXXIX. ALII quatuor sederunt Seculo X. Romani Pontifices, nimirum *Joannes XIV.*,

CXXXX. *Joannes XV.*,

CXXXXI. *Gregorius V.*,

CXXXXII. ET SILVESTER II. Joannes XIV. Episcopus antea Ticinensis, octavo Pontificatus mense in Hadriana inclusus carcere, fame, & veneno sublatus est, opera Bonifacii VII. Pseudopontificis: qui Constantinopoli rediens Apostolicam Sedem rursus invasit. Verum scelestissimus iste duorum Pontificum parricida paullo post morte extinctus est repentina. Joannem XV. multorum librorum auctorem appellat Martinus Polonus, armigerum & crudelissimum vetustus Episcoporum Urbis Catalogus: sedit tamen annis fere undecim, obiitque anno *996.* Hos inter alium quemdam *Joannem* nonnulli intrudunt: quem excessisse quarto Pontificatus mense scribit apud Papirium Leo Historicus Cassinensis; nunquam consecratum fuisse existimat Papebrochius, atque Pseudopontificem cum Pagio ceteri appellant. Ita historia hujus Seculi ambigua est, & incerta.

GRE-

Gregorio V. e Germania, creato Pontifici anno 996. & mortuo die 18. Februarii anno 999. adſcribitur Septemvirorum, a quibus creandus eſt Imperator, inſtitutio. Verum id in magna poſitum eſt controverſia. Huic ex urbe ejecto Creſcentius Nomentanus ſubſtituit Pſeudopontificem Epiſcopum Placentinum, qui ſe nominavit *Joannem XVI.* cui juſſu Othonis eruti fuerunt oculi, & aures, nareſque præciſæ. Creſcentius itidem mulctatus eſt capite.

Silvester, antea Gerbertus, prius monachus Floriacenſis, tum Remenſis, deinde Ravennatenſis Antiſtes, favore Othonis III. anno 999. menſe Aprili ſummum Pontificatum indeptus, anno 1003. die 11. Maji migravit e vita. Quoniam Mathematicas artes, & philoſophiæ arcana didicerat, a nonnullis infamatus eſt tanquam præſtigiator, & magicis imbutus artibus. At legendus de ejus laudibus Papirius, & inſcriptio ad illius tumulum in Laterani Baſilica, illic inſculpta ſub Sergio IV. quæ incipit, *Iſte locus mundi, Silveſtri membra ſepulti, &c.*

CAPUT II.

Synodi Seculo decimo congregatæ.

Nulla Œcumenica, nec Plenaria Seculo X. celebrata fuere Concilia. Quædam commemoranda ſunt tamen, ad depoſitiones Epiſcoporum, ad bonorum Eccleſiarum immunitatem, & ad Eccleſiaſticam diſciplinam ſpectantia: ac duo tandem, quæ adnotationem petunt aliquam, diſtincte ſunt recenſenda.

Actum itaque de Eccleſiarum bonis an. 935. in Synodo Arthaldi Remenſis Archiepiſcopi, & illorum bonorum raptores percuſſi ſunt anathemate. Sub eodem Archiepiſcopo anno 935. alia coacta eſt Synodus adverſus Reginaldum Comitem bonorum Eccleſiæ invaſorem, excommunicatione tamen ad tempus ſuſpenſa. Anno item 955. in Synodo Burgundiæ indictum anathema Iſuardo detinenti quoſdam Eccleſiæ agros: anno 959. reſtituta Eccleſiis fuerunt bona ſublata, collecto ſub Edgaro rege Angliæ Concilio Middleſexiæ prope Londinum.

De amovendis Epiſcopis egit anno 941. ſynodus Sueſſionenſis, in qua depoſito Arthaldo, conſecratus eſt Remenſium Archiepiſcopus Hugo Heriberti Comitis filius. Reſtitutus tamen Arthaldus anno 947. decreto Sy-

nodi Verdunensis. Adnitente rursus Hugone Remensem sedem invadere, coacta in pago Meldensi synodo an. 962. Episcopus constitutus est Odalricus. Constantinopoli quoque an. 944. dejecto Synodali sententia Patriarcha Tryphone, substitutus est Theophylactus. Quæ præcedenti cap. dicta sunt de Joanne XII. exauctorato, & intruso Leone VIII. & de Benedicto V. ejecto, & relegato Hamburgum, atque ab Othone restituto iterum pseudopontifice Leone VIII. violentis, abrogandisque Sacerdotum synodis anno 963. & anno 964. peracta fuerunt.

PERTRACTATUM est de Ecclesiastica disciplina in Concilio C. P., secundo hujus Seculi anno, reprobatis quartis nuptiis Leonis Sapientis cum Zoe. Acta Stephani VI. contra Formosum a Joanne IX. jam rescissa, rursus an. 904. reprobata sunt in Synodo Ravennate, & ratæ habitæ sunt ipsius Formosi ordinationes. Synodo Duisburgensi in Germania (1) anno 927. excommunicati sunt qui excæcaverant Bennonem Metensem Episcopum. In Cantuariensi an. 969. ejecti sunt Clerici conjugati, & indicta pœnitentia septem annorum Edgaro Anglorum regi, ob vitiatam virginem claustralem. Ticinensis anni 997. in Crescentium, qui ex Urbe ejecit Gregorium V. sententiam protulit anathematis.

DUO AUTEM Concilia, quæ peculiariter diximus nominanda, sunt Romanum anni 993. sub Joanne XV. & Romanum alterum anni 996. sub Gregorio V. celebratum: Nam in priori inter Sanctos solemni ritu relatus est Uldaricus Episcopus Augustanus: atque hæc fuit prima Canonizatio a Summo Pontifice solemniter celebrata. In altero Concilio anni 996. institutos septem Imperii Electores putant quamplures. Id vero, ut supra monui, ambiguum est valde. Quidam enim hanc septem Electorum institutionem Carolo Magno, quidam prælaudato Gregorio, quidam, fortasse probabilius, adscribunt Germaniæ Principibus. Septem nihilominus fuisse olim Electores imperii, tres Ecclesiasticos, & laicos quatuor, indicant pervulgati versus:

Moguntinus, Trevirensis, Coloniensis,
Quilibet Imperii fit Cancellarius horum,
Et Palatinus Dapifer, Dux portitorensis,
Marchio præpositus Cameræ, Pincerna Boemus.
Hi statuunt Dominum cuncti per secula summum.

Pri-

(1) Potius in Gallia Belgica.

Primi tres ſunt Archiepiſcopi. Alii, *Comes* Palatinus, *Dux* Saxonicus, *Marchio* Brandeburgicus, & Rex *Bohemus*. Additus anno 1623. Dux Bavariæ, (1), & anno 1692. Hannoverenſis.

CAPUT III.

HÆRESES DECIMI SECULI.

NULLAM hoc ſeculo in tanta illuvione vitiorum inveniemus de novo ortam hæreſim. Quoſdam duntaxat Anthropomorphitas apud Italos ſtatim extinctos opera Ratherii Epiſcopi Veronenſis commemorat in Chronico ad annum 935. Genebrardus, & Manichæos Trimontii, ſeu Philippopoli in Thracia: quorum origo referenda eſt ad tertium, aut quartum Eccleſiæ Seculum.

CAPUT IV.

SECULI DECIMI SCRIPTORES ECCLESIASTICI CELEBRIORES.

EX QUO HOC Seculum *Obſcurum*, ac *ferreum* paſſim a Scriptoribus vocitetur, nemo hinc inferre debet nullum in eo litterarum claruiſſe ſplendore. Enimvero præter Monachorum complures, qui Monaſteriorum chronica, ſuorumque Sodalium geſta exornaverunt, de quibus in Seculo V. Benedictino Cl. Mabillonius, cum hiſtoricis, tum dogmaticis lucubrationibus Græci, Latinique Scriptores aſſiduam operam impenderunt.

INTER Græcos hiſtoricos præclarum honeſtumque eſt nomen *Simeonis* Metaphraſtæ, *Joannis Cameniatæ*, *Conſtantini πορφυρογεννήτου*, *Anonymi* Byzantini, *Hippolyti* Thebani, & *Eutychii*. *Simeon*, Metaphraſtes dictus a ſcribendi genere, natus C. P. & Leonis Imp. Λογοθέτης, claruit hujus Seculi initio, certumque eſt in ejus chronologia Genebrardum, Raphaelem Volaterranum, & Oudinum enormiter aberraſſe. Vitas SS. magno ſtudio collegit, ſed plures adjectæ fuere ſuppoſitæ ac ſpuriæ; ſcri-

(1) Dux Bavariæ initio ſuffectus eſt in locum Comitis Palatini perduellis, qui anno 1648. reſtitutus eſt, modo Architheſaurarius, & Elector VIII.

scripsitque ulterius stricta oratione poemata in lucem edita ab Allatio, Trimetros Jambicos de Eucharistia, hymnosque ab eodem Allatio laudatos. *Constantinus*, quem Leo Sapiens genuit e Zoe, imperii suscepit habenas an. 919. & e vivis excessit anno 959. Scripsit vero *Pandectas* historicopoliticas, Vitam Basilii Macedonis avi sui, & Historiam Imaginis Salvatoris, quam ajunt ad Abgarum Edessæ regem fuisse missam, Constantinopolim e Syria translatam. *Anonymus* Byzantinus, quem nonnulli vocarunt Leontium, decepti similitudine nominis alterius Scriptoris, qui floruit Seculo VI.; conscripsit circa an. 930. libros 4. Chronographiæ ab an. 813. usque ad annum 867. eique multa ex aliena manu accessere. Quatuor decessorum Basilii Macedonis Vitas postmodum addidit. *Hippolytus* patria Thebanus, junior Simone Metaphraste, quem τὸν νέον appellat, conscripsit Syntagma Chronicum ab Orbe condito ad sua usque tempora; hujusque fragmenta edita a Canisio auxerunt Lambecius, Schelestratius, atque Basnagius. *Eutychius* natione Ægyptius, qui ab an. 933. ad an. 950. Alexandrinam rexit Ecclesiam, præter Opuscula medica recensita ab Hottingero, conscripsit Arabico sermone Annales a mundi primordiis usque ad annum 940. Edidit quoque librum de rebus Siciliæ, postquam capta fuerat a Saracenis, necnon de Ecclesiæ Alexandrinæ origine, moribus, & electione Patriarcharum, Opus a Seldeno, cum pluribus additamentis refutatis ab Abramo Ecchellensi, in lucem emissum Londini anno 1642.

Historicis autem Latinis adnumerandi sunt *Regino*, *Flodoardus*, *Winduchindus*, *Luithprandus*, *Fulcuinus*, *Abbo*, *Notkerus*, & *Herigerus*: *Regino* Abbas Prumiensis in Germania exaravit Chronicum a Christo nato usque ad an. 970. protractum deinde ab alio ignoto Scriptore usque ad an. 972. *Flodoardus* Canonicus Remensis, qui decessit anno 966. conscripsit usque ad hunc annum, exorsus ab anno 919. Chronicon rerum inter Francos gestarum, necnon Historiæ Remensis libros quatuor. *Winduchindus*, seu *Witikindus*, monachus Corbejensis in Westphalia (est enim Corbeja altera in Picardia) præter Vitam Pauli Eremitæ, & Passionem S. Teclæ Virginis metro conscriptas, edidit tres libros Historiæ Saxonum ad Mathildem reginam. Adhuc inter vivos degebat anno 973. *Luithprandus* diaconus Ticinensis, & postea

Cre-

Cremonensis Episcopus, qui Historiam rerum ætate sua in Europa gestarum, in libros sex distributam; Librumque edidit de Romanis Pontificibus a Petro ad Formosum, stylo, ut inquit Sigebertus, luculento & alterno. Huic autem opponitur Chronicum Luithprandi cujusdam Toletani, nugis fabulisque refertum. *Fulcuinus*, vel *Folquinus* monachus Laubiensis, gesta Abbatum celeberrimi illius Cœnobii, siti in diœcesi Cameracensi, de Miraculis S. Ursmari, & vitam Folcuini Tarvanensis in Belgio Episcopi, litteris tradidit, vita functus anno 990. *Abbo* monachus Floriacensis in Burgundia scripserat ante Seculi X. exitum, præter collectionem Canonum, Commentarium in canonem Paschalem Victorii, atque Epitomen de Vitis Pontificum Romanorum: *Notkerus* filius Ducis Sueviæ, creatus an. 971. Episcopus Leodiensis, Historiam Episcoporum Leodiensium, & quorumdam Sanctorum Vitas; atque *Herigerus* renunciatus Abbas Laubiensis anno 990.; Res gestas ad iisdem Leodiensibus Episcopis; a S. Berlende Virgine, & a S. Landoaldo. Obierunt autem hi tres XI. Seculo jam inchoato, nempe *Abbo* lancea transfixus, ac martyr anno 1004. *Notkerus* autem; & *Herigerus* anno 1007.

PRÆTER Historicos alii percelebres viri X. Seculo claruerunt, videlicet, *Odo* Abbas Cluniacensis; qui decessit anno 942. adscriptus SS. Fastis XIV. Cal. Decembris, scripsitque sermones asceticos, varios hymnos, libros 35. Moralium in Job, & succinctum Chronicum: *Ratherius* monachus antea Laubiensis, tum Veronensis Episcopus, deinde ex Italia pulsus, & Sedi Leodiensi præfectus; hinc quoque ejectus, & Veronensi Cathedræ restitutus, atque rursus sede deturbatus, & jam tertio ob austeram rigidamque disciplinam exul ad Laubiense monasterium reversus, adeo, ut versus iste in epitaphio ejus legatur,

Veronæ Præsul, sed ter Ratherius exul,

sui ipsius descripsit Itinerarium, atque Apologiam, ac pertractavit de contemptu Canonum, de exilio, ærumnisque suis, additis sermonibus, epistolis, aliisque eruditis Opusculis; obiisse fertur anno 973. *Œcumenius* Scholiastes Græcus hoc, ut fertur, Seculo Novum Testamentum perpetuis commentariis, e Chrysostomo ut plurimum depromptis, perspicue breviterque explanavit: *Burchardus* monachus Laubiensis, deinde non procul a Wormatia (1) ad

(1) Promotus ad Episcopatum Wormatiensem an. 996.

ad Rhenum cultor vitæ Eremiticæ, circa finem hujus Seculi ſcripſit Decretorum Volumen, in libros 20. diſtributum: *Suidas* Grammaticus prolixum Lexicum ſuum, in quo plura continentur ad Theologiam, & Eccleſiaſticam Hiſtoriam pertinentia, abſolviſſe videtur circa annum 976. nam huc uſque temporum recenſet Epochas.

ADDENDI forent, niſi compendio res ageretur, *Moſes Bar-cepha* Syrus, *Joſeph Geneſius* Hiſtoricus Byzantinus, *Anonymus* auctor Hiſtoriæ Claromontenſis, *Nicon* Armenus, *Fridegodus*, & *Dunſtanus* Angli, *Aelfricus* Cantuarienſis Epiſcopus litteris, & ſanctitate clariſſimus, *Odilo* Arvernus, & *Philotheus* Alexandrinus, &c.

CAPUT V.

IMPERATORUM SUCCESSIO, ET NATALITIA SANCTORUM.

BERENGARIUS anno 916. ob pulſos ex Italia Saracenos & Mauros a Joanne X. imperii coronam accepit in ſolemni Feſto Dominicæ Reſurrectionis. Dum Veronæ, ad quam urbem confugere hoſtium armis coactus fuerat, oraturus templum matutinis horis ingrederetur, transfixus eſt, & occiſus in ipſo ſacræ ædis veſtibulo anno 924. Nullus deinde coronatus eſt Imperator uſque ad annum 962.

HOC AUTEM anno a Joanne XII. imperii diadema conſecutus eſt *Otho I.* cognomine *Magnus*; a quo adverſus eumdem Pontificem intruſus fuit Leo VIII. nec deſunt, qui ſcribant ab hoc pſeudopontifice Othonem iterum fuiſſe coronatum. Deceſſit Otho anno imperii ſui XI. Chriſtianæ Aeræ 973.

IMPERIUM tum indeptus eſt *Otho II.* illius Filius; qui vivente patre coronatus fuerat a Joanne XIII. anno juxta Baronium 966. vel potius anno proximo 967. Imperavit autem a morte patris annis 10. ſublatus e vivis anno 983.

ET IN REGNO ſucceſſit eodem anno *Otho III.* ſed hujus Imperium ſupputatur ab anno 996. quo anno coronatus eſt a Gregorio V. in Feſto Pentecoſtes. Exinde vero imperavit annis 6. vita functus anno 1002. Paterni in Campania, dum reditum in Germaniam meditaretur.

QUAMQUAM vero ſoli principes hactenus laudati corona decorati fuerint Imperii; defuncto tamen Ludovico filio Arnulphi, rege Germaniæ anno 912. abſque liberis, ele-

ctus

ctus est in Germaniæ comitiis *Conradus* filius Conradi Franconiæ ducis: & huic extincto anno 918. suffectus est *Henricus*, ab aucupio, quo mirum in modum delectabatur, denominatus *Auceps*, filius Othonis Ducis Saxoniæ ex Ludgarda filia imperatoris Arnulphi. Henrici autem, & Mechtildis filius fuit *Otho I.* de quo paullo supra. Quare sunt, qui ita post Arnulphum enumerant Imperatores, *Ludovicum IV.* Arnulphi F., *Conradum*, *Henricum Aucupem*, *Othonem I. Othonem II. & III.* (1)

ADDO

(1) *Ludovicus IV.* fuit filius Arnulphi, & Juttæ filiæ Guelphi, editus in lucem circa annum 892. Electus est defuncto patre ab Optimatibus Franciæ, cum esset septennis, obiitque anno 912. decimo Calendas Februarii, anno ætatis suæ 19. nondum exacto. Nullam ex Ludgarda, aut Mathilde, uxore filia Ludulphi ducis Saxoniæ, & sororis Othonis Magni, prolem suscepit. *Conradus* pariter nullos e conjuge *Platensia*, filia regis Germaniæ, genuit liberos, & placida morte decessit anno, ut dixi, 918. sive 919. juxta Calvisium, & alios, die 23. Decembris, cum ante obitum per fratrem suum Eberardum misisset imperii insignia *Henrico* filio Othonis ducis Saxoniæ. De illo legitur Epigramma:

Fallere quod volucres laqueis, viscoque solebat,
AUCUPIS aucupii nomen ab arte tulit.

Hoc Principe Imperium a Francis pertransit ad Saxones, ut *Roswida* (*de qua in Appendice*) *cecinit*:

Postquam rex regum, qui solus regnat in ævum,
Per se cunctorum trasmutans tempora regum,
Jussit Francorum transferri nobile regnum
Ad claram gentem Saxonum, nomen habentem
A Saxo, per duriciem mentis bene firmam;
Filius Othonis, magni Ducis & venerandi,
Scilicet HENRICUS. suscepit regia primo,
Justo pro populo moderamine sceptra regendo.

Hujus itaque Henrici, & Mechtildis filiæ Diderici Comitis Ringelhesmensis, primogenitus fuit Otho I cognomento *Magnus*. Scribitur etiam *Otto*, immo & *Hatto*, quam vocem repetunt a Thessalica, Ἄττα, qua significatur *Pater benevolus*. Eodem vocabulo apud Græcos a junioribus compellantur senes. Pervulgatus est versus,

Hatto, post Hatto, regnavit tertius Hatto.

Tres enim *Othones* unus post alium imperarunt. Otho I. ex Adelaide filia Regis Burgundiorum, & vidua relicta Lotharii regis Italiæ, suscepit Othonem II. natum anno 955. quo anno Pater Ratisponam, Germanis *Regensburg*, in sui redegit potestatem, Hungaros ingenti prælio prostravit, ac paulo post Magdeburgensem, Misnensem, aliosque Episcopatus magnificentissime erexit. Obiit Otho I. an. 972. die 7. Marii, & sepultus est Magdeburgi. Tumulo hi versus fuerunt inscripti,

Tres luctus causæ sunt hoc sub marmore clausæ:
Rex, Decus Ecclesiæ, Summus honor Patriæ.

Otho II. Patri rerum gestarum magnitudine haud dissimilis fuit; extatque de ipso Sabini epigramma:

Non fuit inferior Primo *virtute* Secundus,
Multa domi gessit prælia, multa foris.

Uxorem habuit Theophaniam privignam Nicephori Imperatoris Græcorum, cum qua anno 972. Romæ nuptias honorificentissime celebravit.

Addo nomina, & Chronologiam Imperatorum Orientis. Memoravi præcedenti Seculo IX. Leonem VI. Philosophum. Is obiit anno 911. filiumque suum *Constantinum* Porphyrogenetum (1) reliquit septennem *Alexandri* fratris sui regimini ac tutelæ. *Alexander* crapulæ & libidini deditus misere occubuit anno 912. abrupta in ludo pilæ vena pectoris, multaque sanguinis copia ex omni effusa meatu. Ab eo anno, quo patruus extinctus est, 912. *Constantinus* imperavit sub tutela Zoes matris suæ, & Nicolai Patriarchæ C. P. regnavitque usque ad annum 959., & aliquandiu cum *Romano Lacapeno*, quem reversum a clade Bulgarica adscivit in consortium imperii; sed ante Constantinum obiit, propriis suadentibus filiis, anno 944. exutus imperii insignibus, & Protam Bosphorii Thracii insulam relegatus. At Constantino successit *Romanus* ei natus ex Helena conjuge, & filia Romani Lacapeni, adeo improbus, ut patrem veneno necaverit, & ipse anno 963. consumptus fuerit immodica libidine, & cra-

---

Uxores ejus alias prætereo. Suscepit ex Theophania Othonem III. natum primo nuptiarum anno. In bello adversus Saracenos venenato telo percussus, reversus Romam anno 983. ibidem anno ætatis suæ 29 obdormivit die 7. Decembris. In atrio Vaticanæ Basilicæ sepultus est. Plura Aventinus, Ditmarus, Sigonius, alii.

Otho III. tam probe se gessit, ac tam prudenter administravit rempublicam, ut Mundi miraculum diceretur. Bohemos an. 986. compescuit: Henricum Bavarum in Germania, Lotharium in Gallia, Crescentium in Italia æmulos habuit Imperii. At Henricum veniam petentem in amicitiam recepit. Lotharius ei sponte cessit. Crescentius vero sæpe Romæ tumultus excitans anno 995. Romæ captus est, asino retrorsum impositus, & circumductus per urbem, mutilatus membris, atque suspendio necatus. Vide cap. 2. quæ diximus de *Gregorio V.* Otho III. uxorem habuit Mariam filiam regis Aragoniæ, libidinis adeo procacis, ut in gynæceo detineret juvenem indutum veste muliebri, ad immodicam explendam cupiditatem. Quare adulterii ream Otho Mariam cremari jussit Mutinæ. Rediens Otho in Italiam anno 1001., quomodo e vivis propinato veneno exierit, dicam proximo Seculo undecimo, capite quinto.

(1) *Porphyrogenetum* appellaverunt, quoniam in lucem editus fuit in ædibus Imperatoriis, quæ dicebantur πορφύρα. Eodem idcirco cognomine alii quoque nati ibidem Principes distinguuntur. *Porphyrogeneti* insuper, aut *Prophyrstici*, dicti sunt filii omnes geniti patre Imperatore; unde in *Legatione* ait Luithprandus: *Inaudita res est, ut Porphyrogenita, hoc est in purpura nata filia gentibus misceatur.* Latini pariter Imperatorum, Regumque filios *Purpuratos* dixerunt, quod scilicet *in purpura* nati essent, purpureisque fasciis circumvoluti. Plura Carolus Dufresne in *Glossario*, & in Adnotationibus ad *Alexiadem*. Claudianus in tertio Honorii consulatu cecinit:

Ardua privatos nescit fortuna penates,
Et regnum cum luce dedit, cognata potestas
Excepit Tyrio venerabile pignus in ostro.

& crapula enormi. Acclamatus tum ab exercitu *Nicephorus Phocas*, princeps quidem ſtrenuus, ſed avaritiæ deditus ſupra modum. Occiſus eſt anno 969. inſidiis, ut fertur, Theophaniæ uxoris ſuæ, captæ inſano amore *Joannis Tzimiſcis*. Is itaque poſt Nicephori necem arripuit imperium, quod adminiſtravit uſque ad annum 976. a Baſilio cubiculario ſuo extinctus veneno. Diu poſthæc imperavit *Baſilius II.* F. Romani Junioris, cum fratre ſuo *Conſtantino VIII.* etenim Baſilius obiit anno 1025. & Conſtantinus anno 1028.

Addenda ſunt modo Chronotaxi Auguſtorum Principum natalitia Sanctorum. Inter quos Martyrum Faſti celebrant die 28. Septembris *Ludmillam* Bohemiæ duciſſam, nurus ſuæ Drahomiræ Gentilis feminæ juſſu necatam anno 922. Sexto Cal. Julias memoriam agunt *Pelagii* adoleſcentuli Cordubæ ſub Addarameno rege Saracenorum anno 925. membratim forcipibus ferreis præciſi. Quinto Cal. Octobris *Winceslai* Bohemorum ducis, filii prædictæ Drahomiræ, ac trucidati in domo fratris ſui Boleslai anno juxta Segebertum 938. vel potius 939. Quinto decimo Cal. Apriles *Eduardi* Britanniæ regis, dolis novercæ anno 978. interfecti. Addit Eccl. Hiſt. virginem *Guiboratiam* (1) ab Hungaris enecatam anno 925. die 2. Maji, & *Haroldum* Daniæ regem a filio pagano peremptum Cal. Novembris anno 980.

Plures quoque Sanctorum Epiſcoporum albo fuerunt adſcripti, atque ex hac vita exceſſerunt anno 965. die 11. Octobris *Brunon* frater Othonis I. Archiepiſcopus Colonienſis: anno 973. die 4. Julii *Uldaricus* Epiſcopus Auguſtanus in Rhetia (2): anno 976. die 26. Novem. *Conradus* Epiſcopus Conſtantiæ: an. 981. die 20. Junii *Adalbertus* primus Archiepiſcopus Magdeburgenſis: anno 984. die 1. Auguſti contigit mors *Ethelvoldi* Epiſcopi Wintonienſis in Anglia: anno 988. die Maji 19. *Dunſtani* Cantuarienſis, ſuperiori etiam capite laudati: anno 992. die 15. Octobris *Oſualdi* Antiſtitis Eboracenſis in Anglia: anno 994. die Octobris ultima *Wolphangi* Epiſcopi Ratiſponæ; & anno 997. die 22. Aprilis obiit *Adalbertus* Epiſcopus Bragenſis & Martyr, Apoſtolus Poloniæ, & Hungariæ.

Sr

(1) Alibi *Viboradam*. Cordubæ anno 975. ſub Alhacha rege Saracenorum permulti Martyres occubuerunt.

(2) *Udaricum* obiiſſe alii tradunt anno 863 canonizatum vero conſtat an. 993. a Joanne XV. Hanc eſſe primam Canonizationem factam a Romano Pontifice, de qua hæſitari non poteſt, cenſet Bollandus. Vide Seculi VIII. caput 6.

Si modo finerent angustiæ temporum adire sanctorum monachorum Asceteria, quot nobis occurrerent sanctitatis eximii cultores? *Bernon* monasterii Cluniacensis primus Abbas in cælum raptus anno 926. die Januarii 13. ejusque successor prælaudatus *Odo*, vita functus an. 942. XIV. Cal. Decembris, *Joannes* Abbas Gorsii in Lotharingia mortuus anno 973. die 27. Febr. *Majolus* item Cluniacensis, qui obiit V. Idus Majas anno 994. aliique complures aureolis Sanctorum stolis præfulgent. Atque ne sua desit gloria femineo sexui, addo *Ludmillæ*, & *Guiboratiæ*, *Mathildem* Germanorum reginam, &. Othonis I. parentem, quæ obiit pridie Id. Martii anno 967., *Editham* virginem filiam Edgardi regis Anglorum defunctam an. 984. XVI. Cal. Octobris, & *Adelaidem* Imperatricem, matremque Othonis II. quæ migravit e vita XVII. Cal. Januarias anno 999. virtutum gloria, quam regio diademate splendidiores.

CAPUT VI.

Doctrina, et disciplina Seculi X.

Apostolicam divinamque traditionem de Christi in Eucharistia corpore, hoc propugnatam Seculo, ex Epistolis Ratherii Ep. Veronensis, & S. Uldarici Opere de Antiquis Consuetudinibus Cluniacensium, Arnaldus de Perpetuitate Fidei, aliique viri docti demonstrant. Exhibendum Sanctis cultum confirmavit solemnis S. Uldarici Episcopi Augustani Canonizatio a Joanne XV. peracta: & qui hinc repetunt ejusdem religiosi cultus exordium, veterum diptychis, memoriis Martyrum, omniumque Seculorum consuetudine refelluntur. Quartas nuptias a Græcis in Leone Philosopho reprobatas, ratas firmasque semper habuit Romana Ecclesia veritatis magistra. Romanis Pontificibus, quantumvis pro humana fragilitate improbis, omnem reverentiam esse adhibendam, & summi Sacerdotii fastigium non contemnendum propter morum improbitatem, cunctorum temporum, præsertim vero hujus seculi gesta declarant.

Simoniaci, bonorumque Ecclesiasticorum raptores canonum auctoritate fuere perstricti. Reformati a S. Odone Cluniacensi monachorum mores, hortante etiam R. P. Leone VII. a Romano Episcopo coronatos Imperatores Occiden-

videntis Berengarium, & Othones, dictum est paullo supra. Ipsorum Imperatorum assensu summi eligebantur Pontifices; eodemque assensu neglecto, Benedictus V. dejectus est, & Innocentius VIII. intrusus, Sacerdotii jure violato. A Romana Sede Archiepiscopi juxta veterem consuetudinem receperunt Pallium, quo statis utuntur diebus: a Joanne IX. Rogerius Hamburgi, & Sergius Coloniensis, a Joanne XI. Artaldus Remensis, & Theophylactus P. C. Ab Agapeto II. Brunon Coloniensis Archiepiscopus, frater Othonis I. cujus & supra meminimus. Concessum item Pallium ab Anastasio III. Episcopis Ticinensibus. Inhibitum a Leone VII. mulieribus, ne septa monasterii S. Martini Turonensis ingrederentur. Campanam Lateranensis Ecclesiæ Joannes XIII. sacris ceremoniis consecravit; atque hinc ritum signa benedicendi repetunt aliqui; sed decipi Cardinalis Bona, Angelus Rocca, Edmundus Martene, & Franciscus Pagius demonstrant, vindicantes antiquiorem ejusdem ritus originem. Jus præferendæ Crucis indulsit Silvester Secundus regibus Hungariæ, quoniam opera sanctissimi regis Stephani Pannonia ad Christi fidem pervenit. Sunt qui ad hujus Seculi initia referendam censent Academiæ Tolosanæ institutionem. *Cluniacensis* Ordo sub regula S. Benedicti anno 910. & Ordo *Camaldulensium* anno 997. habuere primordia: fuitque illius auctor *Bernon*, de quo supra; istius vero *S. Romualdus*, de quo rursus cap. 5. proximi Seculi XI.

In Dania hoc Seculo X. Christiana religio refloruit. Eamdem religionem circa annum 988. propagatam novimus apud Svecos. Hungari pariter, sese illis addixerunt, Evangelium eis annuntiante Pragensi Episcopo *Adelberto*. S. Olaus item rex Norvegiæ circa annum 994. suscepit baptismum, assumpto Jacobi nomine. Hunc tamquam martyrem IV. Cal. Augusti recolit Romanum Martyrologium.

APPENDIX:

Res attinguntur externæ.

Dejecto Carolo *Simplici* Francorum rege anno 923. obtinuit regnum *Rodulphus* Burgundio Normannorum debellator, extinctus anno 926. Revocatus tunc

ex

ex Anglia, quo ad avunculum regem cum matre Oginia (1) confugerat, *Ludovicus IV.* F. Caroli *Simplicis*, Transmarinus nuncupatus; qui consecratus Rex Lugduni XIII. Cal. Junias, obiit an. 954. Corona tum insignitur *Lotharius* illius Filius, consecratus Remis Idib. Nov. eodem anno, ac vita functus anno 986. Regnavit postea uno duntaxat anno *Ludovicus V.* ejus Filius, & cum eo extincta est anno 987. secunda regum Francorum Dynastia, (sive prosapia & Genus Caroli Magni) vocari solita *Carolovingica*. Incœpit anno 987. linea *Capetiana* ab *Hugone Capeto* Comite Parisiensium, rex *Hugo* Novioduni salutatus est a militibus, & deinde Remis inunctus: cui vita functo anno 996. successit Filius *Robertus*, princeps sanctitate, & virtutibus præstantissimus. De hoc autem, cum vixerit usque ad annum 1031. proximo rursus Seculo agendum erit.

In Hispania post Alphonsum Magnum regnarunt ab anno 910. *Garzias*: ab anno 914. *Ordonius II.* ab anno 923. *Froila II.* ab an. 924. (2) *Alphonsus IV.* ab anno 931. *Ramirus II.* ab anno 950. *Ordonius III.* ab anno 956. *Sanctius Crassus:* ab anno 967. *Ramirus III.* ab anno 982. *Veremondus II.* ab anno 999. usque ad an. 1027. *Alphonsus V.* (3)

Saracenorum Caliphas adinveni X. Seculo eos, qui sequuntur. Extincto Ahmed anno 902. Hegiræ 289. renunciatus est Saracenorum Calipha filius ejus *Ali*, appellatus *Moctaphi*. Is decessit anno 908. Heg. 295. regnavitque deinde illius frater *Jafar-Aboulfadel*, denominatus *Amouctadirbilla*. Amouctadir interfecto anno 932. Heg. 320. regnavit paucis mensibus *Mahomet-Aboulmansor*, eoque dejecto *Ahmed-Aboulabas*, filius Caliphæ Amouctadir, ad annum usque 940. Hegiræ 329. Hoc principe periit suprema *Caliphatum* potestas, ac plures creati sunt principes Saracenorum: quorum unus Ægyptum & Syriam regebat, alter Mesopotamiam, tertius Persidem; & qui in Africa, aut Hispania permanserant, ducibus obtemperabant suis, spreto Arvirorum, seu Calipharum dominatu. *Hermir* vocabatur, qui suis præerat in urbe Bagdato,

(1) Alias *Edgiva*.
(2) Alibi legitur, 923.
(3) Regnavit in Anglia post Eduardum I. ab anno 925. usque ad annum 940. Adelstanus: tum Edredus usque ad 955. Deinde Edgardus usque ad annum 975. Edoardus II. Martyr anno 978. Etelredus, 1016. In Polonia primus Christianus rex Micislaus obiit anno 999.

to, (1) quæ fuit antiquioribus Seleucia. Qui vero principatum gerebat in Africa, dicebatur *Caimbiamrilla*; quod item sonat Arabum lingua, ac latina, *Constitutus jubente Deo*. Ita Saraceni vixere usque ad finem Seculi XIII. quando, ut suo dicemus loco, *Ottomanicum* cœpit Imperium.

PRIMO hujus Seculi anno *Hungari* Bavariam, & Italiam vastarunt, aut anno potius superiori. *Mauri* Cantabria a Sanctio rege Aragoniæ pelluntur, *Saraceni* duce Leone Tripolita, Christiano Apostata, anno 904. plurimos in Constantinopolitanis viciniis cæciderunt, urbemque Macedoniæ Thessalonicam devastarunt incendio. Iidem anno 910. in Calabriam, urbemque Consentiam truculenti irruerunt. Refert id illustris Pagius ad annum 902. fortassis non recte. *Hungari* anno 907. Ludovicum IV. commissa atroci pugna vicerunt; ac anno 909. populati sunt Saxoniam & Thuringiam, annoque sequente Alemanniam. Cæsi tamen fuerunt anno 921. ab imperatore Henrico, & coacti ad novennii petendas inducias. Idem Henricus anno 928. *Sclavorum* copias internecione delevit, atque anno 930. Misnam condidit in superiori Saxonia. Rursus anno 935. Hungaros ingenti prælio devicit, sibi *Patris Patriæ* nomine comparato. Diruta an. 933. a Saracenis Africæ Genua, *Hungari* anno 937. in Italiam hostili furore irruperunt. *Saraceni* non semel hoc seculo superati: nam sub Joanne X. anno 915. a finibus Latii, & Campaniæ, ubi prope Lyrim fluvium annis 40. consederant finitimos quosque infestantes, expulsi fuere: devicti anno 939. apud Septimancas Castellæ oppidum a rege Ramiro: illorum classis ab Hugone Italiæ rege, & a Græcis *Chelyndro* igne (2) anno 941. combusta: duplici certamine, anno 964. & 968. eos in Asia debellavit Græcorum Imperator Nicephorus; & in Syria non semel anno 974. & sequenti Joannes Tzimisces: e Fraxineti oppido eosdem expulit anno 972. dux Arelatensis Wilelmus. Otho autem II. Imperator, qui a Saracenorum tyrannide Apulos, Bruttiosque anno 968. liberaverat, eosque insequente anno coegerat ex Italiæ oris discedere, anno 982. ingenti prælio in Calabria commisso, una cum Græcis ab iisdem superatus, vix potuit exigua navicula fugam capere.

(1) *Bagad.*

(2) De hoc Græcorum igne Guilelmus Apul. lib. 5. Rerum Norman.:
Et contra Venetum naves, Danaumque chelyndris
Certamen navale parant.

re. In Hispania rursus invalescentes anno 985. expugnarunt Catalauniæ metropolim Barcinonem, & paullo post Legionem *Germanicam*, civitatem provinciæ Tarraconensis. (1) Sarmatæ quoque, seu Rutheni ac Moscovitæ, necnon Bulgari Mysiæ populi, Seculo X. ruerunt in arma. Ac anno 941. a Græcis tam cruento bello cæsi fuerunt, ut Helena illorum regina Constantinopolim fugerit: atque anno 972. a Joanne Tzimisce magna item clade fuerunt prostrati. *Bulgari*, qui anno 917. ad Acheloum fluvium intulerant Græcis maximam cladem, & anno 933. obsederant C. P. suburbana incenderant, & universam Thraciam vastaverant, unde magnis deliniti muneribus recesserunt anno 929. *Bulgari*, inquam, an. 964. expugnati fuerunt a Joanne Tzimisce non semel laudato, & anno 1000. a Basilio II. ejecti e Thessalia, Macedonum regione.

Perpauci habentur Scriptores profanarum historiarum, huic Mantissæ inferendi. Obscura enim sunt nomina *Joannis Assarii* Britanni, qui initio X. Seculi scripsisse fertur Vitam regis sui Ælfridi: *Cappidi Stauriensis*, qui ætate Contadi, & Henrici Aucupis, Regum Britanniæ contexuit Genealogiam: *Occonis Scharlensis*, a quo, tempore Othonis Magni, conscriptæ dicuntur Origines Frisiæ: atque *Dudonis Neustrii*, qui narrationi rerum a Normannis gestarum in Gallia, Othone III. imperante, multas infarsit fabulas. *Claruit* circa idem tempus *Roswida*, seu *Rosvitis*, monialis in cœnobio Gandersheimensi, quæ jussu Othonis II. & Gerbergæ Abbatissæ, scripsit heroico carmine Historiam, sive Panegyricum de gestis Othonis I. aliaque metro, & prosa composuit. Recte autem de Scriptoribus hujus Seculi, si recensere nobiles præclarosque velimus, repetendus nobis erit doctissimo Vossio lib. 2. de Hist. Græcis cap. 26. Virgilianus ille versus Æneidum primo:

Occurrunt rari nantes in gurgite vasto.

---

(1) Calabriam rursus depopulati sunt an. 986. expugnatis Rhegio Julio, Crotone, aliisque urbibus magnæ Græciæ.